

DIGITALES ARCHIV

ZBW – Leibniz-Informationszentrum Wirtschaft
ZBW – Leibniz Information Centre for Economics

Jora, Octavian-Dragomir; Neacșu, Marius Cristian; Teclean, Cezar

Book

Rolul mecanismelor regionale de cooperare în contextul geopolitic actual : oportunități și provocări pentru România

Provided in Cooperation with:

European Institute of Romania (EIR), Bucharest

Reference: Jora, Octavian-Dragomir/Neacșu, Marius Cristian et. al. (2024). Rolul mecanismelor regionale de cooperare în contextul geopolitic actual : oportunități și provocări pentru România. București : Institutul European din România.
http://ier.gov.ro/wp-content/uploads/2024/01/Studiul-SPOS-nr.-3_Mecanisme-regionale-de-cooperare_final.pdf.

This Version is available at:

<http://hdl.handle.net/11159/653280>

Kontakt/Contact

ZBW – Leibniz-Informationszentrum Wirtschaft/Leibniz Information Centre for Economics
Düsternbrooker Weg 120
24105 Kiel (Germany)
E-Mail: [rights\[at\]zbw.eu](mailto:rights[at]zbw.eu)
<https://www.zbw.eu/econis-archiv/>

Standard-Nutzungsbedingungen:

Dieses Dokument darf zu eigenen wissenschaftlichen Zwecken und zum Privatgebrauch gespeichert und kopiert werden. Sie dürfen dieses Dokument nicht für öffentliche oder kommerzielle Zwecke vervielfältigen, öffentlich ausstellen, aufführen, vertreiben oder anderweitig nutzen. Sofern für das Dokument eine Open-Content-Lizenz verwendet wurde, so gelten abweichend von diesen Nutzungsbedingungen die in der Lizenz gewährten Nutzungsrechte.

<https://zbw.eu/econis-archiv/termsfuse>

Terms of use:

This document may be saved and copied for your personal and scholarly purposes. You are not to copy it for public or commercial purposes, to exhibit the document in public, to perform, distribute or otherwise use the document in public. If the document is made available under a Creative Commons Licence you may exercise further usage rights as specified in the licence.

Institutul
European
din România

Rolul mecanismelor regionale de cooperare în contextul geopolitic actual. Oportunități și provocări pentru România

Octavian-Dragomir JORA (coord.)
Marius-Cristian NEACȘU
Cezar TECLEAN

Studii de Strategie și Politici
SPOS 2023
NR. 3

Studii de Strategie și Politici SPOS 2023

Studiul nr. 3

*Rolul mecanismelor regionale de cooperare
în contextul geopolitic actual. Oportunități și provocări pentru
România*

Autori:

Octavian-Dragomir JORA (coordonator)

Marius-Cristian NEACȘU

Cezar TECLEAN

BUCUREȘTI

2024

Coordonator de proiect din partea Institutului European din România: **Iulian ONEAȘCĂ**

© Institutul European din România, 2024

Bd. Regina Elisabeta 7-9

Sector 3, București

www.ier.gov.ro

ISBN online: 978-606-8202-76-1

Studiul exprimă opinia autorilor și nu reprezintă poziția Institutului European din România.

Despre autori

Octavian-Dragomir JORA (n. 1980) este profesor universitar doctor la Facultatea de Relații Economice Internaționale, Academia de Studii Economice din București. Printre temele de interes, exersate deopotrivă pe latură didactică și de cercetare, se numără economia comparată a proceselor globale, geopolitica și geoeconomia civilizației și culturilor, prospectiva strategică. Este (co)autor a peste 100 de lucrări prezentate și publicate pe plan național și internațional, distins cu prestigioase premii din partea comunității profesionale – *Premiul „Eugeniu Carada” pentru economie*, decernat de MLNR și Academia Română; *Premiul AFER* pentru „Cartea de economie a anului”; alte distincții la conferințe internaționale etc. –, fiind coordonator sau membru în peste 15 proiecte de cercetare științifică și editor al revistei științifice *Æconomica*. În 2022, în calitate de câștigător al *Bursei Woodrow Wilson* a Institutului Cultural Român, a beneficiat de un stagiu de cercetare la Washington, D.C. Ziarist cu experiență, cu un portofoliu de peste 1000 de articole, multiplu laureat – *Premiul „Florin Petria”*, acordat de juriul Finmedia; *Premiul „Tânărul Jurnalist al Anului”*, din partea Fundației Freedom House și Edipresse AS; *Premiul „Reporter European”* etc. –, este un pasionat artizan de produse media (*The Market for Ideas* și altele).

Marius-Cristian NEACȘU (n. 1977) este conferențiar universitar doctor la Academia de Studii Economice din București (ASE), cu peste 20 de ani de experiență profesională, didactică, de cercetare și publicistică, în domeniile geografie și geopolitică. Coordonator al Masteratului „Geopolitică și Afaceri” (ASE București). Licențiat (2000), master (2001), doctor în geografie (2009) al Universității din București (Facultatea de Geografie). Are un master în domeniul „Economie și Afaceri Internaționale” (2011) la ASE București. Vicepreședinte al Societății de Geografie din România (SGR). Lucrări de specialitate: *Geostrategia* (2022) – coautor, *30 de ani de la sfârșitul Războiului Rece* (2021), *România 1918-2018. Un secol de frământări geopolitice* (2018) – coordonator și autor, *Simion Mehedinți și geopolitica românească* (2018) – autor, la care se adaugă peste 100 de alte titluri (cărți de specialitate, capitole în volume colective, articole științifice, manuale școlare și alte auxiliare didactice), peste 100 de comunicări la diverse manifestări științifice și 15 proiecte/granturi de cercetare sau cu componente de cercetare naționale și internaționale.

Cezar TECLEAN (n. 1972) este cercetător asociat în cadrul Academiei de Studii Economice din București, unde interesele sale academice vizează dezvoltarea regională în Uniunea Europeană (UE) și dinamica rețelelor de transport în cadrul economiei europene. Activitatea sa curentă de cercetare explorează modul în care echiparea spațială cu infrastructuri de transport generează accesibilitate și coeziune teritorială în UE, precum și raporturile dintre buna guvernare și disponibilitatea infrastructurilor de transport în spațiul european. Este doctor în geografie al Universității “Al. I. Cuza” din Iași (2009) și a susținut teza de doctorat în economie și afaceri internaționale la Academia de Studii Economice din București (2019). Totodată, cercetările sale anterioare au examinat geografia politică și relațiile de putere din spațiul arabofon și lumea ex-sovietică, iar în prezent este implicat într-un proiect postdoctoral privind impactul managementului guvernamental asupra calității rețelelor de transport în statele UE.

About the authors

Octavian-Dragomir JORA (b. 1980) is Professor, Ph.D., Habil., at the Faculty of International Business and Economics, the Bucharest University of Economic Studies. Among his intellectual interests, developed in both teaching and research endeavours, there can be mentioned the comparative economics of global processes, the geopolitics and geoeconomics of civilization and cultures, and strategic foresight. (Co-)author of over 100 works presented and published nationally and internationally, he has been awarded prestigious distinctions within the professional community – the “*Eugeniu Carada*” Prize for Economics, by the NGLR and the Romanian Academy; 1st Prize for the “*Best economics book of the year*”, by the AFER; “best paper” awards at international events –, being coordinator or member in more than 15 scientific research projects and also the editor-in-chief of the *Æconomica* scientific journal. In 2022, as a winner of the *Woodrow Wilson Scholarship* of the Romanian Cultural Institute, he benefited from a research internship in Washington, D.C. Experienced journalist, with a portfolio of over 1000 articles, some of them received with media honours – the “*Florin Petria*” Award for Journalism, from Finmedia; the “*The Young Journalist of the Year*” Award, by Freedom House and Edipresse AS; 1st Prize “*European Reporter*” etc. –, he remains a passionate mass-media artisan (founding *The Market for Ideas*).

Marius-Cristian NEACȘU (b. 1977) is an Associated Professor, Ph.D., at the Bucharest University of Economic Studies (BUES), with over 20 years of professional teaching, research and publishing experience in the fields of geography and geopolitics. Coordinator of the MSA in Geopolitics and Business (BUES). Bachelor (2000), Master (2001), Ph.D. in Geography (2009) of the University of Bucharest (Faculty of Geography). Master in Economics and International Affairs (2011) of the BUES. Vice President of the Romanian Geographical Society (SGR). Scientific books & articles: *Geostrategy* (2022) – co-author, *30 years since the end of the Cold War* (2021), *Romania 1918-2018. A century of geopolitical turmoil* (2018) – coordinator and author, *Simion Mehedinți and Romanian geopolitics* (2018) – author, plus over 100 other titles (books, chapters in collective volumes, scientific articles, school textbooks etc.), over 100 scientific communications at various conferences and 15 research projects/grants or with national and international research components.

Cezar TECLEAN (b. 1972) is an associate researcher at the Bucharest University of Economic Studies, where his academic interests focus on regional development in the European Union (EU) and the dynamics of transport networks within the European economy. His current research activity explores how spatial endowment with transport infrastructures generates accessibility and territorial cohesion in the EU, as well as the relationships between good governance and the availability of transport infrastructures in European space. He has a Ph.D. in Geography from the “Al. I. Cuza” University of Iași (2009) and defended his doctoral thesis in economics and international affairs at the Bucharest University of Economic Studies (2019). At the same time, his previous research examined political geography and power relations in the Arab-speaking area and the ex-Soviet world, and he is currently involved in a postdoctoral project on the impact of governance on the quality of transport networks in EU states.

Cuprins

Sinteza studiului	8
Executive summary	13
<i>Introducere</i> . România vecinătăților imediate, România valorilor euroatlantice, România valorilor (de)globalizării.....	18
Capitolul 1. Geo-coordonate ale României, relevante pentru cooperarea regională în Europa Centrală și de Est și în Europa Sud-Estică: către deslușirea și depășirea condiției perpetue de „țară de frontieră”	22
1.1. Preambul și context imediat: Summitul și Forumul de Afaceri al Inițiativei celor Trei Mări, București, 6-7 septembrie 2023	23
1.1.1. Cooperarea regională	23
1.1.2. Mecanisme de acțiune	27
1.1.3. Context geopolitic actual	28
1.2. Europa Centrală și de Est (ECE) și Europa de Sud-Est (ESE) – o periferie interstițială flexibilă cu geografie și geometrie variabile între Vest și Est/Rusia.....	29
1.2.1. Poziția geografică este diferită de poziția geopolitică	29
1.2.2. Europa Centrală și de Est (ECE) și Europa de Sud-Est (ESE) sunt mai degrabă concepte geopolitice decât regiuni geografice	30
1.3. România în regiune: determinisme geografice, determinanți geopolitici, determinări geoeconomice	34
1.3.1. România la frontiera geopolitică dintre Occident și Rusia și la periferia cea mai activă a structurilor euroatlantice (nivelul global)	34
1.3.2. România la Marea Neagră (nivelul regional).....	37
1.3.3. România în proximitatea conflictului hibrid activ din Ucraina (nivelul local).....	38
Capitolul 2. Oportunități și provocări ale unei geografii politico-economice imperfecte: o evaluare a participării României la principalele mecanisme de cooperare regională central-est și sud-est-europene	41
2.1. Inițiative, procese și structuri regionale de cooperare – tabloul panoramic al formatelor instituționale	42
2.2. Managementul oportunităților și provocărilor cooperării regionale: modalități posibile de valorificare și gestionare	53
2.2.1. Variabile și date	53
2.2.2. Metode de analiză	58
2.2.3. Rezultate și discuții	58
2.3. Consecințe pentru România ale oportunităților și provocărilor la nivel regional.....	73
Capitolul 3. Inițiativa celor Trei Mări – formatul cel mai efervescent de cooperare regională al României: mai mult decât geopolitică reactivă, geoeconomie proactivă prin interconectarea infrastructurilor.....	76

3.1. <i>Geografie</i> (fizică și umană) regională: poziționări, resurse și simbolistică.....	77
3.2. <i>Geopolitică</i> (și securitate) regională: configurarea și comunicarea puterii	79
3.3. <i>Geoeconomie</i> (și dezvoltare) regională: cooperare „și/sau/vs.” competiție	84
3.4. <i>Geometrii</i> (variabile regional): viziuni complementare sau contradictorii.....	91
3.5. Spiritul de „Inițiativă”, limitări inerente și deschideri imperative. Ca să privim realist înainte, înapoi la aspectul financiar	95
<i>Concluzii și recomandări</i> . Spre o gestionare integrată a mecanismelor de cooperare regională ale României.....	100
Bibliografie.....	112

Lista casetelor, figurilor și tabelelor

Caseta 1. Trimarium (nu) este Intermarium 2.0; sau alchimiile istorice ale geografiei fizice .	25
Caseta 2. Trei paliere de discontinuitate în continuumul N-S al Inițiativei celor Trei Mări....	70
Caseta 3. Reperle Summitului Inițiativei celor Trei Mări, București, 6-7 septembrie 2023 ..	83
Figura 1. I3M – un rimland în fața faliei geopolitice active dintre Occident și Rusia.....	24
Figura 2a. Intermarium.....	25
Figura 2b. Trimarium	25
Figura 3. Europa Centrală ca regiune geografică (stânga) și Europa Centrală și de Est (ECE) ca noțiune geopolitică (dreapta)	31
Figura 4. Reprezentări de geografie variabilă ale Europei Centrale post-Război Rece	32
Figura 5. Europa de Sud-Est ca regiune geografică (stânga) și Balcanii de Vest ca noțiune geopolitică (dreapta).....	33
Figura 6. Poziția geopolitică a României	36
Figura 7. Dinamica geopolitică post-Război Rece în nordul Mării Negre (Peninsula Crimeea și Marea Azov)	39
Figura 8. Dinamica geopolitică post-Război Rece a celor trei chei pontice (Peninsula Crimeea, Gurile Dunării, strâmtorile Bosfor și Dardanele).....	39
Figura 9. Formate de cooperare regională în care este implicată România (selecție).....	44
Figura 10. Statele membre ale I3M, în câteva aspecte geografice cheie.....	79
Figura 11. Situația proiectelor de interconectare subsumate I3M.....	96
Tabelul 1. Diagrama sinoptică a tipologiei/funcționalității formatelor de cooperare regională cu evidențierea structurilor, agenților și proceselor implicate	47
Tabelul 2. Indicatorii și variabilele de lucru folosite.....	53
Tabelul 3. Indicatorii referențiali pentru statele participante la formatele de cooperare regională	55
Tabelul 4. Registrul oportunităților și riscurilor pe state în cadrul formatelor regionale.....	58
Caseta 2. Trei paliere de discontinuitate în continuumul N-S al Inițiativei celor Trei Mări....	70
Tabelul 5. Încercătura de risc pentru România în cadrul formatelor regionale din care face parte	71
Tabelul 6. Ierarhia riscurilor (neajunsurilor) pentru România pe ansamblul celor 8 formate regionale	72
Tabelul 7. Repere de geografie politică și economică ale regiunii I3M.....	78
Tabelul 8. Comparații regionale în I3M pe dimensiunea infrastructuri de transport	86
Tabelul 9. Comparații regionale în I3M pe dimensiunea infrastructuri energetice.....	88
Tabelul 10. Comparații regionale în I3M pe dimensiunea infrastructuri digitale	90

Sinteza studiului

Studiul examinează oportunitățile și provocările pentru România derivate din participarea la o serie de mecanisme regionale de cooperare. Sunt propuse atât o „decodificare conceptuală”, cât și o „cartografiere dinamică” a realităților faptice din teren, ale căror reprezentări sunt afectate, cu toată detașarea dorită, de judecăți de valoare. Analiza are, simultan, o miză *explicativă/critică*, dar și una *predictivă/creativă*, observând diverse evoluții posibile/plauzibile/probabile/preferabile. Astfel, sunt luați în considerare determinanții cooperării regionale – cei mai importanți fiind interdependența, presiunea externă și identitatea comună –, și consecințele lor pe multiple planuri – precum economie, securitate, diplomație. Sunt urmărite competiția pentru oportunități de cooperare (*friendshoring*), efectele crizelor suprapuse și eforturile de redresare concertată, precum și rezonanțele (dar și eventualele disonanțe) dintre formatele regionale și statutul de membru al UE și NATO, evidențiind formatele în care prestația și prestanța României sunt cele mai vizibile.

Cadrul reflecției pornește de la *Programul de guvernare 2021-2024* și de la alte *documente internaționale* asumate de România, depășindu-se nota expozitivă, de inventar de acte normative, identificând direcții atât în registrul „*black-box*”-ului acțiunii politice canonice, cât și sensuri „*out-of-the-box*”. Echipa a avut în vedere următoarele obiective de cercetare: **O1.** cartografierea participării României în cadrul mecanismelor de cooperare regională din Europa Centrală și de Est și din Europa de Sud-Est; **O2.** analiza oportunităților și a provocărilor oferite de participarea României la mecanismele de cooperare regională; **O3.** examinarea potențialului Inițiativei celor Trei Mări/I3M în plan politic, economic și strategic din perspectiva României; **O4.** propunerea de recomandări privind susținerea creșterii rolului României în mecanismele de cooperare regională, inclusiv prin evaluarea posibilității unei corelări/sinerгии sporite între formulele de cooperare (sub)regională. Toate aceste orientări sunt pasibile de dezvoltări pe care studiul de față le anunță.

Prezentul studiu este structurat pe trei capitole, care curg logic – de la general la particular, de la panoramic la punctual, de la conceptual la aplicativ/practic. Astfel, se pornește de la evaluarea profilului geo-politic/-economic/-strategic al regiunii Europei Centrale și de Est și, respectiv, Sud-Estice, din unghiul României, în **Capitolul 1**; se continuă cu investigarea sinoptică a portofoliului de formate de cooperare regională și a poziționării României în cadrul acestora în termeni de relevanță reciprocă între parteneri, în **Capitolul 2**; și se insistă asupra formatului în care se poate distinge amprenta regională a României la nivel de comuniune de interese și concretizare de intenții (Inițiativa celor Trei Mări), în **Capitolul 3**. Rezultatele desprinse variază între o reconfirmare a unor preocupări aflate deja pe agenda publică și semnalarea unor rute de îmbunătățire a cooperării, insistând pe acele formate în care gradul de pragmatism și de rentabilitate sunt manifeste, înțelegând că este nevoie nu doar de consonanță declarativă, ci de proiecte comune, menite a maximiza oportunități interne și minimiza provocări externe grupărilor.

Capitolul 1 analizează contextul geopolitic actual, într-o manieră critică, suprapunând trei scări de analiză, respectiv globală, regională, locală, prin prisma reliefării factorilor care modelează cooperarea regională, eventual în sistem *friendshoring* (supraviețuire economică în contexte geopolitice ostile, o reconfigurare a *offshoring* pe principii de securitate). Din acest punct de vedere, România se află în „punctul nevralgic”, unde se suprapun cele trei planuri: la periferia cea mai activă a structurilor euroatlantice, la frontiera/falia geopolitică dintre Occident și Rusia, în proximitatea imediată a „liniei roșii” (istmul ponto-baltic, respectiv aliniamentul Kaliningrad – Belarus – Ucraina, la care se adaugă prelungirea eurasiatică a statelor transcaucaziene) – nivelul *global*; la Marea Neagră („nodul geopolitic” al Eurasiei), unde se intersectează toate axele de importanță continentală și se află cel mai complicat sistem de pivoți geopolitici – nivelul *regional*; deținând unul dintre punctele geostrategice ale Mării Negre,

respectiv Gurile Dunării – nivelul *local*. Ca o aplicație practică, a fost pregătită analizarea Inițiativei celor Trei Mări, un catalizator al exprimărilor de ordin geopolitic și geoeconomic – atât regionale, cât și globale – ale României.

- Ca *opțiune metodologică*, acest capitol recurge la aplicarea grilelor teoretice de analiză geopolitică (globală, regională, locală), înțelese în logica *real-politik* (de ținere sub control a înclinațiilor conflictuale într-o sistem internațional *naturaliter* anarhic), fără a eluda viziunile de tip idealist (căutând diverse arhitecturi cooperative, coordinative și consualizante – de pildă, configurate în mecanisme de cooperare sub-regională și macro-structuri regionale, cum ar fi Uniunea Europeană, Alianța Tratatului Atlanticului de Nord – sau globale – Organizația Națiunilor Unite, Organizația Mondială a Comerțului, Fondul Monetar Internațional, Banca Mondială etc.).

Capitolul 2 evaluează oportunitățile și provocările pentru România determinate de participarea la mecanismele regionale de cooperare prin investigarea/cartografierea participării românești în cadrul a 13 formate de cooperare regională din Europa Centrală și de Est și din Europa de Sud-Est. Astfel, demersul identifică oportunitățile/șansele/atuurile și provocările/riscurile/vulnerabilitățile generate de afilierea României la fiecare din cele 13 organisme regionale investigate, prin analiză comparativă față de potențialul celorlalte state prezente în cadrul lor. În context, sunt examinate posibilitățile de augmentare a oportunităților României derivate din participarea la Inițiativa celor Trei Mări și la celelalte organisme de cooperare din bazinul Dunării și din zona extinsă a Mării Negre, fiind identificate/propuse nișele/sectoarele ale căror îmbunătățiri funcționale ar genera/susține creșterea rolului României în cadrul respectivelor mecanisme de cooperare regională, pe fondul posibilelor reajustări ale acestora ca urmare a implicării actanților externi (UE, NATO, SUA) în condițiile conflictului din Ucraina, un veritabil accelerator al reevaluării dimensiunii regionale a statelor adiacente acestuia.

- Ca *opțiune metodologică*, acest capitol propune o analiză sinoptică (inevitabil selectivă, altminteri) a capacităților economice, sociale, politice, de securitate ale României relativ la cele ale partenerilor din diversele mecanisme de cooperare regională, așa cum decurg ele din evaluările oferite via indicatori *proxy* relevanți. S-a pornit de la ideea că acest set de indicatori de *performanță statală* poate oferi o imagine acoperitoare a dimensiunii de tip *soft power* a României, cel mai realist expusă de un actor cu profilul acesteia, ceea ce se traduce, mai departe, în greutatea specifică a „vocii” țării noastre, a credibilității și a influenței ei în diversele formate (sub)regionale.

Capitolul 3 inventariază și investighează rațiunile formării și evoluției Inițiativei celor Trei Mări, considerat formatul de cooperare regională cel mai ofertant pentru România. Reunind 13 state membre ale UE – Austria, Bulgaria, Croația, Estonia, Grecia, Letonia, Lituania, Polonia, Republica Cehă, România, Slovacia, Slovenia și Ungaria (Republica Elenă li s-a alăturat celor 12 țări fondatoare după summitul de la București, din 2023) –, I3M își articulează cooperarea pe principiul „*non multa, sed multum*” (într-o traducere adaptată la context: nu pe multe planuri, ci mult pe planurile alese). Dezvoltarea economică, coeziunea europeană și legăturile transatlantice constituie temeiurile cooperării. Focalizarea se păstrează în sfera proiectelor de infrastructură în materie de transport, energie și digital. Iar pentru a preîntâmpina divergențe în materie de leadership/management, aranjamentul este voit neinstituționalizat, fiind întreținut ca platformă politică, coordonată prin reuniuni la nivel înalt (*summit diplomacy*). În ciuda caracterului regional, platforma a atras interesul mai multor actori cu influență globală, ce se raportează la I3M în moduri complexe, atât cooperative, cât și competitive – SUA, UE, Germania, Franța, Italia, Regatul Unit.

- Ca *opțiune metodologică*, acest capitol adoptă prioritar analiza de conținut, pornind de la (și distingând) diverse comunicări ale decidenților/oficialilor politici din statele și organizațiile implicate în dezvoltarea I3M, ale formatorilor de opinie aflați în siajul acestora

sau ale raportorilor independenți, pentru a construi un tablou cuprinzător al stării actuale a Inițiativei, precum și pentru a anticipa procesele ce vor sta la baza (re)configurărilor ei viitoare, într-un climat fluid și febril, în care oportunitățile și provocările nu sunt simetric și sincron distribuite între participanți, parteneri, terți stakeholderi, ci din contra: de pildă, provocările unora (azi) fiind oportunitățile altora (mâine).

O mențiune se mai cuvine a fi făcută cu privire la selectarea și tratarea pleiadei de mecanisme/formate de cooperare regională. Au fost alese 13 astfel de cadre, considerate a fi contribuit, în varii circumstanțe și configurații, la atingerea țelurilor politicii externe a României de (re)ancorare în comunitatea euroatlantică. Ordonate cronologic, surprinzând astfel maturizarea și sofisticarea exprimărilor politico-diplomatice ale României – *Comisia Dunării* (CD), 1948; *Inițiativa Central Europeană* (ICE), 1989; *Organizația de Cooperare Economică la Marea Neagră* (OCEMN), 1992; *Procesul de Cooperare din Europa de Sud-Est* (PCESE), 1996; *Formatul trilateral România—Polonia—Ucraina* (RPU), 1997; *Procesul de Cooperare Dunăreană* (PCD), 2002; *Consiliul Cooperării Regionale* (CCR), 2008; *Sinergia Mării Negre* (SMN), 2008; *Strategia UE pentru Regiunea Dunării* (SUERD), 2011; *Formatul trilateral România—Polonia—Turcia* (RPT), 2012; *Formatul București 9* (B9), 2015; *Inițiativa celor Trei Mări* (I3M), 2016; *Comunitatea Politică Europeană* (CPE), 2022 –, acestea au fost evaluate esențializat și omogenizat, fără a intra în detaliile structural-funcționale ale fiecăreia în parte, miza fiind observarea modului în care România are mijloace, dar și motive de a revendica un rol mai substanțial, înțelegând, în același timp, că multe dintre formate ființează ca platforme de „dialog” și mai puțin de „acțiune”. Excepția notabilă este I3M, un demers lucrativ/economic prin excelență.

Summitul I3M de la București (6 septembrie 2023) a reprezentat „momentul regional” cel mai important al României în ultimul an și, indirect, unul de creștere a relevanței sale globale. Printre rezultatele consemnate cu această ocazie, analizate punctual sau în cadrul mai larg al fenomenologiei la care se raportează, se numără, printre altele: integrarea Greciei, care crește contiguitatea geo-politico-economică a formatului I3M; primirea de către Republica Moldova, după Ucraina, a statutului de partener participant al Inițiativei, un pas menit a susține cele două țări în deloc facilul parcurs care vizează integrarea în UE; continuarea implicării Statelor Unite, recunoscându-se importanța mult-așteptatei contribuții financiare a Washington-ului în proiectele de interconectivitate, multe având și vădită miză securitară; evaluarea performanței și perspectivei Fondului de Investiții al I3M (3SIIF), a potențialelor surse de finanțare internaționale, și nevoia de a-l completa cu unul nou, orientat către proiecte sustenabile; ideea lansării unui Fond de Inovare al I3M, menit să sprijine dezvoltarea tehnologică din regiune; revizuirea listei de proiecte prioritare; punerea în balanță a diverselor opțiuni de instituționalizare a Inițiativei, care, în ciuda unei deliberate lejerități formale, ar putea beneficia de o Cameră de Comerț a I3M sau de secretariate dedicate pe sectoare/industrii, ca soluții de creștere a eficienței demersurilor de coordonare internă, precum și de comunicare externă a oportunităților lucrative pe care le propun statele participante.

Prezenta cercetare a adoptat un discurs și un limbaj care au încercat să privilegieze „spiritul” critic și creativ al ideii cercetării, ținându-l departe de „litera”, adeseori opacizantă, a formatărilor și a formulărilor documentaristicii birocratic-administrative, cu abundența de referiri la „acte normative”, „comunicări oficiale”, „raportări instituționale”, acronime ale diverselor organe și organisme, date de reuniuni și nume de responsabili. Nu s-a abuzat nici de informații cifrice, cantitative sau de modelări metrice, preferate fiind, mai degrabă, judecățile comparative, calitative.

Principalele rezultate ale analizei întreprinse, potrivit structurii propuse și opțiunilor metodologice asumate, grupează concluziile și recomandările desprinse pe trei aliniamente majore acumulate consecutiv: a) considerații generice, de ordin geopolitic, geoeconomic și geostrategic (derivate din capitolul 1); b) considerații de ordin relațional și al politicilor publice

aferente (derivate din capitolele 2 și 1); c) considerații de ordin pragmatic/al proiectelor investiționale (derivate din capitolele 3, 2 și 1). Compactate într-un „decalog”, acestea ar putea fi rezumate astfel:

1. Cu riscul de a părea rezultatul unei perspective reduționiste asupra subiectului cooperării regionale (tributară unei citiri mult prea „economice”), *pragmatismul* se detașează drept „paradigmă” legitimă de evaluare a performanțelor cooperării anume în regiunea central-est/sud-est europeană, bine-cunoscându-i istoricul cronic complicat. Elementele care pot readuce/păstra laolaltă, în mod durabil, națiuni atât de diferite (cultural, spiritual, politic), în ciuda (sau poate că „din cauza”) devenirii/destinului comun/e, sunt cele *dovedibil* lucrative, productive, remunerative.

2. Fără a ne resemna cu condiția de *prizonieri* ai geografiei (fizice sau simbolice), se cuvine să valorificăm *puterea* ei, atâta câtă este. Teritorialitatea, înzestrările, vecinătățile României au atât elemente de invarianță, cât și de variabilitate istorică. Ele trebuie tratate (din perspectivă civică, politică, economică, științifică) cu un amestec de vigilență și viziune. Doar așa se pot întreprinde cele mai bune acțiuni (reactive sau proactive, operative sau strategice, individuale sau colective etc.), în marja acestei *geografii* particulare care este, înainte de orice altceva, una profund *umană*.

3. Nu există „separații casante” între geo-nivelurile *local*, *regional* și *global*, iar palierele de cooperare, dar și de competiție internațională sunt demult și pentru multă vreme interconectate. Deglobalizarea, sub-regionalizarea, suveranismul etc. denotă mișcări spasmodice ale unei societăți care rămâne *internațională* și care doar își *modularizează*, recurent, loialitățile și lezmajestățile: relațiile cu vecinii sunt filtrate de cele cu puterile regionale, emergente sau mari/globale și invers; costurile și beneficiile se judecă marginalist, nu vrac; și depind de cicluri economice și electorale.

4. Prezența și poziția României în mecanismele de cooperare regională inventariate trebuie să fie ponderate și prioritizate, urmărind *scopurile* de politică externă prin arbitrajarea/integrarea/optimizarea *mijloacelor* oferite de acestea. Senzația, dată și de o comunicare publică insuficientă/ineficientă, este că aceste mecanisme sunt abordate decupat și decuplat, iar performanțele sunt validate prin adecvarea ritualistică a acțiunilor diplomatice la „logica” *lor*, iar nu prin absorbția acestei logici în „filosofia” *noastră* (una, dezirabil, pragmatică!).

5. Dintotdeauna, exprimările de *soft/smart power*, chiar și în „geopolitica celor mici”, se bazează pe combinații de *reputație* (de pildă, în privința bunei guvernante socio-economice, evidențiată prin indicatori obiectivi) și *resurse* (partajabile internațional, în condiții reciproc avantajoase, nu stocabile ostentativ). România, sau orice altă țară, nu poate spera să devină relevantă decât probând că *știe cum* și *are ce* oferi (și nu doar cere) partenerilor din regiune, apoi, împreună cu aceștia, celor din afara ei. Oricare altă abordare este retorică/butaforică și/sau naivă.

6. Calculele privitoare la rutele comune de valorificare a *oportunităților* asociate integrării euroatlantice (în primul val de cooperare regională din ECE/ESE), iar, mai târziu, cele cu privire la răspunsul colectiv la *provocările* de securitate de pe noul flanc estic al extinsei comunități euroatlantice (în cel de-al doilea val) arată forța catalizatorilor externi, dar și comportamente „oportuniste” și „provocatoare”. Bucureștiul știe că țaria *lanțurilor* de valoare în cooperarea regională stă în *verigile* cel mai slab atașate valorilor comune (Budapesta?, Bratislava?, Belgrad?).

7. Formatul de cooperare regională cel mai efervescent pentru România este I3M. Motivul major este dat de faptul că el acoperă (pragmatic) domeniile în care țara noastră are și lacune epice (infrastructura de transport) – situându-se, deci, pe „*demand side*” –, și valențe aparte (resursele de energie) – „*supply side*” –, componenta digitală reprezentând un teren

neutru, oscilând între mitologia sectorului IT&C performant și realitățile mult prea slabei penetrări tehnologice la nivelul societății. I3M trebuie cultivată ca debușeu *economic* al rezultatelor *politice* din celelalte formate.

8. Neîndoielnic, I3M (alături de B9) „face dreptate” potențialului (teritorial și populațional) al României în regiune, permițând chiar un spațiu de manifestare al speratului *leadership regional*. Pentru aceasta trebuie întrunite unele condiții: înțelegerea *ordinii și măsurii lucrurilor* (de ex., primatul moral polonez, cultivarea partenerilor strategici, implicarea statelor asociate etc.); participare nemijlocită în efortul de sensibilizare a *capitalurilor* și *capitalurilor* cointeresabile; prezentarea proiectelor prioritare nu ca ambiții naționale, ci ca *porți de acces* spre piața regională.

9. Platforma I3M are avantajul, grație Fondului de Investiții existent (și celor preconizate), de a avea o latură financiară *capitalistă/antreprenorială*, mai versatilă decât alternativa mobilizării și managementului *publice/birocratice* de resurse financiare. Deschisă către culturi diverse ale lumii capitalului, I3M poate acționa ca pârghie pentru necesare reforme pro-business, de amplificare a libertății economice în dauna inerțiilor etatiste. Dar există și riscul de gripaje, pe filiera exigențelor ESG (*environmental, social, governance*), mai greu de atins în aceste societăți.

10. Fără a exagera rolul mediului academic, etern (auto)invitat în marile proiecte societale (deși, adesea, pe post de certficator, nu de cenzor al politicilor publice), cercetarea, întreprinsă responsabil, trebuie să fie „la masa” cooperării regionale. Iar argumentele decurg din înțelegerea rolului de inter-conector *civilizațional* al științei între spații *culturale* diverse (regional), a costurilor izolării ei, precum și beneficiilor împărtășirii ei, într-un mediu global în care sustenabile și reziliente vor fi doar *economiile bazate pe cunoaștere* – fie ele *naționale* sau *blocuri regionale*.

Studiul de față își propune să ofere o cheie de lectură – una între multele posibile – a mecanismelor de cooperare regionale ale României, utilă nu doar *producătorilor* de politică externă, ci tuturor celor ce *consumă* (ne)realizările acesteia. Demersul își propune să fie de folos prin semnalarea pluralității de interpretări ale realității internaționale, care merge de la nivel de cancelarii până la nivel de cetățean, și care cere o reconciliere inteligentă și o rebranșare înțeleaptă la poate cel mai dificil de calculat parametru al ființării și funcționării unui stat: *interesul național*.

Concluziile formulate evidențiază, nu epuizează, paleta largă de posibilități de cooperare regională, într-un set eterogen/electic de formate/mecanisme inventariate, care, înainte de orice, trebuie extrase din zona rutinei și a rigidității. Vorbim despre domenii ofertante neacoperite suficient, dar și despre redundanțe supărătoare; despre componente lucrative, dar și despre comoditate birocratică; despre spațiu de inițiativă națională, dar și despre conformism convenabil. Aceste aspecte sunt complicate de recrudescența contestării *ordinii internaționale bazate pe reguli*.

Executive summary

The study examines Romania's opportunities and challenges derived from its participation in a series of regional cooperation mechanisms. Both a "conceptual decoding" and a "dynamic mapping" of the factual in-the-field realities are being proposed, whose representations are nevertheless affected, despite all of the desired detachment, by value judgements. The analysis equally features both an explicatory/critical stake and a predictable/creative one, while observing various possible/plausible/probable/preferable evolutions. Thus, both determinants of regional cooperation – the most important of which being the interdependence, the pressure from abroad and the common identity –, and their consequences in several areas – such as the economy, security and diplomacy – are being taken into consideration. The points of interest targeted are: the competition of cooperation opportunities (*friendshoring*), the effects of the overlapping crises, the concentrated recovery efforts, the resonances (as well as any dissonances) between the regional formats and the member status of the EU and NATO, while emphasizing those formats in which Romania's performance and its success are the most visible.

The framework for reflection starts from the *2021-2024 Governing Programme*, as well as from other *international documents* adopted by Romania, with the expository character of merely referencing official paperwork being exceeded, identifying directions in both the "*black-box*" canon political action registry, as well as "*out-of-the-box*" breakthroughs. The team assumed the following research goals: **O1.** mapping Romania's participation within the framework of the regional cooperation mechanisms specific to Central and Eastern, as well as South-Eastern Europe; **O2.** analysing the opportunities and challenges associated with Romania's participation in the regional cooperation mechanisms; **O3.** examining the potential of the Three Seas Initiative/3SI politically, economically and strategically from Romania's standpoint; **O4.** drafting recommendations regarding the support in favour of increasing Romania's role in the regional cooperation mechanisms, including assessing the possibility of an increased correlation/synergy between the (sub)regional cooperation formulas. All of these orientations show potential for development that the present study opens up.

The present study is structured in three chapters, which flow logically – from general to particular, from panoramic to precise, from conceptual to applicative/practical. Thus, in the **first chapter**, we start from evaluating the geo-political/economic-/strategic profile of the regions of Central and Eastern Europe and South-Eastern Europe, respectively, from Romania's viewpoint; in the **second chapter**, we continue with a synoptic investigation of the regional cooperation mechanisms "portfolio" available to Romania and its "management", noticing the reciprocal ties between and the relative weight of participating countries; and, in the **third chapter**, we insist upon the format in which we may best observe Romania's mark in terms of mutualizing interests and materializing intentions (the Three Seas Initiative). The results obtained vary, from reconfirming some concerns already present on the public agenda and signalling new ways of improving cooperation, insisting upon those formats in which the degrees of pragmatism and of advantageousness are manifesting, since declarative consonance is fruitful only when it delivers common projects, providing for regional prosperity and security.

The first chapter analyses the present geopolitical context, in a critical manner, overlapping three layers of analysis – global, regional and local, through emphasising the factors that shape regional cooperation, maybe even in the system of *friendshoring* (economic survival in hostile geopolitical contexts, a reconfiguration of *offshoring* based on security principles). From this point of view, Romania is on a vulnerable point, where the three layers overlap: at the most active outskirts of the Transatlantic structures, at the geopolitical frontier/fault between the West and Russia, in the immediate proximity of the "red line" (the

Pont-Baltic isthmus and the Kaliningrad-Belarus-Ukraine alignment, at which we add the Eurasian extension represented by the trans-Caucasian states) – the *global* level; at the Black Sea (the “geopolitical node” of Eurasia), where all the axes of continental importance intersect and where the most complicated system of geopolitical pivot points is located – the *regional* level; owning one of the Black Sea’s geostrategic points, the Danube’s Mouth – the *local* level. As a practical application, we also prepared an analysis of the Three Seas Initiative, a catalyst of Romania’s geopolitical and geo-economic expression – both globally and regionally.

- As a *methodological option*, this chapter resorts to applying the theoretical grids of geopolitical analysis (global, regional, local), interpreted in the *real-politik* logic (of keeping the conflict-driven inclinations specific to a naturally anarchic international system), without evading the idealistic visions (seeking various coordinated and consoling architectures of cooperation, configured, for instance, in sub-regional cooperation mechanisms – such as those investigated in this study –, regional macro-structures – EU, NATO – or global organizations – UN, WTO, IMF, the World Bank and so on).

The second chapter evaluates the opportunities and challenges faced by Romania, which result from taking part in the regional cooperation mechanisms, through the investigation/mapping of the Romanian participation in 13 regional cooperation formats from Central and Eastern, as well as South-Eastern Europe. Thus, our investigative approach identifies the opportunities/openings/strengths and challenges/risks/vulnerabilities generated by Romania’s affiliation to each of the 13 regional formats through a comparative analysis, surveying the potential of the other member states belonging to each of those said entities. In this context, we are examining the possibilities of augmenting Romania’s opportunities which resulted from its taking part in the Three Seas Initiative and in the other cooperation structures from the Danube’s basin and the extended area around the Black Sea, identifying/proposing the niches/sectors whose functional improvements would generate/support an increase in Romania’s role within the respective regional cooperation mechanisms, based on their possible readjustments resulting from involving external actors (EU, NATO, US) in the context of the conflict in Ukraine, which works as a genuine accelerator of the re-evaluation of the regional dimensions of its surrounding states.

- As a *methodological option*, this chapter proposes a synoptic analysis (an otherwise inevitably selective one) of Romania’s economic, social, political and security capabilities in relation to those of its partners from the various regional cooperation mechanisms, just as they result from the evaluations offered via relevant *proxy* indicators. We started from the idea that this set of *state performance* indicators could show an encompassing image of Romania’s *soft power* dimension, most realistically displayable by an actor with its profile, something which further translates into the specific reach of our country’s “voice” and of its credibility and influence in various (sub)regional formats.

The third chapter identifies and investigates the reasoning behind the creation and evolution of the Three Seas Initiative, which is considered the regional cooperation format, which has the most to offer to Romania. Reuniting 13 EU member states – Austria, Bulgaria, Croatia, Estonia, Greece, Latvia, Lithuania, Poland, the Czech Republic, Romania, Slovakia, Slovenia and Hungary (the Hellenic Republic joined the 12 founding countries after the 2023 Bucharest summit) –, 3SI articulates its cooperation on the principle of “*non multa, sed multum*” (contextually, this translates to “not on many levels, but much on the chosen levels”). Economic development, European cohesion and Transatlantic relations constitute the bases of cooperation. The focus is kept on the realm of transportation infrastructure, energy and digitalisation projects. In addition, to prevent differences regarding topics such as leadership/management, this arrangement is purposely non-institutionalised, being supported as a political platform, coordinated through high-level meetings (*summit diplomacy*). Despite its regional character, it has attracted the interest of many actors with global influence, who

relate to 3SI in complex ways, both cooperative and competitive – e.g., US, EU, Germany, France, Italy, and UK.

- As a *methodological option*, this chapter prioritises the content analysis, starting (and distinguishing) from various communications between the decision-makers/political officials belonging to the states and organisations involved with I3M's development, the influencers who find themselves in their wake and the independent presenters, in order to paint an encompassing picture of the current *state* of the Initiative, as well as to anticipate the *processes* which will be at the forefront of its (re)configuration, in a fluid and feverish climate, in which the opportunities and challenges are not symmetrically and synchronically distributed among the participants, partners and tertiary stakeholders, but quite the contrary: for instance, the challenges faced by some (today) might become someone else's opportunities (tomorrow).

A mention should also be made regarding the selection and treatment of the plethora of regional cooperation mechanisms/formats. Thirteen such structures were chosen, considered to have contributed, in various circumstances and configurations, to the achievement of Romania's foreign policy goals of (re)anchoring in the Euro-Atlantic community. Displayed chronologically, thus capturing the maturation and sophistication of Romania's political-diplomatic expressions – the *Danube Commission*, 1948; the *Central European Initiative*, 1989; the *Black Sea Economic Cooperation Organization*, 1992; the *South East European Cooperation Process*, 1996; the *trilateral format Romania—Poland—Ukraine*, 1997; the *Danube Cooperation Process*, 2002; the *Regional Cooperation Council*, 2008; the *Black Sea Synergy*, 2008; the *EU Strategy for the Danube Region*, 2011; the *trilateral format Romania—Poland—Turkey*, 2012; the *Bucharest Nine Format*, 2015; the *Three Seas Initiative*, 2016; the *European Political Community*, 2022 –, these were evaluated in an essentialized and homogenized way, without going into the structural-functional details of each one, the stake being the observation of how Romania has the means, but also the reasons, to claim a role more substantially, while understanding that many of the formats exist as platforms for “dialogue” and less for “action”. The notable exception is 3SI, a quintessential profit/economic endeavour.

The 3SI Summit in Bucharest (September 6, 2023) represented Romania's most important “regional moment” in the last year and, indirectly, one of increasing its global relevance. Among the results recorded on this occasion, analysed punctually or within the broader framework of the phenomenology to which it refers, are: the integration of Greece, which increases the geo-political-economic contiguity of the 3SI alignment; the receipt by the Republic of Moldova, after Ukraine, of the status of participating partner of the Initiative, a step intended to support the two countries in the not-so-easy path aimed at integration into the EU; the continuation of the involvement of the United States, recognizing the importance of the long-awaited financial contribution from Washington in the interconnectivity projects, many of which also have an obvious security stake; evaluation of the performance and perspective of the 3SI Investment Fund (3SIIF), potential sources of international funding, and the need to complete it with a new one, oriented towards sustainable projects; the idea of launching a 3SI Innovation Fund, intended to support technological development in the region; revising the list of priority projects; balancing the various options for institutionalizing the Initiative, which, despite a deliberate formal lightness, could benefit from an 3SI Chamber of Commerce or dedicated secretariats by sector/industry, as solutions to increase the efficiency of internal coordination efforts, as well as external communication of the lucrative opportunities offered by the participating states.

The present research adopted a discourse and a language that tried to privilege the critical and creative “spirit” of the research idea, keeping it away from the “letter”, often opaque, of the bureaucratic-administrative documentary formats and formulations, with the abundance of references to “normative acts”, “official communications”, “institutional reports”, acronyms of various bodies and fora, dates of meetings and names of responsible persons. Nor was

numerical, quantitative information or metric modelling abused, preferring, rather, comparative, qualitative judgments.

The main results of the analysis performed, according to the proposed structure and the assumed methodological options, group the conclusions and recommendations on three major alignments accumulated consecutively: a) generic considerations, of a geopolitical, geoeconomic and geostrategic order (derived from *chapter 1*); b) relational considerations and related public policies (derived from *chapters 2 and 1*); c) pragmatic/investment project considerations (derived from *chapters 3, 2 and 1*). Compacted into a “Decalogue”, they could be summarized as follows:

1. Despite the risk of sounding like the result of a reductionist take on regional cooperation (leaning too much towards an overly “economic” perspective), *pragmatism* emerges as a legitimate “paradigm” for evaluating performance, specifically in the Central-Eastern/Southeastern European region, given its historically complex backdrop. The factors that can effectively bring together nations with such diverse cultural, spiritual, and political backgrounds, despite (or perhaps because of) their shared destiny, are those that are demonstrably lucrative, productive, and financially rewarding.

2. Rather than resigning ourselves to being *prisoners* of geography, be it physical or symbolic, it is prudent to harness its *power* to the fullest extent possible. Romania’s territorial features, endowments, and regional relationships exhibit both elements of invariance and historical variability. These aspects need to be addressed from civic, political, economic, and scientific perspectives, with a combination of vigilance and foresight. This approach is essential for the best course of action, whether reactive or proactive, operational or strategic, individual or collective, within the unique framework of this *geography*, which is, before anything else, *humane*.

3. There are no clear-cut separations between *local*, *regional*, and *global* geo-levels, and the layers of cooperation, as well as international competition, have long been interconnected. Terms like deglobalization, sub-regionalization, and sovereigntism denote the spasmodic movements of a society that remains *international*, continually adjusting its loyalties and disloyalties, filtering relations with neighbours through those with regional or global powers, and vice versa; the evaluation of costs and benefits of their twists and turns is done on a marginal basis; and calculations are nevertheless influenced by economic and electoral cycles.

4. Romania’s role and position in the various mechanisms of regional cooperation need careful consideration and prioritization to achieve foreign policy *ends* by arbitrating, integrating, and optimizing the *means* provided by these mechanisms. The perception, fuelled by inadequate or inefficient public communication, is that these mechanisms are approached in a fragmented manner, with performances validated through ritualistic alignment of diplomatic actions with *their* functioning “logic”, rather than absorbing this logic into *our* (desirably pragmatic) “philosophy”.

5. Expressions of *soft/smart power*, even in the realm of the “geopolitics of the small”, have always relied on a combination of *reputation* (for instance, in terms of sound socio-economic governance highlighted by objective indicators) and *resources* (internationally shareable under mutually advantageous conditions, rather than ostentatiously stockpiled). Romania, like any other country, can only become relevant by proving that it *knows how* and *has what it takes*, being credible and resourceful (not just demanding), to regional partners and, together with them, to those beyond its borders. Any alternative approach is merely rhetorical or naive.

6. Considerations about shared routes for capitalizing on *opportunities* related to Euro-Atlantic integration (in the first wave of CEE/SEE regionalism) and collective responses to security *challenges* on the new eastern flank of the extended Euro-Atlantic community (in the

second wave) reveal both the external catalysts' coagulating force and the opportunistic and challenging behaviours from regional partners. Bucharest understands that the strength of the value *chains* in terms of regional cooperation lies in the *links* least attached to common values (Budapest?, Bratislava?, Belgrade?).

7. The most vibrant format for regional cooperation for Romania is 3SI. This is primarily because it pragmatically covers areas where our country has significant gaps (transport infrastructure) – featuring on the “demand side” – and unique strengths (energy resources) – featuring on the “supply side”. The digital component serves as a neutral ground, oscillating between the mythology of a thriving IT&C sector and the stark reality of low technological penetration in society. Thus, 3SI should be nurtured as an *economic* outlet for *political* outcomes from other, relatively more silent, cooperative formats.

8. Undoubtedly, 3SI (alongside B9) does justice to Romania's potential (territorial and population-wise) in the region, even allowing space for the hoped-for *regional leadership*. However, certain conditions must be met: understanding the *order and measure of things* (e.g., acknowledging the moral primacy of Poland, cultivating the strategic partners, involving associated states etc.); direct participation in efforts to sensitize mutually interested parties (political *capitals* and private *capital*); presenting priority projects not as national ambitions but as *gateways* to the regional market.

9. The 3SI platform has the advantage, thanks to the existing Investment Fund (and those planned to be added), of having a *capitalist/entrepreneurial* financial aspect, more versatile than the alternative mobilization and *public/bureaucratic* management of financial resources. Open to diverse cultures of the capital(ist) world, the Initiative can act as a lever for necessary pro-business reforms, amplifying economic freedom at the expense of statist inertia. However, there is also the flip side, given the new ESG requirements, which may surpass the processing capacity in these societies.

10. Without emphasising the role of the academic environment, eternally (self)invited to major societal projects (though often serving as a certifier, not a censor of public policies), research, undertaken responsibly, must be part of the discussion in regional cooperation. The arguments stem from understanding the role of science as a *civilizational* interconnector between diverse *cultural* spaces (regionally), the costs of isolating it, as well as the benefits of sharing it, in a global environment where only *knowledge-based economies*, whether *national* or *regional blocs*, will be sustainable and resilient.

The present study attempts to offer a lecture entry point – one of the many potential ones – regarding Romania's regional cooperation mechanisms, useful not only to the *producers* of external policies, but to all those who *consume* its shortcomings. This approach attempts to make itself useful through signalling the multitude of interpretations of the international reality, which goes from chancelleries all the way to the level of the common citizen and which demands an intelligent reconciliation and a wise reconnecting at possibly the most difficult to calculate parameter when it comes to the beingness and functioning of a state: the *national interest*.

The formulated conclusions emphasise, rather than exhaust, the wide range of possibilities of regional cooperation, in a heterogeneous/eclectic set of inventoried formats/mechanisms, which must be detached, before anything else, from the realm of monotony and rigidity. We are talking about promising, uncharted fields, but also about upsetting redundancies; about lucrative components, but also about bureaucratic laziness; about room for national initiative, but also about convenient conformity. These aspects are further complicated by the upsurge of the contestation of the *international rule-based order*.

Introducere. România vecinătăților imediate, România valorilor euroatlantice, România valorilor (de)globalizării

Sintagma politico-economico-diplomatică „mecanisme de cooperare regională” vine la pachet cu un ton aparent detașat, cerebral pe care nici imaginariile, nici realitățile împrejurimilor României nu-l verifică. Europa Centrală și de Est, prelungită spre Sud-Est – drept *geografie simbolică* în care se află poziționată țara noastră –, a avut dintotdeauna o tectonică *geopolitică* cu descărcări violente (focar de războaie mondiale), precum și un magnetism *geo-economic* viu (tradus în resurse și rute remunerative). Aceste date s-au păstrat nealterate. După 1989, aproape *in corpore*, „Estul” a ales să se occidentalizeze euroatlantic, deși nu fără fricțiuni; națiunile din regiune s-au reevaluat reciproc (după coabitările forțate din evurile imperiilor și lagărului socialist), iar fricțiunile n-au lipsit. Rămase în urmă (poate și trase înapoi), porțiuni ale acestui fost „Est” și-au văzut testate suveranitatea, integritatea și inalienabilitatea: hărți viciate și cronici vicioase au fost scoase din arhivele ambițiilor revizioniste și revanșarde; de pildă, Rusia i-a negat Ucrainei identitatea și a atacat-o. Spirala ei de negare a „ordinii internaționale bazate pe reguli” sfidează state vecine, membre ale UE și NATO. Nu departe, în Orientul Apropiat și Mijlociu, este din nou război, între statul Israel și gruparea Hamas, iar în Extremul Orient, peste Strâmtoarea Formosa, China și Taiwan-ul par a se privi mai zgomotos ca niciodată.

Cu toată *regionalitatea* lor, aceste tensiuni sunt funciarmamente *globale*, cum tot mai puțin globale par să devină multe lanțuri de valoare responsabile de prosperitatea și pacea ultimelor decenii. Le-au erodat crizele succesive și suprapuse (recesiune, pandemie, război). Statele își re-auditează portofoliul de relații. „*Tunica propior pallio est*” (tradus: „Cămașa este mai aproape decât haina”) este proverb latin, valabil și în chestiuni geostrategice. Sau: „maioul regional este mai aproape ca paltonul global”. Țară binecuvântată cu multe, numai cu vocația globalității nu, în ciuda unor spasmodice străpungeri cultural-științifice (exportând, păgubos, mai mult „creiere” decât „idei”), precum și câteva comercial-investiționale (exportând mai puțină „valoare adăugată” decât „alții”), România este blestemată să-și reinventarieze continuu vecinătățile. Totul este despre poziție, postură și prestanță *anume aici*. Misiunea este istovitoare, într-o parte de lume pe care geo-savanții o focalizează cu greu: „pivot” din „*Heartland*”-ul „Insulei-Lume”, „*Middle Tier*” sau „*cordon sanitaire*”?; „vest al Estului” sau „est al Vestului”?; „zonă-tampon” (*buffer zone*) sau „poartă de acces” (*gateway zone*); ring de „*hard power*” sau amfiteatru pentru „*soft/smart power*”?; legată sau dezlegată de o Turcie asertivă „fugind de Mecca, fugărită de Bruxelles”, piruetând ca un derviş între Washington și Moscova? Deci?

Cooperarea regională implică azi cuvinte (și acțiuni) cheie: *democrație, bună guvernare, stabilitate, dezvoltare economică durabilă, resurse energetice, rute de transport, protejare a mediului, transformare digitală, soluționare a conflictelor și crizelor cu risc de contagiune* etc. Este dificilă când partenerii au grade diferite de maturitate instituțională (deși ele converg!), interesele naționale par mai mult rivale/exclusive (deși pot fi servite prin bunuri publice comune!), iar istoricul interacțiunilor se arată neconcludent (deși inițiativa poate fi leac al inerției nefaste!). Desigur, formatele de cooperare ale României, indiferent de denominări și de criterii de articulare, implică factori modelatori, care trebuie gestionați cu pricepere de factorii de decizie: *interdependență* (ca reacție la dependență și exploatare, superioară independenței autarhice), *presiune externă* (contribuind la decelarea priorităților interne din zgomotul de fond populist), *identitate comună* (vertebrată de valori împărtășite și înrădăcinate mai solid decât varii „narative”). Și, da, mai reclamă compatibilitate pragmatică (*like-mindedness*), competitivitate în reperarea amicilor (*friendshoring*) și, desigur, credibilitate (*trustworthiness*). Studiul de față își propune să panorameze formatele de cooperare regională la care România este parte, punctualizând cele mai lucrative opțiuni și propunând câteva linii de optimizare a implicării regionale, ca atu realist pentru relevanța globală a oricărei țări care nu este o „mare putere”.

Potrivit *Termenilor de referință*, studiul examinează oportunitățile și provocările pentru România derivate din participarea la o serie de mecanisme regionale de cooperare. Sunt propuse atât o „decodificare conceptuală”, cât și o „cartografiere dinamică” a realităților factuale din teren, ale căror reprezentări sunt afectate de judecăți de valoare. Studiul are o miză *explicativă/critică*, dar și una *predictivă/creativă*, observând diverse evoluții posibile/plauzibile/probabile/preferabile.

Astfel, sunt luați în considerare determinanții cooperării regionale – de ex., interdependența, presiunea externă și identitatea comună –, precum și consecințele lor pe multiple planuri – de ex., economie, securitate, diplomație. Sunt urmărite, între altele, competiția pentru oportunități de cooperare (*friendshoring*), efectele crizelor suprapuse și eforturile de redresare concertată, precum și rezonanțele (dar și disonanțele) dintre formatele regionale și statutul de membru al UE și NATO.

Cadrul reflecției pornește de la *Programul de guvernare 2021-2024* și de la alte *documente internaționale* asumate de România, depășindu-se nota ex pozitivă, de inventar de acte normative, identificând soluții inovative care să conducă la modernizarea și dezvoltarea regiunii ca întreg și a fiecărui stat în parte, în scopul creșterii calității vieții cetățenilor. Focalizarea va fi pe nivelul și potențialul de cooperare sub egida *Inițiativei celor Trei Mări*, formatul poate cel mai efervescent.

Potrivit *Termenilor de referință*, echipa a avut în vedere următoarele obiective de cercetare asumate:

O1. Cartografierea participării României în cadrul mecanismelor de cooperare regională din Europa de Sud-Est și din Europa Centrală și de Est.

O2. Analiza oportunităților și a provocărilor oferite de participarea României la mecanismele de cooperare regională.

O3. Examinarea potențialului Inițiativei celor Trei Mări/I3M în plan politic, economic și strategic din perspectiva României.

O4. Propunerea de recomandări privind susținerea creșterii rolului României în mecanismele de cooperare regională, inclusiv prin evaluarea posibilității unei corelări/sinergii sporite între formulele de cooperare (sub)regională.

Echipa de cercetare este caracterizată de ceea ce am putea denumi expertiză în „geștiințe sociale”, membrii ei fiind specializați și având operă de cercetare în domenii științifice pretabile deschiderilor interdisciplinare, detaliu esențial în abordarea unei teme de complexitatea celei de față – de ex., relații economice internaționale (economie și afaceri internaționale), geografie politică și geopolitică, geografie economică și geoeconomie.

Formația și experiența profesionale ale cercetătorilor/coordonatorului sunt argumente pentru adecvarea fiecăruia în parte la tema studiului, precum și pentru compatibilitatea lor în echipă. Aceste aspecte sunt responsabile atât pentru pluralismul metodologic (de gestionat cu prudență, spre unitatea analizei), cât și pentru nota de originalitate a perspectivei (adică „policrome”, „non-monotone” epistemic), invitând la o continuare a reflecțiilor.

În acest sens, cercetarea întreprinsă a implicat următoarele metode, instrumente, tehnici de cercetare:

- revizia critică și comparată a documentelor oficiale și a literaturii de specialitate în cheie interdisciplinară (din științele politice, cele economice, cele geografice etc.), vizând reevaluarea unor concepte teoretice, precum și obținerea unei imagini aplicate a realităților cercetate;

- realizarea unor succinte și reprezentative evaluări cantitative și calitative, pentru a identifica factorii de compatibilitate și de complementaritate care asigură funcționalitatea acestor structuri de cooperare regională, pornind de la o serie de indicatori *proxy* din literatură;

- raportarea cu prioritate la Inițiativa celor Trei Mări, dat fiind faptul că în 2023 Bucureștiul a găzduit atât Summitul politic, cât și Forumul economic al organizației, membrii echipei participând nemijlocit la acțiuni organizate în cadrul sau în marja amintitelor evenimente;

- reprezentarea cartografică a formatelor de cooperare regională este menită să ofere o bună ilustrare imagistică a unor componente ale analizei, conexiunile, continuitățile sau clivajele regionale (de pildă, cele infrastructurale) fiind ușor de contextualizat în realitatea teritorială.

Studiul de față este structurat în trei capitole, atingând parametrii stabiliți prin *Termenii de referință*:

Capitolul 1 analizează contextul geopolitic actual, într-o manieră critică, suprapunând trei scări de analiză, respectiv globală, regională, locală, prin prisma reliefării factorilor care modelează cooperarea regională, eventual în sistem *friendshoring* (supraviețuire economică în contexte geopolitice ostile, o reconfigurare a *offshoring* pe principii de securitate). Din acest punct de vedere, România se află în „punctul nevralgic”, unde se suprapun cele trei planuri: la periferia cea mai activă a structurilor euroatlantice, la frontiera/falia geopolitică dintre Occident și Rusia, în proximitatea imediată a „liniei roșii” (istmul ponto-baltic, respectiv aliniamentul Kaliningrad – Belarus – Ucraina, la care se adaugă prelungirea eurasiatică a statelor trans-caucaziene) – nivelul *global*; la Marea Neagră („nodul geopolitic” al Eurasiei), unde se intersectează toate axele de importanță continentală și se află cel mai complicat sistem de pivoți geopolitici – nivelul *regional*; deținând unul dintre punctele geostrategice ale Mării Negre, respectiv Gurile Dunării – nivelul *local*. Ca o aplicație practică, a fost pregătită analizarea Inițiativei celor Trei Mări, un catalizator al prezenței și al prestanței geopolitice și geoeconomice – și regionale, și globale – ale României.

- Ca *opțiune metodologică*, acest capitol recurge la aplicarea grilelor teoretice de analiză geopolitică (globală, regională, locală), înțelese în logica *real-politik* (de ținere sub control a înclinațiilor conflictuale într-o sistem internațional *naturaliter* anarhic), fără a eluda viziunile de tip idealist (căutând diverse arhitecturi cooperative, coordinative și consualizante – de pildă, configurate în mecanisme de cooperare sub-regională și macro-structuri regionale, cum ar fi Uniunea Europeană, Alianța Tratatului Atlanticului de Nord – sau globale – Organizația Națiunilor Unite, Organizația Mondială a Comerțului, Fondul Monetar Internațional, Banca Mondială etc.).

Capitolul 2 evaluează oportunitățile și provocările pentru România determinate de participarea sa la mecanismele regionale de cooperare prin investigarea/cartografierea participării românești în cadrul a 13 formate de cooperare regională din Europa de Sud-Est și din Europa Centrală și de Est. Astfel, demersul investigativ identifică oportunitățile/atuurile și riscurile/vulnerabilitățile generate de afilierea României la fiecare din cele 13 organisme regionale prin analiză comparativă față de potențialul celorlalte state membre din cadrul fiecăreia dintre entitățile de referință. În acest context, sunt examinate posibilitățile de augmentare a oportunităților României derivate din participarea în cadrul Inițiativei celor Trei Mări și a celorlalte organisme de cooperare din bazinul Dunării și din zona extinsă a Mării Negre, fiind identificate/propuse nișele/sectoarele ale căror îmbunătățiri funcționale ar genera/suține creșterea rolului României în cadrul respectivelor mecanisme de cooperare regională, pe fondul posibilelor reajustări ale acestora ca urmare a implicării actanților externi (UE, NATO, SUA) în condițiile conflictului din Ucraina, un veritabil accelerator al reevaluării dimensiunii regionale a statelor adiacente acestuia.

- Ca *opțiune metodologică*, acest capitol propune o analiză sinoptică (una inevitabil selectivă, altminteri) a capacităților economice, sociale, politice, de securitate ale României relativ la cele ale partenerilor din diversele mecanisme de cooperare regională, așa cum decurg ele din evaluările oferite via indicatori *proxy* relevanți. S-a pornit de la ideea că acest set de indicatori de *performanță statală* poate oferi o imagine acoperitoare a dimensiunii de *soft power* a României, cel mai realist etalabilă de un actor cu profilul acesteia, ceea ce se traduce mai departe în greutatea specifică a „vocii” țării noastre, a credibilității și a influenței ei în diversele formate (sub)regionale.

Capitolul 3 inventariază și investighează rațiunile formării și evoluției Inițiativei celor Trei Mări, considerat formatul de cooperare regională cel mai ofertant pentru România. Reunind 13 state membre ale UE – Austria, Bulgaria, Croația, Estonia, Grecia, Letonia, Lituania, Polonia, Republica Cehă, România, Slovacia, Slovenia și Ungaria (Republica Elenă li s-a alăturat celor 12 țări fondatoare după summitul de la București, din 2023) –, I3M își articulează cooperarea pe principiul „*non multa, sed multum*” (într-o traducere adaptată la context: nu pe multe planuri, ci mult pe planurile alese). Dezvoltarea economică, coeziunea europeană și legăturile transatlantice constituie temeiurile cooperării. Focalizarea se păstrează în sfera proiectelor de infrastructură în materie de transport, energie și digital. Iar pentru a preîntâmpina divergențe în materie de leadership/management, aranjamentul este voit neinstituționalizat, fiind întreținut ca platformă politică, coordonată prin reuniuni la nivel înalt (*summit diplomacy*). În ciuda caracterului regional, platforma a atras interesul mai multor actori cu influență globală, ce se raportează la I3M în moduri complexe, atât cooperative, cât și competitive – SUA, UE, Germania, Franța, Italia, Regatul Unit.

- Ca *opțiune metodologică*, acest capitol adoptă prioritar analiza de conținut, pornind de la (și distingând) diverse comunicări ale decidenților/oficialilor politici din statele și organizațiile implicate în dezvoltarea I3M, ale formatorilor de opinie aflați în siajul acestora sau ale raportorilor independenți, pentru a construi un tablou cuprinzător al *stării* actuale a Inițiativei, precum și pentru a anticipa *procesele* ce vor sta la baza (re)configurărilor ei viitoare, într-un climat fluid și febril, în care oportunitățile și provocările nu sunt simetric și sincron distribuite între participanți, parteneri, terți stakeholderi, ci din contra: de pildă, provocările unora (azi) fiind oportunitățile altora (mâine).

Prezentul studiu își propune să ofere o cheie de lectură – una între multele posibile – a mecanismelor de cooperare regionale ale României, utilă nu doar *producătorilor* de politică externă, ci tuturor celor ce *consumă* (ne)realizările acesteia. Demersul își propune să fie de folos prin semnalarea pluralității de interpretări ale realității internaționale, care merge de la nivel de cancelarii până la nivel de cetățean, și care cere o reconciliere inteligentă și o rebranșare înțeleaptă la poate cel mai dificil de calculat parametru al ființării și funcționării unui stat: *interesul național*.

Capitolul 1. Geo-coordonate ale României, relevante pentru cooperarea regională în Europa Centrală și de Est și în Europa Sud-Estică: către deslușirea și depășirea condiției perpetue de „țară de frontieră”

Cine are obișnuința cotidiană să facă „revista presei” sau să urmărească banalele *newsletter*-uri sau informări de la diverse instituții bancare cărora le suntem clienți mai mari sau mai mici, mesaje care ne umplu *mailbox*-urile zilnic, ori diverse rapoarte ale societăților de asigurări, ale corporațiilor listate pe bursele de valori sau ale firmelor de consultanță, poate constata și singur că trăim într-o „lume (din ce în ce mai) geopolitică” sau într-o „societate geopolitică” (Munoz, 2013), însăși sintagma „geopolitică” căpătând o frecvență deosebită în media de toate felurile, în texte scrise, în audio/podcast-uri sau în imagini foto și video. Nu este o noutate, însă ceva este inedit: (1) *riscurile geopolitice* încep să apară distinct în multe dintre dărilor de seamă ale unor companii transnaționale sau organizații interguvernamentale – pentru fenomenologia riscurilor geopolitice, a se vedea și Neacșu, Neguț și Vlăsceanu (2018) –, până mai ieri nedisjunse de cele politice, și (2) asistăm la o globalizare a acestui tip de risc – *evenimentul poate fi local ori regional, impactul însă este global* –, precum într-o aplicație a teoriei haosului generat de bățiile unor aripi de fluture.

De pildă, câteva incidente locale în Tunisia, în primăvara lui 2011, au declanșat „primăvara arabă”, care s-a extins în tot nordul Africii și în Orientul Apropiat și Mijlociu, cu paroxismul atins în Siria, într-un război civil nimicitor (încă nestins) și cu instalarea unei organizații teroriste globale (ISIS) care, în premieră, dispunea de un teritoriu concret (așa-zisul „Syraq”, granița dintre Siria și Iraq nemaieexistând), generând, mai departe, un flux migratoriu atipic spre Europa – cel al „refugiaților”, indistincti (și incomozi din acest motiv) între cei „politici” și „economici” –, urmat de o criză sistemică în interiorul Uniunii Europene, culminând cu *Brexit*-ul (2016-2020). La fel, în cazul invaziei ruse în Ucraina (24 februarie 2022), deși retoric totul suna minimalist și local – „operațiunea militară specială” (Rusia), „criza ucraineană” (China) –, efectele sunt globale: sociale (o rusofobie planetară), psihologice (teama de escaladare), economice (inflație, canalizată de prețul resurselor), geopolitice (reconfigurări teritoriale ale unor blocuri regionale: NATO s-a extins spre Finlanda în 2023, urmând, Suedia; BRICS a replicat scenariul, dând o altă față „Sudului global”).

Delimitarea între local/regional și global s-a estompat – ne-am *glocalizat* (toate se leagă, prin legea consecințelor neintenționate și bucle de feedback auto-escaladant). În rândurile care urmează vom discuta anume despre manifestarea „puterii” la nivel global, „potențată” de factorii politic-teritoriali (*geopolitica*) sau economic-productivi (*geoeconomia*) locali. Cele două geo-perspective se întrepătrund în căutarea unor strategii satisfăcătoare, la fel de globale (*geostrategia*) și de locale/regionale, precum în cazul *formatelor de cooperare regională*. O ultimă idee: la urma urmei, geo-reprezentările sunt la fel de vechi ca umanitatea însăși, ceea ce frapează fiind însă durabilitatea istorică a „datului” geografic (constantele geografice duc la constanță geopolitică), surprinsă perfect de istoricii Nicolae Iorga și Gheorghe Brătianu. Ne spunea Iorga (1911): „*popoarele se schimbă, așezămintele de stat capătă altă înfățișare, ideile care domină omenirea nu mai sunt aceleași, dar marile probleme regionale persistă*”, la care Brătianu (ed. 2022) plusa: „*interesul istoric pe care îl trezește o regiune geografică este un privilegiu ce se plătește scump*”.

1.1. Preambul și context imediat: Summitul și Forumul de Afaceri al Inițiativei celor Trei Mări, București, 6-7 septembrie 2023

Un eveniment internațional încă proaspăt – persistă reverberațiile Summitului și Forumului de Afaceri al *Inițiativei celor Trei Mări* (I3M), de la București, din 6-7 septembrie 2023, deși acuitatea mediatică a acestei teme care ține de relațiile internaționale, economice și politice, ale României este altminteri scăzută peste an, doar în preajma reuniunilor anuale revenind în atenție – a dat măsura „pe viu” a ceea ce înseamnă *cooperarea regională* (onest spus, „geopolitica celor mici”), a *mecanismelor* intime (instrumente și pârgii de acțiune), a *contextului geopolitic actual* („geopolitica celor mari”), a *oportunităților* (atuuri valorificate și generarea de contexte favorabile) și *provocărilor* (înțelegerea vulnerabilităților, minimizarea riscurilor) derivate din dinamica acestui format teritorial. Este unul între multe altele, dar relativ mai consistent prin pragmatism și proactivitate.

Să le luăm pe rând, înainte de a prezenta pe scurt rezultatele remarcabilei „întâlniri de la București” a atâtor șefi de state și de guverne (capitolul 3 al acestui studiu va aprofunda aceste aspecte și nu numai):

1.1.1. Cooperarea regională

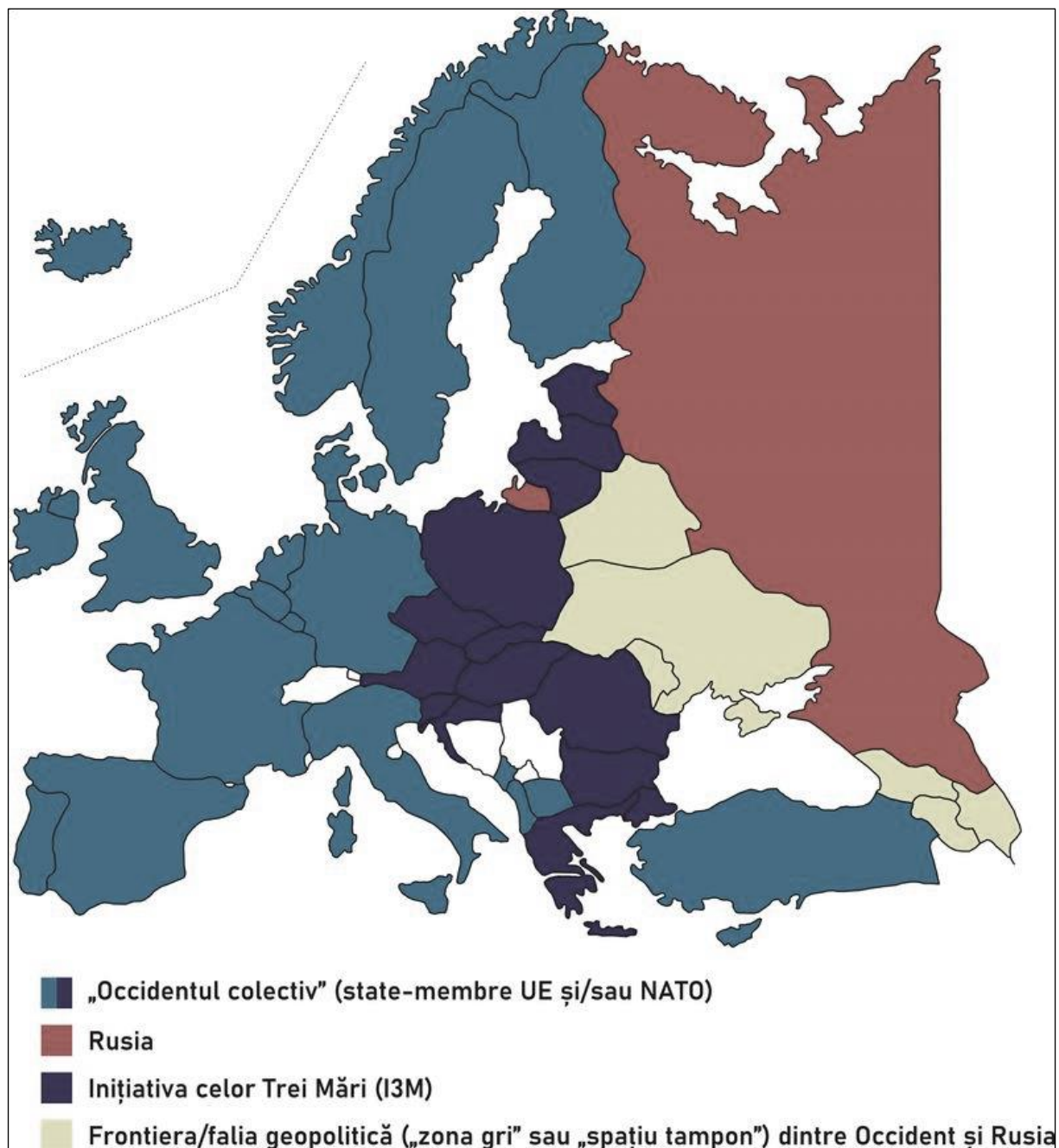
Dincolo de a fi o filosofie, cooperarea regională este impusă de o necesitate imediată și stringentă. Nu întâmplător poate fi definită ca „geopolitica celor mici”, și anume se referă la unirea forțelor actorilor geopolitici mai mici pentru a contracara o primejdie mare („geopolitica celor mari”), care poate fi chiar existențială. Așadar, prima rațiune care duce la configurarea cooperării regionale este cea de *securitate*, respectiv *integritate teritorială*.

De pildă, avem frustrările istorice ale Rusiei în evoluția și dinamica sa post-Război Rece, perceptibile în declanșarea războiului de agresiune pe scară largă. Ele sunt mascate la nivel declarativ prin tot felul de sintagme, care mai de care mai fistichii – „operațiunea militară specială” sună a desant cu caracter izolat și unic asupra unor insurgenți care fac diverse probleme, numai că, în acest caz, „insurgenții” sau „teroriștii” erau un președinte și un guvern legitim alese ale Ucrainei, este adevărat, care nu îmbrățișau viziunea Kremlinului și nici nu jucau rolul de marionetă la discreția acestuia. Aceste sintagme sunt croite astfel încât să acopere intențiile destul de clare ale Rusiei, de altfel, chiar dacă bruiate de diverse „perdele de fum”: înlocuirea conducerii politice a Ucrainei cu una serviabilă/servilă și „mai prietenoasă cu tovarășii”, fragmentarea teritorială a Ucrainei în caz că prima nu reușește sau, scenariul cel mai pesimist, suprimarea statală și anexarea teritorială. O astfel de realitate regională a catalizat diverse formate de cooperare regională, în speță I3M, care, în urma ultimului summit de la București, *s-a extins teritorial* (Grecia devenind membru deplin, al treisprezecelea, iar Republica Moldova stat-asociat), *s-a reconfigurat geografic* (prelungind istmul ponto-baltic, din punct de vedere geopolitic, până în bazinul estic al Mării Mediterane, cele „trei mări” din titlatură, regăsindu-se acum doar în Mediterană, și anume Marea Adriatică, căreia i s-au adăugat Marea Ionică și Marea Egee), *s-a potențat* din punct de vedere *geostrategic* (sprijinul SUA și al altor actori relevanți) și *geoeconomic* (pe trei paliere: energie, transporturi, digital).

Astfel, rolul mecanismelor de cooperare regională, în mod deosebit în acest caz al formatului I3M, dar și în general, este o extensie a „geopoliticii celor mici”, care, în dinamica geopolitică regională sau globală a marilor puteri, nu pot decât să minimizeze pierderile, să le facă suportabile. Însuși actul de naștere al Inițiativei celor Trei Mări l-a constituit momentul geopolitic 2014 – anul anexării teritoriale a Peninsulei Crimeea de către Rusia –, când un *think-tank* american (Atlantic Council) „a observat disparitățile în dezvoltare” între mai nou integratele state central-europene în UE, din fosta sferă de influență sovietică (sau fosta Europă

de Est ideologică) și vechii membri vestici, elaborând un raport intitulat *Completing Europe* (Atlantic Council, 2014). Raportul a fost concretizat în nașterea Inițiativei: în noiembrie 2014 a fost publicat raportul, iar în septembrie 2015, la Adunarea Generală a ONU de la New York, se iniția sincronul polono-croat pentru un format regional de cooperare, la care România a achiesat fără rezerve, cele trei mări, Baltică, Neagră și Adriatică, fixând punctele geostrategice ale formatului de cooperare regională, numit Inițiativa celor Trei Mări (*Figura 1*), alintată *Trimarium*, în amintirea *Intermarium*-ului interbelic al mareșalului Józef Piłsudski (a se vedea capitolul 3).

Figura 1. I3M – un rimland în fața faliei geopolitice active dintre Occident și Rusia

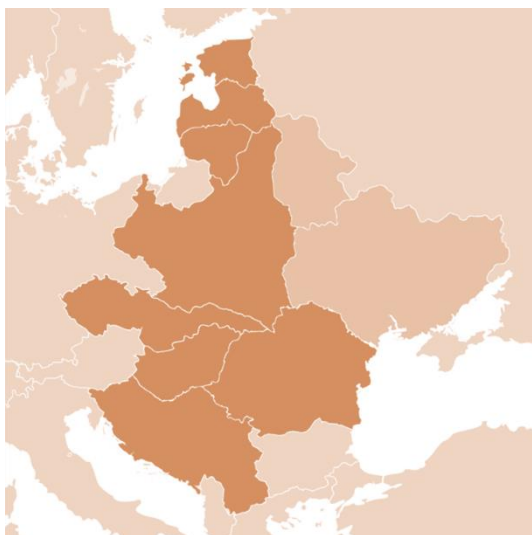
Sursa: concepția autorilor.

Caseta 1. *Trimarium* (nu) este *Intermarium 2.0*; sau alchimiile istorice ale geografiei fizice

Încercarea de a articula un continuum regional între cele trei mări ține de *istoria* interbelică, dar are resorturi *geo-(grafice/politice)* cu mult premergătoare. Ideea contemporană a I3M încă mai poartă pecetea lor.

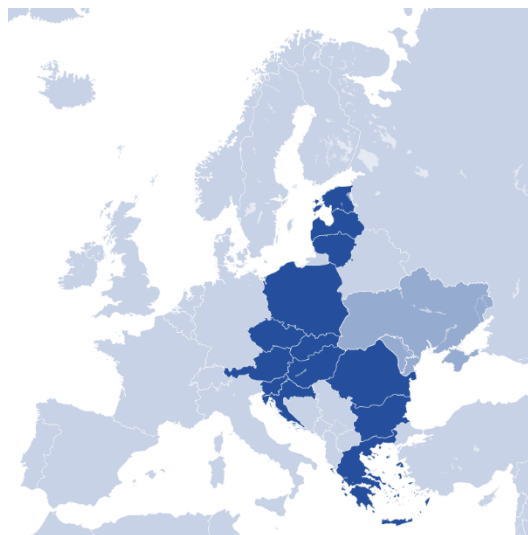
Dacă am întinde periscopul istoriei spre cumpăna secolelor al XIX-lea și al XX-lea și presupunând, improbabil însă, că I3M nu ar mai necesita pedigreeul „euroatlantic” al membrilor, înglobând și țări ca Ucraina sau Republica Moldova sau fie și doar acceptându-le ca asociate (ele aflându-se, în acest moment, alături de cele din Balcanii de Vest într-o expectativă care pare dinamizată de deschiderea negocierilor de aderare la UE ale acestora, potrivit deciziei Consiliului European din decembrie 2023), am obține o similitudine tulburătoare. Am avea în față o variațiune cartografică a unui *Imperiu Austro-Ungar „plus”*, unde, forțând analogia și ținând cont de inițiatori și poziția politică relativă a acestora, clamată sau concesă, în conclavul I3M, Varșovia ar fi pe post de Viena, iar Zagrebul (sau poate Bucureștiul), pe post de Budapesta.

Figura 2a. Intermarium

Sursa: GalaxMaps – Own work, CC BY-SA 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=91967341>.

Figura 2b. Trimarium

Sursa: JayCoop – Own work, CC BY-SA 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=64019083>.

Însă dacă putem identifica o analogie mai vădită, aceasta este cu siguranță ideea interbelică cunoscută sub numele *Intermarium*, care datează din anii 1919-1920. Mareșalul Piłsudski, lider al Poloniei în epocă, propunea o axă de state, renăscute pe puternice baze etnice din cenușa imperiilor extinse la finele Primului Război Mondial. Aceasta s-ar fi întins din Finlanda, trecând prin Țările Baltice, Belarus și Ucraina, continuând cu Ungaria și România, dar înglobând și noile state multinaționale, Cehoslovacia și Regatul Sârbilor, Croaților și Slovenilor (din 1929, Regatul Iugoslaviei), menită fiind a contracara născânda și agresiva Rusie Sovietică. Nici atunci marile puteri europene nu aveau să sprijine respectiva inițiativă regională, cu excepția Franței, o putere mai mult simbolică, victorioasă nominal, dar șubrezită de război, dornică totuși să înconjoare cu aliații ei o Germanie mocnit revanșistă.

O idee, susținută tot de francezi, avea să fie cea a unei alianțe între state central și sud-est europene: *Mica Antantă* (*La Petite Entente*), proiectată a reuni Cehoslovacia, România și Regatul Sârbilor, Croaților și Slovenilor. Toate cele trei state aveau proiecte comune împotriva unei eventuale Ungarii revizioniste, iar Franța era interesată de menținerea la cote cât mai scăzute a asertivității Germaniei. Două trăsături au avut în comun *Intermarium* și *Mica Antantă* și ambele diferite ca intensitate față de *I3M*: o dată, orientarea securitară, explicită atunci, față de o Rusie post-țaristă, sovietizată, care apostola un nou imperialism, ideologic, insidios (transformat apoi într-unul manifest) al socialismului universal, fără limitări geografice și geoculturale previzibile; și, apoi, suportul din partea unei puteri excentrice față de regiune (dar infinit mai limitată atunci, în cazul Franței, față de capacitățile SUA actuale, ca superputere planetară).

Un format recent, pe aliniamente similare *I3M*, a fost și *Grupul de la Vilnius*, creat în 2000 de nouă țări aspirante la NATO (inclusiv România) în siajul trioului precoce (Polonia, Republica Cehă, Ungaria), intrat din 1999. Întrebările ce răzbat contemplând regiunea care acoperă astăzi *I3M*, cu transformările și malformațiile ei (dacă este să catalogăm cumva înghețarea din timpul celor patru decenii și jumătate de partea nefericită a *Cortinei de Fier* și a *Războiului Rece*), ar putea fi acestea: avem în acest spațiu vreun soi de determinism geografic nestins care menține *realitatea* unui climat de insecuritate aproape neîntreruptă și aproape indiferentă față de *idealurile* care o animă?; sunt oare sortite toate exercițiile subsumate *ideal(ism)ului* prosperității, pe care am crezut-o pendinte „lumii libere”, să se sufoce în menghina *real(ist)ă* a cinicei balanțe de putere? Finalmente, oare vom putea „îmbuna” o *geografie* care se tot „răzbună”, după cum ne avertizează Kaplan (2013)? Și cum?

Cu toată fizicalitatea ei, cu munți și mări, cu văi fluviale și șesuri largi, geografia este supusă continuu unei (al)chimii umane, culturale, economice, politice. La fel și cu *Estul* Europei.

La nivel de discurs poate să fi fost dimensiunea (*geo*)*economică* (decalajul de dezvoltare între vestul și estul UE, din cauza slabei integrări/interconectări pe axa nord-sud a estului Uniunii), însă substratul era *geopolitic* și *geostrategic*. Bine instruite la „școala Războiului Rece”, Statele Unite ale Americii au înțeles exact cum trebuie interpretate agresiunea rusă și amenințările de la periferia europeană a NATO, periferie ce trebuia securizată. Analizând harta din *Figura 1*, se observă foarte clar că acest coridor economic și diplomatic are o funcție geopolitico-geostrategică bine definită: securizarea „flancului estic al NATO” printr-un fel de *nou cordon sanitar* pe „marea tablă de șah eurasiatică” în fața ambițiilor ruse, misiune asumată mai degrabă de *Formatul București 9* (B9), complementar *I3M* (a se vedea capitolul 2). Într-un fel, avea dreptate Brzezinski (2000, p. 86): „Nici Franța, nici Germania nu sunt suficient de puternice pentru a construi Europa pe cont propriu și pentru a rezolva cu Rusia ambiguitățile inerente definirii întinderii geografice a Europei. *Aceasta necesită o implicare*

americană energică (...) pentru a defini întinderea Europei și, de asemenea, pentru a face față unor chestiuni sensibile – mai ales pentru Rusia –, precum statutul republicilor baltice și al Ucrainei în cadrul sistemului european [s.n.]”. Este suficient de reamintit indecizia și bâlbâiala geopolitico-geostrategică franco-germană de la începutul escaladării militare din Ucraina (24 februarie 2022), fără a mai aminti de discursul anterior al lui Emmanuel Macron („NATO este în moarte clinică”), dublat de turbionarul președinte american, Donald Trump, care amenința cu retragerea SUA din NATO.

Iată cum, în interiorul Uniunii Europene (cel mai avansat model de cooperare și integrare regională la nivel global), dinamica geopolitică de pe istmul ponto-baltic – anexarea Peninsulei Crimeea de către Rusia în 2014, amorsarea și escaladarea unui conflict înghețat în Donbas, în 2015, și invazia militară rusă pe scară largă asupra Ucrainei, începând cu 24 februarie 2022 ș.a. – a impus apariția, catalizarea și modelarea mai multor formate de cooperare regională la periferia estică a UE. Printre acestea amintim aici „perechea” B9 (2015) și I3M (2016), care, pe timp de pace, are ca scop standardizarea infrastructurii și a unui model de dezvoltare economică integrată, iar pe timp de război, păstrarea integrității teritoriale (obiectivul de securitate): „supraviețuim împreună!”

De altfel, reamintim, însăși UE ca organizație internațională și bloc regional/actor geopolitic a plecat de la un format de cooperare regională ce avea drept scop controlul comun asupra producției de cărbune și oțel – controlul unui singur actor ar fi condus la militarizare iminentă –, or, Europa abia ieșise din cel de-al Doilea Război Mondial, declanșat de ambițiile militariste ale Germaniei. Astfel, *negocierea de distribuție* (cine ce ia, pe fondul căreia *toți se simțeau amenințați*) a fost înlocuită cu *negocierea de inovație* (cooperare regională între doi adversari istorici, Franța și Germania), iar formatul regional a dat naștere unui adevărat proiect civilizațional, în care *toți se simțeau protejați* într-un „proiect comun” (Malița, 1998). În același registru, de menționat sunt cazurile *Micii Înțelegeri/Micii Antante* a lui Nicolae Titulescu (1920) ori *Înțelegerea Balcanică* (1934), ambele deserving aceleași imperative de securitate: conservarea integrității teritoriale, în primul caz în fața revizionismului maghiar postbelic, iar în cel de-al doilea în fața agresiunii din ce în ce mai vizibile a Germaniei naziste. În cazul nostru, *I3M (și B9) s-a(u) configurat și se reconfigurează dinamic în fața revizionismului și a agresiunii militare ruse post-Război Rece*.

Ca atare, printre declarațiile summitului din 6 septembrie 2023, de la București, puteau fi extrase din discursurile oficialităților și din declarația comună de încheiere, idei precum „recalibrarea relației I3M cu vecinătatea sa strategică” (președintele României, Klaus Iohannis) ori „a fi sau a nu fi” din perspectiva securității (președintele Poloniei, Andrzej Duda).

1.1.2. Mecanisme de acțiune

Conflictul hibrid din Ucraina, cu o evidentă escaladare militară pur convențională, a arătat fără dubii *vulnerabilitatea la nivel de infrastructură* a statelor din Europa Centrală și de Est (ECE) și Europa de Sud-Est (ESE). Atât aprovizionarea logistică a Ucrainei (victima agresiunii militare ruse) de către „Occidentul colectiv” – formula mult uzitată de Vladimir Putin –, adică multitudinea de actori statali și non-statali de sub umbrela „triumviratului” SUA–NATO–UE, cât și invers, de creare a unui coridor de transport pentru exporturile ucrainene de cereale în principal, în condițiile distrugerii sistematice de către Rusia a porturilor de la Dunăre și Marea Neagră prin care Ucraina își exporta produsele, s-au lovit de infrastructura precară de la periferia estică a NATO.

Este suficient de amintit portul Constanța, care în orice text anterior războiului ruso-ucrainean era însoțită obligatoriu de o formulare standard, respectiv „cel mai mare port de la Marea Neagră” sau „cel mai mare port din bazinul pontic”, a fost efectiv inundat, aproape blocat, de cerealele ucrainene, în condițiile în care prelua doar o parte a fluxului de export, prin

care Ucraina putea să respire economic în timp de război. În același context, ajutorul de război occidental ajungea cu greu în Ucraina, din cauza aceleiași infrastructuri precare.

Încă un amănunt important: raportul (Atlantic Council, 2014) care informal a stat la baza înființării I3M avea un subtitlu interesant, în original sunând așa: *From the North-South Corridor to Energy, Transportation, and Telecommunications Union* (De la coridorul nord-sud la o uniune energetică, a transporturilor și telecomunicațiilor). Pe cale de consecință, summitul I3M de la București a consfințit încă o dată *coridorul nord-sud*, de la Marea Baltică la Marea Neagră și, mai departe, la Marea Mediterană (bazinul estic: Mările Adriatică, Ionică și Egee) și cele trei paliere vitale pe care să se dezvolte mecanisme de cooperare regională (depunere de proiecte – finanțare – implementare), respectiv infrastructuri de transport, energetice și digitale.

1.1.3. Context geopolitic actual

Din cele de mai sus, se desprinde fără echivoc ideea că dintre *factorii care modelează cooperarea regională*, respectiv *interdependența*, care a statuat atâta timp cooperarea în cadrul UE sau prin diversele sale forme de cooperare regională generate pentru statele din fosta Europă de Est ideologică, cum ar fi *Grupul de la Visegrád/Visegrád4/V4* – anticamera de intrare în UE a Poloniei, Cehiei, Slovaciei și Ungariei – sau *euoregiunile* (a se vedea, printre altele, Neguț *et al.*, 2008), *identitatea comună* (cu multiple sensuri nu numai culturală, ci și istorică, civilizațională etc.), *presiunea externă (dinamica geopolitică)* este factorul cel mai puternic, ce mișcă lucrurile și catalizează energiile în maniera cea mai abruptă și mai rapidă.

Astfel, dintre evenimentele care individualizează contextul geopolitic actual, în întreaga sa amplitudine (și asupra căruia o să revenim), se desprind două cu impact imediat în ceea ce privește cooperarea regională, surprinse și în dinamica teritorială a I3M, după ultimul summit de la București: (1) *războiul din Ucraina*, care a activat periferia estică a structurilor euroatlantice (NATO și UE), necesitând un răspuns spontan în termenii cooperării regionale care să susțină noul imperativ de securitate, în acest caz, I3M devenind cumva „spatele frontului ponto-baltic” (aprovizionare și logistică pentru Ucraina, în fața agresiunii ruse) și (2) *nesincronizarea europeană în privința extinderii legitime a spațiului Schengen, incluzând și România și Bulgaria*.

Au rezultat astfel, ca obiective interne pentru România, în contextul I3M: intrarea în spațiul Schengen și sprijinirea negocierilor pentru integrarea R. Moldova și Ucrainei în UE.

Refuzul acceptării României în spațiul Schengen (decembrie 2022), pe fondul vetoului austriac (dublat în cazul Bulgariei și de cel olandez), au menținut Grecia izolată, din punct de vedere al accesului pe uscat, și fragmentarea spațiului Schengen. Efecte? Activarea unei cooperări regionale puternic susținută atât de SUA (a se vedea participarea președintelui american, Donald Trump, la summitul de la Varșovia, din 2018), cât și de o parte a UE, pe relația Grecia–Bulgaria–România: (1) Grecia se alătură Inițiativei celor Trei Mări, ca stat participant cu drepturi depline; (2) R. Moldova este invitată ca stat participant-asociat (alături de Ucraina); și (3) în România și Bulgaria s-a pus problema constituirii unui „Schengen mic” (ideea a mai fost vehiculată într-un alt context, în 2019, cu referire la un „mini-Schengen” între Albania, Serbia și Macedonia de Nord – vezi Shkurtaj, 2023), prin „eliminarea frontierei”, în privința circulației, dintre cele două țări. Iată cum cele două evenimente geopolitice (conflictul din Ucraina, respectiv menținerea fragmentării teritoriale a Spațiului Schengen și, implicit, izolarea Greciei, prin refuzul intrării României și Bulgariei) au condus cumulativ la accelerarea cooperării regionale și extinderea I3M (vezi investițiile strategice recente ale Greciei în România exact pe domeniile I3M).

Drept urmare, România (și Polonia) dezenclavizează Ucraina – poartă și coridor de transport, cu o extensie diplomatică (circa 6 milioane de refugiați ucraineni, 22,5 milioane tone

produse agricole ucrainene au tranzitat România de la începutul războiului, până la începutul toamnei 2023) –, iar *Trimarium* (Marea Baltică – Marea Neagră – Marea Adriatică) se reconfigurează teritorial în *Quadrimum* (Marea Baltică – Marea Neagră – Marea Adriatică – Marea Egee) sau *Quinquemarium* (dacă adăugăm și Marea Ionică). Evident, cele trei mări marginale sudice (Adriatică, Ionică și Egee) sunt toate componente ale bazinului estic al Mării Mediterane, în acest sens și sintagma inițială *Trimarium* păstrându-și semnificația.

În plus, pentru a sublinia importanța României (și, implicit, a Mării Negre) în această configurație regională, este menționabil și faptul că România a găzduit două dintre cele opt summituri I3M de până acum – Dubrovnik (2016), Varșovia (2017), București (2018), Ljubljana (2019), Tallinn (2020), Sofia (2021), Riga (2022) și, din nou, București (2023) – cu toate semnificațiile dezvoltate anterior, respectiv scoaterea Greciei din „izolarea” Schengen și dezvoltarea unei platforme sustenabile de integrare europeană pentru Ucraina și R. Moldova, așa cum a fost, spre exemplu, *Grupul de la Visegrád* pentru același număr de state central-europene, cu trei decenii în urmă.

1.2. Europa Centrală și de Est (ECE) și Europa de Sud-Est (ESE) – o periferie interstițială flexibilă cu geografie și geometrie variabile între Vest și Est/Rusia

Mai întâi, câteva *clarificări conceptuale*:

1.2.1. Poziția geografică este diferită de poziția geopolitică

Există o confuzie persistentă între poziția/așezarea geografică a unui stat și cea geopolitică: în timp ce prima este *fixă*, cea de-a doua este *variabilă* în timp sau, după aserțiunea filosofului german Johann Gottfried von Herder, „istoria este geografie în mișcare” (pentru o detaliere a acestor noțiuni și idei, a se vedea Neacșu, 2021). Astfel, deși România „nu s-a mișcat” din punct de vedere geografic din sud-estul Europei Centrale, fiind o țară *carpato-danubiano-pontică*, din punct de vedere geopolitic, ea „a migrat”, luând în calcul doar ultimul secol, din *Europa Centrală* (în perioada interbelică, proaspăt ajunsă aici din Europa Balcanică, după destrămarea Imperiului Otoman), în *Europa de Est* (marcată ideologic, sub tutela Moscovei, în perioada 1945-1989), apoi a devenit „zonă gri” sau „spațiu tampon” (*buffer zone*) între Occident și Rusia (perioada pre-aderare, 1989-2004/2007) și din nou în *Europa Centrală*, ca parte a structurilor euroatlantice (perioada post-aderare, 2004/2007-prezent). Deci, acum, se suprapune din nou poziția geopolitică a României cu cea geografică, respectiv aceea de parte a Europei Centrale.

În concluzie, a nu se confunda poziția geografică cu cea geopolitică, pentru că semnificațiile și, mai ales, efectele sunt diferite! În timp ce *poziția geografică este rezultanta unui determinism geografic* – România este o țară carpato-danubiano-pontică situată în sud-estul Europei Centrale –, *poziția geopolitică este o expresie a jocurilor de putere*, marile puteri, superputerile reconfigurându-se în timp istoric și migrând pe harta politică a lumii.

Apoi, deosebit de importante sunt și semnificațiile geopolitice ale poziției geografice. De pildă, dacă România ar fi fost o insulă pierdută în imensitatea Oceanului Pacific, în mod sigur discursul nostru geopolitic nu ar fi inclus „Rusia”, „Ucraina”, „Ungaria”, „parteneriatul strategic cu SUA”, „spațiul Schengen” sau „cooperarea regională”, ci am fi discutat cu precădere, probabil, despre efectele schimbărilor climatice. Astfel, poziția geografică la Marea Neagră plasează România la *periferia cea mai activă și mai amorsată geopolitic a continentului spre fațada continentală eurasiatică*, ultima în sens cronologic ca evoluție civilizațională (după cea mediteraneeană și cea atlantică) și, în plus, deținerea gurilor de vărsare ale Dunării în

„cotutelă” cu Ucraina (referindu-ne exclusiv la brațul Chilia) o transpune în „punct pe ordinea de zi” pe agendele europeană și euroatlantică (Dunărea fiind „cel mai politic fluviu al Europei”, după cum avea să constate însuși Napoleon Bonaparte).

Deci, poziția geografică, în termeni de consecințe geopolitice, poate „corecta spațiul” (Friedrich Ratzel): *îl poate subdimensiona* – atuurile geografice carpato-danubiene-pontice pot rămâne complet nevalorificate sau pot fi anulate, cum de atâtea ori s-a întâmplat în istorie, atrăgând atenția și interesele unor mari puteri, plasând spațiul românesc „în calea tuturor răutăților” (cum plastic definea poziția geopolitică a Moldovei medievale bătrânul cronicar, Grigore Ureche) –, ori *îl poate supradimensiona*, încărcându-l cu semnificații geopolitice, geostrategice și geoeconomice nebănuite. De pildă, semnificația geostrategică a Mării Negre și apropierea de teatrul de operații al Orientului Apropiat și Mijlociu la începutul anilor 2000 au facilitat României parteneriatul strategic cu SUA și integrarea în structurile euroatlantice (în special în NATO).

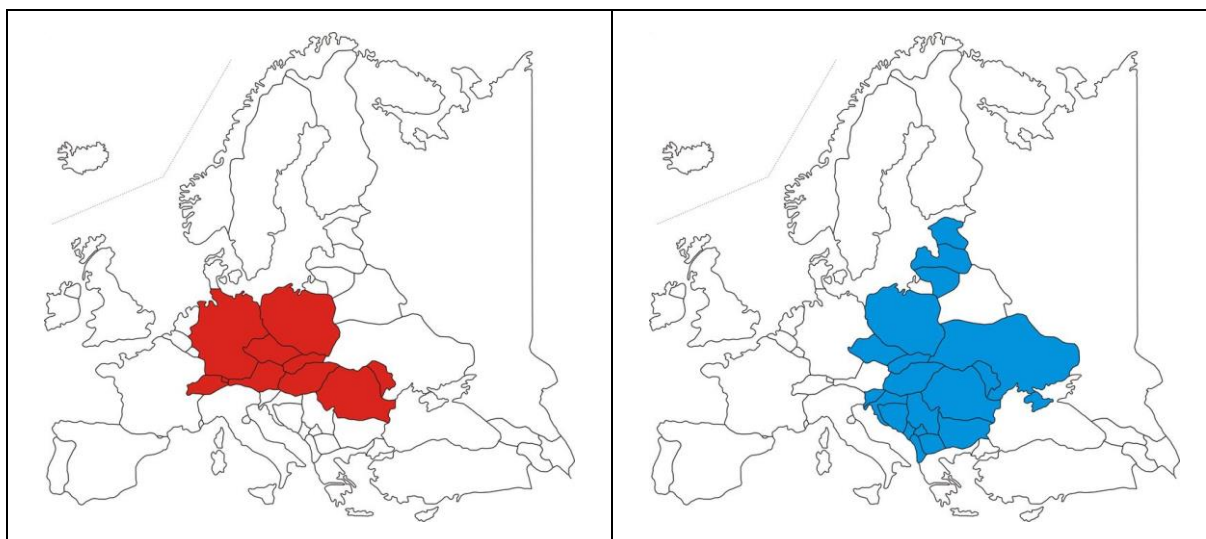
1.2.2. Europa Centrală și de Est (ECE) și Europa de Sud-Est (ESE) sunt mai degrabă concepte geopolitice decât regiuni geografice

Europa Centrală geografică (*Figura 3*) este diferită de Europa Centrală geopolitică (*Figura 4*). În timp ce semnificația geografică este relativ clară, făcând referire, în linii mari, la statele din bazinele Rinului (care o separă de Europa de Vest) și al Dunării (care o separă de Europa Balcanică sau de Sud-Est) până la aliniamentul celor două mări, Baltică și Neagră (istmul ponto-baltic), ce o delimitează de Europa Estică, din punct de vedere geopolitic însă, semnificațiile sunt diferite, mai mult, diverse organizații internaționale (de pildă, OCDE) având propriile delimitări. Astfel, în linii mari, Europa Centrală și de Est (ECE) face referire la fostele state „est-europene” ce au făcut parte ideologic din sfera de influență a Kremlinului sau chiar din URSS în timpul Războiului Rece și care au urmat sau urmează un parcurs de integrare europeană/euroatlantică.

Astfel, „geografia” variabilă a Europei Centrale și de Est geopolitice nu reprezintă altceva decât efectele vizibile ale dinamicii „vechii Europe de Est” ideologice, situată între Vest și Est după implozia URSS (1991), nu întâmplător spațiul respectiv fiind definit drept un „spațiu tampon” sau „zonă gri” – un spațiu, deci, de indecizie geopolitică în urma unui vid de putere sau, din contră, un spațiu efervescent, unde se ciocnesc interesele mai multor centre de putere (Neacșu, 2021) – un teritoriu care a depășit starea de tranziție istorică, părăsind „moștenirea politică și teritorială impusă de Est” sub „impulsul modernizării economice date de Vest”, o Europă Centrală caracterizată de Foucher (1993) ca o Europă a „minorităților”, a „frontierelor recente”, a „conurențelor religioase, de o parte și de alta a limitelor de clivaj”, „agricolă”, „neagră” din punct de vedere al moștenirii industriei grele de sorginte sovietică (exploatările de cărbune și industria gresii), în fond o „Europă de criză”.

Acest cadru conceptual permite o abordare epistemică colaterală în care toate aceste limite, clivaje și spații interstițiale pot fi asociate conceptului „liniei Huntington”, lansată de celebrul politolog american în 1993, în perioada în care era ideologul-șef în materie de politică externă a Partidului Democrat din SUA. Ca o ironie a evoluției politico-regionale, „linia Huntington” a fost spartă de realitățile geopolitice concrete câțiva ani mai târziu odată cu aderarea la NATO și UE a țărilor din Est, dar astăzi revine în actualitate, ce-i drept sub un design teritorial ușor diferit, dar tot sub bagheta unei administrații democratice la Casa Albă, care sprijină activ toate formatele regionale adiacente spațial acestei obsesive linii de demarcație ce desparte nu doar spații de putere diferite, ci și spații de valori socio-culturale distincte.

Figura 3. Europa Centrală ca regiune geografică (stânga) și Europa Centrală și de Est (ECE) ca noțiune geopolitică (dreapta)

Sursa: concepția autorilor.

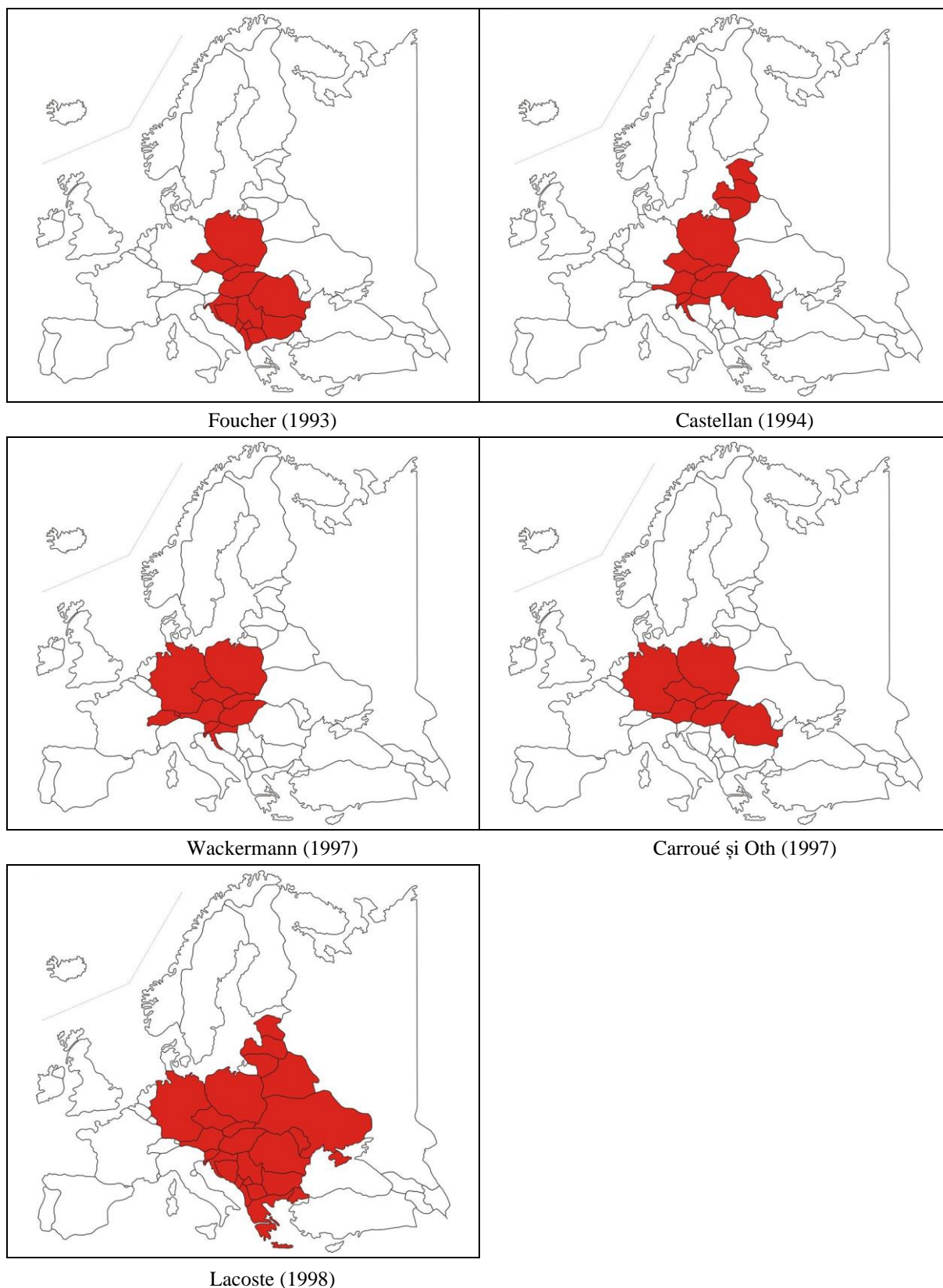
Astăzi, la trei decenii de la sfârșitul Războiului Rece, Europa Centrală încă are nevoie de o redefinire, fiind supusă permanent atacurilor hibride dinspre Rusia, care dorește o nouă reîmpărțire a sferelor de putere și de interes în Europa (dacă ar fi să folosim un limbaj specific geopoliticii clasice, tradiționale, în spiritul puterii brute/*hard power*), dar la fel de bine și expusă vulnerabilităților venite dintr-un Vest aflat el însuși într-o criză multiplă. Însă nu se poate contesta sub nicio formă „re-europenizarea” fostei Europe de Est ideologice, prin integrarea euroatlantică.

În afara școlii franceze, care a avut o abordare în mod deosebit civilizațională asupra Europei Centrale, oscilând între cele două sintagme, respectiv „Europa Centrală” și „Europa Mediană”, școala germană a avut o abordare culturală, conceptul de „*Mittleuropa*” vizând spațiul germanic al Europei Continentale, în cazul României, spre exemplu, integrând cartografic doar regiunile intracarpatică (aflate istoric sub incidența Imperiului Austro-Ungar), cele extracarpatică (care au făcut subiectul suzeranității otomane) fiind plasate în Europa de Sud-Est.

Se pot observa cu ușurință similitudinile vizual-cartografice (și nu numai) între formatele de cooperare regională ce constituie subiectul acestui studiu (a se vedea capitolul 2) și diversele versiuni ale Europei Centrale, ca efect al dinamicii spre est a frontierei geopolitice dintre Occident și Rusia.

În ceea ce privește Europa de Sud-Est (ESE), trebuie precizat faptul că și din punct de vedere geografic este greu de trasat limita nordică a unei Peninsule Balcanice, însăși noțiunea în sine trecând printr-o perioadă de definiție și cristalizare teoretică, acceptându-se larg ideea că Peninsula Balcanică se întinde la sud de Fluviul Dunărea, ceea ce exclude România ca parte componentă a acestei peninsule, o întreagă argumentație geografică și nu numai fiind dezvoltată în acest sens, în spiritul apartenenței central-europene (Neacșu, 2018).

Figura 4. Reprezentări de geografie variabilă ale Europei Centrale post-Război Rece

Sursa: prelucrare după Foucher (2010).

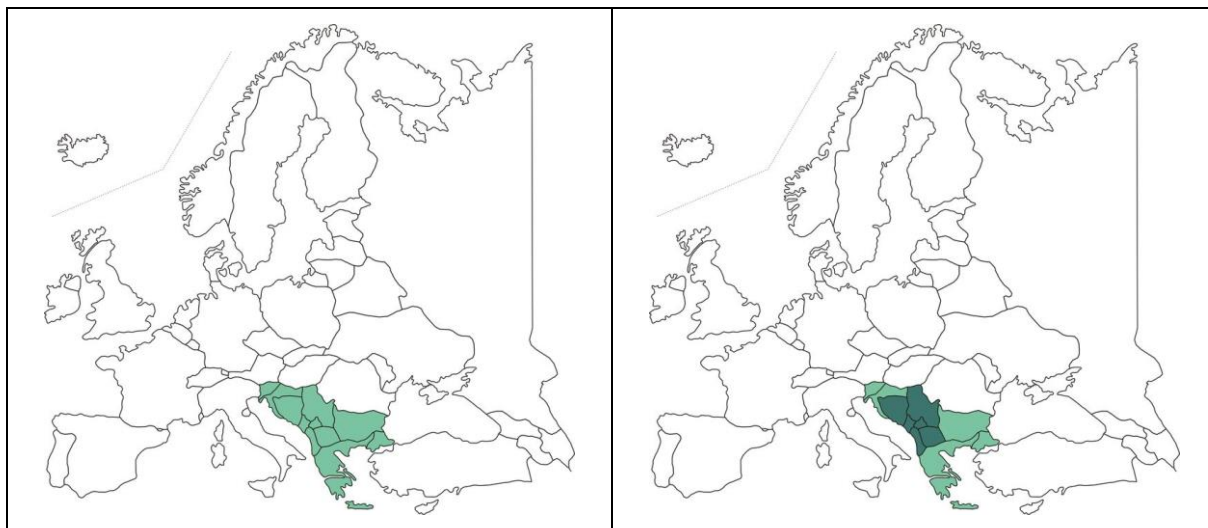
Peninsula Balcanică, din punct de vedere geografic, nu înseamnă „Balcanii” din punct de vedere geopolitic (*Figura 5*), conotația permanent peiorativă cu care a rămas agățată acestei

sintagme („balcanic”, „balcanizare”) impunând termenul de Europa de Sud-Est, inclusiv în documentele de lucru ale Uniunii Europene, integrarea euroatlantică în timp diferiți a țărilor de aici, impunând o separare a problematicilor. Astfel, se disting „Balcanii de Vest” (pentru detalii a se vedea Kanovici, 2015), care vizează exclusiv problematica statelor ex-iugoslave (Serbia, Bosnia-Herțegovina, Muntenegru, Macedonia de Nord și Kosovo), excluzând Slovenia și Croația integrate și „occidentalizate” deja, la care se adaugă Albania, stat membru NATO (din 2009). De asemenea, trebuie menționat faptul că și Muntenegru (2017), și Macedonia de Nord (2020) au aderat la NATO, aceasta din urmă devenind cel de-al treizecilea stat membru, înainte de extinderea scandinavă (începând cu 2023), ca efect al războiului din Ucraina.

Acest spațiu este definit de o intensitate și o densitate polemologică deosebite (la concurență cu spațiul caucazian sau cel african), un fost mare demnitar comunist iugoslav, Milovan Djilas, profetind încă din anii '60 ai secolului trecut: „În perspectiva anului 2000, pe continentul nostru vor fi șapte state: Europa Unită și... Serbia, Croația, Slovenia, Bosnia și Herțegovina, Macedonia și Muntenegru” (Neguț, 2008, p. 329), evidențiind trecutul istoric complicat, în care toate imperiile (de la cel roman din antichitate și până la cel sovietic) au lăsat aici numai probleme și nicio soluție, moștenirea fiind un mozaic etno-cultural deosebit de complicat și granițe volatile, artificiale. Și trebuie să recunoaștem că realitatea din prezent este destul de asemănătoare cu previziunea amintită mai sus, subliniem, una făcută la jumătatea secolului trecut.

De asemenea, sublinia și Guetta (1993, p. 189), Balcanii constituie „o zonă-graniță, unde secolele amestecaseră ortodoxia și catolicismul, Imperiul Otoman și Imperiul Austro-Ungar, influențele Franței și ale Germaniei, islamul și creștinătatea. Toate acestea contează încă... și încă atârână greu...”. Iar George Friedman (2009, p. 37) accentua: „o groapă arheologică plină cu nații fosilizate, rămase de pe vremea vechilor cuceritori, care încă mai țineau cu dinții de identitățile lor distincte” sau „o cușcă pentru unele dintre cele mai acerbe rivalități din Europa”.

Figura 5. Europa de Sud-Est ca regiune geografică (stânga) și Balcanii de Vest ca noțiune geopolitică (dreapta)

Sursa: concepția autorilor.

1.2.3. Cooperarea regională în ECE/ESE impune umplerea unor goluri din „externalizarea” politicilor (externe) post-aderare la UE și NATO sau „geopolitica celor mici” versus „geopolitica celor mari”

Din toate cele expuse anterior rezultă faptul că toate aceste formate de cooperare regională din Europa Centrală și de Est (ECE) și Europa de Sud-Est (ESE) au fost impuse de *dinamica geopolitică post-Război Rece*, fie că au funcționat *ca platforme de pre-integrare euroatlantică* (precum V4, euroregiunile etc.), fie *ca reacție geostrategică la actul de agresiune al Kremlinului*, cum este situația I3M, B9 ș.a. Cel puțin cele din urmă interesează în mod deosebit, „geometria variabilă a periferiei” (Naumescu, 2019) complicându-se pe măsură ce dinamica frontierei geopolitice dintre Occident și Rusia a evoluat dinspre Berlin (căderea Zidului și dominoul revoluțiilor est-europene, din 1989, urmată de extinderea structurilor euroatlantice, în mai multe valuri) spre „vecinătatea apropiată” a Rusiei (Ucraina).

Altfel spus, *cooperarea regională* a reprezentat „geopolitica celor mici” („supraviețuim împreună”, minimalizarea riscurilor sau, mai rău, a pierderilor) *versus* „geopolitica celor mari” (prezervarea dreptului de a interveni în politica actorilor mai mici, atunci când interesele o cer), ca expresie a unei *relații asimetrice* („cel mic” în fața „celui mare”).

De exemplu, pe componente, ce înseamnă statele I3M, dacă ne gândim la micuța Slovenia? Un stat cu o suprafață de numai 20 273 km² și o populație totală de numai 2 116 792 de locuitori (estimare 2023), care depășește puțin populația stabilă a Bucureștiului? Numai suprafața aflată sub ocupație militară rusă în Ucraina este de cinci ori mai mare decât Slovenia, iar numai populația Moscovei, ca aglomerare urbană, este tot de cinci ori mai mare decât cea a întregii Slovenii. Dar, împreună, toate cele treisprezece state din proiectul regional I3M înseamnă ceva, iar asimetria se reduce: suprafața depășește 1,3 milioane km² (circa 14% din suprafața Europei și 32% din suprafața UE), iar populația sare de 119 milioane locuitori (aproximativ 16% din populația Europei și 27% din populația UE), comparativ cu cele 143 de locuitori ale Rusiei. Împreună, statele participante la I3M depășesc PIB-ul în valoare nominală al Rusiei: 2 913,6 miliarde dolari, față de 2 062,6 miliarde dolari (estimare pentru anul în curs, conform IMF, 2023).

1.3. România în regiune: determinisme geografice, determinanți geopolitici, determinări geoeconomice

1.3.1. România la frontiera geopolitică dintre Occident și Rusia și la periferia cea mai activă a structurilor euroatlantice (nivelul global)

Pentru început, câteva idei despre contextul geopolitic actual, mai larg, în care surprindem această fenomenologie a formatelor de cooperare regională în plină manifestare.

Contextul geopolitic actual, la nivel global, este unul *efervescent*, care găsește lumea la finalul nedefinit ca timp al unei tranziții dintre *sistemul bipolar* al Războiului Rece (SUA–URSS) și cel *unipolar* hegemonic american, contestat, post-Război Rece către ceva încă neclar:

- mult timp s-a crezut că spre o *lume multipolară*, nimeni nereușind să întrevadă numărul de poli de putere și configurația acestora (a se vedea câteva exemple în Neagu și Neacșu, 2022);
- dacă reconfigurarea se face punitiv, de sus în jos (după cum faptic demonstrează Rusia și, la nivel de intenție, pentru moment, China) sau organic, de jos în sus, de ce nu, chiar prin mecanisme de cooperare regională;
- viziunile asupra *lumii multipolare* sunt și ele diferite:

a) SUA ar accepta o partajare a puterii, dar numai într-o dimensiune liberalisto-globală, *globalizarea*, dincolo de proces în sine, fiind și un instrument utilizat de SUA pentru accesul la resurse și piețe, dar și pentru exportul unui fel de *pax liberalis* (Fukuyama, 1992), care, cel puțin teoretic, ar fi disciplinat contestatarii, făcându-i coparticipanți – „schimbare prin comerț”, „apropiere prin integrare” (Dungaciu, 2023); realitatea însă a evoluat în altă direcție: Rusia a revenit la *hard power*, prin invazia militară a Ucrainei, iar China se pregătește să rezolve, în același stil, „problema istorică a Taiwanului”.

b) În contextul „operațiunii militare speciale” (Rusia) sau al „crizei ucrainene” (China) ori al „agresiunii ruse neprovocate”/„războiului de ocupație” (Occident), în fapt cel mai mare conflict hibrid al lumii, escaladat militar și pe toate componentele sale, Rusia vorbește despre o lume multipolară, care s-ar opune sau ar balansa „Occidentul colectiv” (formulă utilizată în mod insistent de Putin), cu poli precum „Sudul global” (o versiune reconfigurată a BRICS – la care, recent, la ultimul summit din 22-24 august 2023, cel de-al cincisprezecelea, au fost invitate să adere cu drepturi depline de la 1 ianuarie 2024 și Argentina, Egipt, Etiopia, Arabia Saudită, Iran și Emiratele Arabe Unite, potrivit BRICS 2023, p. 26), lumea islamică, Africa și tot ce poate furniza „expertiză” anti-occidentală.

c) China, aflată în plin proces de convertire a puterii economice (obținută prin globalizare) în putere militară și de extindere a dimensiunii continentale spre cea maritimă în Pacific – conflictele din Marea Chinei de Sud și Marea Chinei de Est, considerate de Beijing „lac chinez”, dar care ar deschide calea către întreg Pacificul –, unde se ciocnește de interesele SUA (superputere maritimă, printre altele); cu alte cuvinte, China participă la globalizare, are nevoie de globalizare, dar, pe fond, este tot „anti-sistem”, spre deosebire de Rusia, care nu participă la globalizare, nu are nevoie de globalizare (poate funcționa autarhic) și urmărește doar interese strategice, în speță de revenirea pe scena globală ca superputere, în urma refluxului geopolitic post-Război Rece.

- pe cale de consecință, s-a înfiripat ideea că „ne-am întors în loc” (Dungaciu, 2023), la logica rece a intereselor geopolitice și geostrategice, departe de viziunea geoeconomică, care ar fi trebuit să creeze punți – vezi *teoria interdependenței complexe* a lui Keohane și Nye jr. (2012) – la decuplarea strategică a Chinei de Rusia sau la un nou Război Rece;

- cel puțin pentru moment, se acceptă ideea că trăim într-o *lume vâscoasă* (Heisbourg, 2007), densă, cu un mix complicat de actori statali și non-statali, cu o difuzie aparentă a puterii, creionând ceea ce școala anglo-saxonă folosește ca sintagmă „o societate lichidă”.

Cum scena geopolitică a lumii din viitorul apropiat și locul unde interesele celor trei mari actori amintiți mai sus se întâlnesc este Eurasia, iar *nodul cel mai sofisticat ca semnificație geopolitică și geostrategică este Marea Neagră*, devine lesne de înțeles poziția geopolitică extrem de complicată a României (Neacșu, 2018) – a se vedea și *Figura 6*.

La nivel global, teatrul cel mai disputat este Eurasia, evoluția lui post-Război Rece fiind generată aproape exclusiv de dinamica frontierei geopolitice dintre Occident și Rusia, care, pe măsură ce s-a deplasat organic, spre est – începând cu prăbușirea Zidului Berlinului în 1989, continuând cu dominoul de revoluții est-europene, reunificarea Germaniei, implozia URSS în 1991, extinderea structurilor euroatlantice NATO și UE –, a pus Rusia în situația să dezvolte instrumente sofisticate, hibride prin care a încercat, inițial, să frâneze tendințele geopolitice în manifestare, să le întârzie, să le blocheze și, ulterior, să le inverseze, trecând de la o geostrategie pasivo-defensivă la una activo-ofensivă de preîntâmpinare (*preemptive geostrategy*). În mod deosebit, Kremlinul a utilizat trei tipuri de instrumente, într-o manieră complementară:

- a) unul *geoeconomic*: energia ca instrument de politică externă, în special gazele naturale (a se vedea Neacșu, 2021; 2017; Neacșu și Neaguț, 2010; Neaguț și Neacșu, 2009), generând, în timp, un veritabil „clește energetic” (cu un braț nordic, baltic, prin gazoductele Nord Stream 1 și 2 și unul sudic, pontic, prin gazoductele Blue Stream și Turk Stream) ce ar fi

funcționat ca o „mehină geopolitică”. Astfel, se poate vorbi despre o „doctrină (Gas)Putin” în materie (Neacșu, 2014).

Figura 6. Poziția geopolitică a României

Sursa: concepția autorilor.

b) unul *geostrategic*: exportul și generalizarea conflictelor înghețate în jurul Mării Negre, ca „temporizator” geopolitic, Rusia fiind atât catalizator al dezghețului (când dorea să pună presiune în relațiile internaționale), cât și al înghețului (devenind parte a soluției, în

formatul de negociere). În fapt, a fost cel mai sofisticat instrument de preîntâmpinare a extinderii structurilor euroatlantice în fosta sa sferă de influență (Neacșu, 2021, 2015).

c) și unul *digital*, i-am putea spune *geocibernetice*, extrem de sofisticat, conferind dimensiunea neconvențională a conflictului hibrid al Rusiei cu Occidentul: de la atacurile cibernetice clasice, la utilizarea rețelelor de socializare și, mai nou, a inteligenței artificiale ca parte a strategiei ruse de a fragmenta societățile occidentale, printr-un arsenal mediatic utilizat și de partidele ultranaționaliste, extremiste, încurajate, finanțate și susținute de către Moscova.

În plus, revenind la determinismul geografic, Rusia se consideră o putere eurasiatică (nici europeană, nici asiatică, ci una eurasiatică, dezvoltând un adevărat cult ideologic eurasiatic, încă din anii 1920, de la Savițki și până în prezent, la Dughin, 2016; 2011). Or, fără Europa teoria nu capătă consistență practică (mult vehiculată axă Moscova – Berlin). Pentru a se menține prezentă în relațiile europene, are nevoie de Ucraina (fără Ucraina este „aruncată” în „matca” ei asiatică). Ca să controleze Ucraina, aflată în curs de occidentalizare, a anexat Peninsula Crimeea (2014), cu care spera să țină Ucraina în gravitația Moscovei și să securizeze Marea Neagră (ancora sudică de securitate a Rusiei, cea nordică fiind Marea Baltică). Ucraina neschimbându-și tendința de Occidentalizare, Rusia a trecut la încercarea de a o anexa complet.

În acest timp, în spatele frontului, China absoarbe încet, dar sigur Asia Centrală, un alt pivot continental complicat între Occident, Rusia și China, care se conectează, prin axa mărilor și canalelor (Marea Caspică – Marea Neagră – Marea Mediterană) tot cu pivotul pontic, în special în contextul marelui proiect geoeconomic, „proiectul mileniului”, *Belt and Road Initiative* (BRI), care ar fi trebuit să asigure Chinei controlul asupra Eurasiei.

Pe de altă parte, SUA, care se învecinează cu două oceane, a dezvoltat o consistentă geostrategie maritimă: în Pacific, trebuie să blocheze expansiunea Chinei în dimensiunea continentală, iar în Atlantic, trebuie să beneficieze de o Europă consensuală, care să nu alunece sub influența Rusiei.

În acest context al dinamicii geopolitice globale, România se află în „punctul nevralgic”:

- la periferia cea mai activă a structurilor euroatlantice, exact la frontiera geopolitică dintre Occident și Rusia, locul unde se întâlnesc eurasianismul rus și euroatlantismul occidental;
- în proximitatea imediată a „liniei roșii”, respectiv istmul ponto-baltic (aliniamentul Kaliningrad – Belarus – Ucraina), la care se adaugă prelungirea eurasiatică a statelor trans-caucaziene;
- la Marea Neagră, ancora de securitate sudică a Rusiei, pivotul maritim cel mai complicat, nodul geopolitic al Eurasiei.

1.3.2. România la Marea Neagră (nivelul regional)

• România se învecinează cu cel mai sofisticat sistem de pivoți geopolitici centrat pe Marea Neagră (pivot maritim), care, la rândul ei, are în nord Ucraina – pivot continental între Rusia și Occident –, iar în sud Turcia – pivot continental între lumea islamică, Balcani și Occident. Turcia este o putere regională în plin manifestare, care emite pretenții pe trei axe: Peninsula Balcanică și estul Mării Mediterane, spațiul caucaziano-caspic, spre Asia Centrală, pe aceleași axe interferând cu interesele Rusiei. Membru NATO, dar refuzată/amânată de UE, Turcia este silită să joace „la două capete”, între Occident și Rusia. În ceea ce privește Ucraina, pentru moment, prin pierderea Peninsulei Crimeea, a pierdut și funcția de pivot la Marea Neagră, în prezent, din punct de vedere geopolitic având „ieșire la apă, dar nu la mare”. O Crimee rusă ar securiza ancora sudică a Kremlinului, adică ar consolida dimensiunea eurasiatică de care are nevoie, blocând practic Marea Neagră, transformând-o într-un fel de „lac rusesc”

sau un teatru de confruntare între Occident și Rusia (ceea ce nu convine Turciei), în timp ce o Crimee ucraineană, pro-occidentală, ar reduce drastic opțiunile eurasiatice ale Rusiei.

- Tot aici, în Marea Neagră se intersectează o serie de axe regionale eurasiatice, respectiv: (1) axa continentală Vest–Est (Occident – Rusia, pivot: Ucraina); (2) axa continentală Nord-Vest – Sud-Est (Occident – Orientul Apropiat și Mijlociu, pivot: Turcia); (3) axa fluvială Dunăre – Main – Rin, o „diagonală” geopolitică, geoeconomică și geostrategică europeană, care unește Marea Neagră cu Marea Nordului; și (4) axa mărilor și strâmtorilor (Marea Mediterană – Marea Neagră – Marea Caspică).

- Având în vedere toate acestea, România devine o piesă esențială pentru orice format teritorial de cooperare regională, cum sunt, spre exemplu B9 sau I3M, ce pot îndeplini, printre altele, o dublă funcție geopolitică: (1) în *scenariul cel mai pesimist*, acestea constituie un *rimland* (dig, îndiguire, „cordon sanitar”) în fața agresiunii ruse, securizând periferia estică a structurilor euroatlantice și (2) în *scenariul ceva mai optimist*, aceste formate de cooperare regională conectează Marea Neagră și actuala „zonă gri”/„spațiu tampon” (*buffer zone*) – Ucraina și Republica Moldova (+/- Belarus, dar într-un alt context politic) – la structurile euroatlantice.

1.3.3. România în proximitatea conflictului hibrid activ din Ucraina (nivelul local)

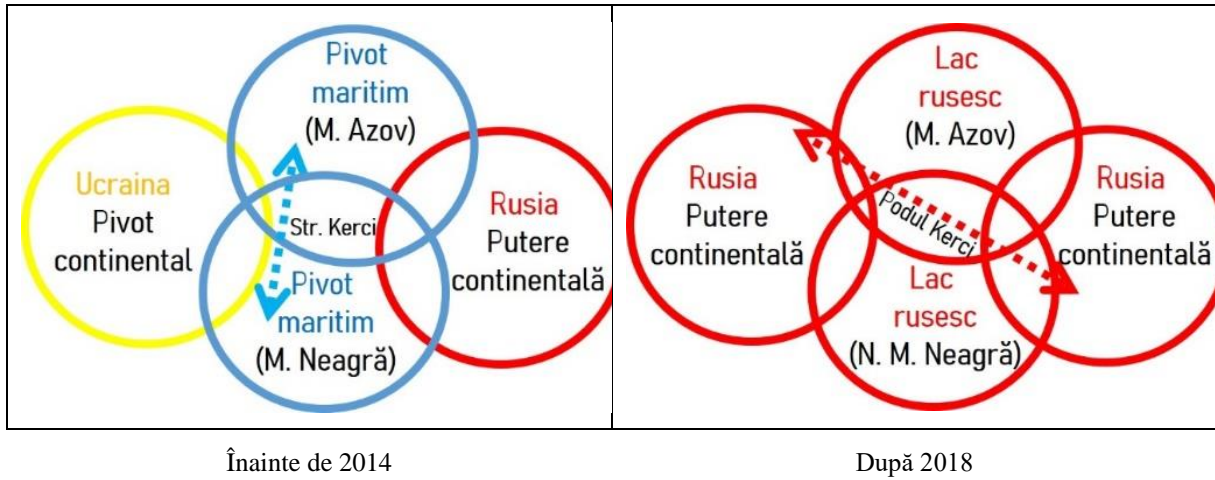
- Marea Neagră are trei puncte geostrategice: (1) Peninsula Crimeea, (2) gurile Dunării și (3) sistemul de strâmtori Bosfor-Dardanele. Cine reușește să le controleze simultan rezolvă ecuația strategică pontică, transformând Marea Neagră, așa cum a mai fost în istorie, într-un lac sau o *mare internum/mare nostrum*. În acest moment, Rusia controlează Peninsula Crimeea (reamintim, anexată în 2014, dar sub semnul întrebării în contextul războiului din Ucraina), Turcia, strâmtorile (reamintim, o Turcie care oscilează între Occident, Rusia și modelul său de putere regională), iar gurile Dunării, prin România, sunt în structurile euroatlantice.

- În mod deosebit, una dintre „liniile roșii” în prezent este Peninsula Crimeea (*Figura 7*), în contextul războiului ruso-ucrainean (Rusia nu concepe să o piardă, Ucraina nu acceptă un sfârșit al conflictului fără să o recupereze).

Peninsula Crimeea, în urma imploziei URSS (în cadrul căreia nu conta apartenența sa la Ucraina), a revenit sub controlul Kievului, care, ușor-ușor, a început să se desprindă de gravitația Moscovei, ceea ce ar fi putut să priveze în perspectivă Kremlinul de un punct geostrategic esențial al Mării Negre. Astfel, în intervalul 1991-2014, un țărm al Mării Azov era ucrainean, unul era rusesc, iar strâmtoarea Kerci despărțea Rusia de Ucraina (respectiv, Peninsula Crimeea). Da, dar o Ucraină independentă și neaservită schimba echilibrul geopolitic local (și nu numai), Rusia devenind astfel un riveran de talia Georgiei să spunem, fără niciun atu de putere la Marea Neagră. Fenomenul Euromaidan (iarna 2013/2014) și îndepărtarea președintelui pro-rus a declanșat urgentarea de către Moscova a anexării Peninsulei Crimeea (martie 2014), iar echilibrul local de putere s-a schimbat complet: Marea Azov a fost închisă și a devenit lac rusesc, strâmtoarea Kerci a fost anulată (prin construcția podului Kerci, peste strâmtoare, 2016-2018), iar nordul Mării Negre a fost blocat și militarizat, retrogradând din punct de vedere geopolitic și geoeconomic Marea Neagră de la tendința de internaționalizare și „mare deschisă”, bine reglementată din punct de vedere juridic și neconflictuală (precum Marea Mediterană, înainte de „puseurile” de putere ale lui Erdogan în estul bazinului mediteranean), la o mare conflictuală, cu litigii, aproape închisă și pe cale să redevină „lac rusesc”.

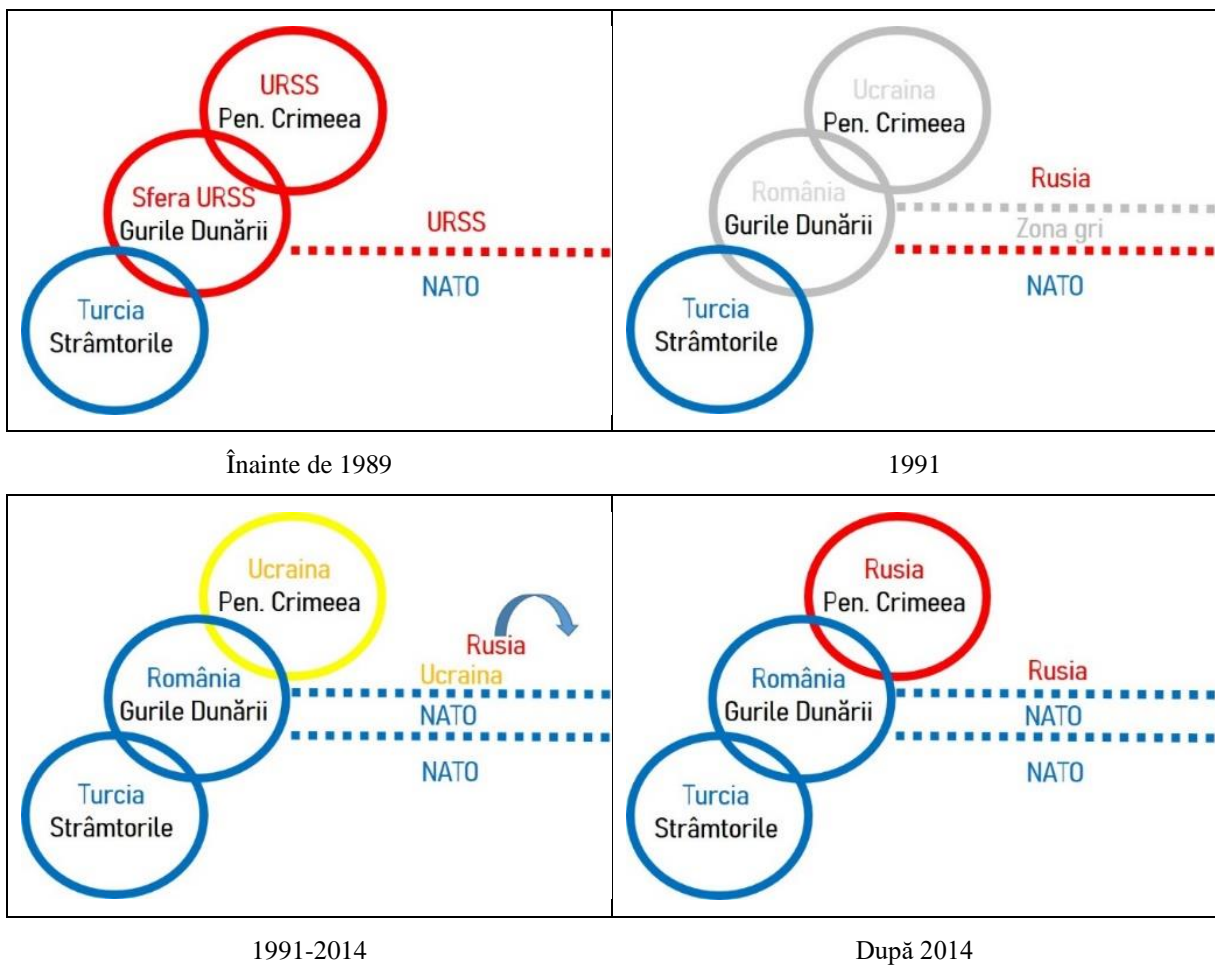
În prezent, Marea Azov este „lac rusesc”, aflată complet sub controlul Moscovei, nu mai există țărm ucrainean, iar nordul Mării Negre este în conflict și aproape blocat din punct de vedere economic.

Figura 7. Dinamica geopolitică post-Război Rece în nordul Mării Negre (Peninsula Crimeea și Marea Azov)

Sursa: concepția autorilor.

Figura 8. Dinamica geopolitică post-Război Rece a celor trei chei pontice (Peninsula Crimeea, Gurile Dunării, strâmtorile Bosfor și Dardanele)

Sursa: concepția autorilor.

• Ceea ce s-a întâmplat la Marea Azov se poate generaliza la nivelul întregului Pont (*Figura 8*). Marea Neagră, reamintim, este un pivot maritim deosebit de complicat și esențial pentru controlul Europei sau a unor importante părți ale ei (Balcani, Europa Centrală, Europa de Est). Este suficient să urmărim dinamica teritorială a celor trei configurații geografice deosebite, totodată, puncte geostrategice ale Mării Negre (reamintim, Peninsula Crimeea, gurile Dunării și strâmtoarele):

- înainte de 1989, două dintre cele trei (atât Peninsula Crimeea, cât și gurile de vărsare ale Dunării se aflau sub controlul URSS), strâmtoarele fiind controlate de Turcia (stat-membru NATO);

- în 1991, după implozia URSS, Peninsula Crimeea aparținea Ucrainei (care devenea un pivot continental între Rusia și Occident), gurile Dunării României (care se va orienta către structurile euroatlantice), iar strâmtoarele Turciei (pivot continental între Occident și Balcani, pe de o parte, și lumea islamică, pe de altă parte), situație care a complicat ecuația geostrategică de la Marea Neagră, dar deenclavizând spațiul pontic din punct de vedere geopolitic, eliminând controlul total al Kremlinului;

- situația devine mai elocventă din acest punct de vedere în intervalul 1991-2014, când toate cele *trei chei geopolitice pontice* nu mai erau deținute sau nu se mai aflau sub influența unui singur actor (ceea ce ar fi transformat Marea Neagră într-un „lac” sub controlul celui care deținea „cheile”): Peninsula Crimeea aparținea unei Ucraine aflată în curs de occidentalizare (revoluția portocalie, fenomenul Euromaidan etc.), gurile Dunării erau sub controlul NATO și al UE (prin România), iar strâmtoarele Bosfor și Dardanele sub cel al Turciei (de asemenea, integrată în NATO). Rusia era un simplu riveran. Nu rămâne decât să ne imaginăm scenariul în care Ucraina ar fi devenit stat-membru NATO (după cum dorește în prezent);

- în 2014, ecuația geostrategică pontică se schimbă din nou: Rusia anexează Peninsula Crimeea. Efecte: anulează Strâmtoarea Kerchi prin construcția podului (doi ani mai târziu) și anulează semnificația geopolitică a Mării Azov, asigurându-și continuitatea terestră directă cu partea continentală a Rusiei; enclavizează din punct de vedere geopolitic Ucraina, anulându-i practic funcția de pivot continental și eliminând-o din jocurile de putere de la Marea Neagră, iar nordul Mării Negre intră într-un con de umbră rusesc;

- în 2022, situația se acutizează: prin declanșarea invaziei la scară largă asupra Ucrainei, Rusia ocupă aproape în întregime litoralul pontic al Ucrainei (cu excepția ferestrei odesiene) și blochează în întregime nordul Mării Negre, care devine o ecuație geostrategică NATO-Rusia cu o variabilă, Turcia (deși stat-membru NATO, a avut episoade anti-occidentale vizibile și apropieri de Rusia, înainte de conflict, dar odată declanșat războiul a exclus din start suspiciunea că i-ar conveni extinderea dominației ruse în tot bazinul Mării Negre, sprijinind Ucraina, inițiind acordul cerealelor, încercând chiar o mediere a păcii);

- la momentul scrierii acestor rânduri, situația este încă staționară: contraofensiva ucraineană încă nu a străpuns liniile de apărare ruse, litoralul nordic al Mării Negre se află încă sub control rusesc, iar spațiul pontic este amorsat din punct de vedere geopolitic. România la Marea Neagră și Polonia la Marea Baltică constituie fereastra Ucrainei spre lume, în sud, est și nord fiind îndiguită de Rusia (direct, în sud și est, sau intermediat, prin Belarus, în nord).

Pe teritoriul României se află unul dintre cele trei puncte geostrategice ale Mării Negre, și anume, gurile Dunării. Gurile Dunării și fluviul Dunărea în ansamblul său trebuie privite din punct de vedere geopolitic ca o prelungire a Mării Negre (și a problematicei acesteia) în interiorul continentului european.

Capitolul 2. Oportunități și provocări ale unei geografii politico-economice imperfecte: o evaluare a participării României la principalele mecanisme de cooperare regională central-est și sud-est-europene

De la crearea sistemului de state din Europa Centrală în urma Primului Război Mondial, toate aceste unități politice mici și mijlocii trăiesc o teamă cronică: *periferizarea*. De ce le-a fost frică n-au scăpat niciodată, însă mereu au încercat să-și ostoiască condiția deficitară. Evul interbelic le-a găsit grupate în organisme regionale de tipul *Micii Înțelegeri* sau *Înțelegerii Balcanice*, create pentru a-și ameliora starea de periferie estică a lumii civilizate europene. După 1945, URSS nu le-a mai permis să se organizeze altfel decât în formule patronate de ea, schimbându-se doar azimutul periferiei, ca „vest al estului” (Naumescu, 2018). În ultimele trei decenii, aceste state, chiar acceptate în familia euro-atlantică (UE-NATO), și-au recăpătat statutul de periferie răsăriteană a lumii apusene. Crizele recente (energetică, migraționistă, ucraineană) le-au reaprins țelul asocierilor regionale. Iar structura paneuropeană (și polarizatoare) – Uniunea Europeană – a sprijinit (sau a tolerat, spun unii) exercițiul acestei vocații, prin cadre instituționale de exercitare, de pildă, prin strategiile pentru Marea Baltică, regiunea Dunării sau Marea Neagră.

În aceste contexte regionale specifice, țările central și est-europene și-au găsit rapid afinități pentru dezvoltarea cooperării (Schiff & Winters, 2002), iar divergențele au fost transformate la fel de rapid în complementarități necesare susținerii colaborării. Interesele comune de securitate s-au dovedit a fi cele mai apte să forjeze structuri regionale bazate pe încredere și solidaritate, precum *Formatul București 9* și *Inițiativa celor Trei Mări* (Kurečić, 2018), dar și o serie de loialități reciproce bazate pe teza unui destin comun – țările baltice (Kesa, 2011). Concurența blândă derulată în marja unui „*friendshoring*-ului” a constituit, de asemenea, un catalizator cooperatist, așa cum se întâmplă în cazul cupletului Bulgaria-România (Bechev, 2009), altfel eternă țintă a ironiilor comparatiste, și la nivel de UE, dar și reciproce. Interesele economice reușesc să susțină coagularea cooperării regionale chiar și în situația divergențelor patente între actanți, precum în cazul formatelor de cooperare din bazinul Dunării și din bazinul Mării Negre (Müller & Leo, 2015) – Comisia Dunării, Organizația Cooperării Economice la Marea Neagră sau Sinergia Mării Negre.

Apoi simbiozele afinități-divergențe au dat naștere unor construcții trilaterale (Polonia – România – Ucraina) în care coexistă o relație bilaterală fără probleme (Polonia – Ucraina) vizată a servi drept model pentru cealaltă relație ce a înregistrat unele disensiuni pe foaia de parcurs (România – Ucraina) (Ivan, 2012). Așezarea instituțională în interiorul formatelor regionale „între prieteni” (de tipul București 9 și Inițiativa celor Trei Mări) reprezintă, de fapt, afilierea membrilor lor la bursa speranței că vor rămâne ancorați definitiv pe „țărmlul cel bun”, indiferent cum vor bate „furtunile”, stimulând și o anumită competiție între membri pentru ocuparea unei poziții cât mai confortabile în acest aranjament. O atare mișcare turbionară duce la reconfigurări specifice într-o geografie variabilă reprimată (Jora, Iacob, Crețan, 2018), în care afinitățile istoric-identitare, politico-ideologice și de loialitate instituționalizate sunt atuuri în a ocupa un loc cât mai convenabil în matricea concurențială. Pentru România, relativ slab conectată identitar-sociocultural cu Vestul, loialitatea asumată și avanpostul teritorial rămân ingredientele menținerii pe speratul țărml benefic.

2.1. Inițiative, procese și structuri regionale de cooperare – tabloul panoramic al formatelor instituționale

Aserțiunea potrivit căreia cooperarea regională este un fenomen relativ nou în Europa Centrală (în înțelegerea ei oferită în prezentul studiu, extinsă central-estic și cu prelungire sud-estică) este justificată în sensul *voluntar* al actului politic suveran de cooperare. Antecedentele de acest gen din regiune precum *Consiliul de Ajutor Economic Reciproc* (CAER, 1949), vizând coordonarea comerțului exterior al statelor membre (o echilibristică imposibilă rațional, la fel ca planificarea centralizată a economiei în regim socialist) sau *Pactul de la Varșovia* (1955), vizând controlul militar al URSS asupra statelor satelit din blocul socialist (bazat, ironic, pe principiul neintervenției în afacerile interne și pe respectul suveranității și independenței naționale) au avut premise și finalități opuse celor exersate după 1989. Etichetate ca exerciții de „geopolitică ale celor mici”, acestea au avut însă atributul voinței liber exprimate.

Două ar fi marile valuri de regionalism central-european, evaluate după rațiunile care au animat în epocă statele semnatare (Orzelska-Stączek 2020):

- *Regionalism 1.0* – acest val a apărut imediat după prăbușirea regimurilor comuniste și încheierea Războiului Rece, sub forma unor grupări cu miză externă, dar fără ingerință externă: *Inițiativa Central Europeană*, *Consiliul Statelor Mării Baltice*, *Triunghiul de la Vișegrad* și *Acordul de Liber Schimb Central European* (CEFTA). Rolul asumat a fost unul instrumental, servind apropierii de UE și NATO, aderarea la cele două organizații fiind considerat un pilon al dezvoltării și securității statelor din Europa Centrală. După atingerea obiectivelor de integrare în cele două structuri, cooperarea regională și-a pierdut dinamica, statele axându-se pe valorificarea oportunităților care decurg din calitatea de membri cu drepturi depline ai comunității euro-atlantice, inclusiv adoptând unele conduite oportuniste, divergente.
- *Regionalism 2.0* – acest val a demarat la un deceniu după extinderea spațiului euro-atlantic, când în mediul internațional au apărut noi provocări pentru securitatea statelor din Europa Centrală, precum și temeri că beneficiile integrării europene (convergența, coeziunea) vor rămâne sub potențial în regiune. Noile vulnerabilități au fost legate în mod inevitabil de politica agresivă a Rusiei, prin anexarea Crimeii (amenințări militare, război hibrid și riscuri de securitate energetică) și erodarea sistemului euro-atlantic (prin fracturări ale loialității pro-occidentale în urma unor presiuni și persuasiuni externe). Astfel, au luat naștere formate precum *Triunghiul Slavkov* (Formatul Austerlitz), *Formatul București 9 (B9)*, *Grupul Vișegrad* și-a crescut activitatea și, în final, cel mai important, a fost creată *Inițiativa celor Trei Mări*.

Un ultim format de cooperare regională la nivel european, în sens cronologic, *Comunitatea Politică Europeană* (CPE), a fost lansat pe 9 mai 2022, exact de Ziua Europei, la inițiativa președintelui francez Emmanuel Macron, care l-a și prezentat în plenul Parlamentului European (la cel moment, Franța deținând președinția rotativă a Consiliului UE). Pe de o parte, era un răspuns direct în fața agresiunii rusești (pe 24 februarie 2022, cu doar puțin peste două luni mai devreme, Rusia declanșase invazia militară la scară largă împotriva Ucrainei și adusese în Europa perspectiva războiului lung și extins după mai bine de șapte decenii), iar pe de altă parte, era proiectarea în realitate a unui vis mai vechi al ambițiosului amfitrion de la masa cea lungă a lui Putin, din clipele premergătoare invaziei, Emmanuel Macron, care anunța, într-un discurs din 2017, că va fi nici mai mult, nici mai puțin decât un „președinte jupiterian” (Neacșu, 2018, p. 16). Începuse era „președinților pe viață” („țarul” Putin, „împăratul” Xi Jinping, „sultanul” Erdogan nedisimulându-și intențiile în acest sens) și acesta era contextul în care, așa cum îl alintă presa internațională, „micul Napoleon” (evident la nivel de gânduri și declarații) de pe malurile Senei își anunțase dorința de patrona „panteonul” politic european.

Astfel, într-o lume din ce în ce mai contestată (Rusia, China, Iran întreținând virulent criticile la adresa ordinii mondiale postbelice) și volatilă (cu războaie escaladate, celui din Ucraina aflat în desfășurare, adăugându-i-se cel de pe țărmul levantin al Mării Mediterane, Israel – Hamas „& Co.”, în curs de escaladare, și altele, cu granițe care se modifică), Comunitatea Politică Europeană a apărut ca un răspuns de reziliență și securitate paneuropeană.

Din punct de vedere structural și funcțional, CPE este un fel de *grup european* (similar G7 sau G20), practic un forum sau o platformă interguvernamentală de discuții – fără secretariat, buget propriu sau staff, doar un grup de lucru în formare –, creat în sensul coordonării la nivel politic și de securitate între statele-membre UE și non-UE, dar care împărtășesc aceleași valori europene comune. Cuprinde 46 de state (27 state membre UE, Marea Britanie, cele patru state ale Asociației Europene a Liberului Schimb, și anume Norvegia, Elveția, Islanda și Liechtenstein, alte trei state mici: Andorra, Monaco și San Marino, șase state non-EU din Balcani/Europa de Sud-Est: Bosnia și Herțegovina, Muntenegru, Serbia, Macedonia de Nord, Kosovo, Albania, două state din actuala „zonă tampon”, respectiv Republica Moldova și Ucraina, cele trei state transcaucaziene: Georgia, Armenia, Azerbaidjan, plus Turcia), la care se adaugă câteva instituții ale UE (Consiliul, Comisia și Parlamentul European).

Ca proiect politic, ideea nu este neapărat nouă, în discursul său de lansare a CPE însuși Emmanuel Macron invocând inițiativa fostului președinte francez, François Mitterrand, de inițiere a unei *confederații europene*, în 1989, sens în care CPE devenea o „obligație istorică”, dar flexibilă, care să răspundă la acțiunile Rusiei (pe dimensiunea de securitate) și „să vindece rănile Brexitului” (pe dimensiunea politică), context în care Marea Britanie a și lansat o titulatură alternativă, respectiv *Forumul Politic European*, pentru a elimina confuziile cu inițiativele anterioare (pentru detalii, aspecte critice, diferențieri și asemănări cu alte inițiative anterioare, a se vedea Ghețu, 2023). De altfel, este cunoscut acest melanj al UE între concretizarea unei suveranități trans-statale, un fel de „Statele Unite ale Europei” (proiect politic) și limitarea doar la piața comună (proiect economic), un fel de „Uniunea Europeană SA”, prin analogie cu o corporație transnațională (Brzezinski, 2002; Neaguț și Neacșu, 2012), ideea apărând recurent în diverse medii și *think tank*-uri europene, uneori sub forma de compromis al cercurilor concentrice de integrare, respectiv o Europă cu o geometrie variabilă și viteze diferite (Costa *et al.*, 2023).

Concluzionând, CPE vizează întreg continentul european (nu participă Vatican și, evident din cu totul și cu totul alte rațiuni, Rusia și Belarus), fără a urmări integrarea politică, respectiv federalizarea continentului, ci ar putea umple vidul de guvernanță la nivel regional, în special în spațiile neacoperite de UE sau/și NATO. Sau, mai plastic, reprezintă: „o încercare de a reuni statele din vecinătatea Uniunii Europene, după o serie de evenimente geopolitice negative, precum Brexitul, fragmentarea Parteneriatului Estic și stagnarea procesului de extindere în Balcanii de Vest” (Marciacq, Cenușă and Armakolas, 2023, pp. 6-7).

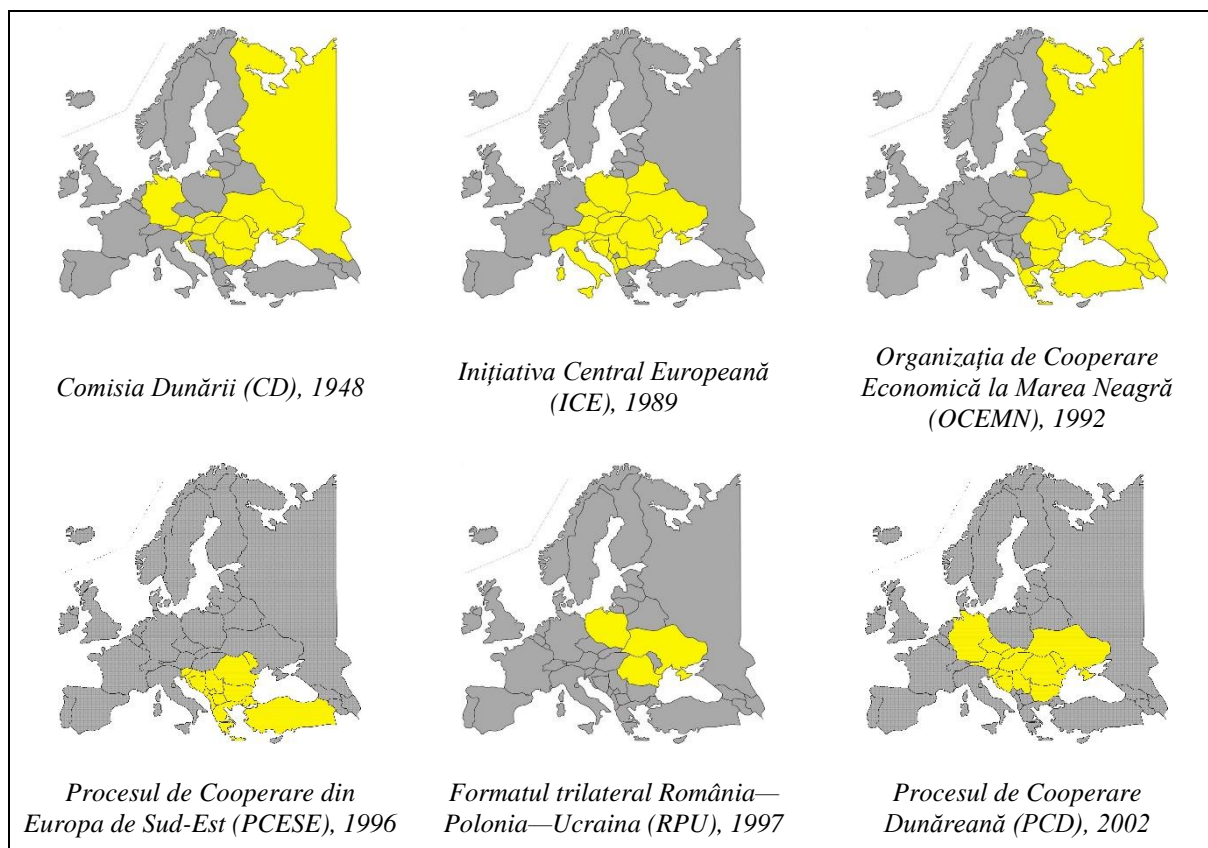
Revenind la spațiul Europei Central-Estice, așa cum poate fi el decupat într-o cheie mai mult geopolitică decât strict geografică, acesta se bucură de o dublă identitate spațio-teritorială și anume aceea de sector al *rimlandului* circumeurasiatic (Spykman, 1944) și de segment apartenent „brâului vulnerabilităților” care, potrivit lui Barnett (2004), delimitează miezul funcțional occidental de prăpastia lumii exterioare non-occidentale. O bună parte a spațiului în cauză se desfășoară în arealul fostelor centuri exterioare de protecție amenajate de URSS în epoca Războiului Rece (Brzezinski, 2000): prima centură de securitate a statului sovietic alcătuită din teritoriile republicilor unionale ce înconjură Federația Rusă, respectiv a doua centură ce includea fostele state-satelit din Europa Centrală. În contextul evoluțiilor actuale din epoca post-Război Rece, spațiul central-european pare a-și fi schimbat doar epicentrul în jurul

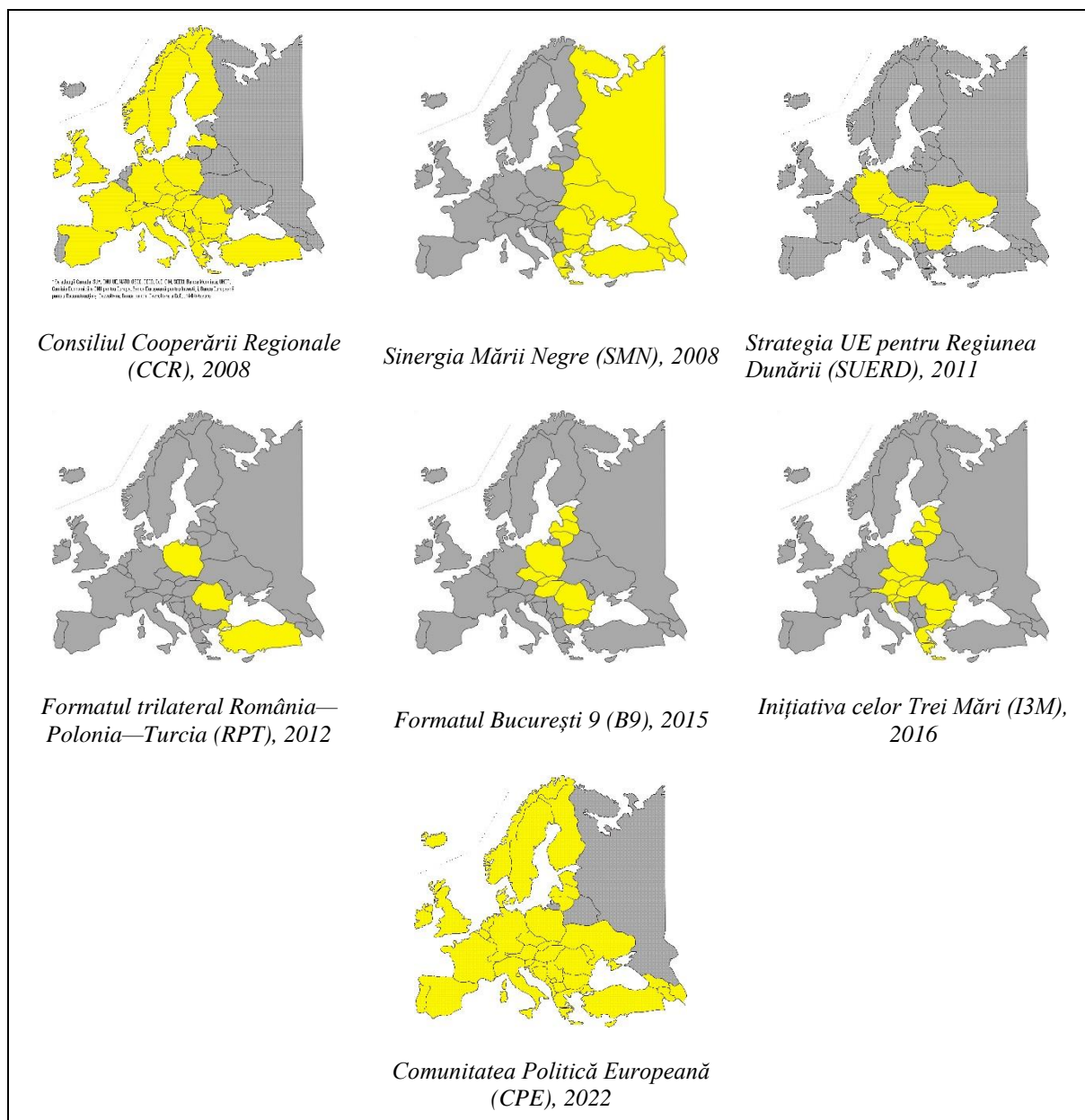
căruia gravitează (Naumescu, 2018), dar nu și valențele funcționale de spațiu periferic, doar că de această dată al lumii apusene față de „lumea rusă”, a Estului (Ganzle & Kern, 2015).

Plasat fiind într-o atare situație, spațiul Europei Central-Estice al ultimelor trei decenii a făcut atât obiectul inflexiunilor din ecuația relațiilor Est-Vest (Jora, 2018a; Neacșu, 2018), cât și obiectul propriilor reevaluări și aranjamente convenabile ale statelor din regiune (Ivan, 2012, p. 158). Reconfigurările cele mai relevante ale perioadei post-Războiul Rece au vizat constituirea unor formate teritorial-regionale, care sunt în același timp și structuri instituțional-regionale menite a contribui la gestionarea raporturilor politice, economice și securitare din regiune (Müller & Leo, 2015). În fapt, multe dintre formatele respective vin să completeze și să susțină, mai consistent sau mai diluat, rolul și obiectivele organizațiilor euroatlantice (UE și NATO) pe flancul estic al acestora (Denca, 2013, p. 176).

În analiza de față sunt avute în vedere 13 formate de cooperare regională – un set remarcabil atât prin diversitate instituțională și instrumentală, cât și prin intercalări și incompletitudini tematice: *Comisia Dunării* (CD), fondată în 1948; *Inițiativa Central Europeană* (ICE), 1989; *Organizația de Cooperare Economică la Marea Neagră* (OCEMN), 1992; *Procesul de Cooperare din Europa de Sud-Est* (PCESE), 1996; *Formatul trilateral România—Polonia—Ucraina* (RPU), 1997; *Procesul de Cooperare Dunăreană* (PCD), 2002; *Consiliul Cooperării Regionale* (CCR), 2008; *Sinergia Mării Negre* (SMN), 2008; *Strategia UE pentru Regiunea Dunării* (SUERD), 2011; *Formatul trilateral România—Polonia—Turcia* (RPT), 2012; *Formatul București 9* (B9), 2015; *Inițiativa celor Trei Mări* (I3M), 2016; *Comunitatea Politică Europeană* (CPE), 2022 (Figura 9).

Figura 9. Formate de cooperare regională în care este implicată România (selecție)

Sursa: concepția autorilor.

Pentru înțelegerea creării și ființării acestor organisme regionale, considerăm funcționalitatea lor prin lentila epistemică propusă de Buzan & Little (2009), respectiv cea a triadei „structuri–agenți–proces”, drept bază a configurării, și a decodificării, sistemelor regionale (*Tabelul 1*).

● Potrivit funcționalității declarate a celor 13 structuri regionale luate în considerare, un număr de 10 entități sunt grupări/forumuri/organizații de cooperare regională cu diverse grade de instituționalizare (trilateralele, ICE, PCESE, OCEMN, PCD, CCR, SMN, B9), una este o strategie macroregională a UE (SUERD), una are statut de organizație internațională interguvernamentală (CD), iar două se autoidentifică drept platforme (de coordonare) politică (I3M, CPE). Desigur, „tăria juridică” a formatelor instituționale este, finalmente, secundară „voinței politice” de a le exploata într-un mod pragmatic.

● Agenții implicați în configurația structurilor amintite sunt reprezentați prin două categorii tipologice: state membre și instituții ce intră în alcătuirea celor 13 formate/structuri regionale. Pe criteriul extensivității participării, cele mai consistente/cuprinzătoare formule

regionale sunt CPE (46 de state participante), ICE (18 state membre), OCEMN (13 state membre + 17 state cu statut de observator) și I3M (13 state membre), iar pe cel al intensității participării, cele mai bine instituționalizate formate regionale sunt cele ale ICE și OCEMN (fiecare cu câte 8 instituții funcționale de ordin permanent).

● *Procesele dezvoltate* se materializează și derivă din scopurile/politicile prioritare stabilite de fiecare structură regională. Cooperarea economică, politico-diplomatică și socială sunt procesele predominante desfășurate (identificabile în funcționarea trilateralelor, ICE, OCEMN, SMN, I3M, CPE), apoi cooperarea militară (în cazul statelor aliate din cadrul trilateralelor și B9), precum și procese de coordonare și informare reciprocă (cazul CD) sau de consolidare a convergenței și coeziunii (ICE și I3M). De remarcat că majoritatea formatelor regionale realizează o procesualitate multiplă vizând mai multe scopuri și asumând mai multe politici prioritare (Manoli, 2011; Schiff & Winters, 2002). Cu toate acestea, B9 este singura organizație din regiune care asumă un singur deziderat și anume cel al apărării colective în cadrul NATO în condițiile în care toate cele nouă state participante la acest format sunt totodată și membre ale Alianței Nord-Atlantice. În fapt, B9 reprezintă un format mai redus a ceea ce avea să devină, un an mai târziu, I3M, cuprinzând toate cele nouă state din B9 (Bulgaria, Republica Cehă, Estonia, Letonia, Lituania, Polonia, România, Slovacia și Ungaria) plus încă alte patru (Austria, Croația, Slovenia și, din septembrie 2023, Grecia).

Astfel, aplicând schema funcțională a lui Buzan & Little (2009), se observă că formatele regionale cele mai robuste ca număr de actori/agenți instituționali participanți (Inițiativa Central-Europeană și I3M) sunt cele în care are loc și cea mai largă gamă de procese de cooperare (Kurečić, 2018; Schiff & Winters, 2002).

Totuși, cele mai coezive dintre formatele regionale analizate sunt cele a căror alăturare se bazează, atât pe valorile coeziunii economice, sociale și teritoriale (Teclean, 2021, p. 95), cât mai ales pe valorile securității comune și încrederii reciproce (Adler & Barnett, 1998, p. 29), și care, în lumina acestor valori împărtășite, sunt alcătuite exclusiv din state aliate în cadrul comunității de securitate mai extinse a NATO și UE. Din acest punct de vedere, structuri regionale precum I3M și Formatul B9 sau chiar și trilateralele regionale, se prezintă drept un veritabil material didactic de aplicare a teoriei liberale a lui Deutsch *et al.* (1957), ipostaziindu-se drept „comunități fondate pe încrederea existentă între membrii acesteia, ce exclud posibilitatea utilizării forței între ei și în care nu raționalitatea actorilor/membrilor este fundamentală în funcționarea sa, ci un afect ce caracterizează relațiile dintre unitățile politice” (p. 5). Dacă în celelalte formate regionale coexistă actori cu interese securitare divergente, în cazul I3M, Formatului B9 și trilateralelor, perspectiva securității comune le încadrează definiției constructiviste a unei comunități de securitate pluraliste (formate din unități aliate, dar suverane) ce formează spații transnaționale compuse din state suverane ce mențin așteptări întemeiate asupra managementului politic pașnic (Adler & Barnett, 1998, p. 30).

Dar liantul așteptărilor acestor țări din ECE este conectat la epicentrul vestic care reprezintă sursa încrederii și securității, ceea ce face ca I3M și Formatul B9 să reprezinte niște minicomunități de securitate subordonate unor obediențe/loialități exterioare alături de care împărtășesc o multitudine de valori, înțeleșuri, relații de reciprocitate și solidarități pe termen lung (Kesa, 2011), dar și sentimentul datoriei și responsabilității (Schiff & Winters, 2002). Tocmai această responsabilitate, fie ea și difuză, determină acestor două formate regionale caracterul de comunitate, și nu de simplă asociere de state ce s-ar caracteriza doar printr-o reciprocitate imediată; comunitatea de securitate pe care o revendică poate depăși astfel cadrele interacțiunii interstatale (Ungureanu, 2010, p. 132). În acest cadru relațional al responsabilizării colective trebuie înțeleasă și recenta extindere a I3M prin primirea Greciei ca membru în urma reuniunii de la București, din septembrie 2023.

Tabelul 1. Diagrama sinoptică a tipologiei/funcționalității formatelor de cooperare regională cu evidențierea structurilor, agenților și proceselor implicate

STRUCTURI		AGENȚI		PROCESE
Formatele de cooperare regională	Tipul organizației	Componenta statală	Instituțiile implicate/ Gradul de instituționalizare	Scop principal / Politici prioritare
<i>Comisia Dunării (CD), 1948</i>	- Organizație internațională interguvernamentală, creată în baza Convenției cu privire la regimul navigației pe Dunăre, semnată în august 1948 la Belgrad	- 11 state membre (Austria, Bulgaria, Croația, Germania, Ungaria, R. Moldova, România, Rusia, Serbia, Slovacia, Ucraina) + 9 state observator (Turcia, Grecia, Macedonia de Nord, Kosovo, Cehia, Muntenegru, Franța, Belgia, Țările de Jos)	- Sesiuni de lucru periodice ale Comisiei Dunării (sediul: Budapesta) la care participă ambasadorii statelor membre la Budapesta	- Atribuții de coordonare, informare reciprocă și de executare a lucrărilor de interes comun, fără a avea și atribuții administrative/executive, precum avea predecesoarea sa – Comisia Europeană a Dunării (1856-1938)
<i>Inițiativa Central Europeană (ICE), 1989</i>	- Forum de cooperare regională în Europa Centrală, de Est și de Sud-Est	- 18 state membre (Albania, Austria, Belarus, Bosnia-Herțegovina, Bulgaria, Croația, Cehia, Slovacia, Ungaria, Italia, Macedonia de Nord, R. Moldova, Muntenegru, Polonia, România, Serbia, Slovenia, Ucraina)	- Secretariatul Executiv (sediul la Trieste) - Secretariatul pentru Proiecte - Comitetul Coordonatorilor Naționali - Grupuri ad-hoc de lucru - Conferința președinților de Parlamente - Adunarea Parlamentară - Comitetul Parlamentar - Comitetele de lucru	- Asigurarea convergenței valorilor fundamentale într-o Europă unită într-un spațiu cât mai extins la nivelul continentului - Cooperarea în domenii precum guvernanta, transporturi, energie, protecția mediului, turismului, agriculturii; facilitarea reconcilierii și relațiilor interumane; întărirea capacităților statelor membre

STRUCTURI		AGENȚI		PROCESE
Formatele de cooperare regională	Tipul organizației	Componența statală	Instituțiile implicate/ Gradul de instituționalizare	Scop principal / Politici prioritare
			- Conferința anuală a președinților Camerelor de Comerț și Secretariatul conferinței anuale	
<i>Organizația de Cooperare Economică la Marea Neagră (OCEMN), 1992</i>	- Organizație de cooperare regională în regiunea extinsă a Mării Negre	- 13 state membre (Albania, Armenia, Azerbaidjan, Bulgaria, Georgia, Grecia, R. Moldova, România, Rusia, Turcia, Ucraina, Serbia, Macedonia de Nord) + 17 observatori (Austria, Belarus, Croația, Cehia, Slovacia, Egipt, Franța, Germania, Ungaria, Israel, Italia, Polonia, Tunisia, SUA)	- Secretariatul Permanent Internațional (Istanbul) - Consiliul Miniștrilor Afacerilor Externe - Comitetul Înalților Funcționari - Grupurile de lucru - Instituții subsidiare (Adunarea Parlamentară a OCEMN; Banca pentru Comerț și Dezvoltare a Mării Negre; Centrul Internațional de Studii la Marea Neagră; Consiliul de Afaceri al OCEMN)	- Dezvoltarea și diversificarea cooperării bilaterale și multilaterale regionale - Îmbunătățirea mediului de afaceri și promovarea inițiativei individuale și colective a întreprinderilor și companiilor implicate în cooperarea economică - Dezvoltarea colaborării economice
<i>Procesul de Cooperare din Europa de Sud-Est (PCESE), 1996</i>	- Forum de cooperare regională neinstituționalizat	- 13 state membre (Albania, Bosnia-Herțegovina, Bulgaria, Grecia, Macedonia de Nord, România, Serbia, Turcia, Croația, Slovenia, R. Moldova, Muntenegru, Kosovo)	- Nu are structuri instituționalizate - Președinția rotativă a PCESE este deținută anual de fiecare stat membru	- Crearea și menținerea unei atmosfere de încredere, relații de bună vecinătate și stabilitate: consolidarea securității și a situației politice, intensificarea relațiilor economice și de cooperare în domeniul resurselor umane, democrație, justiție, și lupta împotriva activităților ilegale

STRUCTURI		AGENȚI		PROCESE
Formatele de cooperare regională	Tipul organizației	Componența statală	Instituțiile implicate/ Gradul de instituționalizare	Scop principal / Politici prioritare
<i>Formatul trilateral România—Polonia—Ucraina (RPU), 1997</i>	- Format de cooperare regională	- 3 state (Polonia, România, Ucraina)	- Reuniuni periodice la nivelul miniștrilor afacerilor externe ale țărilor membre	- Construcția unor tandemuri de cooperare regională care să obțină rezultate concrete pe linie diplomatică, economică, socială sau militară; întărirea flancului estic al NATO
<i>Procesul de Cooperare Dunăreană (PCD), 2002</i>	- Forum de cooperare regională neinstituționalizat	- 15 membri (România, Austria, Bosnia-Herțegovina, Bulgaria, Cehia, Croația, Germania, R. Moldova, Serbia, Slovacia, Slovenia, Ucraina, Ungaria, Comisia Europeană, Consiliul Cooperării Regionale) + 4 observatori (Franța, Macedonia de Nord, Rusia, SUA)	- Nu are structuri instituționalizate	- Armonizarea și valorizarea eficientă a diverselor inițiative de cooperare în regiunea dunăreană, în lumina valorilor și standardelor europene, pe următoarele dimensiuni sectoriale: economică și dezvoltare durabilă, ecologică, culturală, navigație, turism, cooperare subregională
<i>Consiliul Cooperării Regionale (CCR), 2008</i>	- Braț operațional al forului politic PCESE, complementar acestuia din urmă și succesor al Pactului de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est (PSESE)	- 46 de participanți, (grup format din: Albania, Bosnia și Herțegovina, Bulgaria, Croația, Grecia, Republica Macedonia, Muntenegru, Republica Moldova, România, Serbia, Turcia și Slovenia – statele participante la SEECP –, Austria, Canada, Cehia, Danemarca, Elveția, Finlanda, Franța,	Activitatea RCC este sprijinită de două structuri: - Secretariatul regional de la Sarajevo - Biroul de Legătură de la Bruxelles Foruri decizionale: - Întâlnirea Anuală - Comitetul Director	- Promovarea și consolidarea cooperării regionale în Europa de Sud-Est (SEE), într-un cadru gestionat regional, sprijinind procesul de integrare europeană și euro-atlantică a țărilor regionale candidate sau care aspiră la aderarea la UE și NATO

STRUCTURI		AGENȚI		PROCESE
Formatele de cooperare regională	Tipul organizației	Componența statală	Instituțiile implicate/ Gradul de instituționalizare	Scop principal / Politici prioritare
		<p>Germania, Irlanda, Italia, Letonia, Marea Britanie, Norvegia, Polonia, Slovacia, Spania, Suedia, SUA și Ungaria;</p> <p>organizații internaționale: ONU, UE, NATO, OSCE, OECD, CoE, OIM, SEECE și instituții financiare internaționale: Banca Mondială, UNDP, Comisia Economică a ONU pentru Europa, Banca Europeană pentru Investiții, Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare, Banca pentru Dezvoltare a CoE; UNMIK/Kosovo, în conformitate cu prevederile rezoluției 1244, este membru RCC cu drepturi și obligații depline)</p>	Deciziile la nivelul RCC se iau prin consens	
<i>Sinergia Mării Negre (SMN), 2008</i>	- Inițiativă regională a UE la Marea Neagră – interfață a UE în dialogul/cooperarea cu regiunea extinsă a Mării Negre	- 11 state membre ale Forumului ONG-urilor, structură asociată SMN (Armenia, Azerbaidjan, Belarus, Bulgaria, Georgia, Grecia,	- Forumul ONG-urilor la Marea Neagră	- Consolidarea cooperării în regiunea Mării Negre cu agendă prioritară asupra domeniilor: democrație, drepturile omului, buna guvernare, managementul frontierelor, conflictele înghețate, energia, transporturile, mediul, politica maritimă, pescuitul, comerțul, migrația, educația, cercetarea și dezvoltarea.

STRUCTURI		AGENȚI		PROCESE
Formatele de cooperare regională	Tipul organizației	Componența statală	Instituțiile implicate/ Gradul de instituționalizare	Scop principal / Politici prioritare
		Republica Moldova, România, Rusia, Turcia și Ucraina)		
<i>Strategia UE pentru Regiunea Dunării (SUERD), 2011</i>	- Strategie macroregională a UE pentru regiunea Dunării	- 14 state participante (Austria, România, Bulgaria, Cehia, Croația, Germania – ca stat federal și prin landurile Baden-Württemberg și Bavaria – , Slovacia, Slovenia, Ungaria, Bosnia-Herțegovina, Muntenegru, Serbia, R. Moldova, Ucraina)	- Strategia (lansată la inițiativa României și Austriei) a fost creată sub imperativul „celor trei nu” – fără noi fonduri, fără noi instituții și fără noi reglementări, iar la nivel național este gestionată de către guverne prin MAE.	SUERD asigură următoarele obiective: - interconectarea regiunii Dunării - protejarea mediului în regiunea Dunării - creșterea prosperității în regiunea Dunării - consolidarea instituțională și securitară a regiunii Dunării
<i>Formatul trilateral România—Polonia—Turcia (RPT), 2012</i>	- Format de cooperare regională	- 3 state (Polonia, România, Turcia)	- Reuniuni periodice la nivelul miniștrilor afacerilor externe ale țărilor membre	- Construcția unor tandemuri de cooperare regională care să obțină rezultate concrete pe linie diplomatică, economică, socială sau militară; întărirea flancului estic al NATO
<i>Formatul București 9 (B9), 2015</i>	- Organizație regională de cooperare preventivă în Europa central-estică în contextul agresiunii ruse din 2014	- 9 state membre (Bulgaria, Cehia, Slovacia, Ungaria, Polonia, România, Lituania, Letonia, Estonia)	- Reuniuni periodice ale șefilor de state și de guverne - Reuniuni ale miniștrilor afacerilor externe și ai apărării ai statelor membre	- Prioritizarea apărării colective a NATO în contextul agresiunii ruse
<i>Inițiativa celor Trei Mări (I3M), 2016</i>	- Platformă politică a țărilor membre UE din Europa Centrală și de Est	- 13 state membre (Austria, Bulgaria, Croația, Cehia, Slovacia, Ungaria, Polonia,	- Summitul anual al I3M - Forumul de Afaceri al I3M	- Dezvoltarea economică a Europei Centrale și de Est prin interconectivitatea infrastructurilor de transporturi, energie și digital

STRUCTURI		AGENȚI		PROCESE
Formatele de cooperare regională	Tipul organizației	Componența statală	Instituțiile implicate/ Gradul de instituționalizare	Scop principal / Politici prioritare
		România, Slovenia, Grecia, Lituania, Letonia, Estonia)	- Fondul de Investiții al I3M	- Sporirea convergenței reale între statele membre UE și consolidarea coeziunii în UE - Întărirea legăturilor transatlantice
<i>Comunitatea Politică Europeană (CPE), 2022</i>	- Platformă dedicată discuțiilor politice și strategice despre viitorul Europei	- 46 de state participante (27 de state membre ale UE, plus Albania, Andorra, Armenia, Azerbaidjan, Bosnia și Herțegovina, Elveția, Georgia, Islanda, Kosovo, Liechtenstein, R. Moldova, Monaco, Muntenegru, Macedonia de Nord, Norvegia, San Marino, Regatul Unit, Serbia, Ucraina + instituții ale UE: Consiliul European, Comisia Europeană, Parlamentul European)	- Platforma nu înlocuiește vreo organizație, structură sau proces existent și nu urmărește să creeze altele noi în această etapă - Forum interguvernamental de discuții – un fel de Grup European (similar G7 sau G20) –, fără secretariat, buget propriu sau staff, doar un grup de lucru în formare, cu atribuții de coordonare - Summituri bianuale, alternând state membre ale UE și state non-UE: 6 octombrie 2022, Praga (Cehia); 1 iunie 2023, Bulboaca (R. Moldova); 5 octombrie 2023, Granada (Spania)	- Promovarea dialogului politic și a cooperării în vederea abordării chestiunilor de interes comun - Consolidarea securității, stabilității și prosperității continentului european

Sursa: concepția autorilor. Date: MAE, 2023.

2.2. Managementul oportunităților și provocărilor cooperării regionale: modalități posibile de valorificare și gestionare

În calitatea lor de comunități regionale specifice, structurile organizaționale luate în considerare îndeplinesc rolul de gestionari vernaculari ai periferiei marii comunități euroatlantice, fiind proiectate pentru a putea valorifica oportunitățile existente și pentru a atenua/elimina/temporiza provocările/riscurile/punctele nevralgice derivate din poziționarea marginală pe aliniamentul flancului estic al UE și al NATO.

În acest context, investigația din continuare urmărește identificarea/cuantificarea oportunităților (atuurilor) și provocărilor (riscurilor) pe care statele care participă la formatele regionale din care și România este parte le înregistrează pe 13 componente de evaluare, din registrele social, politic și economic, marcate prin indicatori *proxy* considerați relevanți în literatura de specialitate (Tabelul 2). Astfel, asumăm ipoteza potrivit căreia oportunitățile/atuurile și provocările/riscurile sunt distribuite diferit pe țări în cadrul diferitelor formate regionale luate în calcul pentru fiecare din cele 13 variabile considerate; practic, ne așteptăm ca pentru aceeași țară, una și aceeași variabilă să se comporte diferit când este evaluată în cadrul structurilor regionale diferite din care face parte statul respectiv. Desigur, o astfel de panoramare sintetică poate fi acompaniată de o punctualizare analitică pe fiecare componentă de evaluare și format de cooperare (de pildă, cu referiri la evenimente – cauze, comportamente și consecințe concrete –, dar un astfel de exercițiu de detaliere excedează limitărilor de timp și spațiu ale prezentului studiu).

În marja acestei asumptii epistemice, obiectivele evaluării noastre vizează următoarele repere:

- stabilirea unui catalog/registru al oportunităților și riscurilor pe state în cadrul fiecărui format de cooperare regională din Europa central-estică, cu focusarea evaluării asupra potențialului României în cadrul acestor structuri pe diferitele variabile de referință considerate;
- identificarea variabilelor a căror ameliorare ar putea aduce o poziționare mai avantajoasă României (o reducere a riscurilor) în cadrul formatelor regionale la care este parte.

2.2.1. Variabile și date

Pentru evaluarea potențialului și fiabilității celor opt formate regionale de referință, luăm în considerare 13 componente de ordin politic, legislativ, economic, social și securitar, pentru care identificăm, pe state, oportunitățile și riscurile predictibile asociate. În acest scop, pentru fiecare dintre cei 13 indicatori am luat în considerare câte o variabilă *proxy* adecvată (Tabelul 2).

Tabelul 2. Indicatorii și variabilele de lucru folosite

Indicatorii de referință	Variabila <i>proxy</i>	Unitatea de măsură	Sursa datelor
<i>Stabilitatea politică</i>	<i>Political Stability Index</i>	puncte (pe o scară între -2.5 – 2.5)	World Bank, 2021
<i>Eficacitatea guvernării</i>	<i>Government Effectiveness Index</i>	puncte (pe o scară între -2.5 – 2.5)	World Bank, 2021

Indicatorii de referință	Variabila <i>proxy</i>	Unitatea de măsură	Sursa datelor
<i>Participarea cetățenească</i>	<i>Civic Participation Index</i>	puncte (pe o scară între 0 – 1)	International IDEA, 2022
<i>Adecvarea legislației</i>	<i>Regulatory Quality Index</i>	puncte (pe o scară între -2.5 – 2.5)	World Bank, 2021
<i>Combaterea corupției</i>	<i>Control of Corruption Index</i>	puncte (pe o scară între -2.5 – 2.5)	World Bank, 2021
<i>Libertatea economică</i>	<i>Economic Freedom Index</i>	puncte (pe o scară între 0 – 100)	Heritage Foundation, 2023
<i>Debirocratizarea fiscală</i>	<i>Number of taxes paid by businesses</i>	numărul taxelor aplicate afacerilor	World Bank, 2019
<i>Reziliența economiei</i>	<i>Economic Decline Index</i>	puncte (pe o scară între 0 – 10)	Fund for Peace, 2023
<i>Competitivitatea agregată</i>	<i>Global Competitiveness Index</i>	puncte (pe o scară între 0 – 100)	World Economic Forum, 2019
<i>Dezvoltarea socio-economică</i>	<i>Human Development Index</i>	puncte (pe o scară între 0 – 1)	United Nations, 2021
<i>Satisfacția socială</i>	<i>Group Grievance Index</i>	puncte (pe o scară între 0 – 10)	Fund for Peace, 2023
<i>Securitatea națională</i>	<i>Security Threat Index</i>	puncte (pe o scară între 0 – 10)	Fund for Peace, 2023
<i>Puterea militară</i>	<i>Power Index</i>	puncte (0 maxim)	GlobalFirepower.com, 2023

Sursa: concepția autorilor.

Pentru fiecare variabilă utilizată am folosit datele pe state participante la formatele amintite, excluzând însă CPE, care, prin eterogenitatea și excentricitatea participanților, iese din focusul studiului de față, informații pentru ultimul an disponibil extrase din bazele de date indicate mai sus (*Tabelul 3*).

Variabilele utilizate sunt relevante pentru evaluarea indicatorilor vizați întrucât se sprijină pe date statistice recente, furnizate de o serie de baze de date internaționale consacrate și credibile, ceea ce asigură premisa relevanța rezultatelor obținute, precum și, în prelungire, a concluziilor și recomandărilor.

Tabelul 3. Indicatorii referențiali pentru statele participante la formatele de cooperare regională

Statele	Variabilele de lucru												
	<i>Stabilitatea politică</i>	<i>Eficacitatea guvernării</i>	<i>Participarea cetățenească</i>	<i>Adecvarea legislației</i>	<i>Combaterea corupției</i>	<i>Libertatea economică</i>	<i>Debirocrațizarea fiscală</i>	<i>Robustețea economiei</i>	<i>Competitivitatea agregată</i>	<i>Dezvoltarea socio-econ.</i>	<i>Satisfacția socială</i>	<i>Securitatea națională</i>	<i>Puterea militară</i>
	<i>Political Stability Index</i>	<i>Government Effectiveness Index</i>	<i>Civic Participation Index</i>	<i>Regulatory Quality Index</i>	<i>Control of Corruption Index</i>	<i>Economic Freedom Index</i>	<i>Number of taxes paid by businesses</i>	<i>Economic Decline Index</i>	<i>Global Competitiveness Index</i>	<i>Human Development Index</i>	<i>Group Grievance Index</i>	<i>Security Threat Index</i>	<i>Power Index</i>
Albania	0.11	0.00	0.56	0.19	-0.56	65	35	6.1	57.6	0.796	3.5	4.8	1.846
Austria	0.91	1.57	0.75	1.35	1.27	71	12	1.2	76.6	0.916	3.3	1.4	1.654
Armenia	-0.84	-0.25	0.56	0.15	0.07	65	15	6.4	61.3	0.759	5.9	5.7	1.913
Azerbaidjan	-0.85	0.25	0.56	-0.06	-0.83	61	9	4.5	62.7	0.745	5.9	5.8	0.939
Belarus	-0.74	-0.77	0.28	-0.92	-0.24	51	7	5.3	58.3	0.808	5.3	5.4	1.048
Bosnia-Herțegovina	-0.38	-1.04	0.51	-0.18	-0.64	63	33	6.6	54.7	0.780	6.4	4.4	3.078
Bulgaria	0.46	-0.14	0.57	0.45	-0.24	69	14	4.4	64.9	0.795	4.0	4.1	0.975
Cehia	0.96	1.11	0.68	1.35	0.64	72	8	4.4	70.9	0.889	4.0	2.0	0.784
Croația	0.71	0.59	0.61	0.50	0.06	66	12	5.7	61.9	0.858	4.3	2.0	1.214
Estonia	0.76	1.38	0.67	1.56	1.54	79	8	3.2	70.9	0.890	6.8	1.7	2.068
Georgia	-0.42	0.65	0.55	1.06	0.69	69	5	5.3	60.6	0.802	7.1	5.0	1.718
Germania	0.76	1.33	0.80	1.63	1.81	74	9	1.5	81.8	0.942	3.4	2.3	0.388
Grecia	0.15	0.44	0.69	0.44	0.21	57	8	6.0	62.6	0.887	4.0	3.3	0.462
Italia	0.58	0.36	0.79	0.55	0.54	62	14	5.4	71.5	0.895	3.7	4.5	0.197

Statele	Variabilele de lucru												
	<i>Stabilitatea politică</i>	<i>Eficacitatea guvernării</i>	<i>Participarea cetățenească</i>	<i>Adecvarea legislației</i>	<i>Combaterea corupției</i>	<i>Libertatea economică</i>	<i>Debirocrațizarea fiscală</i>	<i>Robustețea economiei</i>	<i>Competitivitatea agregată</i>	<i>Dezvoltarea socio-econ.</i>	<i>Satisfacția socială</i>	<i>Securitatea națională</i>	<i>Puterea militară</i>
	<i>Political Stability Index</i>	<i>Government Effectiveness Index</i>	<i>Civic Participation Index</i>	<i>Regulatory Quality Index</i>	<i>Control of Corruption Index</i>	<i>Economic Freedom Index</i>	<i>Number of taxes paid by businesses</i>	<i>Economic Decline Index</i>	<i>Global Competitiveness Index</i>	<i>Human Development Index</i>	<i>Group Grievance Index</i>	<i>Security Threat Index</i>	<i>Power Index</i>
Letonia	0.69	0.87	0.70	1.22	0.75	73	7	3.9	67.0	0.863	7.7	2.0	1.916
Lituania	0.82	1.06	0.60	1.28	0.85	72	10	3.7	68.4	0.875	2.7	2.2	1.902
Macedonia de Nord	0.12	-0.08	0.57	0.42	-0.35	64	7	6.3	57.3	0.770	5.4	4.1	2.171
R. Moldova	-0.21	-0.40	0.56	0.01	-0.45	59	10	6.4	56.7	0.767	5.8	4.5	4.086
Muntenegru	-0.15	0.01	0.62	0.43	-0.02	61	18	5.8	60.8	0.832	9.3	4.0	2.870
Polonia	0.51	0.29	0.50	0.84	0.57	68	7	3.6	68.9	0.876	5.0	1.8	0.340
România	0.53	-0.13	0.50	0.31	-0.04	65	14	4.0	64.4	0.821	5.4	1.9	0.773
Rusia	-0.65	-0.18	0.36	-0.53	-0.90	54	9	7.7	66.7	0.822	7.8	8.3	0.071
Serbia	-0.13	0.05	0.54	0.05	-0.44	64	33	6.1	60.9	0.802	7.8	3.9	0.957
Slovacia	0.56	0.53	0.66	0.87	0.24	69	8	4.1	66.8	0.848	5.5	1.2	1.178
Slovenia	0.76	1.18	0.68	0.83	0.72	69	10	3.2	70.2	0.918	3.0	0.3	1.726
Turcia	-1.10	-0.09	0.44	-0.08	-0.39	57	10	6.9	62.1	0.838	9.5	6.6	0.201
Ucraina	-1.10	-0.41	0.59	-0.28	-0.77	54	5	8.5	57.0	0.773	6.8	10.0	0.251
Ungaria	0.86	0.63	0.47	0.50	0.04	64	11	4.4	65.1	0.846	3.3	1.8	0.864

Sursa: concepția autorilor. *Date:* World Bank (Political Stability Index, Government Effectiveness Index, Regulatory Quality Index, Control of Corruption, Number of taxes paid by businesses), International IDEA (Civic Participation Index), Heritage Foundation (Economic Freedom Index), Fund for Peace (Economic Decline Index, Group Grievance Index, Security Threats Index), World Economic Forum (Global Competitiveness Index), United Nations (Human Development Index), The GlobalFirepower.com (Power Index).

2.2.2. Metode de analiză

Pentru stabilirea oportunităților/riscurilor pe fiecare indicator am calculat mediana seriei de date a fiecărei variabile pentru eșantionul țărilor membre din fiecare din cele 13 formate regionale analizate.

Evaluarea oportunităților/riscurilor pe fiecare componentă a fost efectuată funcție de poziționarea valorii fiecărui stat în raport de mediana eșantionului. Pe fiecare componentă (indicator *proxy*) statele-subiect sunt încadrate în categoria oportunităților (atuurilor) dacă au valorile variabilei situate peste mediană, respectiv în categoria riscurilor (punctelor nevralgice), unde valorile se află sub mediană.

Pentru stabilirea priorităților de îmbunătățire a oportunităților/atuurilor României, am cuantificat numărul situațiilor de risc pentru fiecare indicator pe ansamblul celor 13 formate regionale. Ierarhia cantitativă a indicatorilor astfel calculată relevă ierarhia priorităților de avut în vedere pentru ameliorarea punctelor nevralgice existente în scopul creșterii potențialului României în ambientul formatelor regionale.

Câteva precauții trebuie avute în vedere pentru ancorarea realistă a concluziilor formulate în rezultatele desprinse dintr-o astfel de abordare metodologică:

- deși se bucură de credibilitate în mediile științifice și de *policy*, indicatorii citați au tăria și slăbiciunea propriilor ingrediente (metode, instrumente, tehnici de colectare și prelucrare de date);

- sinteticitatea lor facilitează strict obținerea unei imagini cu valoare de semnalizare asupra problematicii investigate, nu de tranșare a fenomenologiei, complexe și dinamice, din care emană;

- problemele astfel semnalate necesită mai departe aprofundări analitice contextualizate și comparate, recurgând, critic și creativ, la o varietate de decodificări, unele chiar transdisciplinare.

2.2.3. Rezultate și discuții

Distribuția valorilor variabilelor folosite pentru fiecare stat în contexte regionale diferite evidențiază o modelare diferențiată a oportunităților și provocărilor pentru fiecare stat în funcție de plasarea contextuală în care se încadrează. Valoarea fiecărui indicator al unui stat îi poate conferi acestuia fie un status de oportunitate, fie un status de risc (punct nevralgic), funcție de „anturajul” geopolitic regional în care se află. Prin urmare, raportarea la „colegii” de comunitate regională relativizează potențialul unui stat, punându-l în ierarhii cu geometrie și geografie variabile legate de formatul contextual-regional în care se încadrează (*Tabelul 4*).

Tabelul 4. Registrul oportunităților și riscurilor pe state în cadrul formatelor regionale

Indicatorii de referință	Oportunități (Atuuri)	Riscuri (Puncte nevralgice)
<i>Comisia Dunării (CD)</i>		
<i>Stabilitatea politică</i>	Austria, Germania, Slovacia, Croația, Ungaria	R. Moldova, Ucraina, Rusia, România, Bulgaria, Serbia
<i>Eficacitatea guvernării</i>	Austria, Germania, Slovacia, Croația, Ungaria	R. Moldova, Ucraina, Rusia, România, Bulgaria, Serbia

Indicatorii de referință	Oportunități (Atuuri)	Riscuri (Puncte nevralgice)
<i>Participarea cetățenească</i>	Austria, Ungaria, Germania, Bulgaria, Croația, Slovacia	Rusia, Serbia, Ucraina, R. Moldova, România
<i>Adecvarea legislației</i>	Austria, Germania, Slovacia, Croația, Ungaria	R. Moldova, Ucraina, Rusia, România, Bulgaria, Serbia
<i>Combaterea corupției</i>	Austria, Germania, Slovacia, Croația, Ungaria	Ucraina, Rusia, R. Moldova, Bulgaria, Serbia, România
<i>Libertatea economică</i>	Austria, Germania, Slovacia, Croația, Ungaria, România	R. Moldova, Ucraina, Rusia, Bulgaria, Serbia
<i>Debirocratizarea fiscală</i>	Ucraina, Slovacia, Rusia, Germania, R. Moldova	Serbia, România, Bulgaria, Austria, Ungaria, Croația
<i>Reziliența economiei</i>	Austria, Germania, Slovacia, România	R. Moldova, Ucraina, Rusia, Bulgaria, Ungaria, Croația, Serbia
<i>Competitivitatea agregată</i>	Austria, Germania, Slovacia, Croația, Ungaria, România	R. Moldova, Ucraina, Rusia, Bulgaria, Serbia
<i>Dezvoltarea socio-economică</i>	Austria, Germania, Slovacia, Croația, Ungaria, România	R. Moldova, Ucraina, Rusia, Bulgaria, Serbia
<i>Satisfacția socială</i>	Austria, Ungaria, Germania, Bulgaria, Croația	Rusia, Serbia, Ucraina, R. Moldova, Slovacia, România
<i>Securitatea națională</i>	Slovacia, Austria, România, Ungaria, Croația, Germania	Ucraina, Rusia, R. Moldova, Bulgaria, Serbia
<i>Puterea militară</i>	Rusia, Ucraina, Germania, Austria, România, Ungaria	R. Moldova, Bulgaria, Serbia, Slovacia, Croația
<i>Inițiativa Central Europeană (ICE)</i>		
<i>Stabilitatea politică</i>	Cehia, Austria, Ungaria, Slovenia, Belarus, Croația, Italia, Slovacia, România	Polonia, Bulgaria, R. Moldova, Serbia, Ucraina, Muntenegru, Bosnia-Herțegovina, Macedonia de Nord, Albania
<i>Eficacitatea guvernării</i>	Cehia, Austria, Polonia, Slovacia, Slovenia, Ungaria, Croația, Serbia, Italia	România, Bulgaria, R. Moldova, Ucraina, Belarus, Muntenegru, Bosnia-Herțegovina, Macedonia de Nord, Albania
<i>Participarea cetățenească</i>	Austria, Cehia, Slovenia, Polonia, Ungaria, Bulgaria, Croația, Albania, Italia	Muntenegru, Serbia, Bosnia-Herțegovina, Ucraina, Belarus, România, Macedonia de Nord, Slovacia, R. Moldova
<i>Adecvarea legislației</i>	Polonia, Austria, Cehia, Slovacia, Slovenia, Ungaria, Bulgaria, Croația, Italia	România, R. Moldova, Ucraina, Belarus, Muntenegru, Serbia, Bosnia-Herțegovina, Macedonia de Nord, Albania

Indicatorii de referință	Oportunități (Atuuri)	Riscuri (Puncte nevralgice)
<i>Combaterea corupției</i>	Polonia, Austria, Cehia, Slovacia, Slovenia, Ungaria, Bulgaria, Croația, Italia	România, R. Moldova, Ucraina, Belarus, Serbia, Muntenegru, Bosnia-Herțegovina, Macedonia de Nord, Albania
<i>Libertatea economică</i>	Austria, Polonia, România, Cehia, Slovacia, Slovenia, Italia, Bulgaria, Belarus	R. Moldova, Ucraina, Croația, Ungaria, Macedonia Muntenegru, Serbia, Bosnia-Herțegovina, Albania
<i>Debirocratizarea fiscală</i>	Polonia, Cehia, Slovacia, Slovenia, Ungaria, R. Moldova, Ucraina, Belarus, Macedonia de Nord	Albania, Serbia, Bulgaria, Bosnia-Herțegovina, România, Austria, Croația, Muntenegru, Italia
<i>Reziliența economiei</i>	Austria, Polonia, România, Cehia, Slovacia, Slovenia, Ungaria, Bulgaria, Belarus	R. Moldova, Ucraina, Croația, Italia, Muntenegru, Serbia, Bosnia-Herțegovina, Macedonia, Albania
<i>Competitivitatea agregată</i>	Austria, Polonia, România, Cehia, Slovacia, Slovenia, Ungaria, Bulgaria, Belarus	R. Moldova, Ucraina, Croația, Italia, Muntenegru, Serbia, Bosnia-Herțegovina, Macedonia, Albania
<i>Dezvoltarea socio-economică</i>	Austria, Polonia, România, Cehia, Slovacia, Slovenia, Ungaria, Bulgaria, Belarus	R. Moldova, Ucraina, Croația, Italia, Muntenegru, Serbia, Bosnia-Herțegovina, Macedonia, Albania
<i>Satisfacția socială</i>	Austria, Cehia, Slovenia, Polonia, Ungaria, Bulgaria, Croația, Albania, Italia	Muntenegru, Serbia, Bosnia-Herțegovina, Ucraina, Belarus, România, Macedonia de Nord, Slovacia, R. Moldova
<i>Securitatea națională</i>	Austria, Polonia, România, Cehia, Slovacia, Slovenia, Ungaria, Croația, Serbia	Ucraina, R. Moldova, Bosnia-Herțegovina, Belarus, Bulgaria, Macedonia de Nord, Muntenegru, Albania, Italia
<i>Puterea militară</i>	Ucraina, Italia, Polonia, România, Austria, Cehia, Slovacia, Serbia, Ungaria	Bulgaria, Belarus, Slovenia, R. Moldova, Croația, Macedonia, Muntenegru, Bosnia-Herțegovina, Albania
<i>Organizația de Cooperare Economică la Marea Neagră (OCEMN)</i>		
<i>Stabilitatea politică</i>	România, Bulgaria, Grecia, Serbia, Macedonia de Nord, Albania	Turcia, Armenia, Azerbaidjan, Georgia, R. Moldova, Ucraina, Rusia
<i>Eficacitatea guvernării</i>	Grecia, Azerbaidjan, Georgia, Serbia, Macedonia de Nord, Albania	România, Bulgaria, Turcia, Armenia, R. Moldova, Ucraina, Rusia

Indicatorii de referință	Oportunități (Atuuri)	Riscuri (Puncte nevralgice)
<i>Participarea cetățenească</i>	România, Bulgaria, Grecia, R. Moldova, Macedonia de Nord, Albania	Turcia, Armenia, Azerbaidjan, Georgia, Ucraina, Rusia, Serbia
<i>Adecvarea legislației</i>	România, Bulgaria, Grecia, Georgia, Macedonia de Nord, Albania	Turcia, Armenia, Azerbaidjan, R. Moldova, Ucraina, Rusia, Serbia
<i>Combaterea corupției</i>	România, Bulgaria, Grecia, Georgia, Macedonia de Nord, Turcia	Albania, Armenia, Azerbaidjan, R. Moldova, Ucraina, Rusia, Serbia
<i>Libertatea economică</i>	România, Grecia, Bulgaria, Ucraina, Georgia, Armenia, Albania	Serbia, R. Moldova, Rusia, Azerbaidjan, Macedonia de Nord, Turcia
<i>Debirocratizarea fiscală</i>	Grecia, Azerbaidjan, Georgia, Ucraina, Rusia, Macedonia de Nord	România, Bulgaria, Turcia, Armenia, Moldova, Serbia, Albania
<i>Reziliența economiei</i>	România, Bulgaria, Grecia, Azerbaidjan, Georgia, Serbia, Macedonia de Nord	Turcia, Armenia, R. Moldova, Ucraina, Rusia, Albania
<i>Competitivitatea agregată</i>	România, Grecia, Bulgaria, Rusia, Georgia, Serbia, Turcia	Armenia, R. Moldova, Ucraina, Azerbaidjan, Macedonia de Nord, Albania
<i>Dezvoltarea socio-economică</i>	România, Bulgaria, Grecia, Rusia, Georgia, Serbia, Turcia	Armenia, R. Moldova, Ucraina, Azerbaidjan, Macedonia de Nord, Albania
<i>Satisfacția socială</i>	România, Bulgaria, Grecia, R. Moldova, Macedonia de Nord, Albania	Turcia, Armenia, Azerbaidjan, Georgia, Ucraina, Rusia, Serbia
<i>Securitatea națională</i>	România, Bulgaria, Grecia, R. Moldova, Serbia, Macedonia de Nord	Turcia, Armenia, Azerbaidjan, Georgia, Ucraina, Rusia, Albania
<i>Puterea militară</i>	Rusia, Turcia, Ucraina, Grecia, România, Serbia, Bulgaria	Georgia, Armenia, Albania, Azerbaidjan, R. Moldova, Macedonia de Nord
<i>Procesul de Cooperare din Europa de Sud-Est (PCESE)</i>		
<i>Stabilitatea politică</i>	Bulgaria, Grecia, Macedonia de Nord, România, Croația, Slovenia	Albania, Bosnia-Herțegovina, Serbia, Turcia, R. Moldova, Muntenegru
<i>Eficacitatea guvernării</i>	Albania, Grecia, Serbia, Croația, Slovenia, Muntenegru	Bosnia-Herțegovina, Bulgaria, Macedonia de Nord, România, Turcia, R. Moldova
<i>Participarea cetățenească</i>	România, Bulgaria, Grecia, Croația, Slovenia, Muntenegru	Albania, Bosnia-Herțegovina, Macedonia de Nord, Serbia, Turcia, R. Moldova

Indicatorii de referință	Oportunități (Atuuri)	Riscuri (Puncte nevralgice)
<i>Adecvarea legislației</i>	Bulgaria, Grecia, Macedonia de Nord, Croația, Slovenia, Muntenegru	Albania, Bosnia-Herțegovina, România, Serbia, Turcia, R. Moldova
<i>Combaterea corupției</i>	România, Bulgaria, Grecia, Croația, Slovenia, Muntenegru	Albania, Bosnia-Herțegovina, Macedonia de Nord, Serbia, Turcia, R. Moldova
<i>Libertatea economică</i>	Bulgaria, Grecia, România, Croația, Slovenia, Turcia	Albania, Serbia, Bosnia-Herțegovina, Macedonia, Muntenegru, R. Moldova
<i>Debirocratizarea fiscală</i>	Grecia, Macedonia de Nord, Turcia, Croația, Slovenia, R. Moldova	Albania, Bosnia-Herțegovina, Bulgaria, România, Serbia, Muntenegru
<i>Reziliența economiei</i>	Bulgaria, Grecia, România, Croația, Slovenia, Muntenegru	Albania, Serbia, Bosnia-Herțegovina, Macedonia de Nord, Turcia, R. Moldova
<i>Competitivitatea agregată</i>	Bulgaria, Grecia, România, Croația, Slovenia, Turcia	Albania, Serbia, Bosnia-Herțegovina, Macedonia, Muntenegru, R. Moldova
<i>Dezvoltarea socio-economică</i>	Bulgaria, Grecia, România, Croația, Slovenia, Turcia	Albania, Serbia, Bosnia-Herțegovina, Macedonia, Muntenegru, R. Moldova
<i>Satisfacția socială</i>	Albania, Bulgaria, Grecia, Croația, Slovenia	Bosnia-Herțegovina, Macedonia de Nord, România, Serbia, Turcia, R. Moldova, Muntenegru
<i>Securitatea națională</i>	Grecia, România, Serbia, Croația, Slovenia, Muntenegru	Albania, Bosnia-Herțegovina, Bulgaria, Macedonia de Nord, Turcia, R. Moldova
<i>Puterea militară</i>	Turcia, Bulgaria, Grecia, România, Serbia, Croația	Albania, Slovenia, Bosnia-Herțegovina, Macedonia, Muntenegru, R. Moldova
<i>Formatul trilateral România—Polonia—Ucraina (RPU)</i>		
<i>Stabilitatea politică</i>	Polonia, România	Ucraina
<i>Eficacitatea guvernării</i>	Polonia	Ucraina, România
<i>Participarea cetățenească</i>	Ucraina	Polonia, România
<i>Adecvarea legislației</i>	Polonia	Ucraina, România
<i>Combaterea corupției</i>	Polonia	Ucraina, România
<i>Libertatea economică</i>	Polonia, România	Ucraina
<i>Debirocratizarea fiscală</i>	Polonia, Ucraina	România
<i>Reziliența economiei</i>	Polonia, România	Ucraina

Indicatorii de referință	Oportunități (Atuuri)	Riscuri (Puncte nevralgice)
<i>Competitivitatea agregată</i>	Polonia, România	Ucraina
<i>Dezvoltarea socio-economică</i>	Polonia, România	Ucraina
<i>Satisfacția socială</i>	Polonia, România	Ucraina
<i>Securitatea națională</i>	Polonia, România	Ucraina
<i>Puterea militară</i>	Ucraina, Polonia	România
<i>Procesul de Cooperare Dunăreană (PCD)</i>		
<i>Stabilitatea politică</i>	Austria, Cehia, Slovacia, Slovenia, Ungaria, Croația, Germania	România, Bulgaria, R. Moldova, Ucraina, Serbia, Bosnia-Herțegovina
<i>Eficiența guvernării</i>	Austria, Cehia, Slovenia, Ungaria, Croația, Germania	România, Bulgaria, Slovacia, R. Moldova, Ucraina, Serbia, Bosnia-Herțegovina
<i>Participarea cetățenească</i>	Germania, Austria, Bulgaria, Cehia, Slovenia, Ungaria, Croația	România, R. Moldova, Ucraina, Serbia, Bosnia-Herțegovina, Slovacia
<i>Adekvarea legislației</i>	Austria, Cehia, Slovacia, Slovenia, Ungaria, Croația, Germania	România, Bulgaria, R. Moldova, Ucraina, Serbia, Bosnia-Herțegovina
<i>Combaterea corupției</i>	Austria, Germania, Cehia, Slovacia, Slovenia, Ungaria, Croația	România, Bulgaria, R. Moldova, Ucraina, Serbia, Bosnia-Herțegovina
<i>Libertatea economică</i>	Germania, Austria, Cehia, Slovacia, Slovenia, Croația, România	Ungaria, Bulgaria, R. Moldova, Ucraina, Serbia, Bosnia-Herțegovina
<i>Debirocratizarea fiscală</i>	R. Moldova, Ucraina, Cehia, Slovacia, Slovenia, Germania	România, Bulgaria, Serbia, Bosnia-Herțegovina, Austria, Ungaria, Croația
<i>Reziliența economiei</i>	România, Austria, Cehia, Slovacia, Slovenia, Germania	Bulgaria, R. Moldova, Ucraina, Serbia, Bosnia-Herțegovina, Ungaria, Croația
<i>Competitivitatea agregată</i>	Germania, Austria, Cehia, România, Slovenia, Croația, Ungaria	Slovacia, Bulgaria, R. Moldova, Ucraina, Serbia, Bosnia-Herțegovina
<i>Dezvoltarea socio-economică</i>	Germania, Austria, Cehia, România, Slovenia, Croația, Ungaria	Slovacia, Bulgaria, R. Moldova, Ucraina, Serbia, Bosnia-Herțegovina
<i>Satisfacția socială</i>	Bulgaria, Austria, Cehia, Slovenia, Ungaria, Croația, Germania	România, R. Moldova, Ucraina, Serbia, Bosnia-Herțegovina, Slovacia

Indicatorii de referință	Oportunități (Atuuri)	Riscuri (Puncte nevralgice)
<i>Securitatea națională</i>	România, Austria, Cehia, Slovacia, Slovenia, Ungaria, Croația	Bulgaria, R. Moldova, Ucraina, Serbia, Bosnia-Herțegovina, Germania
<i>Puterea militară</i>	Germania, Ucraina, Austria, România, Cehia, Ungaria, Slovacia	Bulgaria, R. Moldova, Ucraina, Serbia, Bosnia-Herțegovina, Slovenia
<i>Consiliul Cooperării Regionale (CCR)</i>		
<i>Stabilitatea politică</i>	Bulgaria, Grecia, Macedonia de Nord, România, Croația, Slovenia	Albania, Bosnia-Herțegovina, Serbia, Turcia, R. Moldova, Muntenegru
<i>Eficacitatea guvernării</i>	Albania, Grecia, Serbia, Croația, Slovenia, Muntenegru	Bosnia-Herțegovina, Bulgaria, Macedonia de Nord, România, Turcia, R. Moldova
<i>Participarea cetățenească</i>	România, Bulgaria, Grecia, Croația, Slovenia, Muntenegru	Albania, Bosnia-Herțegovina, Macedonia de Nord, Serbia, Turcia, R. Moldova
<i>Adecvarea legislației</i>	Bulgaria, Grecia, Macedonia de Nord, Croația, Slovenia, Muntenegru	Albania, Bosnia-Herțegovina, România, Serbia, Turcia, R. Moldova
<i>Combaterea corupției</i>	România, Bulgaria, Grecia, Croația, Slovenia, Muntenegru	Albania, Bosnia-Herțegovina, Macedonia de Nord, Serbia, Turcia, R. Moldova
<i>Libertatea economică</i>	Bulgaria, Grecia, România, Croația, Slovenia, Turcia	Albania, Serbia, Bosnia-Herțegovina, Macedonia, Muntenegru, R. Moldova
<i>Debirocratizarea fiscală</i>	Grecia, Macedonia de Nord, Turcia, Croația, Slovenia, R. Moldova	Albania, Bosnia-Herțegovina, Bulgaria, România, Serbia, Muntenegru
<i>Reziliența economiei</i>	Bulgaria, Grecia, România, Croația, Slovenia, Muntenegru	Albania, Serbia, Bosnia-Herțegovina, Macedonia de Nord, Turcia, R. Moldova
<i>Competitivitatea agregată</i>	Bulgaria, Grecia, România, Croația, Slovenia, Turcia	Albania, Serbia, Bosnia-Herțegovina, Macedonia, Muntenegru, R. Moldova
<i>Dezvoltarea socio-economică</i>	Bulgaria, Grecia, România, Croația, Slovenia, Turcia	Albania, Serbia, Bosnia-Herțegovina, Macedonia, Muntenegru, R. Moldova
<i>Satisfacția socială</i>	Albania, Bulgaria, Grecia, Croația, Slovenia	Bosnia-Herțegovina, Macedonia de Nord, România, Serbia, Turcia, R. Moldova, Muntenegru
<i>Securitatea națională</i>	Grecia, România, Serbia, Croația, Slovenia, Muntenegru	Albania, Bosnia-Herțegovina, Bulgaria, Macedonia de Nord, Turcia, R. Moldova

Indicatorii de referință	Oportunități (Atuuri)	Riscuri (Puncte nevralgice)
<i>Puterea militară</i>	Turcia, Bulgaria, Grecia, România, Serbia, Croația	Albania, Slovenia, Bosnia-Herțegovina, Macedonia, Muntenegru, R. Moldova
<i>Sinergia Mării Negre (SMN)</i>		
<i>Stabilitatea politică</i>	Belarus, România, Bulgaria, Grecia, R. Moldova	Ucraina, Turcia, Armenia, Azerbaidjan, Georgia, Rusia
<i>Eficacitatea guvernării</i>	Armenia, Bulgaria, R. Moldova, Ucraina, Rusia, Belarus	Georgia, Azerbaidjan, Grecia, România, Turcia
<i>Participarea cetățenească</i>	Grecia, Bulgaria, România, Belarus, R. Moldova	Turcia, Georgia, Rusia, Ucraina, Armenia, Azerbaidjan
<i>Adecvarea legislației</i>	România, Bulgaria, Grecia, Armenia, Georgia	Belarus, Rusia, Ucraina, R. Moldova, Azerbaidjan, Turcia
<i>Combaterea corupției</i>	România, Bulgaria, Grecia, Armenia, Georgia	Belarus, Rusia, Ucraina, R. Moldova, Azerbaidjan, Turcia
<i>Libertatea economică</i>	România, Grecia, Turcia, Bulgaria, Armenia, Georgia	Azerbaidjan, R. Moldova, Ucraina, Rusia, Belarus
<i>Debirocratizarea fiscală</i>	Grecia, Georgia, Ucraina, Belarus, Azerbaidjan, Rusia	România, Bulgaria, Armenia, Turcia, R. Moldova
<i>Reziliența economiei</i>	România, Bulgaria, Azerbaidjan, Georgia, Belarus	Turcia, Armenia, R. Moldova, Ucraina, Rusia, Grecia
<i>Competitivitatea agregată</i>	România, Grecia, Bulgaria, Azerbaidjan, Georgia, Turcia	Belarus, Armenia, R. Moldova, Ucraina, Rusia
<i>Dezvoltarea socio-economică</i>	România, Bulgaria, Armenia, Georgia, Belarus, Grecia	Turcia, Azerbaidjan, R. Moldova, Ucraina, Rusia
<i>Satisfacția socială</i>	Grecia, Bulgaria, România, Belarus, R. Moldova	Turcia, Georgia, Rusia, Ucraina, Armenia, Azerbaidjan
<i>Securitatea națională</i>	România, Bulgaria, Grecia, Georgia, R. Moldova	Ucraina, Rusia, Turcia, Armenia, Azerbaidjan, Belarus
<i>Puterea militară</i>	Rusia, Turcia, Ucraina, România, Grecia, Bulgaria	Azerbaidjan, R. Moldova, Belarus, Georgia, Armenia
<i>Strategia UE pentru Regiunea Dunării (SUERD)</i>		
<i>Stabilitatea politică</i>	Austria, Germania, Slovacia, Croația, Ungaria	R. Moldova, Ucraina, Rusia, România, Bulgaria, Serbia
<i>Eficacitatea guvernării</i>	Austria, Germania, Slovacia, Croația, Ungaria	R. Moldova, Ucraina, Rusia, România, Bulgaria, Serbia
<i>Participarea cetățenească</i>	Austria, Ungaria, Germania, Bulgaria, Croația, Slovacia	Rusia, Serbia, Ucraina, R. Moldova, România

Indicatorii de referință	Oportunități (Atuuri)	Riscuri (Puncte nevralgice)
<i>Adecvarea legislației</i>	Austria, Germania, Slovacia, Croația, Ungaria	R. Moldova, Ucraina, Rusia, România, Bulgaria, Serbia
<i>Combaterea corupției</i>	Austria, Germania, Slovacia, Croația, Ungaria	Ucraina, Rusia, R. Moldova, Bulgaria, Serbia, România
<i>Libertatea economică</i>	Austria, Germania, Slovacia, Croația, Ungaria, România	R. Moldova, Ucraina, Rusia, Bulgaria, Serbia
<i>Debirocratizarea fiscală</i>	Ucraina, Slovacia, Rusia, Germania, R. Moldova	Serbia, România, Bulgaria, Austria, Ungaria, Croația
<i>Reziliența economiei</i>	Austria, Germania, Slovacia, România	R. Moldova, Ucraina, Rusia, Bulgaria, Ungaria, Croația, Serbia
<i>Competitivitatea agregată</i>	Austria, Germania, Slovacia, Croația, Ungaria, România	R. Moldova, Ucraina, Rusia, Bulgaria, Serbia
<i>Dezvoltarea socio-economică</i>	Austria, Germania, Slovacia, Croația, Ungaria, România	R. Moldova, Ucraina, Rusia, Bulgaria, Serbia
<i>Satisfacția socială</i>	Austria, Ungaria, Germania, Bulgaria, Croația	Rusia, Serbia, Ucraina, R. Moldova, Slovacia, România
<i>Securitatea națională</i>	Slovacia, Austria, România, Ungaria, Croația, Germania	Ucraina, Rusia, R. Moldova, Bulgaria, Serbia
<i>Puterea militară</i>	Rusia, Ucraina, Germania, Austria, România, Ungaria	R. Moldova, Bulgaria, Serbia, Slovacia, Croația
<i>Formatul trilateral România—Polonia—Turcia (RPT)</i>		
<i>Stabilitatea politică</i>	Polonia, România	Turcia
<i>Eficacitatea guvernării</i>	Polonia	Turcia, România
<i>Participarea cetățenească</i>	Polonia, România	Turcia
<i>Adecvarea legislației</i>	Polonia	Turcia, România
<i>Combaterea corupției</i>	Polonia	România, Turcia
<i>Libertatea economică</i>	Polonia, România	Turcia
<i>Debirocratizarea fiscală</i>	Polonia, Turcia	România
<i>Reziliența economiei</i>	Polonia, România	Turcia
<i>Competitivitatea agregată</i>	Polonia	Turcia, România
<i>Dezvoltarea socio-economică</i>	Polonia	Turcia, România
<i>Satisfacția socială</i>	Polonia, România	Turcia
<i>Securitatea națională</i>	Polonia, România	Turcia
<i>Puterea militară</i>	Turcia, Polonia	România

Indicatorii de referință	Oportunități (Atuuri)	Riscuri (Puncte nevralgice)
<i>Formatul București 9 (B9)</i>		
<i>Stabilitatea politică</i>	Cehia, Ungaria, Lituania, Letonia, Estonia	Bulgaria, Polonia, România, Slovacia
<i>Eficacitatea guvernării</i>	Cehia, Lituania, Letonia, Estonia	Ungaria, Slovacia, Polonia, România, Bulgaria
<i>Participarea cetățenească</i>	Lituania, Letonia, Estonia, România, Cehia	Bulgaria, Slovacia, Ungaria, Polonia
<i>Adecvarea legislației</i>	Cehia, Lituania, Letonia, Estonia	Ungaria, Slovacia, Polonia, România, Bulgaria
<i>Combaterea corupției</i>	Cehia, Lituania, Letonia, Estonia, Ungaria	Slovacia, Polonia, România, Bulgaria
<i>Libertatea economică</i>	Polonia, Lituania, Letonia, Estonia, Cehia	Slovacia, Ungaria, Bulgaria, România
<i>Debirocratizarea fiscală</i>	Polonia, Letonia, Estonia, Cehia, Slovacia	România, Bulgaria, Ungaria, Lituania
<i>Reziliența economiei</i>	Polonia, Lituania, Letonia, Estonia	Cehia, Slovacia, Ungaria, Bulgaria, România
<i>Competitivitatea agregată</i>	Polonia, Lituania, Letonia, Estonia, Cehia	Slovacia, Ungaria, Bulgaria, România
<i>Dezvoltarea socio-economică</i>	Polonia, Lituania, Letonia, Estonia, Cehia	Slovacia, Ungaria, Bulgaria, România
<i>Satisfacția socială</i>	Lituania, Ungaria, Cehia, Bulgaria	Letonia, Estonia, Slovacia, România, Polonia
<i>Securitatea națională</i>	Slovacia, Ungaria, Estonia, Polonia, România	Bulgaria, Lituania, Letonia, Cehia
<i>Puterea militară</i>	Polonia, România, Cehia, Ungaria, Bulgaria	Slovacia, Ungaria, Bulgaria, Estonia, Lituania, Letonia
<i>Inițiativa celor Trei Mări (I3M)</i>		
<i>Stabilitatea politică</i>	Lituania, Estonia, Austria, Cehia, Slovenia, Ungaria	România, Polonia, Letonia, Slovacia, Bulgaria, Croația, Grecia
<i>Eficacitatea guvernării</i>	Lituania, Letonia, Estonia, Austria, Cehia, Slovenia	România, Polonia, Slovacia, Ungaria, Bulgaria, Croația, Grecia
<i>Participarea cetățenească</i>	Lituania, Austria, Cehia, Slovenia, Ungaria, Bulgaria, Grecia	România, Polonia, Letonia, Estonia, Slovacia, Croația
<i>Adecvarea legislației</i>	Lituania, Letonia, Estonia, Austria, Cehia, Slovacia	România, Polonia, Slovenia, Ungaria, Bulgaria, Croația, Grecia
<i>Combaterea corupției</i>	Lituania, Letonia, Estonia, Austria, Cehia, Slovacia	România, Polonia, Slovenia, Ungaria, Bulgaria, Croația, Grecia

Indicatorii de referință	Oportunități (Atuuri)	Riscuri (Puncte nevralgice)
<i>Libertatea economică</i>	Polonia, Cehia, Letonia, Estonia, Austria, Slovenia, Croația	România, Lituania, Grecia, Slovacia, Ungaria, Bulgaria
<i>Debirocratizarea fiscală</i>	Polonia, Letonia, Estonia, Cehia, Slovacia, Grecia	România, Lituania, Austria, Slovenia, Ungaria, Bulgaria, Croația
<i>Reziliența economiei</i>	Polonia, Lituania, Letonia, Estonia, Austria, Slovenia	România, Cehia, Slovacia, Ungaria, Bulgaria, Croația, Grecia
<i>Competitivitatea agregată</i>	Polonia, Cehia, Letonia, Estonia, Austria, Slovenia, Croația	România, Lituania, Grecia, Slovacia, Ungaria, Bulgaria
<i>Dezvoltarea socio-economică</i>	Polonia, Cehia, Letonia, Estonia, Austria, Slovenia, Grecia	România, Lituania, Slovacia, Ungaria, Bulgaria, Croația
<i>Satisfacția socială</i>	Lituania, Austria, Cehia, Slovenia, Ungaria, Bulgaria, Grecia	România, Polonia, Letonia, Estonia, Slovacia, Croația
<i>Securitatea națională</i>	Polonia, Estonia, Austria, Slovacia, Slovenia, Ungaria	România, Lituania, Letonia, Cehia, Bulgaria, Croația, Grecia
<i>Puterea militară</i>	Polonia, România, Austria, Grecia, Cehia, Ungaria, Bulgaria	Lituania, Letonia, Estonia, Slovenia, Croația, Slovacia
<i>Comunitatea Politică Europeană (CPE)</i>		
<i>Stabilitatea politică</i>	Lituania, Estonia, Austria, Cehia, Slovenia, Ungaria	România, Polonia, Letonia, Slovacia, Bulgaria, Croația, Grecia
<i>Eficacitatea guvernării</i>	Lituania, Letonia, Estonia, Austria, Cehia, Slovenia	România, Polonia, Slovacia, Ungaria, Bulgaria, Croația, Grecia
<i>Participarea cetățenească</i>	Lituania, Austria, Cehia, Slovenia, Ungaria, Bulgaria, Grecia	România, Polonia, Letonia, Estonia, Slovacia, Croația
<i>Adecvarea legislației</i>	Lituania, Letonia, Estonia, Austria, Cehia, Slovacia	România, Polonia, Slovenia, Ungaria, Bulgaria, Croația, Grecia
<i>Combaterea corupției</i>	Lituania, Letonia, Estonia, Austria, Cehia, Slovacia	România, Polonia, Slovenia, Ungaria, Bulgaria, Croația, Grecia
<i>Libertatea economică</i>	Polonia, Cehia, Letonia, Estonia, Austria, Slovenia, Croația	România, Lituania, Grecia, Slovacia, Ungaria, Bulgaria
<i>Debirocratizarea fiscală</i>	Polonia, Letonia, Estonia, Cehia, Slovacia, Grecia	România, Lituania, Austria, Slovenia, Ungaria, Bulgaria, Croația
<i>Reziliența economiei</i>	Polonia, Lituania, Letonia, Estonia, Austria, Slovenia	România, Cehia, Slovacia, Ungaria, Bulgaria, Croația, Grecia
<i>Competitivitatea agregată</i>	Polonia, Cehia, Letonia, Estonia, Austria, Slovenia, Croația	România, Lituania, Grecia, Slovacia, Ungaria, Bulgaria
<i>Dezvoltarea socio-economică</i>	Polonia, Cehia, Letonia, Estonia, Austria, Slovenia, Grecia	România, Lituania, Slovacia, Ungaria, Bulgaria, Croația

Indicatorii de referință	Oportunități (Atuuri)	Riscuri (Puncte nevralgice)
<i>Satisfacția socială</i>	Lituania, Austria, Cehia, Slovenia, Ungaria, Bulgaria, Grecia	România, Polonia, Letonia, Estonia, Slovacia, Croația
<i>Securitatea națională</i>	Polonia, Estonia, Austria, Slovacia, Slovenia, Ungaria	România, Lituania, Letonia, Cehia, Bulgaria, Croația, Grecia
<i>Puterea militară</i>	Polonia, România, Austria, Grecia, Cehia, Ungaria, Bulgaria	Lituania, Letonia, Estonia, Slovenia, Croația, Slovacia

Sursa: Procesări ale autorilor pe baza datelor World Bank (Political Stability Index, Government Effectiveness Index, Regulatory Quality Index, Control of Corruption, Number of taxes paid by businesses), International IDEA (Civic Participation Index), Heritage Foundation (Economic Freedom Index), Fund for Peace (Economic Decline Index, Group Grievance Index, Security Threats Index), World Economic Forum (Global Competitiveness Index), United Nations (Human Development Index), The GlobalFirepower.com (Power Index).

Câteva aprecieri rezultate din panoramarea celor 13 formate de cooperare regională prin lentilele celor 13 indicatori:

- În ceea ce privește *trilateralele regionale*, Polonia are un avantaj vizibil față de partenerii săi, fie că este vorba despre România, Ucraina sau Turcia. Polonia reușește în cadrul acestor formate să fie „vioara întâi” pe toate componentele analizate, dovedindu-și calitatea de „tigrul al Estului” (Żurawski vel Grajewski, 2017). România se situează pe poziția secundă, marcând oportunități doar la capitolele stabilitate politică, calitatea economiei, a mediului social și a mediului de securitate, dar este deficitară în privința calității guvernării, a legislației și, respectiv, a cadrului fiscal.
- În cadrul *Inițiativei Central-Europene (ICE)*, țări precum Ungaria, Austria, Polonia, Slovacia și Slovenia dispun de cel mai bun potențial regional expunându-și atuurile de oportunitate la cei mai mulți parametri, distingându-se Ungaria care nu înregistrează riscuri la niciunul dintre indicatori. La nivelul acestui format organizațional, România expune atuuri doar pe componentele stabilității politice, calității economiei și calității mediului de securitate.
- În cadrul *Comisiei Dunării*, Austria, Slovacia și Germania punctează cel mai bun potențial de oportunități la aproape toți parametrii analizați, în timp ce Serbia, Rusia, Ucraina și R. Moldova prezintă riscuri (puncte nevralgice) la cvasitotalitatea indicatorilor. România dovedește oportunități bune doar sub aspectul calității economiei și a mediului de securitate, iar la toți ceilalți indicatori prezintă riscuri semnificative.
- Cum este de așteptat, situația este similară și în cazul celorlalte două inițiative regionale legate de spațiul Dunării și Europei de Sud-Est, respectiv, *Procesul de Cooperare din Europa de Sud-Est*, *Procesul de Cooperare Dunăreană* și *Strategia UE pentru Regiunea Dunării*, unde, de asemenea, România reușește să se ridice peste nivelul de oportunitate al partenerilor de grupare numai pe dimensiunile calității economiei și ale mediului de securitate.
- În ambele formate de cooperare din regiunea Mării Negre – *Organizația de Cooperare la Marea Neagră* și *Sinergia Mării Negre*, Grecia și Bulgaria par a fi cel mai bine plasate ca potențial al oportunităților (atuurilor) relevante, în timp ce Rusia, Ucraina, Turcia, Armenia și Azerbaidjan prezintă puncte nevralgice la cei mai mulți dintre indicatori. În ambele formate de cooperare de la M. Neagră, România are oportunități pe linia stabilității politice, calității economiei, mediului social și climatului de securitate, dar prezintă neajunsuri (riscuri) pe linia bunei guvernări, a legislației și a fiscalității.

- La nivelul *Formatului București 9* cele mai multe oportunități le asumă Estonia și Cehia, iar Bulgaria și România asumă cele mai multe situații de risc determinate în principal de modelele practicilor lor interne și externe (Linden, 2009; Rey & Groza, 2008), în ciuda eforturilor lor de modernizare/adaptare la exigențele europene (Bechev, 2009). Practic, România reușește în acest cadru regional să emuleze atuurile doar pe dimensiunea calității mediului de securitate. O situație asemănătoare întâlnim și la *Inițiativa celor Trei Mări* unde cele mai multe paliere de oportunități sunt asumate de Austria, Lituania, Estonia și Slovenia, în vreme ce România prezintă riscuri la toate capitolele, neprobând atuurile niciunul dintre indicatorii analizați.

- În ceea ce privește evaluările cu privire la *Comunitatea Politică Europeană*, dată fiind eterogenitatea și excentricitatea față de accepțiunea de cooperare (sub)regională din studiul de față, concentrată pe ECE/ESE (CPE reunește practic întreaga Europă, cu excepțiile amintite deja), aprecierile au fost scalate astfel încât să reflecte poziționarea României în raport cu formatul cel mai apropiat și mai articulat, și ai cărui membri fac parte din CPE (în consecință, am duplicat evaluările despre I3M și pentru CPE).

Evaluarea numărului de situații nevralgice ale României în fiecare format regional reliefează o gamă largă a încărcăturii problematice ce variază de la 2 indicatori de risc pe care România îi are în cadrul formatelor de cooperare la Marea Neagră (Sinergia Mării Negre și OCEMN) până la 12 indicatori de risc în cadrul Inițiativei celor Trei Mări (*Tabelul 5*).

Caseta 2. Trei paliere de discontinuitate în continuumul N-S al Inițiativei celor Trei Mări

Inițiativa celor Trei Mări rămâne o delicată construcție inter-statală, fie ea și informală. Și ca orice astfel de arhitectură, este prinsă într-un exercițiu multistrat de „echilibristică politică”. Straturile, altminteri puternic intercorelate, sunt *inter-*, *intra-*, *infra-*.

La nivel *inter-*, am discutat deja despre poziționarea I3M pe talerul euro-atlantic în balanța de putere regională, în care Rusia este percepută ca o prezență apăsătoare, amenințătoare. Doar că vorbim despre grade diferite de „ruso-fobie”. În ciuda unanimității în susținerea sancțiunilor contra Rusiei după 2014, a susținerii rolului NATO în Europa și a adeziunii la politica externă SUA post-1990, statele membre ale I3M păreau, cel puțin înainte de invadarea Ucrainei în 2022, împărțite în două tabere: una formată din Polonia, Estonia, Letonia, Lituania, România și Croația, adică „*New Warriors*”, puternic și angajat pro-atlantistă, iar cealaltă compusă din Austria, Bulgaria, Ungaria, Slovacia și Slovenia, grupul „*Pragmatics*”, pe motiv de atitudine conciliantă față de Moscova, lubrifiată și de dependența de gazul rusesc.

În privința nivelului *intra-*, compactul de state este animat de rațiuni de influență regională care trec de paritatea afișată la nivel oficial. Ascendental teritorial și demografic al Poloniei, rezultatele economice sistematic peste media blocului ex-socialist est-european (observate atât în perioada de tranziție, cât și recent, în reziliența la recesiunea globală, precum și în modul de valorificare ale pachetului financiar european post-Covid), precum și prestanța politică în plan comunitar european (unde a exhibat valențe de *policy-maker*, nu de *policy-taker*) o recomandă pentru statutul de *primadonă*. Însă o atare revendicare nu are cum să nu iște sentimente de invidie și ostilitate într-un ambient regional în care nu există stat care să nu reclame pentru sine rol de „hub”, „placă turnantă”, „moderator” sau „exportator de stabilitate”.

Nu în ultimul rând, la nivel *infra-*, se observă în majoritatea țărilor membre I3M o concentrare de „anti-valori” (cel puțin în raport cu gândirea politică europeană dominantă), desemnate ca tendințe *iliberale (conservatoare)*. Privind doar la statele membre ale Grupului de la Vișegrad (Polonia, Republica Cehă, Slovacia și Ungaria), acestea poartă în prezent eticheta de „democrații iliberale”, obiectând față de acceptarea refugiaților conform cotelor impuse de UE și, în genere, reticente sau opuse față de unii Bruxelles percepuți ca a-național, federalist, hiper-integrator. Aceste atitudini largesc decalajul est-vest din UE, fără însă a se înțelege din aceasta că sunt vreun liant în sine pe axa nord-sud, date fiind fricțiunile și fobiile asimetrice din conclave, urmând a vedea cum vor capitaliza în luptele politico-electorale naționale.

Tabelul 5. Încărcătura de risc pentru România în cadrul formatelor regionale din care face parte

Formatele/organizațiile regionale	Nr. indicatorilor cu riscuri/ situații nevrăgite pentru România
<i>Inițiativa celor Trei Mări (I3M)</i>	12
<i>Comunitatea Politică Europeană (CPE)</i>	12
<i>Formatul București 9 (B9)</i>	10
<i>Comisia Dunării (CD)</i>	7
<i>Strategia UE pentru Regiunea Dunării (SUERD)</i>	7
<i>Formatul trilateral România—Polonia—Turcia (RPT)</i>	7
<i>Inițiativa Central Europeană (ICE)</i>	6
<i>Formatul trilateral România—Polonia—Ucraina (RPU)</i>	6
<i>Procesul de Cooperare Dunăreană (PCD)</i>	5
<i>Procesul de Cooperare din Europa de Sud-Est (PCESE)</i>	4
<i>Consiliul Cooperării Regionale (CCR)</i>	4
<i>Organizația de Cooperare Economică la Marea Neagră (OCEMN)</i>	2
<i>Sinergia Mării Negre (SMN)</i>	2

Sursa: concepția autorilor. *Date:* World Bank (Political Stability Index, Government Effectiveness Index, Regulatory Quality Index, Control of Corruption, Number of taxes paid by businesses), International IDEA (Civic Participation Index), Heritage Foundation (Economic Freedom Index), Fund for Peace (Economic Decline Index, Group Grievance Index, Security Threats Index), World Economic Forum (Global Competitiveness Index), United Nations (Human Development Index), The GlobalFirepower.com (Power Index).

Cuantificarea încărcăturii de risc pentru România pe fiecare indicator prin însumarea situațiilor nevralgice de la toate formatele regionale vizate, reflectă o arhitectură ierarhică a riscurilor caracterizată printr-o asimetrie cantitativă pronunțată (*Tabelul 6*). Astfel, România înregistrează situații problematice în privința calității/eficacității guvernării și calității/debirocratizării regimului fiscal în cadrul tuturor celor 13 formate regionale analizate, urmate de situații de risc pe linia calității/adevării legislației în 11 dintre formatele regionale aparținute (CD, ICE, PCESE, trilateralele, PCD, CCR, SUERD, B9, I3M, CPE), precum și pe dimensiunea combaterii corupției în 10 organisme regionale (CD, ICE, trilateralele, PCD, CCR, SUERD, B9, I3M, CPE). Observăm că România stă cel mai bine pe componenta calității mediului de securitate, unde prezintă risc doar într-o singură organizație regională (I3M), pe componenta calității economiei unde afișează situații de risc în doar două formate regionale (B9 și I3M), precum și pe dimensiunea stabilității politice pe care prezintă neajunsuri în cadrul a 6 formate regionale (CD, PCESE, PCD, SUERD, B9 și I3M).

Această ierarhie a situațiilor de risc configurează ierarhia priorităților ce ar trebui avute în vedere de decidenții de la București pentru ameliorarea indicatorilor cu cea mai mare incidență de risc în cadrul organismelor regionale din care face parte România. Situația prezentată în *Tabelul 6* sugerează că îmbunătățirea calității guvernării și a regimului fiscal ar trebui să fie prima prioritate de intervenție ce ar reuși să amelioreze punctele nevralgice ale României la nivelul tuturor formatelor regionale în care evoluează, iar îmbunătățirea calității cadrului legislativ ar trebui să constituie a doua prioritate de intervenție a guvernanților și legislatorilor români, ce ar ajusta semnificativ situația de risc a României în cadrul CD, ICE, PCESE, trilateralele, PCD, SUERD, B9 și I3M.

Tabelul 6. Ierarhia riscurilor (neajunsurilor) pentru România pe ansamblul celor 8 formate regionale

Ierarhia indicatorilor de referință funcție de încărcătura de risc pentru România	Nr. formatelor regionale în care România are riscuri/ puncte nevralgice
<i>Eficacitatea guvernării</i>	12
<i>Debirocratizarea fiscală</i>	12
<i>Adevărea legislației</i>	10
<i>Combaterea corupției</i>	9
<i>Satisfacția socială</i>	8
<i>Stabilitatea politică</i>	7
<i>Participarea cetățenească</i>	7
<i>Competitivitatea agregată</i>	4
<i>Dezvoltarea socio-economică</i>	4
<i>Libertatea economică</i>	3
<i>Reziliența economiei</i>	3
<i>Puterea militară</i>	3
<i>Securitatea națională</i>	1

Sursa: concepția autorilor. *Date:* World Bank (Political Stability Index, Government Effectiveness Index, Regulatory Quality Index, Control of Corruption, Number of taxes paid by businesses), International IDEA (Civic Participation Index), Heritage Foundation (Economic Freedom Index), Fund for Peace (Economic Decline Index, Group Grievance Index, Security Threats Index), World Economic Forum (Global Competitiveness Index), United Nations (Human Development Index), The GlobalFirepower.com (Power Index).

2.3. Consecințe pentru România ale oportunităților și provocărilor la nivel regional

Variabilele constituibile în *atuuri regionale ale României*, respectiv calitatea mediului de securitate, reziliența economiei, libertatea economică și stabilitatea politică, au la bază consecvența (constanța) pe termen mediu a valorii indicatorilor *proxy* prin care sunt exprimate.

Calitatea mediului său de securitate aduce România într-o poziție avantajoasă în cadrul formatelor regionale la care participă, fapt care îi conferă suportul de legitimitate și autoritate pentru lansarea unor propuneri și preluarea inițiativei în materie de apărare și securitate, în special în cadrul organizațiilor cu scop de cooperare mutuală, precum *Formatul București 9* sau *Inițiativa celor Trei Mări*. Mai mult, buna credibilitate securitară de care se bucură România și în cadrul alianței NATO poate fi folosită în dublu sens. Astfel, capitalul de legitimitate securitară poate fi extins/invocat de partea română pentru a-și augmenta/susține inițiative și proiecte la nivelul Alianței Nord-Atlantice pe baza bunei poziții recunoscute la nivelul organizațiilor regionale, concomitent cu justificarea unei poziții mai influente/proactive în cadrul formatelor regionale pe baza recunoașterii aportului său în materie de securitate la nivelul Alianței. De altfel, evenimentele ultimului deceniu atestă viabilitatea acestui raționament. Ca o confirmare a contribuției sale securitare regionale, România a primit din partea NATO încă din toamna anului 2014 misiunea asigurării securității cibernetice a Ucrainei, iar din 2023 a primit sarcina organizării unui centru de antrenament pentru piloții militari ucraineni, ceea ce creează statului român un ascendent semnificativ atât în relația cu Ucraina, cât și în sistemul relațiilor sale intra-NATO. Acest fapt poate și trebuie să fie valorificat de România pentru a avansa inițiative și puncte de vedere proprii în privința planificării operaționale și tactice a amplasamentelor și activităților Alianței în aria Europei de Sud-Est și a Mării Negre.

Într-un cadru explicativ similar, reziliența economiei românești și libertatea economică, precum și stabilitatea politică și credibilitatea luptei anti-corupție din România, toate acestea comparativ cu ceilalți parteneri din cadrul organismelor regionale, reprezintă atuuri invocabile de partea română pentru pretinderea unor poziții/tratamente mai avantajoase la nivelul Uniunii Europene sau pentru argumentarea acordării de către Bruxelles a unor atribuții de relaționare cu vecinii din proximitatea limitrofă a UE ori pentru negocierea unor probleme divergente/contencioase ale României. În acest context, buna stabilitate politică de care dă dovadă România în cadrele regionale reprezintă un atu pertinent pentru argumentarea insistentă a acceptării sale în spațiul Schengen. Totodată, capitalul de stabilitate politică coroborat cu cel de bună credibilitate securitară i-au conferit României posibilitatea susținerii cauzei sale privind oprirea lucrărilor hidrotehnice de către Ucraina de-a lungul canalului Bistroe de la Dunăre, Ucraina fiind obligată de către organismele europene să sisteze temporar proiectul menționat. Acest fapt, coroborat cu sprijinul activ al României pentru Ucraina, poate constitui un avantaj viabil pentru negocierea regimului viitor de mentenanță și folosire a canalului specificat. În același registru de analiză, avantajul dat de buna stabilitate politică și securitară regională trebuie exploatat de România în cadrul aranjamentelor periodice a lucrărilor de rejalonare a frontierei fluviale a Dunării în relație cu Bulgaria, Serbia și Ucraina, cu atât mai mult cu cât aceste state vecine fac și ele parte din majoritatea formatelor regionale în care se află România. În acest sens, se impune o atitudine mai incisivă a Guvernului de la București cu privire la

participarea acestor țări vecine la realizarea comună a lucrărilor de întreținere a șenalului navigabil al Dunării în condițiile în care mentenanța acestuia este una foarte precară în ultimii ani și îngreunează navigația pe fluviu. În plus, pentru Serbia și Ucraina, ce aspiră la aderarea la UE, poziția României ca stat vecin și membru al UE este esențială pentru succesul candidaturilor lor.

Ascendentul dat de stabilitatea politică și economică a României apreciată la Bruxelles, poate fi utilizat în negocierile privind statutul minorității românești din țările vecine și ale minorităților etnice din România. Succesul folosirii acestui atu este relevat de recenta recunoaștere de către Ucraina a limbii române drept singura limbă vorbită de etnicii români din Ucraina și Republica Moldova, ceea ce deschide perspectiva negocierii eficace și pragmatice pe acest subiect. Este vorba despre o posibilă propunere pe care România ar putea să o avanseze referitor la schimbarea raporturilor de paritate în acordarea accesului la învățământ în limba maternă în școlile cu predare în limba română din Ucraina și în școlile cu predare în limba ucraineană din România. Raportul de paritate a numărului de școli/clase existent în prezent dezavantajează minoritatea română din Ucraina, întrucât ea este mult mai numeroasă decât minoritatea ucraineană din România. Din acest motiv, pe fundalul ascendentului regional al României, o negociere viabilă ar trebui să urmărească înlocuirea actualului sistem de paritate cu un sistem de proporționalitate în alocarea numărului de școli/clase cu predare în limba maternă în cele două țări. Un atare sistem ar putea fi negociat și cu Serbia pe fondul aspiranturii Belgradului la un loc în familia europeană.

Pe de altă parte, calitatea necorespunzătoare a guvernării, a regimului fiscal și a legislației naționale din România, comparativ cu a cel puțin jumătate dintre statele formatelor regionale din care face parte, constituie *provocări rezonabile* pe care statul român ar trebui să le asaneze cu celeritate.

Bunăoară, un management mai bun al relațiilor externe în plan regional ar fi în măsură să remedieze o serie de neajunsuri relaționale, precum repetarea inutilă în tratatele încheiate cu țările din regiune a unor noțiuni juridice oricum tacite și „tocite” în ordinea internațională bazată pe reguli/drept (dezvoltarea pașnică a relațiilor, dezbaterăa unor elemente spinoase în cadrul unor comisii de experți, recunoașterea reciprocă a drepturilor etc.), fără a fi stipulate prea multe elemente de substanță în raporturile bi- sau multilaterale, așa cum s-a întâmplat în special în relația cu Federația Rusă.

În același timp, un regim fiscal mai suplu (adică un număr de taxe mai redus și un nivel stimulativ) și o calitate mai bună a legislației (mai precisă și mai puțin stufoasă) ar putea aduce cooperarea economică regională la nivelul celei politice în cadrul formatelor regionale la care România este parte. Astfel, numărul de taxe plătibile de corporații în România (14 taxe) depășește cu mult pe cel din Polonia, Letonia sau Macedonia (7 taxe), ori din Cehia, Slovacia, Grecia și Estonia (8 taxe) sau chiar din Ucraina și Georgia (doar 5 taxe); calitatea cadrului normativ românesc se situează mult în urma celui din Cehia, Estonia, Croația, Slovenia, Slovacia, Polonia, Letonia sau Lituania, dar chiar și în urma celui din Georgia sau Bulgaria. Un număr de taxe similar celui din statele menționate și a favorabilitatea reglementărilor ar stimula semnificativ investițiile directe (străine și autohtone) și ar redresa actualele dezechilibre economice reciproce dintre România și statele învecinate, ca bază a unei creșteri economice mai accentuate și mai sustenabile.

Dezechilibrele în cauză sunt vizibile în special în registrul investițiilor străine directe (ISD) reciproce. În acest context, stocurile ISD în România la nivelul anului 2020 au fost de doar 75,9 mld. euro, a patra cea mai mare valoare din cele șapte țări învecinate, păstrând însă un nivel de 2,7 ori mai mic decât în Ungaria (prima clasată), de 2,6 ori mai mic decât în Polonia și de 1,6 ori mai scăzut decât în Cehia (Popovici *et al.*, 2020, p. 6). La finalul anului 2022, stocul ISD în România provenite din Bulgaria, Cehia, Ungaria și Polonia a atins suma de 5,1 mld. euro, în timp ce companiile românești au direcționat spre aceleași patru țări un total de numai

420 mil. euro, ceea ce înseamnă că la fiecare 12 euro investiți de țările amintite în România, firmele românești au investit 1 euro în aceleași țări (BNR, 2023, pp. 33, 47-48). Reprezentativ este cazul Cehiei care, la o populație jumătate cât a României, a investit de 120 de ori mai mult în România decât românii în Cehia (BNR, 2023, pp. 19, 46).

Cele 13 structuri/formate/cadre regionale analizate din Europa Centrală și de Est aflate la periferia estică a comunității euroatlantice au menirea de a contribui la gestionarea raporturilor politice, economice și securitare din regiune, context în care procesele dominante pe care le desfășoară sunt cele de cooperarea economică, politico-diplomatică și socială. O parte din ele se comportă ca minicomunități de securitate (Inițiativa celor 3 Mări, Formatul B-9 și trilateralele) încadrate marii comunități de securitate euroatlantice, iar celelalte formate se afișează ca asocieri de state cu interese uneori simetrice, alteori complementare sau chiar divergente.

Analiza oportunităților și riscurilor asociate statelor membre au fost evaluate în marja a 13 indicatori reprezentativi, iar rezultatele obținute sugerează că atuurile și punctele nevralgice ale fiecărui stat sunt distribuite asimetric în cadrul diferitelor formate regionale, prin relativizarea potențialului statelor funcție de structura/formatul regional în care evoluează.

În acest stadiu al investigațiilor am găsit că România nu dispune de un potențial exhaustiv de oportunități/atuuri în niciuna din organizațiile regionale la care participă. Formatele de cooperare la Marea Neagră (Sinergia Mării Negre și OCEMN) sunt cele în care România înregistrează cele mai multe atuuri proprii (pe 11 din cei 13 indicatori investigați), în timp ce în cadrul Inițiativei celor 3 Mări înregistrează puncte nevralgice pe 12 din cei 13 indicatori referențiali. Rezultatele prezentei cercetări evidențiază faptul că România suportă cele mai nevralgice situații în privința calității guvernării, calității regimului fiscal și calității legislației comparativ cu celelalte state din majoritatea formatelor regionale în care evoluează; totodată, România dispune de cele mai concludente atuuri pe componentele calității mediului de securitate, calității economiei, libertății economice și potențialului militar.

Capitolul 3. Inițiativa celor Trei Mări – formatul cel mai efervescent de cooperare regională al României: mai mult decât geopolitică reactivă, geoeconomie proactivă prin interconectarea infrastructurilor

Aliniamentul *nord-sud* al Inițiativei celor Trei Mări (I3M), plasat în bazinul *central-estic* continental și căutând convergență și coeziune cu (sau, altfel spus, coerență și consistență în) *vestul* european și global – iată coordonatele istorice ale unei geografii cu oportunități disponibile întrecute doar de provocările la care este expusă. O atare geografie regională, deopotrivă materială și simbolică, rămâne pe cât de dificil de decriptat principial, pe atât de delicat de desăvârșit pragmatic, indiferent de „titulari” (state membre) sau „tutori” (state/entități partenere puternice, precum SUA, Germania, Comisia Europeană). I3M este o arhitectură geopolitico-economică, coagulată intern, dar și catalizată extern, într-o zonă stigmatizată ca *estică/periferică*, ca urmare a unui inepuizabil și epuizant șir de fatalități istorice (culminând cu cele peste patru decenii în lagărul socialist/sovietic), timbrată ulterior drept *centrală*, doar după exerciții asidue de redescoperire și de reinventare în noua ordine liberal-democratică (mixând procese de transformare instituțională, globalizare economică și integrare europeană) și căutând încă ancore de prosperitate și securitate.

Cu toate racordurile euro-atlantice care le fac compatibile instituțional, pentru statele membre ale Inițiativei, cuvântul-cheie realist-politic, dincolo de idealismul cooperării regionale, este *optimizare*, constatat fiind, altminteri, deficitul acutizat de *optimism* în ambientul Europei *Central-Estice* și *Sud-Estice*. Vorbim încă în această regiune despre un spațiu-pivot, în care rivalități inerente, de tip geo-politico-economic, se învecinează, chiar se întrepătrund, mai nou, cu un război brutal, fie el și nedeclarat oficial, dar rupt parcă din tenebrele Evului Mediu. Într-acest iureș geopolitic, Inițiativa celor Trei Mări este un format de cooperare regională, explicit (prezentat ca) geoeconomic, al unor state care se revendică din spațiul simbolic al Europei Centrale, denumirea marcând zona dintre Marea Baltică, Marea Neagră și Marea Adriatică. În Polonia, arealul este știut sub numele de *Trimarium* și trimite la o idee de cooperare care datează din perioada interbelică (*Intermarium*), referință însă pe care mediile academice și guvernamentale din această țară o amintesc doar pentru a o expedia cu elocință (Żurawski vel Grajewski *et al.*, 2017).

I3M era lansată de Polonia și Croația în 2016; *primus inter pares*, Varșovia căuta prin asocierea cu un stat mai mic să atenueze perceperea Inițiativei ca vehicul al unui „imperialism” polonez sau al unei supra-antagonizări a vecinilor „incomizi”, Rusia și Germania (Pawłuszko 2021). Reunind 13 state membre ale UE – Austria, Bulgaria, Croația, Estonia, Grecia, Letonia, Lituania, Polonia, Republica Cehă, România, Slovacia, Slovenia și Ungaria (Republica Elenă li s-a alăturat celor 12 țări fondatoare după summitul de la București, din 2023) –, I3M își articulează cooperarea pe principiul „*non multa, sed multum*” (într-o traducere adaptată la context: nu pe multe planuri, ci mult pe planurile alese). *Dezvoltarea economică, coeziunea europeană și legăturile transatlantice* constituie temeiurile cooperării. Focalizarea se păstrează în sfera proiectelor de *infrastructură* în materie de *transport, energie și digital*. Iar pentru a fi preîntâmpinate posibile divergențe în materie de leadership/management, aranjamentul este deliberat neinstituționalizat, fiind întreținut ca o platformă politică, coordonată prin reuniuni la nivel înalt (*summit diplomacy*).

3.1. Geografie (fizică și umană) regională: poziționări, resurse și simbolistică

Geografia Inițiativei celor Trei Mări, atât cea imutabilă/fizică, cât și cea evolutivă/umană, cu varietatea de medii, spații și locuri, poate oferi o mulțime de informații relevante perspectivei *geopolitice* (a „puterii teritorializabile”) și *geoeconomice* (a „puterii tranzacționale”), adoptate în manieră explicită în cercetarea de față – a se vedea capitolul 1. Deși prezentul studiu nu își propune să întreprindă o analiză geografică de profunzime, după cum nici determinismul geografic nu rezistă în fața unei perspective teleologice asupra relațiilor internaționale – *oamenii acționează*, chiar sub „puterea” sau ca „prizonieri” ai geografiei (Marshall 2021; 2016) –, atât conformația, cât și circulabilitatea spațiului geografic pot furniza o serie de indicii utile (*Tabelul 7, Figura 10*). Cu suprafața și populația de 31,7% și, respectiv, 26,69% din cea a UE, dar cu PIB agregat de doar 17,4% din cel comunitar, cele 13 state care formează I3M denotă un potențial semnificativ subutilizat. De vină ar fi și arealul geografic marcat de bariere orografice pregnante (Munții Carpați), cu puține conexiuni naturale (Dunărea), detalii fizice care au influențat semnificativ geografia umană (economică, socială, culturală și politică) a regiunii.

Cât privește geografia istorică *simbolică* a I3M, ea conservă atributele *Estului european* (Boia 2001; 2007), în ciuda prefacerilor înregistrate. Ca regiune de frontieră, rămâne predispusă confruntărilor, dacă nu militare clasice, ca în vremea imperiilor habsburgic și german, presând dinspre vest, și otoman, dinspre sud, și rus/sovietic, dinspre est, măcar hibride sau chiar subtile, la nivel de sisteme de valori. Apoi, este o zonă în luptă cu întârzierea istorică față de focarele civilizaționale de dezvoltare și modernizare, de sorginte occidentală. Formează și un spațiu pestriț etnico-religios, cu națiuni mai mici înconjurate/intercalate cu altele mai populate, cu granițe ce întrețin sensibile diaspore istorice. Totodată, aici persistă varii cartografii mentale și morale legate nu de negocieri între părțile direct vizate, ci de dictate ale unor terți. Nu în ultimul rând, se distinge ca mediu al neastâmpărului și nestatorniciei popoarelor și ideilor (Dingsdale 1999). Într-un astfel de context, formatele de cooperare din generațiile 1.0 (pregătind integrarea euro-atlantică) și 2.0 (răspunzând revizionismului rus) – a se vedea capitolul 2 –, inclusiv la nivelul I3M, reprezintă preocupări regionale, deloc simple, de depășire a „condiției periferice”.

Dualismul abordărilor geopolitice și geoeconomice în cooperarea regională – de exemplu, în cazul I3M – poate fi explicat și printr-o altă perspectivă. El pornește de la constatarea condiției periferice/estice a regiunii, dar una care nu se rezumă exclusiv la distanțele geografice, ci are de-a face cu *dependențe* de ordin politic, economic și cultural. Sunt avute în vedere non-posesia (sau deposedarea) de resurse, tehnologie și simboluri/prestigiu ale periferiei sărace în relația cu centrul bogat (Wallerstein 1974; Danson & De Souza 2012). Conștientizarea condiției lor fragile, dimpreună cu specularea unor circumstanțe favorabile, pune statele marginale în fața unor strategii diferite, nu neapărat reciproc exclusive, pentru a face față periferizării, identificabile în agendele programatice și polarizatoare ale partidelor politice din regiune (Zarycki 2014): prima strategie este *modernizarea* și recuperarea decalajelor față de statele bogate prin imitație; a doua propune o alternativă *conservatoare* la dominația acestora și valorizarea culturii naționale. Până în punctul alunecării celei de-a doua opțiuni în liberalism și extremism, cele două rute sunt profund legitime atât luate individual, cât și în împletirile în care se regăsesc.

În cheia de mai sus, abordarea *geopolitică* ar fi legată de primatul narativelor tradiționaliste și naționaliste, conservatoare și religioase, promovând neînstrăinarea activelor productive ale națiunii, mai ales a celor primare, precum mineralele subsolului și, mai ales, terenul agricol, păstrând ca referință de nezdruccinat patrimoniul cultural istoric, cu bagajul de semnificații unificatoare intern și distinctive extern, practicând vigilența față de revizionismul regional și neoimperialismul global. Abordarea *geoeconomică*, în mod simetric, privilegiază modernizarea instituțională, reînnoind referirea la valorile iluministe, raționaliste și liberale, activarea energiilor productive ale capitalismului, piețelor integrate și industriilor

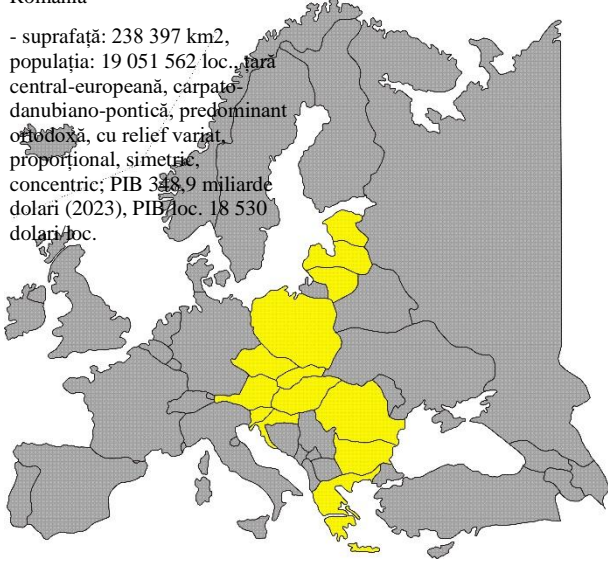
transnaționale, precum și implicarea statelor în formate de cooperare internațională, menite să stimuleze și să securizeze inserarea agenților economici naționali în diviziunea internațională a muncii, rezultatul scontat fiind creșterea calității vieții. Așadar, I3M este proiectul regional *geoeconomic* prin excelență – al conectării a infrastructurilor de transport, energetice și digitale în cadrul UE –, dublat, *geopolitic*, de Formatul B9 – merit securizării flancului estic al NATO.

Tabelul 7. Repere de geografie politică și economică ale regiunii I3M

Indicator	Valori
<i>Suprafață și populație</i>	Suprafață: 1 351 982 km ² (13,9% din suprafața Europei, 31,7% din suprafața UE), populația: 119 679 098 loc. (16,1% din populația Europei, 26,69% din populația UE), se întinde din partea scandinavo-baltică (statele baltice) în nord și până la cea mediteraneeană în sud (Grecia), în centru predominând cele alpine și dunărene (Austria) și carpatice, dunărene și pontice, România fiind o sinteză a celor trei elemente, fiind definită ca atare, o țară carpato-danubiano-pontică
<i>PIB</i>	PIB (nominal) ¹ 2913,6 miliarde dolari (2023), ceea ce înseamnă 17,4% din totalul UE, cu valori ce merg de la minimul de 41,5 miliarde dolari (Estonia) la valoarea maximă de 748,9 miliarde dolari (Polonia); sub 100 miliarde dolari (Estonia, Letonia, Lituania, Slovenia, Croația), 100-300 miliarde dolari (Slovacia, Ungaria, Bulgaria, Grecia), 300-500 miliarde dolari (România, Cehia), peste 500 miliarde dolari (Austria, Polonia)
<i>PIB/loc</i>	PIB(nominal)/loc. ² : valoarea minimă 14 893 dolari/loc. (Bulgaria), valoarea maximă 56 802 dolari/loc. (Austria); România 18 530 dolari/loc.
<i>Balanță comercială</i>	Balanța comercială ³ : pozitivă (exportă mai mult decât importă) – Polonia, Austria, Slovenia, Bulgaria; negativă (importă mai mult decât exportă) – Estonia, Letonia, Lituania, Cehia, Slovacia, Ungaria, Croația, România, Grecia
<i>Investiții străine directe</i>	Investiții străine directe (FDI, 2022) ⁴ : valoarea minimă 0,685 miliarde dolari (Lituania), valoarea maximă 35 miliarde dolari (Polonia); România 11,88 miliarde dolari
<i>Indicele dezvoltării umane</i>	Indicele dezvoltării umane (HDI, 2021) ⁵ : valoarea minimă 0,795 (Bulgaria), locul 68 pe Glob, valoarea maximă 0,918 (Slovenia) și 0,916 (Austria), locurile 23 și 24 pe Glob (valori foarte ridicate, peste media globală 0,732); România 0,821 (locul 52 pe Glob)
<i>Indicele competitivității globale</i>	Indicele competitivității globale (GCI, 2019) ⁶ : valoarea minimă 61,9 (Croația, locul 33 pe Glob), valoarea maximă 76,6 (Austria, locul 11 pe Glob). În 2023, Cehia a urcat pe locul 18 pe Glob ⁷
<i>Indicele libertății economice</i>	Indicele libertății economice (Heritage Foundation) ⁸ : valoare maximă 78.6 (Estonia, loc 6), valoare minimă 56.9 (Grecia, loc 107)
<i>Indicele corupției</i>	Indicele corupției (2022) ⁹ : valoarea minimă 74 (Estonia), valoarea maximă 42 (Ungaria)
<i>Indicele puterii militare</i>	Indicele puterii militare (2023) ¹⁰ – 0,0000 (valoarea perfectă): valoarea minimă 2.0686 (Estonia, locul 104 pe Glob), valoarea maximă 0.3406 (Polonia, locul 20 pe Glob comparativ cu SUA, locul 1, cu valoarea 0,0712); România 0,7735 (locul 47 pe Glob)

Sursa: concepția autorilor. *Date:* 1. Report for Selected Countries and Subjects (imf.org); 2. Report for Selected Countries and Subjects (imf.org); 3. Trade balance, percent of GDP in Europe | TheGlobalEconomy.com; 4. Foreign direct investment, net inflows (BoP, current US\$) | Data (worldbank.org); 5. HDR21-22_Statistical_Annex_HDI_Table.xlsx (live.com); 6. Competitiveness in Europe | TheGlobalEconomy.com; 7. Ranked: The World's Most Competitive Countries (2019-2023) (visualcapitalist.com); 8. 2023 Index of Economic Freedom | Country Rankings; 9. Corruption Index - Countries - List | Europe (tradingeconomics.com); 10. 2023 Military Strength Ranking (globalfirepower.com).

Figura 10. Statele membre ale I3M, în câteva aspecte geografice cheie

<p>Estonia</p> <p>- suprafață: 45 399 km², populația: 1 365 884 loc., țară baltică, relief jos, modelat de calotele glaciare cuaternare, cu numeroase lacuri și mlaștini, PIB 41,5 miliarde dolari (2023), PIB/loc. 31 209 dolari/loc.</p>	<p>Letonia</p> <p>- suprafață: 65 594 km², populația: 1 883 008 loc., țară baltică, relief jos, modelat de calotele glaciare cuaternare, cu numeroase lacuri și mlaștini; PIB 47,4 miliarde dolari (2023), PIB/loc. 25 136 dolari/loc.</p>	<p>Lituania</p> <p>- suprafață: 65 286 km², populația: 2 857 279 loc., țară baltică; PIB 78,3 miliarde dolari (2023), PIB/loc. 28 094 dolari/loc.</p>	<p>Polonia</p> <p>- suprafață: 312 679 km², populația: 36 753 736 loc., țară central-europeană, relief în trepte de la sud la nord (câmpie glaciară, podiș, Munții Carpați – Tatra Înaltă și Beskizii Occidentali); PIB 748,9 miliarde dolari (2023), PIB/loc. 19 912 dolari/loc.</p>
<p>Cehia</p> <p>- suprafață: 78 871 km², populația: 10 827 529 loc., țară central-europeană, Podișul Boemiei, PIB 330,5 miliarde dolari (2023), PIB/loc. 31 368 dolari/loc.</p>	<p>România</p> <p>- suprafață: 238 397 km², populația: 19 051 562 loc., țară central-europeană, carpato-danubiano-pontică, predominant ortodoxă, cu relief variat, proporțional, simetric, concentric; PIB 348,9 miliarde dolari (2023), PIB/loc. 18 530 dolari/loc.</p>		
<p>Austria</p> <p>- suprafață: 83 878 km², populația: 9 104 772 loc., țară alpină, dunăreană, predominant catolică, PIB 515,2 miliarde dolari (2023), PIB/loc. 56 802 dolari/loc.</p>			<p>Slovacia</p> <p>- suprafață: 49 035 km², populația: 5 428 792 loc., țară central-europeană, carpatică, dunăreană, predominant catolică, PIB 127,5 miliarde dolari (2023), PIB/loc. 23 457 dolari/loc.</p>
<p>Slovenia</p> <p>- suprafață: 20 273 km², populația: 2 116 792 loc., țară ex-iugoslavă, parțial alpină (Alpii Iulieni); PIB 68,1 miliarde dolari (2023), PIB/loc. 32 214 dolari/loc.</p>	<p>Croația</p> <p>- suprafață: 56 594 km², populația: 3 850 894 loc., țară ex-iugoslavă, Alpii dinarici, țară adriatică, predominant catolică, PIB 78,9 miliarde dolari (2023), PIB/loc. 20 537 dolari/loc.</p>	<p>Bulgaria</p> <p>- suprafață: 110 994 km², populația: 6 447 710 loc., țară balcanică, dunăreană și pontică, predominant ortodoxă; PIB 100,6 miliarde dolari (2023), PIB/loc. 14 893 dolari/loc.</p>	<p>Grecia</p> <p>- suprafață: 131 957 km², populația: 10 394 055 loc., țară mediteraneeană și balcanică, predominant ortodoxă, PIB 239,3 miliarde dolari (2023), PIB/loc. 22 595 dolari/loc.</p>

Sursa: concepția autorilor.

3.2. Geopolitică (și securitate) regională: configurarea și comunicarea puterii

Pe componenta geopolitică a cooperării regionale extinse în ECE și ESE, Inițiativa celor Trei Mări completează Formatul București 9/B9: în timp ce a doua grupare se concentrează pe dimensiunea militară, cea dintâi este dedicată cooperării în domeniul infrastructurilor de transport, energetice și de comunicații digitale, având însă reverberații și pe partea de securitate, de vreme ce dezvoltarea economică este vitală pentru siguranța națională, iar dezvoltarea infrastructurii este crucială pentru mobilitatea militară. Până de curând, declarațiile summiturilor I3M nici nu insistau pe termeni „geopolitici” precum *amenințare/securitate: Dubrovnik*, 2016 (0/0), *Varșovia*, 2017 (0/0), *București*, 2018 (0/1), *Ljubljana*, 2019 (0/2), *Tallinn*, 2020 (0/0), *Sofia*, 2021 (0/1), *Riga*, 2022 (0/8, în plus, cuvântul *război* apărând de două ori cu referire la agresiunea Rusiei asupra Ucrainei), *București*, 2023 (0/6, cu alte 8 referiri la *război*).

Caracterul geopolitic al grupării se observă însă surprinzând aspecte care țin de formatul I3M, precum și de evenimentele derulate în marja acestuia:

- Prin adoptarea unei formule de summituri anuale ale liderilor din regiune (șefi de stat/guvern), se transmite mesajul existenței unui *bloc politic încheșat, puternic* (în ciuda reticenței de a-i crește gradul de instituționalizare), amplificând implicit și rangul geopolitic al partenerilor Inițiativei, creând un efect de sinergie.
- Această greutate geopolitică astfel obținută este menită a fi valorificată geoeconomic, de vreme ce niciuna dintre țări, nici toate împreună nu pot mobiliza volumul de resurse necesare finanțării proiectelor asumate, *girul/garanțiile politic/e* al/e marilor cancelarii fiind esențiale pentru „ajustarea” bancabilității proiectelor.
- Implicarea SUA, Comisiei Europene sau a Germaniei, reprezentate la cel mai înalt nivel la summiturile anuale (Donald Trump, în 2017, Jean-Claude Juncker, în 2018 și 2019, Frank-Walter Steinmeier, în 2019) au transmis „familiei euro-atlantice” mesajul că I3M nu este o *frondă*, ci un *ferment* util tuturor.
- Raportat la proiectul european, platforma reprezintă răspunsul central-est european, *coeziv geopolitic* la tentația resemnării „vechii Europe” în fața unei „UE cu mai multe viteze”, ca efect al metabolizării diferite în conclav a crizelor concatenate (a finanțelor publice, a migrației, pandemică, climatică, securitară).
- Inițiativa reclamă *rafinament geopolitic continuu*: în cheia geopoliticii clasice – balansând emanciparea ECE și păstrarea garanțiilor externe; în cea a geopoliticii critice – elaborarea unui discurs care să evadeze din logica statutelor ontologic superioare/inferioare; în cea geo-economică – *convergență* V-E, prin *coordonare* N-S.

Două aspecte merită punctate în legătură cu datele geopolitice ale Inițiativei în privința poziționării și posturii României în context: *caracteristicile* geopolitice ale țării noastre din punctul de vedere al *coparticipanților* (cu accentul pe vocea cea mai puternică, cea a Poloniei) și, respectiv, *considerentele geopolitice* pentru clamarea, de către București, și concederea, de către parteneri, unui statut de *co-lider* al I3M (din nou, în duet cu Polonia).

3.2.1. Semnificația geopolitică regională a României

Profilul geopolitic al României prezintă diferențe specifice, precum și proximități generice în raport cu restul regiunii ECE și ESE (a se vedea capitolul 1), capitalizabile și în formatul I3M:

- România deține o importanță geostrategică datorită așezării sale carpato-danubiano-pontice, deopotrivă la răscrucea dintre domeniile civilizaționale și culturale creștin-ortodoxe, turco-musulmane și romano-catolice (occidentale). Influentă în Balcani grație poziției care le oferă deschideri europene și mondiale țărilor din vecinătate, mijlocite de Dunăre (cea mai mare porțiune din lungime fluviului pe teritoriul său, plus gurile de vărsare și canal de conexiune maritimă) și de Marea Neagră (cu cel mai mare port), și deși incomplet dezvoltată infrastructural, România este percepută ca potențial „hub” în producția și distribuția de resurse critice regiunii.
- În proiectele UE de securitate energetică, România ocupă o poziție strategică, nodală, datorită politicii sale caspice și rutelor de transport ale hidrocarburilor. România joacă un rol de coridor de tranzit care leagă interesele țărilor riverane Mării Negre (în calitate de importatoare și de țări de tranzit) de cele ale țărilor riverane Mării Caspice (exportatoare), prin propuneri de proiecte – de la „istoricele” Nabucco, Constanța-Trieste, AMBO, White Stream, INOGATE, TRACECA la BRUA – ultimul fiind cea mai importantă realizare, mai ales prin dublarea interconectorului de gaze cu unul care va exporta „curent electric verde” din Dobrogea înspre vestul Europei.

- Reputațional, importanța României provine din bunele relații cu Bulgaria, dar și cu Serbia, partea română nerecunoscând statalitatea provinciei Kosovo și susținând constant Belgradul în aspirațiile de integrare în UE, demers altfel complicat de influența și popularitatea Rusiei în această țară. Relațiile cu Ungaria sunt tensionate periodic de încercările Budapestei de a alimenta discursurile revizioniste în rândul minorității maghiare din Transilvania și de implementare a unor proiecte în această regiune istorică fără implicarea Bucureștiului care presupune o desuveranizare a României și o cosuveranizare a Ungariei, care își arogă funcții statale fără acceptul autorităților române. Finalmente, relațiile cu Ucraina au evoluat pozitiv odată cu declanșarea agresiunii ruse, persistând însă, în ciuda sprijinului oferit Kievului, disensiuni legate de drepturile minorității românești din Bucovina de Nord și de menținerea inexplicabilă, de atât de mult timp, de către Kiev a categoriei minorității și limbii moldovenești în Bugeac/Basarabia de Sud (în curs de remediere printr-un act normativ emis la finele anului 2023 de partea ucraineană), etnografie de sorginte sovietică, în condițiile în care limba oficială a Republicii Moldova este limba română și etnia este cea română.
- Totodată, se remarcă atitudinea autorităților române de a extinde miza regiunii dincolo de regiune *per se*. Percepția este că România „lucrează mai bine” cu parteneri extra-regionali sau în formate în care aceștia sunt prezenți, dezvoltarea (investiții plus securitate) implicând cooperare cu actorii europeni puternici (Germania, Franța, Italia, Regatul Unit) și parteneriatul strategic cu SUA. De aici și angajamentul sporit față de I3M în momentul în care Washington-ul și-a manifestat interesul (unul activat de partea poloneză), la care partea română a plusat/contrabalansat cu invitarea Germaniei și a Comisiei Europene, cu statut de partenerie I3M.
- Existența în România a unui fond important de infrastructură care determină performanțe curente și care sugerează potențial viitor dacă vor fi găsiți factori motrici pentru investiții strategice care să compenseze pentru decenii întregi de neglijență a mentenanței și îmbunătățirilor. România a văzut în coridoarele TEN-T al Uniunii Europene un asemenea vehicul nu doar de construcție, dar și de revigorare a infrastructurii existente. Un proiect prioritar al I3M în acest sens este Rail2Sea, de optimizare a transportului dintre portul Gdansk din Polonia și Constanța de România, care presupune reparații capitale și adaosuri strategice la o infrastructură preexistentă și subutilizată, iar proiectul are un rol recunoscut în mobilitatea militară, nu doar a logisticii civile-comerciale. O oportunitate similară a fost infrastructura fluvială și în special feroviară (pe ecartament sovietic) de comunicare economică cu Republica Moldova și Ucraina care, după decenii de neglijență și subutilizare, a fost repusă în funcțiune pentru a facilita exportul de cereale ucrainene prin portul Constanța. Este un exemplu de fond neglijat care și-a dovedit importanța în momente de criză și care a beneficiat de o atenție sporită pentru reparații și optimizări rapide, facilitând creșterea capacității de export de cereale ucrainene de la 300 de mii de tone pe lună în luna martie 2022, la peste 2,5 milioane de tone în martie 2023. Canalul Sulina este o altă asemenea infrastructură. I3M poate permite identificarea și dezvoltarea rapidă a altor astfel de oportunități.

3.2.2. Credențiale pentru co-leadership-ul României

„Axa Varșovia-București” (Lewandowski, 2021) este văzută drept coloana vertebrală a I3M, robustețea și flexibilitatea ei derivând nu din coincidența de interese, ci din compatibilitatea, bidirecționalitatea și argumentabilitatea lor.

- Cu o Polonie văzută drept un „*enfant terrible*” al ECE în raport cu „vechea Europă” și cu o Românie apreciată/acuzată că este „școlarul cuminte” al UE, tandemul celor două poate funcționa ca un mecanism de „*checks and balances*” *sui generis* în relația cu Bruxelles-ul, transformând, în consecință, ECE/I3M într-un interlocutor consolidat,

constructiv, calibrat și convingător. România și Polonia caută să facă din I3M o zonă de importanță geostrategică, echilibrând geopolitica puterilor lumii cu oportunitatea de a culege cele mai mari beneficii posibile pentru țările din această regiune, atât din UE, cât și din alte areale cu care există consonanță de valori (*like-minded*); într-un atare desfășurător, aria I3M tinde a se proiecta drept o axă geostrategică bazată pe comuniune și compatibilitate de valori socio-culturale, fiind astfel încadrabilă epistemic conceptului de comunitate de securitate constituită pe baza valorilor culturale împărtășite (Adler & Barnett, 1998):

- pe de o parte, Polonia și România sunt conștiente că teritoriile țărilor lor au fost transformate într-un câmp de luptă pentru jocurile internaționale; ambele state caută să profite cât mai mult de pe urma situației internaționale favorabile, căutând, ca țări central-europene membre UE „să țină SUA înăuntru, China jos și Rusia afară” (Jora, 2023);

- pe de altă parte, în ambele cancelarii există înțelegerea faptului că dincolo de teritorialitate, elementele moderne de influență, dominație, precum și de independență sau „autonomie strategică” țin de *lingua franca* a capitalurilor, Fondul I3M fiind deschis către mai multe meridiane, din SUA și Regatul Unit până în Japonia sau Coreea de Sud.

- Deși rațiunile de securitate sunt prezente doar indirect pe lista obiectivelor I3M (fiind apanajul cooperării via B9), alinierea dintre Polonia și România în materie nu poate fi neglijată, cele două fiind singurele țări cu efective militare relativ comparabile cu media NATO, dublate și de angajamentele de a contribui cu 2% din PIB în termeni de cheltuieli pentru apărare, angajamente recent sporite la 2,5% pentru România și 3,5% pentru Polonia (4% în 2024). Ambele țări rezonează puternic cu privire la întărirea prezenței americane pe flancul estic al NATO, percepend încă din 2008 Rusia ca factorul de insecuritate regională, devenit manifest o dată cu invadarea Ucrainei în 2022 și intensificarea retoricii antioccidentale a Moscovei. Astfel:

- pentru Polonia, preocupantă este acumularea militară în regiunea Kaliningrad, inclusiv cu rachete balistice intercontinentale de rază scurtă și medie, desfășurarea de forțe ruse permanente și de arsenal nuclear în Belarus, dependența sectorului bancar al Austriei de companii/clienți din Rusia, implicarea Moscovei în construirea unei centrale nucleare în Ungaria, activitățile de dezinformare în statele baltice;

- în timp ce pentru România, îngrijorătoare ar fi atitudinile pro-ruse în societatea bulgară, escaladarea conflictualității din bazinul Mării Negre (riscuri latente în Georgia și, prelungind spre bazinul caspic, escaladări azero-armene în Nagorno-Karabah), desfășurarea trupelor ruse în Serbia și Transnistria, propunerile de cooperare cu Rusia făcute de state NATO (Turcia), precum și relațiile economice ruso-maghiare.

- Cooperarea digitală reprezintă un element al cyber(geo)politicii războiului/amenințărilor hibrid/e mai ales pe flancul estic al NATO, dată fiind preocuparea permanentă față de securitate cibernetică și dependența infrastructurii de stat și militare de tehnologii precum 5G, *internet of things* și *artificial intelligence*. Deși România are una dintre cele mai scăzute rate de inovare din UE, una dintre cele mai mici proporții de cheltuieli pentru cercetare-dezvoltare din Europa și un procentaj relativ redus de oameni angajați în industriile creative (inclusiv sectorul tehnologiei informației și comunicațiilor, TIC, cu 1,9%), la scară globală, statele I3M au rezultate bune. Polonia apreciază faptul că România consideră industriile TIC prioritare strategic:

- provocările tehnologice pentru regiune sunt amplificate de rivalitatea sino-americană în UE. I3M face parte dintr-o strategie de întreținere a ordinii mondiale unilaterale (tutelate de SUA), în care controlul fluxurilor de informații este critic și în care colaborarea intensă dintre Ungaria și China în sfera 5G este considerată o vulnerabilitate majoră;

- atât România, cât și Polonia colaborează cu companii americane „Big Tech” (Google, Amazon, Facebook, Apple, Microsoft) pentru a construi strategii naționale de informații și securitate cibernetică. Ambele urmăresc o abordare care îmbină consolidarea structurilor cibernetice autonome cu o îmbunătățire continuă a cooperării cu SUA.

Caseta 3. Reperete Summitului Inițiativei celor Trei Mări, București, 6-7 septembrie 2023

1. Includerea Greciei ca al 13-lea stat membru. Integrarea Greciei întărește I3M, sporindu-și obiectivele pentru dezvoltarea economică și progresul infrastructurii în regiune.
2. Republica Moldova ca stat partener. Alături de Ucraina, Moldova devine un partener participant, aspirând la statutul de membru al UE prin colaborarea cu I3M.
3. Susținerea pentru Ucraina. S-a propus garantarea ca Ucraina să beneficieze de noul fond de investiții cu scopul de a demonstra sprijinul continuu al organizației pentru reconstrucția și dezvoltarea infrastructurii acestei țări.
4. Implicarea Statelor Unite. Summitul a subliniat importanța implicării financiare a Statelor Unite în proiectele strategice de conectivitate și tehnologie verde din regiune.
5. Reevaluarea Fondului de Investiții. S-a evidențiat necesitatea unui nou fond de investiții adresat sustenabilității pentru a înlocui/completa Fondul de Investiții al Inițiativei celor Trei Mări (3SIIF).
6. Anunțul privind Fondul de Inovare. Summitul a dezvăluit planuri pentru lansarea unui Fond de Inovare I3M, menit să susțină proiectele inovatoare transfrontaliere și avansul tehnologic în regiune.
7. Proiecte prioritare revizuite. Lista proiectelor prioritare de interconectare a fost revizuită, cu detalii specifice încă nedezvăluite.
8. Relația dintre 3SIIF și proiectele prioritare de infrastructură. Summitul de la București a clarificat faptul că 3SIIF și proiectele prioritare de infrastructură sunt distincte, accentul fondului fiind pus pe proiectele cu viabilitate comercială, chiar dacă infrastructura prioritară poate beneficia de investiții.
9. Promovarea perspectivei regionale. I3M va încuraja statele participante să ia în considerare beneficiile regionale ale proiectelor de infrastructură, consolidând eforturile de lobby la nivelul Uniunii Europene.
10. Luarea în considerare a instituționalizării. Summitul a recunoscut necesitatea unei coordonări mai structurate și a unei instituționalizări mai ample, deși detalii specifice nu au fost oferite.
11. Alternative potențiale. Au fost discutate propuneri pentru alternative la un secretariat permanent, cum ar fi o Cameră de Comerț a celor Trei Mări sau secretariate orientate pe industrii.
12. Rolul activ al României. Implicarea activă a României în Inițiativă, în concordanță cu participarea activă a Poloniei, a devenit evidentă în cadrul summitului.
13. Viitoare summituri. Lituania va găzdui următorul summit I3M în 2024, urmată de Ungaria în 2025, promovând planificarea pe termen lung pentru președinția Inițiativei.

3.3. Geoeconomie (și dezvoltare) regională: cooperare „și/sau/vs.” competiție

Una dintre principalele realizări ale I3M este elaborarea unei liste de proiecte multilaterale prioritare. Cu sprijinul Fondului I3M, acestea sunt instrumentul cheie pentru implementarea ideilor sale ambițioase pe cele trei paliere, infrastructuri de transport, energetice și digitale, cu disparități vizibile între participanți (*Tabelele 8, 9, 10*), pasibile a complica compatibilizările intra-regionale.

3.3.1. Infrastructură de transport

Din această perspectivă, culoarul nord-sud al celor trei mări este și unul de transporturi, cu dublă funcție, civilă și militară, România fiind în mod deosebit interesată de două proiecte majore: *Rail-2-Sea* (feroviar, de la Marea Baltică la Marea Neagră, respectiv Gdansk, Polonia – Constanța, România) și, respectiv *Via Carpatia* (autostradă, din Klaipeda, Lituania – Salonic, Grecia, cu o derivație cu trei ramificații pe teritoriul României, și anume: Borș/Oradea – Calafat, Borș/Oradea – Constanța, Siret/Suceava – Galați).

Inutil de demonstrat utilitatea acestui culoar, în aceste zile când Rusia a instituit o adevărată „blocadă” maritimă militară în bazinul pontic (după ce a ieșit și a denunțat unilateral acordul cerealelor, prin care Ucraina putea respira economic spre lume), spargerea secvențială a acestei blocate făcându-se prin „capetele de pod” ale celor trei mări: prin Polonia (și Marea Baltică), prin România (pe uscat, pe Dunăre și Marea Neagră, prin apele teritoriale ale României și Bulgariei), prin Croația (prin Marea Adriatică).

3.3.2. Infrastructură energetică

A fost problema cea mai spinoasă în relația Rusiei cu „vecinătatea apropiată” (fostele state componente în URSS și cele aflate în fosta sferă de influență sovietică), înainte de conflictul din Ucraina, jumătate din consumul de gaze naturale al Uniunii Europene, de pildă, provenind din importuri de la Gazprom, multe dintre statele din partea răsăriteană a Europei Centrale fiind dependente în proporție de 100% de gazul rusesc. În plus, Rusia reușise să dezvolte un adevărat *clește energetic* – un sistem sofisticat de gazoducte, concretizate sub forma unui braț nordic pe sub Marea Baltică (gazoductele Nord Stream 1 și 2) și unul sudic pe sub Marea Neagră (gazoductele Blue Stream și Turk Stream) – cu care ținea Europa într-o veritabilă *menghină geopolitică* (gaze *versus* concesiile geopolitice, vezi în acest sens Neacșu (2021; 2017; 2016), Neacșu și Neguț (2010) sau Neguț și Neacșu (2009)). A fost un joc „vândut” de Vladimir Putin și interpretat eronat de Europa ca unul de tip „win-win” (în pofida dezaprobărilor americane), respectiv gaze ieftine, securitate energetică, dezvoltare economică pentru Occident *versus* accesul la tehnologie occidentală pentru Rusia. Numai că jocul a fost cu „sumă nulă” și în favoarea Rusiei: așa cum involuntar „petrodolarii” americani finanțau terorismul arabo-islamic, „gazoeuro” finanța războiul lui Putin și intenția acestuia de a ieși din refulul geopolitic post-Război Rece și de a reface teritorial *Russkiy mir/Lumea Rusă*, un fel de URSS 2.0.

Astăzi, după aproape doi ani de război de agresiune declanșat de Rusia împotriva Ucrainei, cleștele energetic a fost spart, gazoductele Nord Stream 1 și 2 (brațul baltic al cleștelui) sunt istorie (fiind sabotate în septembrie 2022, „autor necunoscut” până acum), iar dependența europeană de gazele rusești a scăzut de la 50% înainte de conflict la circa 13%, în trimestrul al doilea din 2023, potrivit Eurostat (2023).

Dintre zecile de proiecte prioritare ale I3M, în aproximativ 20 este implicată și România, iar în domeniul energetic a făcut ceva progrese în cazul gazoductului BRUA. De asemenea, România are în dezvoltare, cu suport american (fiind chiar a doua țară din lume după SUA în care se implementează tehnologie civilă nucleară sub forma reactoarelor nucleare mici – SRM),

un astfel de proiect, aflat într-o primă fază, la Doicești. În septembrie 2023, John Kerry, fost contracandidat la Casa Albă al lui George W. Bush jr. (2004), în prezent emisar al actualului președinte Joe Biden pentru probleme climatice, justifică alegerea României astfel: „românii știu” (experiența în domeniul nuclear), „vor” și pentru că „noi credem că are sens”. În special această ultimă remarcă pare a avea înțelesuri mai profunde și ce altceva ar putea fi decât căutarea asigurării independenței energetice a României pe cât posibil, un stat pontic fundamental pentru strategia americană în bazinul Mării Negre și pe coridorul nord-sud al celor trei mări. În plus, România are o balanță energetică echilibrată, sursele de producere a curentului electric fiind variate/diversificate și, nu în ultimul rând, în special în contextul crizei climatice actuale și a schimbărilor climatice (încălzirii globale) și imperativelor de implementare și utilizare a *energiei verzi*, țara noastră a făcut pași importanți: de la 92% termoenergie (restul hidroenergie) în perioada socialistă (1970) la o balanță mult mai diversificată și bine echilibrată convențional/neconvențional în 2020: circa 50% hidroenergie și nuclear (30% în primul caz, respectiv 20% în ce de-al doilea), peste 16% energie verde (din care eoliană 12,66%, solară 2,68%, biomasă 0,84%) și doar 16% pe bază de cărbune, la care se adaugă și alte surse (potrivit datelor Ministerului Energiei, 2022; vezi și Neguț *et al.*, 2008).

3.3.3. Infrastructură digitală

Acesta constituie cel de-al treilea domeniu de cooperare regională în I3M, de asemenea, cu un rol deosebit, având în vedere componenta hibridă a conflictului din Ucraina – în fapt, cel mai mare conflict hibrid al lumii de până acum –, pe lângă cea convențională, dezinformarea, puterea opticii deformată/*twisted power* (Nae, 2021), utilizarea atacurilor cibernetice, utilizarea inteligenței artificiale pentru generarea automată de *deep fake* și *fake news*, promovate cu ajutorul fermelor de troli, prin camerele de ecou/*echo chambers*, conducând la o *realitate alternativă*, instrumentată ideologic și factual de Kremlin (și nu numai). În fond, în ultimii ani am asistat la astfel de efecte geopolitice ale utilizării rețelelor de socializare și, mai nou, a inteligenței artificiale ca instrumente și chiar arme geopolitice – spațiul cibernetic a devenit atât noul mediu de manifestare a puterii, cât și armă (Jora, 2018b) –, de la Brexit (ieșirea Marii Britanii din UE, 2016-2021) la interferența în alegerile prezidențiale din SUA și nașterea fenomenului *trumpismului*, pentru a enumera doar câteva dintre perturbările care au contribuit la efecte majore.

Pentru toate aceste trei domenii se dezvoltă proiecte și se identifică surse de finanțare și pârgii de acțiune, cooperarea regională având în acest sens rolul de a facilita la nivel de infrastructură și dezvoltare fâșia teritorială atât de problematică, având în vedere vecinătatea explozivă, de la Marea Baltică din nord și până la Marea Mediterană în sud, fiind, reamintim, o reacție („geopolitica celor mici”) la provocările geopolitice actuale („geopolitica celor mari”).

Tabelele 8, 9 și 10 își propun să surprindă, în 30 de *snapshots*, prin reprezentări grafice bazate pe date colectate în principal din baza de date a Uniunii Europene (Eurostat) – câte 10 pe fiecare dintre domeniile transport, energie și digital –, aspectele cruciale pe care interoperabilitatea infrastructurilor, mult-căutată în spațiul I3M, le presupune:

- pe de o parte, impresia profundă de asimetrie, disparități, inegalități între statele participante în majoritatea covârșitoare a chestiunilor inventariate (vădită de formele „zimțate” ale graficelor de tip „pânză de păianjen”);
- pe de altă parte, potențialul uriaș de acțiune pentru o astfel de compatibilizare și coordonare a infrastructurilor dedicate celor trei domenii, ca pași spre o coeziune/convergență regională în pregătirea celei pan-comunitare (la nivel de UE).

Tabelul 8. Comparații regionale în I3M pe dimensiunea infrastructurii de transport

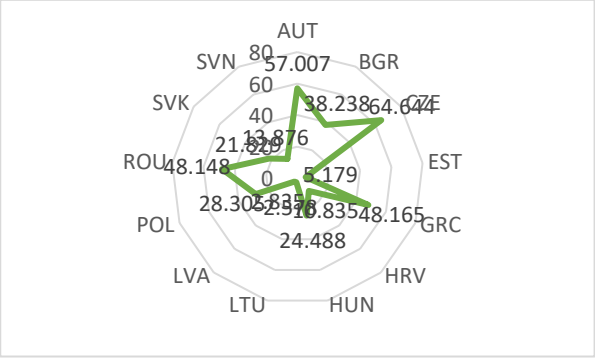
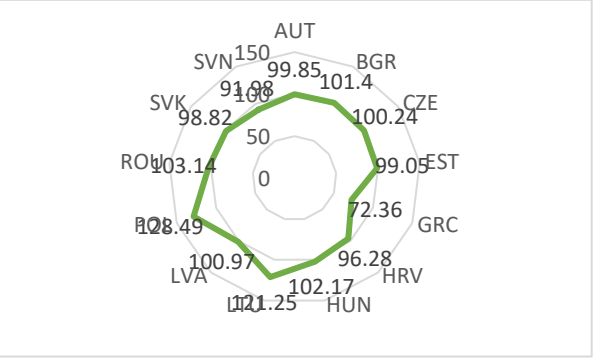

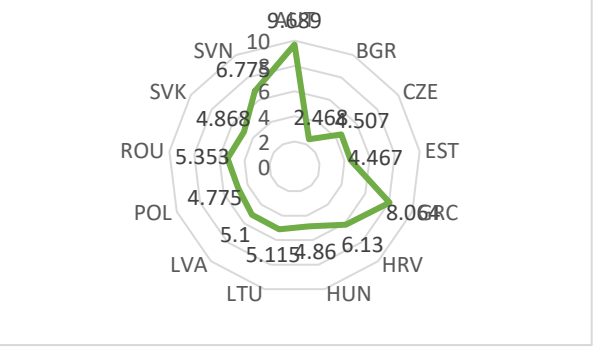
<p>a. Densitatea autostrăzilor (2021) [km/1000 kmp]</p>	<p>b. Investiții în infrastructura rutieră (2021) / mil. euro</p>																																																								
<table border="1"> <thead> <tr> <th>Țară</th> <th>Densitate [km/1000 kmp]</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td>AUT</td><td>40</td></tr> <tr><td>BGR</td><td>20.85</td></tr> <tr><td>CZE</td><td>7.26</td></tr> <tr><td>EST</td><td>0.42</td></tr> <tr><td>GRC</td><td>17.58</td></tr> <tr><td>HRV</td><td>23.25</td></tr> <tr><td>HUN</td><td>19.98</td></tr> <tr><td>LVA</td><td>6.12</td></tr> <tr><td>LTU</td><td>5.63</td></tr> <tr><td>POL</td><td>17.31</td></tr> <tr><td>ROU</td><td>3.9</td></tr> <tr><td>SVK</td><td>30.38</td></tr> <tr><td>SVN</td><td>30</td></tr> </tbody> </table>	Țară	Densitate [km/1000 kmp]	AUT	40	BGR	20.85	CZE	7.26	EST	0.42	GRC	17.58	HRV	23.25	HUN	19.98	LVA	6.12	LTU	5.63	POL	17.31	ROU	3.9	SVK	30.38	SVN	30	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Țară</th> <th>Investiții [mil. euro]</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td>AUT</td><td>4000.0</td></tr> <tr><td>BGR</td><td>1817.6</td></tr> <tr><td>CZE</td><td>181.0</td></tr> <tr><td>EST</td><td>281.0</td></tr> <tr><td>GRC</td><td>1730.7</td></tr> <tr><td>HRV</td><td>1646.4</td></tr> <tr><td>HUN</td><td>501.8</td></tr> <tr><td>LVA</td><td>169.8</td></tr> <tr><td>LTU</td><td>201.4</td></tr> <tr><td>POL</td><td>169.8</td></tr> <tr><td>ROU</td><td>2181.6</td></tr> <tr><td>SVK</td><td>1000.0</td></tr> <tr><td>SVN</td><td>1000.0</td></tr> </tbody> </table>	Țară	Investiții [mil. euro]	AUT	4000.0	BGR	1817.6	CZE	181.0	EST	281.0	GRC	1730.7	HRV	1646.4	HUN	501.8	LVA	169.8	LTU	201.4	POL	169.8	ROU	2181.6	SVK	1000.0	SVN	1000.0
Țară	Densitate [km/1000 kmp]																																																								
AUT	40																																																								
BGR	20.85																																																								
CZE	7.26																																																								
EST	0.42																																																								
GRC	17.58																																																								
HRV	23.25																																																								
HUN	19.98																																																								
LVA	6.12																																																								
LTU	5.63																																																								
POL	17.31																																																								
ROU	3.9																																																								
SVK	30.38																																																								
SVN	30																																																								
Țară	Investiții [mil. euro]																																																								
AUT	4000.0																																																								
BGR	1817.6																																																								
CZE	181.0																																																								
EST	281.0																																																								
GRC	1730.7																																																								
HRV	1646.4																																																								
HUN	501.8																																																								
LVA	169.8																																																								
LTU	201.4																																																								
POL	169.8																																																								
ROU	2181.6																																																								
SVK	1000.0																																																								
SVN	1000.0																																																								
<p>Sursa: Eurostat (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ROAD_IF_MOTORWA/default/table?lang=en).</p>	<p>Sursa: Eurostat (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ROAD_EC_INVEST/default/table?lang=en) & OECD.Stat (https://stats.oecd.org/index.aspx?queryid=54695).</p>																																																								
<p>c. Densitatea căilor ferate (2021) [km/1000 kmp]</p>	<p>d. Ponderea căilor ferate electrificate (2021) [%]</p>																																																								
<table border="1"> <thead> <tr> <th>Țară</th> <th>Densitate [km/1000 kmp]</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td>AUT</td><td>200</td></tr> <tr><td>BGR</td><td>193.4</td></tr> <tr><td>CZE</td><td>77.2</td></tr> <tr><td>EST</td><td>23</td></tr> <tr><td>GRC</td><td>69.6</td></tr> <tr><td>HRV</td><td>124.5</td></tr> <tr><td>HUN</td><td>35.9</td></tr> <tr><td>LVA</td><td>119.8</td></tr> <tr><td>LTU</td><td>34.2</td></tr> <tr><td>POL</td><td>84.1</td></tr> <tr><td>ROU</td><td>73.9</td></tr> <tr><td>SVK</td><td>107.4</td></tr> <tr><td>SVN</td><td>150</td></tr> </tbody> </table>	Țară	Densitate [km/1000 kmp]	AUT	200	BGR	193.4	CZE	77.2	EST	23	GRC	69.6	HRV	124.5	HUN	35.9	LVA	119.8	LTU	34.2	POL	84.1	ROU	73.9	SVK	107.4	SVN	150	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Țară</th> <th>Pondere [%]</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td>AUT</td><td>57.5</td></tr> <tr><td>BGR</td><td>70.6</td></tr> <tr><td>CZE</td><td>45.2</td></tr> <tr><td>EST</td><td>10.5</td></tr> <tr><td>GRC</td><td>44.5</td></tr> <tr><td>HRV</td><td>49.7</td></tr> <tr><td>HUN</td><td>22.6</td></tr> <tr><td>LVA</td><td>47.4</td></tr> <tr><td>LTU</td><td>22.6</td></tr> <tr><td>POL</td><td>42.5</td></tr> <tr><td>ROU</td><td>42.5</td></tr> <tr><td>SVK</td><td>43.7</td></tr> <tr><td>SVN</td><td>57.5</td></tr> </tbody> </table>	Țară	Pondere [%]	AUT	57.5	BGR	70.6	CZE	45.2	EST	10.5	GRC	44.5	HRV	49.7	HUN	22.6	LVA	47.4	LTU	22.6	POL	42.5	ROU	42.5	SVK	43.7	SVN	57.5
Țară	Densitate [km/1000 kmp]																																																								
AUT	200																																																								
BGR	193.4																																																								
CZE	77.2																																																								
EST	23																																																								
GRC	69.6																																																								
HRV	124.5																																																								
HUN	35.9																																																								
LVA	119.8																																																								
LTU	34.2																																																								
POL	84.1																																																								
ROU	73.9																																																								
SVK	107.4																																																								
SVN	150																																																								
Țară	Pondere [%]																																																								
AUT	57.5																																																								
BGR	70.6																																																								
CZE	45.2																																																								
EST	10.5																																																								
GRC	44.5																																																								
HRV	49.7																																																								
HUN	22.6																																																								
LVA	47.4																																																								
LTU	22.6																																																								
POL	42.5																																																								
ROU	42.5																																																								
SVK	43.7																																																								
SVN	57.5																																																								
<p>Sursa: Eurostat (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/RAIL_IF_TRACKS/default/table?lang=en).</p>	<p>Sursa: Eurostat (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/RAIL_IF_TRACKS_custom_7498572/default/table?lang=en).</p>																																																								
<p>e. Lungimea căilor ferate de mare viteză (2018) [km]</p>	<p>f. Investiții în infrastructura feroviară (2021) [mil. euro]</p>																																																								
<table border="1"> <thead> <tr> <th>Țară</th> <th>Lungime [km]</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td>AUT</td><td>800</td></tr> <tr><td>BGR</td><td>560</td></tr> <tr><td>CZE</td><td>0</td></tr> <tr><td>EST</td><td>0</td></tr> <tr><td>GRC</td><td>605</td></tr> <tr><td>HRV</td><td>0</td></tr> <tr><td>HUN</td><td>0</td></tr> <tr><td>LVA</td><td>0</td></tr> <tr><td>LTU</td><td>0</td></tr> <tr><td>POL</td><td>465</td></tr> <tr><td>ROU</td><td>0</td></tr> <tr><td>SVK</td><td>0</td></tr> <tr><td>SVN</td><td>0</td></tr> </tbody> </table>	Țară	Lungime [km]	AUT	800	BGR	560	CZE	0	EST	0	GRC	605	HRV	0	HUN	0	LVA	0	LTU	0	POL	465	ROU	0	SVK	0	SVN	0	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Țară</th> <th>Investiții [mil. euro]</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td>AUT</td><td>2249.50</td></tr> <tr><td>BGR</td><td>1448.91</td></tr> <tr><td>CZE</td><td>0</td></tr> <tr><td>EST</td><td>0</td></tr> <tr><td>GRC</td><td>1090.00</td></tr> <tr><td>HRV</td><td>0</td></tr> <tr><td>HUN</td><td>0</td></tr> <tr><td>LVA</td><td>0</td></tr> <tr><td>LTU</td><td>0</td></tr> <tr><td>POL</td><td>683.82</td></tr> <tr><td>ROU</td><td>509.00</td></tr> <tr><td>SVK</td><td>1500.00</td></tr> <tr><td>SVN</td><td>2500.00</td></tr> </tbody> </table>	Țară	Investiții [mil. euro]	AUT	2249.50	BGR	1448.91	CZE	0	EST	0	GRC	1090.00	HRV	0	HUN	0	LVA	0	LTU	0	POL	683.82	ROU	509.00	SVK	1500.00	SVN	2500.00
Țară	Lungime [km]																																																								
AUT	800																																																								
BGR	560																																																								
CZE	0																																																								
EST	0																																																								
GRC	605																																																								
HRV	0																																																								
HUN	0																																																								
LVA	0																																																								
LTU	0																																																								
POL	465																																																								
ROU	0																																																								
SVK	0																																																								
SVN	0																																																								
Țară	Investiții [mil. euro]																																																								
AUT	2249.50																																																								
BGR	1448.91																																																								
CZE	0																																																								
EST	0																																																								
GRC	1090.00																																																								
HRV	0																																																								
HUN	0																																																								
LVA	0																																																								
LTU	0																																																								
POL	683.82																																																								
ROU	509.00																																																								
SVK	1500.00																																																								
SVN	2500.00																																																								
<p>Sursa: Eurostat (calcul proprii).</p>	<p>OECD.Stat (https://stats.oecd.org/index.aspx?queryid=54695).</p>																																																								

g. Aeroporturi comerciale (2020) [număr]	h. Investiții în infrastructura aeroportuară (2021) [mil. Euro]
<p>Sursa: Eurostat (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/AVIA_IF_ARP/default/table?lang=en).</p>	<p>Sursa: OECD.Stat (https://stats.oecd.org/index.aspx?queryid=54695).</p>
i. Lungimea conductelor (2021) [km]	j. Investiții în infrastructura căilor navigabile interioare (2021) [mil. Euro]
<p>Sursa: Eurostat (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/PIPE_IF_LENGTH/default/table?lang=en).</p>	<p>Sursa: Eurostat (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/IWW_EC_INVEST/default/table?lang=en) & OECD.Stat (https://stats.oecd.org/index.aspx?queryid=54695).</p>

Sursa: concepția autorilor.

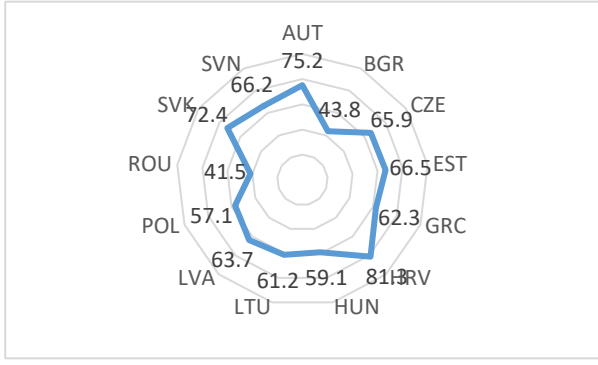
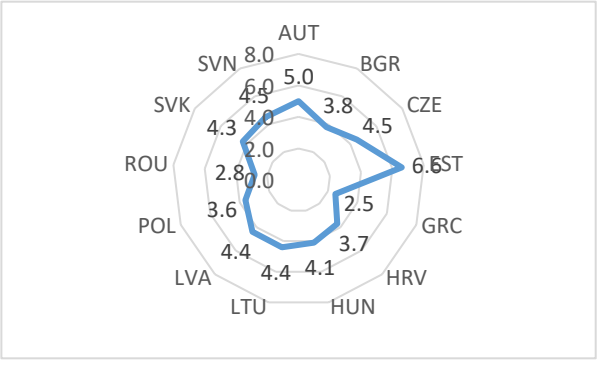
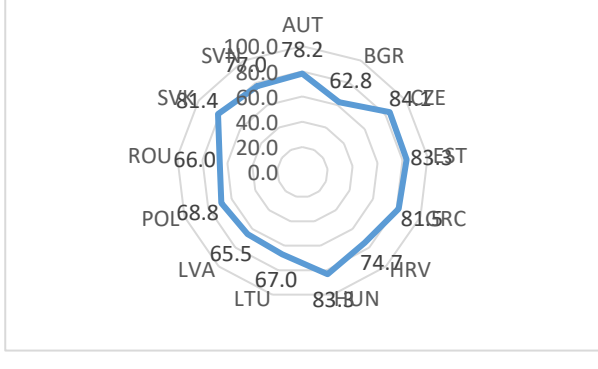
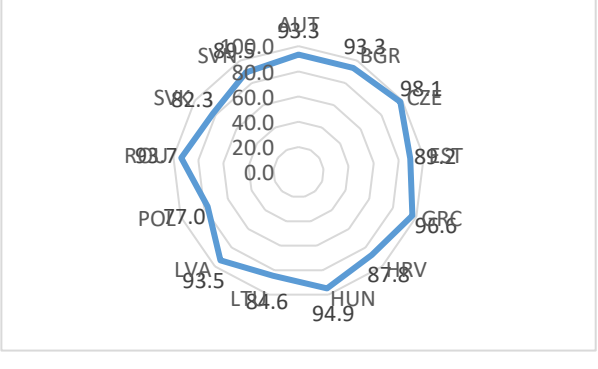
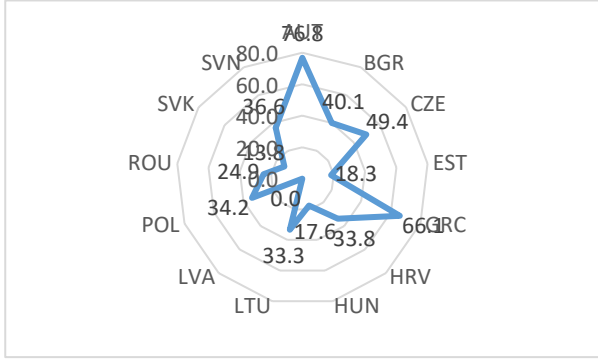
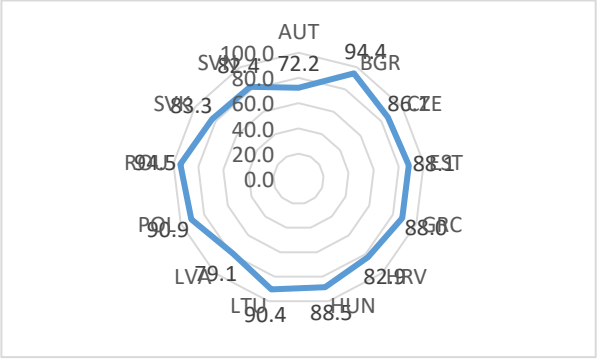
Tabelul 9. Comparații regionale în I3M pe dimensiunea infrastructurii energetice

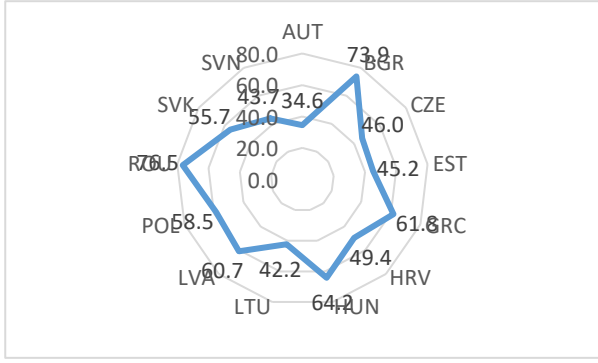
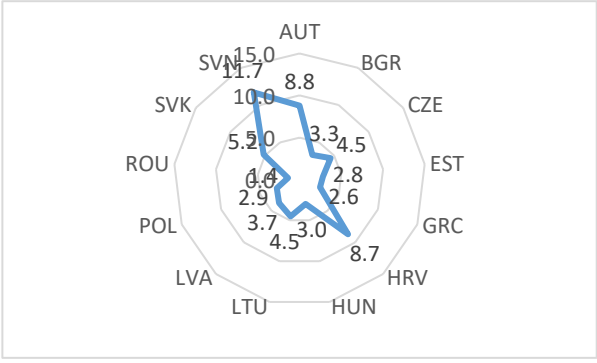
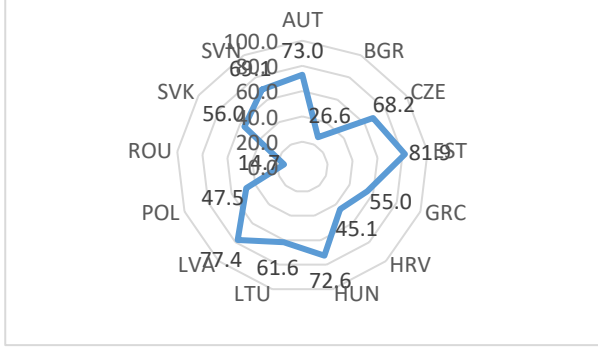
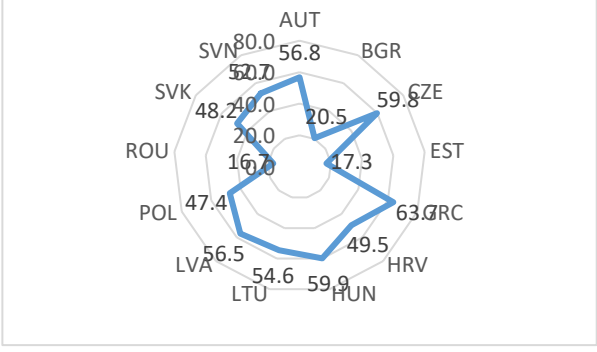
<p>a. Dependența de importurile de energie pe produse (2021) [%]</p>	<p>b. Dependența de importurile de gaze naturale din Rusia (2020) [%]</p>																																																								
<table border="1"> <thead> <tr> <th>Țară</th> <th>Valoare [%]</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td>AUT</td><td>80</td></tr> <tr><td>BGR</td><td>51.951</td></tr> <tr><td>CZE</td><td>36.137</td></tr> <tr><td>EST</td><td>1.412</td></tr> <tr><td>GRC</td><td>73.819</td></tr> <tr><td>HRV</td><td>54.539</td></tr> <tr><td>HUN</td><td>54.11</td></tr> <tr><td>LVA</td><td>38.333</td></tr> <tr><td>LTU</td><td>73.272</td></tr> <tr><td>POL</td><td>40.443</td></tr> <tr><td>ROU</td><td>31.645</td></tr> <tr><td>SVK</td><td>52.584</td></tr> <tr><td>SVN</td><td>48.615</td></tr> </tbody> </table>	Țară	Valoare [%]	AUT	80	BGR	51.951	CZE	36.137	EST	1.412	GRC	73.819	HRV	54.539	HUN	54.11	LVA	38.333	LTU	73.272	POL	40.443	ROU	31.645	SVK	52.584	SVN	48.615	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Țară</th> <th>Valoare [%]</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td>AUT</td><td>100</td></tr> <tr><td>BGR</td><td>83.708</td></tr> <tr><td>CZE</td><td>100</td></tr> <tr><td>EST</td><td>100</td></tr> <tr><td>GRC</td><td>48.22</td></tr> <tr><td>HRV</td><td>64.11</td></tr> <tr><td>HUN</td><td>95</td></tr> <tr><td>LVA</td><td>41.75</td></tr> <tr><td>LTU</td><td>100</td></tr> <tr><td>POL</td><td>69.56</td></tr> <tr><td>ROU</td><td>8.82</td></tr> <tr><td>SVK</td><td>89.45</td></tr> <tr><td>SVN</td><td>80</td></tr> </tbody> </table>	Țară	Valoare [%]	AUT	100	BGR	83.708	CZE	100	EST	100	GRC	48.22	HRV	64.11	HUN	95	LVA	41.75	LTU	100	POL	69.56	ROU	8.82	SVK	89.45	SVN	80
Țară	Valoare [%]																																																								
AUT	80																																																								
BGR	51.951																																																								
CZE	36.137																																																								
EST	1.412																																																								
GRC	73.819																																																								
HRV	54.539																																																								
HUN	54.11																																																								
LVA	38.333																																																								
LTU	73.272																																																								
POL	40.443																																																								
ROU	31.645																																																								
SVK	52.584																																																								
SVN	48.615																																																								
Țară	Valoare [%]																																																								
AUT	100																																																								
BGR	83.708																																																								
CZE	100																																																								
EST	100																																																								
GRC	48.22																																																								
HRV	64.11																																																								
HUN	95																																																								
LVA	41.75																																																								
LTU	100																																																								
POL	69.56																																																								
ROU	8.82																																																								
SVK	89.45																																																								
SVN	80																																																								
<p>Sursa: Eurostat (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/SDG_07_50/default/table?lang=en).</p>	<p>Sursa: Eurostat (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/NRG_IND_IDOGAS/default/table?lang=en).</p>																																																								
<p>c. Dependența de importurile de petrol și produse petroliere din Rusia (2020) [%]</p>	<p>d. Ponderea energiei din surse regenerabile (2021) [%]</p>																																																								
<table border="1"> <thead> <tr> <th>Țară</th> <th>Valoare [%]</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td>AUT</td><td>100</td></tr> <tr><td>BGR</td><td>26.75</td></tr> <tr><td>CZE</td><td>46.94</td></tr> <tr><td>EST</td><td>69.15</td></tr> <tr><td>GRC</td><td>15.77</td></tr> <tr><td>HRV</td><td>27.39</td></tr> <tr><td>HUN</td><td>50.51</td></tr> <tr><td>LVA</td><td>68.17</td></tr> <tr><td>LTU</td><td>71.93</td></tr> <tr><td>POL</td><td>69.47</td></tr> <tr><td>ROU</td><td>29.13</td></tr> <tr><td>SVK</td><td>88.63</td></tr> <tr><td>SVN</td><td>100</td></tr> </tbody> </table>	Țară	Valoare [%]	AUT	100	BGR	26.75	CZE	46.94	EST	69.15	GRC	15.77	HRV	27.39	HUN	50.51	LVA	68.17	LTU	71.93	POL	69.47	ROU	29.13	SVK	88.63	SVN	100	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Țară</th> <th>Valoare [%]</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td>AUT</td><td>50</td></tr> <tr><td>BGR</td><td>6.445</td></tr> <tr><td>CZE</td><td>17.015</td></tr> <tr><td>EST</td><td>38.05</td></tr> <tr><td>GRC</td><td>21.928</td></tr> <tr><td>HRV</td><td>31.329</td></tr> <tr><td>HUN</td><td>28.23</td></tr> <tr><td>LVA</td><td>14.11</td></tr> <tr><td>LTU</td><td>14.11</td></tr> <tr><td>POL</td><td>15.674</td></tr> <tr><td>ROU</td><td>23.596</td></tr> <tr><td>SVK</td><td>17.412</td></tr> <tr><td>SVN</td><td>25</td></tr> </tbody> </table>	Țară	Valoare [%]	AUT	50	BGR	6.445	CZE	17.015	EST	38.05	GRC	21.928	HRV	31.329	HUN	28.23	LVA	14.11	LTU	14.11	POL	15.674	ROU	23.596	SVK	17.412	SVN	25
Țară	Valoare [%]																																																								
AUT	100																																																								
BGR	26.75																																																								
CZE	46.94																																																								
EST	69.15																																																								
GRC	15.77																																																								
HRV	27.39																																																								
HUN	50.51																																																								
LVA	68.17																																																								
LTU	71.93																																																								
POL	69.47																																																								
ROU	29.13																																																								
SVK	88.63																																																								
SVN	100																																																								
Țară	Valoare [%]																																																								
AUT	50																																																								
BGR	6.445																																																								
CZE	17.015																																																								
EST	38.05																																																								
GRC	21.928																																																								
HRV	31.329																																																								
HUN	28.23																																																								
LVA	14.11																																																								
LTU	14.11																																																								
POL	15.674																																																								
ROU	23.596																																																								
SVK	17.412																																																								
SVN	25																																																								
<p>Sursa: Eurostat (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/NRG_IND_IDOOIL/default/table?lang=en).</p>	<p>Sursa: Eurostat (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/NRG_IND_REN_custom_7493891/default/table?lang=en).</p>																																																								
<p>e. Importul de petrol (2021) [mil. tone]</p>	<p>f. Importul de gaze naturale (2021) [mld. m3]</p>																																																								
<table border="1"> <thead> <tr> <th>Țară</th> <th>Valoare [mil. tone]</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td>AUT</td><td>7.567</td></tr> <tr><td>BGR</td><td>4.153</td></tr> <tr><td>CZE</td><td>16.841</td></tr> <tr><td>EST</td><td>0</td></tr> <tr><td>GRC</td><td>23.407</td></tr> <tr><td>HRV</td><td>8.008</td></tr> <tr><td>HUN</td><td>6.008</td></tr> <tr><td>LVA</td><td>0.1761</td></tr> <tr><td>LTU</td><td>8.008</td></tr> <tr><td>POL</td><td>23.819</td></tr> <tr><td>ROU</td><td>0.1761</td></tr> <tr><td>SVK</td><td>5.467</td></tr> <tr><td>SVN</td><td>25</td></tr> </tbody> </table>	Țară	Valoare [mil. tone]	AUT	7.567	BGR	4.153	CZE	16.841	EST	0	GRC	23.407	HRV	8.008	HUN	6.008	LVA	0.1761	LTU	8.008	POL	23.819	ROU	0.1761	SVK	5.467	SVN	25	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Țară</th> <th>Valoare [mld. m3]</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td>AUT</td><td>4.754</td></tr> <tr><td>BGR</td><td>3.29</td></tr> <tr><td>CZE</td><td>28.718</td></tr> <tr><td>EST</td><td>0.506</td></tr> <tr><td>GRC</td><td>29.426</td></tr> <tr><td>HRV</td><td>7.479</td></tr> <tr><td>HUN</td><td>2.422</td></tr> <tr><td>LVA</td><td>1.186</td></tr> <tr><td>LTU</td><td>2.422</td></tr> <tr><td>POL</td><td>18.502</td></tr> <tr><td>ROU</td><td>5.181</td></tr> <tr><td>SVK</td><td>10</td></tr> <tr><td>SVN</td><td>20</td></tr> </tbody> </table>	Țară	Valoare [mld. m3]	AUT	4.754	BGR	3.29	CZE	28.718	EST	0.506	GRC	29.426	HRV	7.479	HUN	2.422	LVA	1.186	LTU	2.422	POL	18.502	ROU	5.181	SVK	10	SVN	20
Țară	Valoare [mil. tone]																																																								
AUT	7.567																																																								
BGR	4.153																																																								
CZE	16.841																																																								
EST	0																																																								
GRC	23.407																																																								
HRV	8.008																																																								
HUN	6.008																																																								
LVA	0.1761																																																								
LTU	8.008																																																								
POL	23.819																																																								
ROU	0.1761																																																								
SVK	5.467																																																								
SVN	25																																																								
Țară	Valoare [mld. m3]																																																								
AUT	4.754																																																								
BGR	3.29																																																								
CZE	28.718																																																								
EST	0.506																																																								
GRC	29.426																																																								
HRV	7.479																																																								
HUN	2.422																																																								
LVA	1.186																																																								
LTU	2.422																																																								
POL	18.502																																																								
ROU	5.181																																																								
SVK	10																																																								
SVN	20																																																								
<p>Sursa: Eurostat (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/NRG_TI_OIL_custom_7494332/default/table?lang=en).</p>	<p>Sursa: Eurostat (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/NRG_TI_GAS_custom_7494513/default/table?lang=en).</p>																																																								

<p>g. Producția netă de energie electrică (2021) [TWh]</p>	<p>h. Eficiența energetică în consumul final de energie raportat la anul 2005 (2021) [index = 100]</p>
	
<p>Sursa: Eurostat (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/NRG_IND_PEH__custom_7495139/default/table?lang=en).</p>	<p>Sursa: Eurostat (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/NRG_IND_EFF__custom_7495483/default/table?lang=en).</p>
<p>i. Intensitatea energetică raportată la PIB (2021) [kg petrol echivalent la mia de euro]</p>	<p>j. Productivitatea energetică (2021) [euro/kg echivalent petrol]</p>
	
<p>Sursa: Eurostat (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/NRG_IND_EI__custom_7496041/default/table?lang=en).</p>	<p>Sursa: Eurostat (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/NRG_IND_EP__custom_7496224/default/table?lang=en).</p>

Sursa: concepția autorilor.

Tabelul 10. Comparații regionale în I3M pe dimensiunea infrastructurii digitale

a. Competențe cel puțin de bază în materie de conținut digital (2021) [% din populație]	b. Specialiști IT (2022) [% din angajați]																																																								
 <table border="1"> <caption>Data for Chart a: Competențe cel puțin de bază în materie de conținut digital (2021) [% din populație]</caption> <thead> <tr><th>Țară</th><th>Valoare (%)</th></tr> </thead> <tbody> <tr><td>AUT</td><td>75.2</td></tr> <tr><td>BGR</td><td>65.9</td></tr> <tr><td>CZE</td><td>65.9</td></tr> <tr><td>EST</td><td>66.5</td></tr> <tr><td>GRC</td><td>62.3</td></tr> <tr><td>HRV</td><td>81.1</td></tr> <tr><td>HUN</td><td>59.1</td></tr> <tr><td>LVA</td><td>63.7</td></tr> <tr><td>LTU</td><td>61.2</td></tr> <tr><td>POL</td><td>57.1</td></tr> <tr><td>ROU</td><td>41.5</td></tr> <tr><td>SVK</td><td>72.4</td></tr> <tr><td>SVN</td><td>66.2</td></tr> </tbody> </table>	Țară	Valoare (%)	AUT	75.2	BGR	65.9	CZE	65.9	EST	66.5	GRC	62.3	HRV	81.1	HUN	59.1	LVA	63.7	LTU	61.2	POL	57.1	ROU	41.5	SVK	72.4	SVN	66.2	 <table border="1"> <caption>Data for Chart b: Specialiști IT (2022) [% din angajați]</caption> <thead> <tr><th>Țară</th><th>Valoare (%)</th></tr> </thead> <tbody> <tr><td>AUT</td><td>5.0</td></tr> <tr><td>BGR</td><td>3.8</td></tr> <tr><td>CZE</td><td>4.5</td></tr> <tr><td>EST</td><td>6.5</td></tr> <tr><td>GRC</td><td>2.5</td></tr> <tr><td>HRV</td><td>3.7</td></tr> <tr><td>HUN</td><td>4.1</td></tr> <tr><td>LVA</td><td>4.4</td></tr> <tr><td>LTU</td><td>4.4</td></tr> <tr><td>POL</td><td>3.6</td></tr> <tr><td>ROU</td><td>2.8</td></tr> <tr><td>SVK</td><td>4.3</td></tr> <tr><td>SVN</td><td>8.0</td></tr> </tbody> </table>	Țară	Valoare (%)	AUT	5.0	BGR	3.8	CZE	4.5	EST	6.5	GRC	2.5	HRV	3.7	HUN	4.1	LVA	4.4	LTU	4.4	POL	3.6	ROU	2.8	SVK	4.3	SVN	8.0
Țară	Valoare (%)																																																								
AUT	75.2																																																								
BGR	65.9																																																								
CZE	65.9																																																								
EST	66.5																																																								
GRC	62.3																																																								
HRV	81.1																																																								
HUN	59.1																																																								
LVA	63.7																																																								
LTU	61.2																																																								
POL	57.1																																																								
ROU	41.5																																																								
SVK	72.4																																																								
SVN	66.2																																																								
Țară	Valoare (%)																																																								
AUT	5.0																																																								
BGR	3.8																																																								
CZE	4.5																																																								
EST	6.5																																																								
GRC	2.5																																																								
HRV	3.7																																																								
HUN	4.1																																																								
LVA	4.4																																																								
LTU	4.4																																																								
POL	3.6																																																								
ROU	2.8																																																								
SVK	4.3																																																								
SVN	8.0																																																								
<p>Sursa: Eurostat (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ISOC_SK_DSKL_I21_custom_7550143/default/table?lang=en).</p>	<p>Sursa: Eurostat (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ISOC_SKS_ITSP_T_custom_7550188/default/table?lang=en).</p>																																																								
c. Rata globală de utilizare a serviciilor în bandă largă fixă (2021) [% din gospodării]	d. Acoperire de bandă largă de mare viteză, viteză descărcare > 30 Mbps (2021) [% din gospodării]																																																								
 <table border="1"> <caption>Data for Chart c: Rata globală de utilizare a serviciilor în bandă largă fixă (2021) [% din gospodării]</caption> <thead> <tr><th>Țară</th><th>Valoare (%)</th></tr> </thead> <tbody> <tr><td>AUT</td><td>78.2</td></tr> <tr><td>BGR</td><td>62.8</td></tr> <tr><td>CZE</td><td>84.0</td></tr> <tr><td>EST</td><td>83.0</td></tr> <tr><td>GRC</td><td>81.0</td></tr> <tr><td>HRV</td><td>74.0</td></tr> <tr><td>HUN</td><td>83.0</td></tr> <tr><td>LVA</td><td>65.5</td></tr> <tr><td>LTU</td><td>67.0</td></tr> <tr><td>POL</td><td>68.8</td></tr> <tr><td>ROU</td><td>0.0</td></tr> <tr><td>SVK</td><td>81.4</td></tr> <tr><td>SVN</td><td>100.0</td></tr> </tbody> </table>	Țară	Valoare (%)	AUT	78.2	BGR	62.8	CZE	84.0	EST	83.0	GRC	81.0	HRV	74.0	HUN	83.0	LVA	65.5	LTU	67.0	POL	68.8	ROU	0.0	SVK	81.4	SVN	100.0	 <table border="1"> <caption>Data for Chart d: Acoperire de bandă largă de mare viteză, viteză descărcare > 30 Mbps (2021) [% din gospodării]</caption> <thead> <tr><th>Țară</th><th>Valoare (%)</th></tr> </thead> <tbody> <tr><td>AUT</td><td>93.3</td></tr> <tr><td>BGR</td><td>93.3</td></tr> <tr><td>CZE</td><td>98.1</td></tr> <tr><td>EST</td><td>89.2</td></tr> <tr><td>GRC</td><td>96.6</td></tr> <tr><td>HRV</td><td>87.8</td></tr> <tr><td>HUN</td><td>94.9</td></tr> <tr><td>LVA</td><td>93.5</td></tr> <tr><td>LTU</td><td>84.6</td></tr> <tr><td>POL</td><td>77.0</td></tr> <tr><td>ROU</td><td>0.0</td></tr> <tr><td>SVK</td><td>82.3</td></tr> <tr><td>SVN</td><td>109.0</td></tr> </tbody> </table>	Țară	Valoare (%)	AUT	93.3	BGR	93.3	CZE	98.1	EST	89.2	GRC	96.6	HRV	87.8	HUN	94.9	LVA	93.5	LTU	84.6	POL	77.0	ROU	0.0	SVK	82.3	SVN	109.0
Țară	Valoare (%)																																																								
AUT	78.2																																																								
BGR	62.8																																																								
CZE	84.0																																																								
EST	83.0																																																								
GRC	81.0																																																								
HRV	74.0																																																								
HUN	83.0																																																								
LVA	65.5																																																								
LTU	67.0																																																								
POL	68.8																																																								
ROU	0.0																																																								
SVK	81.4																																																								
SVN	100.0																																																								
Țară	Valoare (%)																																																								
AUT	93.3																																																								
BGR	93.3																																																								
CZE	98.1																																																								
EST	89.2																																																								
GRC	96.6																																																								
HRV	87.8																																																								
HUN	94.9																																																								
LVA	93.5																																																								
LTU	84.6																																																								
POL	77.0																																																								
ROU	0.0																																																								
SVK	82.3																																																								
SVN	109.0																																																								
<p>Sursa: Eurostat (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ISOC_CI_IT_H_custom_7550226/default/table?lang=en).</p>	<p>Sursa: Eurostat (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ISOC_CBS_custom_7551471/default/table?lang=en).</p>																																																								
e. Acoperire 5G (2021) [% din zonele populate]	f. Achiziții online (ultimele 3 luni) de la comercianți naționali (2022) [% din populație]																																																								
 <table border="1"> <caption>Data for Chart e: Acoperire 5G (2021) [% din zonele populate]</caption> <thead> <tr><th>Țară</th><th>Valoare (%)</th></tr> </thead> <tbody> <tr><td>AUT</td><td>76.8</td></tr> <tr><td>BGR</td><td>40.1</td></tr> <tr><td>CZE</td><td>49.4</td></tr> <tr><td>EST</td><td>48.3</td></tr> <tr><td>GRC</td><td>66.0</td></tr> <tr><td>HRV</td><td>33.8</td></tr> <tr><td>HUN</td><td>17.6</td></tr> <tr><td>LVA</td><td>33.3</td></tr> <tr><td>LTU</td><td>33.3</td></tr> <tr><td>POL</td><td>34.2</td></tr> <tr><td>ROU</td><td>0.0</td></tr> <tr><td>SVK</td><td>36.6</td></tr> <tr><td>SVN</td><td>80.0</td></tr> </tbody> </table>	Țară	Valoare (%)	AUT	76.8	BGR	40.1	CZE	49.4	EST	48.3	GRC	66.0	HRV	33.8	HUN	17.6	LVA	33.3	LTU	33.3	POL	34.2	ROU	0.0	SVK	36.6	SVN	80.0	 <table border="1"> <caption>Data for Chart f: Achiziții online (ultimele 3 luni) de la comercianți naționali (2022) [% din populație]</caption> <thead> <tr><th>Țară</th><th>Valoare (%)</th></tr> </thead> <tbody> <tr><td>AUT</td><td>72.2</td></tr> <tr><td>BGR</td><td>94.4</td></tr> <tr><td>CZE</td><td>86.0</td></tr> <tr><td>EST</td><td>88.9</td></tr> <tr><td>GRC</td><td>88.6</td></tr> <tr><td>HRV</td><td>82.0</td></tr> <tr><td>HUN</td><td>88.5</td></tr> <tr><td>LVA</td><td>79.1</td></tr> <tr><td>LTU</td><td>90.4</td></tr> <tr><td>POL</td><td>90.9</td></tr> <tr><td>ROU</td><td>94.5</td></tr> <tr><td>SVK</td><td>83.3</td></tr> <tr><td>SVN</td><td>100.0</td></tr> </tbody> </table>	Țară	Valoare (%)	AUT	72.2	BGR	94.4	CZE	86.0	EST	88.9	GRC	88.6	HRV	82.0	HUN	88.5	LVA	79.1	LTU	90.4	POL	90.9	ROU	94.5	SVK	83.3	SVN	100.0
Țară	Valoare (%)																																																								
AUT	76.8																																																								
BGR	40.1																																																								
CZE	49.4																																																								
EST	48.3																																																								
GRC	66.0																																																								
HRV	33.8																																																								
HUN	17.6																																																								
LVA	33.3																																																								
LTU	33.3																																																								
POL	34.2																																																								
ROU	0.0																																																								
SVK	36.6																																																								
SVN	80.0																																																								
Țară	Valoare (%)																																																								
AUT	72.2																																																								
BGR	94.4																																																								
CZE	86.0																																																								
EST	88.9																																																								
GRC	88.6																																																								
HRV	82.0																																																								
HUN	88.5																																																								
LVA	79.1																																																								
LTU	90.4																																																								
POL	90.9																																																								
ROU	94.5																																																								
SVK	83.3																																																								
SVN	100.0																																																								

<p>Sursa: Eurostat (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ISOC_CBT__custom_7551521/default/table?lang=en).</p>	<p>Sursa: Eurostat (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ISOC_EC_IBOS__custom_7552126/default/table?lang=en).</p>
<p>g. IMM-uri care au cel puțin un nivel de bază de intensitate digitală (2021) [% din IMM-uri]</p>	<p>h. Întreprinderi care utilizează cel puțin o tehnologie de tip AI (2021) [% din întreprinderi]</p>
	
<p>Sursa: Eurostat (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ISOC_E_DIIN2__custom_7551645/default/table?lang=en).</p>	<p>Sursa: Eurostat (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ISOC_EB_AIN2__custom_7551747/default/table?lang=en).</p>
<p>i. Utilizatori ai soluțiilor de e-guvernare - interacțiune cu autoritățile publice în ultimele 12 luni (2021) [% din populație]</p>	<p>j. Fără probleme la utilizarea website-urilor sau aplicațiilor autorităților publice (2022) [% din populație ce a utilizat internetul în ultimul an]</p>
	
<p>Sursa: Eurostat (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ISOC_CIEGI_AC__custom_7551802/default/table?lang=en).</p>	<p>Sursa: Eurostat (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ISOC_CIEGI_PB22__custom_7552037/default/table?lang=en).</p>

Sursa: concepția autorilor.

3.4. Geometrii (variabile regional): viziuni complementare sau contradictorii

3.4.1. Statele Unite ale Americii: „the business of politics is... business”

Vector al strângerii legăturilor statelor central-est-europene cu SUA, coagulate la finele Războiului Rece și încununată, în anii 2000, cu extinderea NATO în regiune, I3M a beneficiat de susținere bipartizană (republicană și democrată) încă de la fondare. Înșirate de-a lungul flancului estic al Alianței, statele membre ale Inițiativei sunt vitale intereselor de securitate și economice ale SUA în regiune, totuși nu oricum, ci dând dovadă, ele însele, de voință politică și de determinare în Uniunea Europeană. Narativul politic(os) al „cooperării transatlantice” (dintre UE și SUA) este invariabil însoțit de cel pragmatic al „suveranității economice” și

„rezilienței” țărilor I3M în fața eforturilor Rusiei de a-și manipula vecinii mai mici prin pârgii economice și energetice, efort care reclamă fermitatea acestora inclusiv față de marile puteri europene! Atât Germania, influentă la Bruxelles, cât și Austria sau Ungaria au dovedit că au o interpretare proprie a temporizării reducerii dependenței de gazul rusesc, lezând interesul american de a se consacra ca alternativă energetică „etică” pentru Europa. Iar pentru un cap de pod energetic american solid în ECE este nevoie de armonizarea pozițiilor țărilor aliate din regiune în mecanismele comunitare de decizie, promovându-se reducerea coordonată a dependenței, caz în care SUA au dovedit că au contraoferta pregătită, diferind doar marfa în funcție de administrația în exercițiu. În 2018, Forumul de afaceri al I3M de la București îl primea pe secretarul american pentru Energie, Rick Perry, trimis de președintele (republican) Trump pentru a promova exporturile americane de GNL, în timp ce în 2023, la același eveniment, John Kerry, emisarul special pentru climă al președintelui (democrat) Biden, prezenta, de data aceasta, soluția minireactoarelor nucleare NuScale, ca răspuns politico-economic la aceeași amenințare a dependenței energetice a statelor din regiune de Federația Rusă.

Diplomația „antreprenorială”, capitalistă, a SUA, altoită abil pe marile mize de securitate, face parte din cultura acestei țări. America arhetipală este motorizată istoric de spiritul întreprinzător, al piețelor libere și deschiderii globale (într-un climat compatibilizat internațional de existența statului de drept și democrației, a guvernării responsabile și reglementărilor eficiente), în simbioză cu un complex militar-industrial public-privat, care stabilizează și securizează acest aranjament, deopotrivă pe plan intern și extern. Dincolo de discuțiile în cheia sistemelor de valori consonante, între SUA și țările I3M așteptările reciproce sunt inevitabil pragmatice: de la prima economie capitalistă a lumii sunt așteptate *investiții* (alături de importuri de resurse și tehnologii energetice), iar aceasta așteaptă de la investiții (și exporturi) *profit*. La summitul din 2020 de la Tallinn, Estonia, secretarul de stat american, Mike Pompeo, a declarat că Washingtonul va face un angajament de 1 miliard USD la Fondul I3M. Dar, precum în cazul altor contribuții financiare internaționale publice (a se vedea discuții despre finanțarea NATO sau ONU) și aceasta ar veni în completarea aportului statelor membre, nu îl vor substitui, americanii căutând de la acestea, pentru stimulare/responsabilizare, să obțină un efect de „*skin in the game*”. Fără a repudia angajamentele predecesorului, administrația Biden a mutat accentul cooperării pe proiectele de energie verde, deturnând investițiile americane în hidrocarburi. Totodată, se propunea un împrumut în locul unei investiții în Fond via International Development Finance Cooperation (DFC), opțiune considerată ca neinteresantă la nivelul entității beneficiare. Crucial în materializarea proiectelor I3M, dar dependent de idiosincraziile administrațiilor în exercițiu, sprijinul american trebuie să fie acela al unui actor pozitiv și de încredere, nu al unuia reactiv și impredictibil (Kim 2022, Carafano 2022).

3.4.2. Uniunea Europeană: „*exerciții N-S pentru grupa de mușchi estică*”

Calitatea I3M de platformă rezervată exclusiv unor state membre ale Uniunii Europene nu a anulat multitudinea de discuții pe tema „adevăratei relații” dintre cele două formate de cooperare regională. Ca formă de subregionalism cu instituționalizare mai slabă în relația cu aranjamentul integrativ dominant (UE), I3M are toate circumstanțele de a adăuga valoare integrării europene, nu invers. Iar eficiența acestui contribuții depinde de gradul de realizare a proiectelor asumate (adevărat fiind că statele I3M pot acționa și ca factori de divergență intra-UE, dar ca membre ale Uniunii!). Platforma I3M are prin construcție premise instituționale de creștere a gradului de integrare europeană, în înțelesul comun al termenului. Fiind doar un forum prezidențial flexibil, merit a conecta mai eficient între guverne, întreprinderi și organizații neguvernamentale interesate de consolidarea legăturilor regionale, ea poate contribui la reordonarea unor priorități comunitare și la suplimentarea finanțării cu surse extra-

comunitare, dar nu are datele deturnării orientărilor strategice, interne sau externe, ale UE (Górka 2018). Inițiativa este văzută drept un catalizator pentru proiecte agreeate european, menit a alimenta o convergență subregională care nu poate decât contribui pozitiv la cea holistică, mai dificil de susținut prin transferurile de fonduri sau libertăți de circulație V-E, dar spre un *Est* mai puțin capabil să le metabolizeze, din cauza integrării infrastructurale relativ precare N-S și insecurității. Este adevărat că politicienii din regiune au subliniat că trebuie să aibă o voce mai puternică în UE (Orzelska-Staczek & Bajda, 2021): aceste state nu se mai mulțumesc să servească drept ucenici în țările occidentale; au propriile idei pe care vor să le urmeze (Ruszkowski 2017), dar această voce nu are rezonanță fără un „auditorium” care să fie capabil să o recepteze, adică o UE funcțională, nu una fracturată de disidențe sau duplicități.

Încă de la momentul punerii bazelor Inițiativei, reprezentanții țărilor fondatoare au exprimat clar dorința de a consolida, prin aceasta, piața unică a UE, una dintre cele mai mari realizări ale proiectului european. Susținătorii I3M susțin că doar o piață care funcționează bine – de pildă, în domeniul energiei, una diversificată și flexibilă în ceea ce privește sursele/rutele de aprovizionare – va ajuta Uniunea să reziste presiunii din partea entităților politice externe, a Rusiei în principal (Kořan *et al.* 2017). Desigur, aici pot interveni viziuni concurente (din perspectivă ideologică, doctrinară, precum și din cea a intereselor la nivel de stat sau de grupuri influente transfrontalier), cu privire la ce anume asigură funcționalitatea acestei piețe: este nevoie de uniformizarea și înăsprirea reglementărilor sau, dimpotrivă, eficientizarea lor, prin creșterea gradului de libertate economic întreținut? Doar dacă ne uităm pe valorile celui mai proaspăt raport Heritage (*Index of Economic Freedom*), zona I3M este eterogenă, între campioanele baltice și îndelungat convalescenta Grecia, într-un continent european deja sancționat prin Brexit, printre altele, și pentru tendința istorică a prezenței masive a statului în economie. În plus, trăim un moment istoric, post-pandemic și peri-beligerant, cu efectele care se acumulează în cascadă, în care măsurile de combatere a crizelor multiple virează, pe continentul european, mai degrabă spre „mai mult stat” în societate, spre reglementarea piețelor și închiderea economiilor. Omițând sau ocultând faptul că adevăratele și sustenabilele investiții cu potențial transformățional vin din mediul privat, implementând politici comunitare care să adauge o povară suplimentară asupra acestui filon de piață al „redresării și rezilienței” va complica *emanciparea I3M*. Relația UE-I3M nu ține doar de „rațiunile de stat” divergente, ci ține și de acceptiunea care va fi dată *viitorului Europei* (EC 2022).

3.4.3. Germania: „înspre un spațiu care să absoarbă și șocuri, și bunuri”

Inițial neîncrezătoare și indiferentă, Germania, „în sinergie cu CE”, potrivit președintelui acesteia de la acea vreme, Jean-Claude Juncker, preocupată de tendințele centrifuge din UE și de a poziționa țara ca punte între Europa de Est și Europa de Vest, a ales apropierea de I3M, marcată de prezența ministrului german de externe, Heiko Maas, la summitul de la București 2018. Germania ca „putere centrală” și Germania ca „putere economică” sunt cele două reprezentări principale ale Germaniei, în temeiul cărora Berlinul acționează ca un subelement a zonei euro-atlantice, păstrând și o marjă minimă de manevră și abținându-se de la proiecte care nu corespund intereselor germane (și care ar fi presupus o decuplare casantă de Rusia, opțiune dificilă chiar și în contextul divergenței frontale cu Moscova). Reunificarea germană și apoi extinderile UE și NATO au „recentrat” țara în construcția euro-atlantică, iar această centralitate are nevoie constant de „lucrări de întreținere”.

Dacă Rusia era percepută ca un factor de descentrare, ca urmare a insinuării economice în ECE (înainte de a testa la maximum loialitățile euro-atlantice în regiune post-invadarea Ucrainei), influență la care Germania era oricum copărtașă, prin propriile opțiuni de aprovizionare cu energie (gazoductele Nord Stream), sprijinul SUA pentru I3M a activat dorința de a deveni din spectator (fie el și unul critic), actor (fie și „special guest”). Obiectivul acceptării statutului de partener I3M a fost de a răspunde unei orientări discret antigermane a proiectului,

ce ar fi transpărut dintr-o abordare bilaterală a SUA cu Polonia via I3M. Pentru Germania, dificultatea geopolitică care provine din poziția în centrul continentului (soldată, în cele două conflagrații mondiale, cu sucombare în menghinele aliate), a dus la ancorarea Germaniei în *Occidentul simbolic* european, după reunificare căutând a se înconjura de el, prelungindu-l spre estul geografic (Thomann 2019).

3.4.3. Franța: „dacă nu e să fie Mediterana, sunt bune și acele trei mări”

Depărtată geografic față de I3M, dar implicată în raport cu țările membre pe ambele filiere ale apartenenței comune euro-atlantice, Franța are propriile reprezentări ale situației. Geopolitic, I3M contravine încercărilor franceze de a promova o mai mare orientare geografică a UE către Mediterana, contracarând și deplasarea centrului de greutate geopolitic („german”) al Uniunii înspre est. Aceste încercări franceze au dat naștere unor contra-inițiatives, formal venite din partea Poloniei și a țărilor din Europa Centrală și de Est, cum ar fi cea a Parteneriatului Estic. Germania a susținut din spatele scenei inițiativa Parteneriatului, blocând constant Uniunea Mediteraneană, epitomul unei „Europe franceze”, opuse celei „germane” dinspre est, motivarea fiind evitarea fragmentării UE în alianțe concurente și păstrarea țărilor mediteraneene, problematice fiscal în timpul crizei datoriei (grupul „PIGS”) sub observație (dar și dependente macro-economic de ea).

La momentul apropierii Germaniei de I3M, au existat aprecieri potrivit cărora Inițiativa ar putea provoca Franța și alte țări din Europa de Sud să urmeze o politică de compensare geopolitică, în aceeași linie cu ceea ce a avut loc după reunificarea Germaniei, ca parte a unei „faze geopolitice” a proiectului european, înlocuind „faza integraționistă”, geo-economică. Una din inferențele care decurgeau din constatarea structurii de interese (germane, americane) din jurul I3M era aceea că Franța și alte țări sud-europene/mediteraneene, precum Italia, vor căuta legături mai strânse cu Rusia pentru a promova un nou echilibru mai favorabil intereselor lor. Președintele Emmanuel Macron chiar vorbea despre o nouă arhitectură europeană care să includă Rusia (Elysée 2019), ecou al „Europei de la Lisabona la Vladivostok”, amintite de Vladimir Putin, încălzirea relațiilor Parisului cu Moscova având și destul sprijin politic în Franța, măcar până la războiul din Ucraina.

3.4.5. Italia: „după răcirea față de China, trebuie altă poartă spre Asia”

Doar antanta franco-germană este mai îngrijorătoare pentru statele mediteraneene decât fricțiunile dintre acestea, iar Italia consideră I3M drept o oportunitate de a accesa furnizori de resurse energetice din Caucaz (Azerbaidjan). Prelungind vocația istorică de vector al comerțului maritim, ea poate apoi accesa generoasele areale terestre oferite de Asia Centrală (Kazahstan), prin intermediul așa-numitului *Middle Corridor*. Pentru moment, Italia se găsește în fața calculării costurilor nereînnoirii memorandumului cu *Belt and Road Initiative* (BRI) cu Beijingul și a contracarării măsurilor de retorsiune chineze. Pariind pe I3M (și pe neîncrederea partenerilor BRI de pe traseu, decepționați de disparitatea avantajelor, precum în cazul coridorului China-Pakistan), Italia caută securizarea intereselor în regiune, contraatacând, în parteneriat cu statele ECE și ESE interesate, într-un format care, relativ la modelul chinez, are credibilitate și garanții euro-atlantice.

Pentru Italia, aderarea la I3M ar putea favoriza și proiecția viziunii Romei asupra Balcanilor, calibrată cu cea americană și decuplată pe cât posibil de cea franco-germană, care a periferizat în mod constant interesele italiene în regiune. Apoi, o dată cu admiterea Greciei în I3M și cu potențiala apartenență a Italiei, s-ar putea amplifica influența acestui forum pe o parte semnificativă a flancului sudic al NATO, extinzând *de facto* Inițiativa nu numai în Marea Adriatică, ci și în întregul bazin mediteranean. Și deși amprenta Rusiei nu este vizibilă (avem

Siria riverană și ruso-filă), China este puterea inconfortabilă Occidentului care face un pressing constant, deopotrivă în Africa de Nord și în Orientul Mijlociu, încercând, prin contactele strânse cu Turcia sau Georgia, să păstreze un „cap de pod” cât mai apropiat de Europa (Graziosi 2023), când tot mai multe state ECE și-au răcit, la presiuni occidentale, colaborarea cu China via 17/16+1.

3.4.6. Regatul Unit: „Brexitul a aruncat UE peste Canal, și nu la canal”

„You exited the EU, not Europe” a fost leitmotivul discuțiilor despre temeuriile cooperării între Regatul Unit și I3M purtate cu ambasadorii acreditați la Londra ai țărilor membre ale Inițiativei la acel moment (Kawczynski 2021). Dimensiunile politico-economice ale I3M atrag și sectorul public, și pe cel privat din regat, ale căror ambiții globale nu au fost atenuate de Brexit, ci dimpotrivă, prin eliberarea de „corsetul UE”. Astfel, zecile de proiecte pregătite sub auspiciile Inițiativei constituie o alternativă mai suplă la vechiul cadru UE de cooperare cu cei mai apropiați aliați ai Regatului Unit din regiunea ECE, accentul fiind pe Fondul I3M. Administrat de Amber Infrastructure Group, societate înregistrată la Londra, fondul este așteptat să atragă investiții de până la 5 mld. euro, ținta fiind participarea acestuia în proiecte însumând peste 100 mld. euro, iar investițiile canalizate de puternicul centru financiar londonez ar fi cel mai eficient angajament.

Pe de o parte, un liant este reprezentat de marile diaspore din țările Inițiativei care trăiesc în arhipelagul britanic. Polonezii, românii și lituanienii formează cele mai mari grupuri din ECE și care însumează peste 2 milioane de cetățeni. Diasporele acestea continuă să facă afaceri cu țările de origine și servesc în egală măsură drept porți de intrare pentru companiile și cetățenii britanici pe piețele din ECE. Pe de altă parte, I3M are datele unui punct de interes în filosofia „Global Britain”, prin care, în revalorificarea punctelor de interes planetare fără raportare la mereu-căutata voce unică „de la capătul telefonului lui Kissinger”, Europa este revizitabilă și nefiltrată de câmpul de forțe din ex-UE-28: Londra – Paris – Berlin. Războiul din Ucraina poate însemna pentru Londra catalizatorul pentru reconectarea cu o parte din continent relativ neglijată și în care există, dincolo de memoria sprijinului în cele două războaie mondiale, teren necultivat, fertil capitalului britanic.

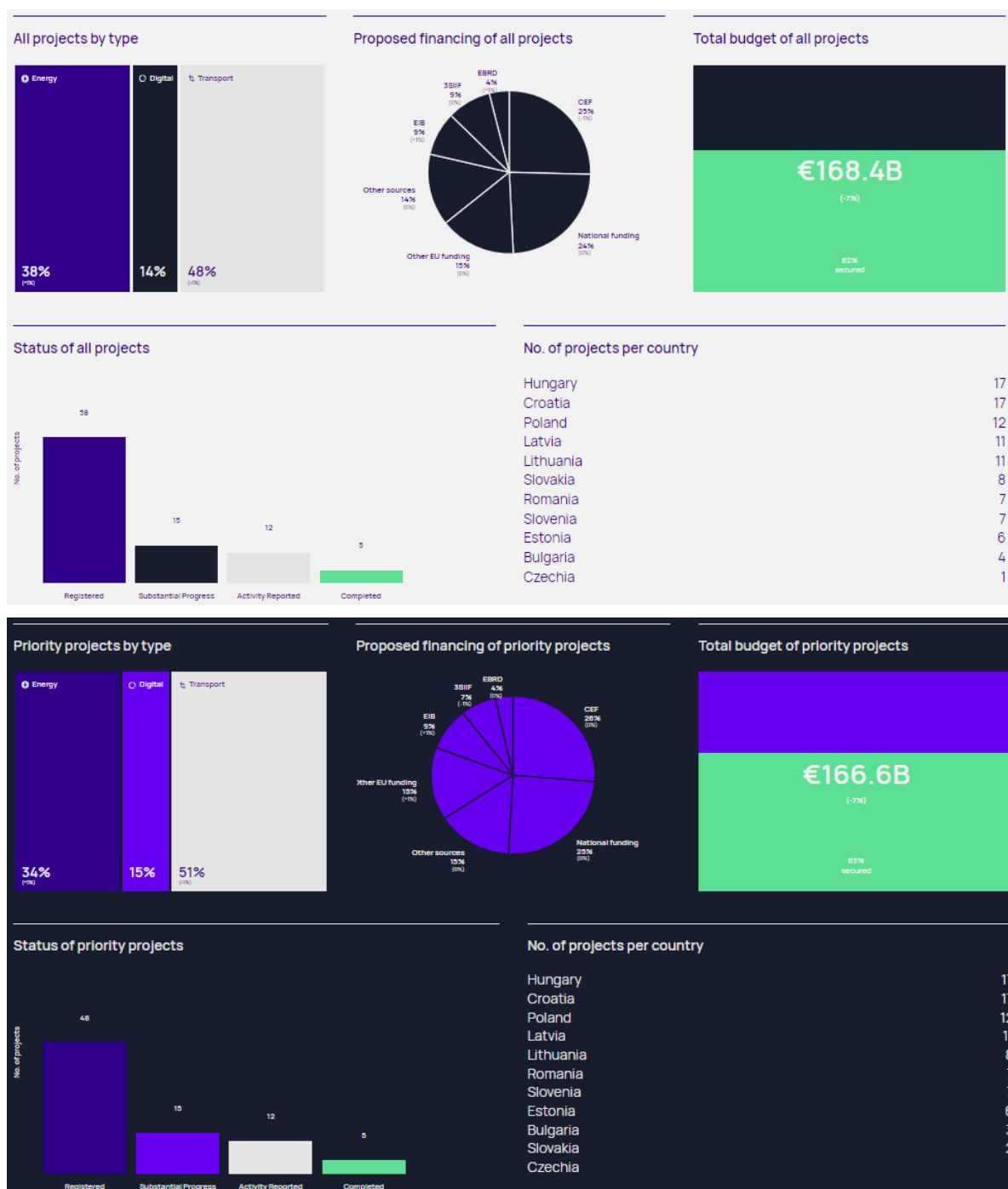
3.5. Spiritul de „Inițiativă”, limitări inerente și deschideri imperative. Ca să privim realist înainte, înapoi la aspectul financiar

Inițiativa celor Trei Mări, în ciuda conceptului/constructului pertinent (prin scopurile statuate) și pragmatic (prin mijloacele mobilizabile), atât în termeni absoluți, cât și relativ la alte formate de cooperare regională, care se disting mai degrabă prin exerciții de retorică politică și de ritualistică diplomatică, are de surmontat o suită de neajunsuri de care, altminteri, și participanții, și partenerii au fost, de la bun început, și au rămas conștienți:

a. *Omogenitate limitată* (în ciuda numitorului comun geografic și istoric). Cele 13 țări participante prezintă diferențe destul de mari în ceea ce privește populația/demografia, profilurile socio-culturale dominante, dotarea cu resurse, capitalul instituțional, performanța economică, ecarteri vădite și în gradele de credibilitate reciprocă – a se vedea Austria vs. România/Bulgaria, în chestiunea aderării la spațiul Schengen. Mai mult, noii parteneri strategici ai I3M (Ucraina și Republica Moldova) sunt cele mai sărace țări din Europa, prima dintre ele fiind prinsă într-un război a cărui miză este deja existențială. Capacitatea de a contribui și de a beneficia de I3M variază, deci, de la o țară la alta, așa cum se vede în distribuția celor 91 de proiecte (inclusiv a celor 81 prioritare), raportate la nivelul anului 2022 (datele pe 2023 nefiind actualizate), detaliu neechivoc care ilustrează capacitatea instituțională a fiecărei țări participante în parte – *Figura 11*.

b. *Experiență limitată* (în cooperarea regională fără un catalizator extern). Țările din regiune nu au un istoric concludent în materie de cooperare regională în afara situațiilor în care o mare putere exterioară a asigurat leadership-ul – SUA pentru NATO, Germania pentru UE, URSS pentru Pactul de la Varșovia. Experiența acumulată privește cooperarea bilaterală și multilaterală cu parteneri apropiați fizic – Polonia și Țările Baltice; România și Ungaria; România și Bulgaria; Grupul de la Visegrád etc. –, însă cooperarea economică, de tipul celei presupuse de I3M, cu țări mai îndepărtate, a fost mereu limitată, eforturile anterioare, ca Grupul de la Craiova (C4) sau Formatul București 9 (B9) – ambele facilitate de România –, nefiind în domeniul economic, ci în securitate și politică. Slaba coagulare economică este revelată de tabloul schimburilor comerciale intra-I3M, Inițiativa fiind construită anume pentru a răspunde acestei sub-relaționări – *Figura 11*.

Figura 11. Situația proiectelor de interconectare subsumate I3M

Sursa: <https://projects.3seas.eu/report>.

c. *Resurse limitate* (în ceea ce privește autofinanțarea proiectelor). În afară de Austria, care este, totuși, o țară mai mică (chiar dacă bogată), celelalte state participante sunt departe de a putea asigura finanțarea proiectelor strategice din resurse proprii (fie publice sau private). Pentru cele 81 de proiecte prioritare existente, doar 60% din cele 162 de miliarde de euro necesare au fost identificate. Peste 50% din bani vor veni din fonduri europene (accesibile doar statelor membre ale UE), motiv pentru care I3M se extinde (în prezent) strict în perimetrul Uniunii. Și din moment ce marea majoritate a proiectelor nu au demarat încă, 48 din totalul de 81 fiind încă în „limbo”, identificarea surselor de finanțare cunoaște un „respiro” involuntar. Țările participante și-au luat, între timp, precauția de a invita, pe post de „broker financiar”, Germania, un partener comercial și investițional de neocolit pentru toate țările implicate, în ciuda servituților ce acompaniază mutarea.

d. *Opțiuni limitate* (în privința suplimentării deficitului european de finanțare). SUA au promis fonduri de aproximativ un miliard de dolari, încă departe de necesarul regional. Prin comparație, la Summit-ul G20 de la New Delhi, tot în septembrie 2023, Japonia a anunțat că va aloca alte 75 de miliarde de dolari pentru proiecte de infrastructură în cadrul inițiativei *Free and Open Indo-Pacific* (FOIP), contracarând BRI-ul chinez. Încă un motiv pentru care atacul Rusiei asupra Ucrainei a dat peste cap rețetele financiare ale țărilor din ECE, multe dintre ele dispuse să mențină șarada cooperării mai strânse cu China, via „14+1”, extrăgând în același timp resurse și concesi valoroase de la Berlin, Bruxelles și Washington. În noul context, nevoile de securitate au pus capăt flirtului foarte pragmatic cu China, iar foștii promotori, Polonia și Țările Baltice, s-au orientat puternic împotriva Chinei, ca o dovadă a investițiilor în alianța de securitate cu Occidentul.

Viitorul finanțării proiectelor infrastructurale de interconectivitate regională în spațiul Inițiativei Celor Trei Mări, dotată cu ambițiosul Fond de Investiții al I3M din 2017, este sinonim cu viitorul acestei platforme de cooperare înseși. Fondul actual, care se dorește suplimentat cu alte vehicule financiare specializate, se concentrează pe infrastructura critică, căutând antrenarea de investiții private. Cu toate acestea, există bariere precum lipsa de informații, audiența redusă și stimulentele necompetitive. Provocări temporare, precum războiul din Ucraina și pandemia Covid-19, pot influența calculele investitorilor internaționali. Recomandările formulate în raportul *Financing the Future. How to Attract More Foreign Investors to The Three Seas Region* (Wilczek, 2023) includ, printre altele, sporirea promovării externe, crearea unei Camere de Comerț și accentul pe sustenabilitate. Câteva idei principale se desprind analizând cum este finanțabilă I3M:

- Creșterea economică relativ susținută în ultima perioadă la nivelul Europei Centrale și de Est o face tot mai atractivă pentru investiții străine. I3M capătă importanță în contextul post-Covid-19 și, mai ales, al războiului din Ucraina, în special pentru *Statele Unite* și *Regatul Unit*, care văd acest spațiu ca un avanpost investițional merit a facilita, apoi, participarea la efortul de reconstrucție post-conflict a acestei țări – o modalitate de „recuperare indirectă” a cheltuielilor prilejuite de susținerea ei, cu „mijloace nerambursabile”, pe durata conflictului. Totodată, angajamentul celor două mari economii occidentale non-UE se cuvine integrat în schema largă a cooperării acestora cu Uniunea ca întreg, nu ca o alimentare a unei disidențe estice, credibilitatea regiunii decurgând din convergența/coeziunea europeană, dincolo de accentele naționale, absolut legitime, pe care acestea le pot urmări bilateral sau în formate subregionale.
- Statele Unite susțin Fondul de Investiții al I3M, punând accent pe stabilitate, securitate și sustenabilitate, deși alocările sunt încă în urma angajamentelor. În 2021, SUA au orientat cel mai mare flux de ISD din lume, 433,61 miliarde USD, potrivit datelor OCDE, valorificând expertiza în IT, cercetare-dezvoltare-inovare și securitate. Pe componenta publică a finanțărilor, există însă competiție din partea altor zone de interes strategic, precum Africa, unde se caută o contrabalansare a influenței chineze. Elementele care

limitează apetitul investițional american în I3M țin de propriile incertitudini legate de eventualele schimbări de administrație la Casa Albă (inclusiv optica asupra susținerii Ucrainei sau a soluțiilor energetice verzi, sensibile ideologic), precum și de opacitatea sistemelor/practicilor de lobby în țările vizate, naționalismul economic latent și impredictibilitatea reglementară și fiscală.

- Potrivit datelor OCDE, Regatul Unit a avut al cincilea cel mai important flux de investiții străine directe (ISD) în 2021, pe plan mondial, în valoare totală de 107,75 miliarde USD, ca expresia a filosofiei post-Brexit, *Global Britain* (Nedelcu, 2021). Energia (de ex., nucleară) și infrastructura (de ex., feroviară), metalurgia și construcțiile de mașini, precum și, în genere, comerțul și finanțele (împreună cu serviciile conexe) sunt sectoarele cele mai tentante pentru investițiile britanice și care se pliază pe nevoile de dezvoltare la nivelul I3M. În egală măsură, există îngrijorări printre investitori britanici că, odată cu o „federalizare suplimentară” a UE, statele membre vor avea o libertate economică diminuată, deoarece decizii-cheie privind tarifele sau alte aspecte ale mix-urilor de politici publice vor fi luate la Bruxelles, nu în capitalele europene, reducând unele avantaje competitive ale țărilor din I3M.

- Germania rămâne o prezență economică majoră în ECE, inclusiv în țările I3M, dar, cu toate acestea, principalele destinații ale ISD germane rămân SUA, Luxemburg și Olanda, nicio țară membră a I3M neregăsindu-se printre primele cinci destinații ale investițiilor germane. Berlinul este totuși cel mai important partener comercial pentru toate țările membre ale I3M, exceptând statele baltice. Valoarea ISD germane pentru Polonia este mai mare decât pentru țările I3M combinate (exceptând Austria, precum și România, Bulgaria și Croația, pentru care studiul citat mai sus nu a consemnat date disponibile). Totuși, investițiile germane în țările I3M pentru care există date, cumulate, sunt de aproape șase ori mai mici decât cele în SUA. O cale de a rentabiliza relațiile comercial-investiționale cu Germania este de a atrage în proiecte implicând mai multe state din regiune, nu bilateral, ceea ce se și caută la nivelul I3M.

- Economia Chinei post-1990, marcată de reforme și intrarea în OMC în 2001, a înregistrat o creștere rapidă a PIB-ului, axată pe industrializare, creșterea sectorului privat, urbanizare și dezvoltarea infrastructurii. *Eurasian Bridge Economic Corridor* (parte a *Belt and Road Initiative*) oferă o oportunitate economică pentru regiunea I3M. Cu toate acestea, există provocări, cum ar fi reculul relațiilor cu țările baltice, preocupări legate de transparență și modelele de cooperare bazate pe împrumuturi. Neîncrederea, sisteme diferite de guvernare și lipsa transparenței în investițiile chineze fac dificilă evaluarea adevăratului impact al finanțării chineze în regiunea I3M. Există rațiuni pentru a nu sista drastic relațiile cu China (vezi Ungaria), din măcar două motive: competiția loială între capitaluri (SUA-UE-China) poate răspunde mai bine la nevoile infrastructurale ale regiunii, iar perdantul indirect va fi Rusia.

- Coreea de Sud, a patra economie asiatică ca mărime, și Japonia, a treia economie a lumii, sunt parteneri valoroși pentru țările I3M, în ciuda excentricității lor geografice marcante. Atât Coreea de Sud, cât și Japonia fac parte din „flancul oriental” al „blocului occidental”, interesat de contracararea influenței Chinei atât în proximitatea lor est-asiatică, cât și pe plan global, în tandem, dar și în inevitabila tensiune punctuală, cu obiectivele geo-strategice ale SUA sau ale UE. În I3M, succesul Poloniei în atragerea ISD sud-coreene și japoneze se datorează conștientizării culturale, sprijinului instituțional și proiectelor strategice (precum Solidarity Transport Hub). Construirea relațiilor economice și înțelegerea subtilităților culturale constituie pași importanți pentru înlesnirea investițiilor sud-coreene și japoneze, așa cum dovedește Polonia, în domenii de mare perspectivă (de pildă, cele în electro-mobilitate).

- Țările nordice (Danemarca, Finlanda, Islanda, Norvegia și Suedia) dețin un potențial economic semnificativ neexploatat în regiunea I3M. Cu un PIB total de 1,83 trilioane de dolari, aceste țări au companii puternice evaluate la peste 1,6 trilioane de dolari.

Comaniile nordice, recunoscute pentru inovație și varietate, pun accent pe raportarea ESG, un aspect ce poate fi privit ca factor de antrenare pentru economiile de destinație ale acestor investiții sustenabile, care vor jalona modelele de dezvoltare socio-economică în viitor. Noi investiții, precum cele ale Volvo în Slovacia, indică atractivitatea regiunii pentru afacerile nordice, în special în domeniile producției industriale de înaltă tehnologie și al logisticii. Un alt element care poate conecta blocul nordic la I3M îl reprezintă și „filosofia colectivă” de abordare a diverselor problematici, exersată de nordici și translatabilă în regiunea central-est europeană.

Concluzii și recomandări. Spre o gestionare integrată a mecanismelor de cooperare regională ale României

Prezentul studiu, potrivit structurii propuse și opțiunilor metodologice asumate, grupează *concluziile și recomandările* desprinse pe trei aliniamente majore care se acumulează succesiv: a) considerații de ordin *geopolitic, geoeconomic și geostrategic* (derivate din capitolul 1); b) considerații de ordin *relațional și al politicilor publice conexe* (derivate din capitolele 2 și 1); c) considerații de ordin *pragmatic/al proiectelor investiționale* (derivate din capitolele 3, 2 și 1). Acestea pot să susțină gestionarea integrată a mecanismelor de cooperare regională ale României.

a) Considerații de ordin geopolitic, geoeconomic și geostrategic

Trăim într-o fază efervescentă, de globalizare a riscurilor geopolitice. În panoplia riscurilor de tot felul ce caracterizează existența umană în acest moment, se remarcă distinct *riscurile geopolitice*, până nu demult considerate revolute, relicve rătăcite printre riscurile (post)moderne: financiare, tehnologice, climatice. Cu toate acestea, se constată nu numai (re)emergența, ci și *globalizarea* acestui tip de risc: *evenimentul poate fi local sau regional, impactul însă este global.* Este suficient să amintim războiul din Ucraina, iar în timpul definitivării acestor concluzii, pe cel escaladat pe țărmul levantin al Mării Mediterane, nemaivorbind de tensionat-reprimatul Extrem Orient, toate cu reverberații și polarizări la nivel global.

Pe cale de consecință, la nivel global, *ne aflăm la sfârșitul unui ciclu geopolitic*, respectiv al celui post-Război Rece, tranzitoriu, către ceva încă nedefinit, de la *lumea unipolară* (care a urmat celei *bipolare*, dominată de *echilibrul nuclear „al terorii”*) la *lumea multipolară*, asupra căreia viziunile sunt diferite, în funcție de actorul care dorește să-i fie exponent, de unde și aceste *reașezări și răscoliri geopolitice.* Ne reamintim, așadar:

- *SUA ar accepta o partajare a puterii, dar numai într-o dimensiune liberalo-globală*, în care interdependența economică și comerțul planetar ar face imposibil războiul drept instrument de politică externă.

- *Rusia vorbește explicit despre o nouă ordine mondială*, despre o lume multipolară, care s-ar opune sau ar balansa „Occidentul colectiv”, cu poli precum „Sudul global” (o versiune reconfigurată și extinsă a BRICS), lumea islamică, Africa și tot ce poate furniza expertiză anti-occidentală și acționează deja, declanșând cel mai mare război hibrid de până acum, cu dimensiuni multiple convenționale și non-convenționale, în Ucraina, dar cu repercusiuni globale.

- *China, aflată în plin proces de convertire a puterii economice* (una obținută prin globalizarea comerțului) *în putere militară și de extindere a dimensiunii continentale spre cea maritimă, în Pacific*, contestă și ea ordinea internațională, sub masca unui discurs pacifist, non-conflictual, expectativ, dar ar folosi războiul pentru revendicări teritoriale, sens în care face deja mișcări ostentative.

- Iar de curând, *un mic eveniment local* – atacul organizației teroriste Hamas (actor non-statal) asupra Israelului (actor statal) –, *într-un context global deja escaladat și fierbinte* – a instrumentat și mai clar această fenomenologie geopolitică aflată în plină manifestare, și anume aceea de *contestare a ordinii internaționale a unei lumi liberale postbelice, bazate pe dreptul internațional, dominată de Occident*, conturându-se o „axă a răului”, cu actori autoritariști precum Rusia, Iran, Coreea de Nord – și de care a devenit crucială *să fie ținută departe China.*

Toate aceste evenimente și tendințe au loc și se manifestă în perimetrul *Eurasiei – miza teritorială, geopolitică, geoeconomică și geostrategică a mileniului III* (cel puțin a secolului XXI), cea mai mare masă de uscat a planetei, în relație cu care toți marii actori geopolitici amintiți anteriori au interese directe:

- *geostrategice* (pentru Statele Unite este esențială păstrarea Europei în „lumea liberă” și securizarea Atlanticului de Nord, la fel și Asia de Est, Japonia, Coreea de Sud, laolaltă cu securizarea Pacificului de Nord, SUA fiind, între altele, o superputere maritimă, iar cele două bazine oceanice „vecini geostrategici”);

- *geoeconomice* (pentru China, întru atingerea cărora a creat *Belt and Road Initiative*, dincolo de alte formate în care caută tutoriatul);

- *geopolitice* (pentru Rusia, care se identifică drept o putere eurasiatică specifică, teritorialistă, cu pretenții globale, tangibile prin corecții regionale, și pentru care „accesul” la Europa este de importanță existențială).

Drept urmare, *nodul cel mai sofisticat ca semnificație geopolitică și geostrategică este Marea Neagră*, un fel de „câlcâi al lui Ahile” pentru Eurasia, iar, *in extenso*, „*axa mărilor*”: *Marea Mediterană – Marea Neagră – Marea Caspică*, în relație cu care s-au întâmplat toate marile evenimente geopolitice recente (și războiul din Ucraina, și dezghețul conflictului înghețat din Nagorno-Karabah, și turbulențele din Israel, globalizate instantaneu în sfera virtuală, dar cu efecte teritoriale reale). *Este un sistem complex de pivoți geopolitici care interconectează mai multe „butoaie cu pulbere”, respectiv „Balcanii Europei” (Balcanii clasici, pivotul pontic), „Balcanii Eurabiei” (pivotul levantin, care leagă Africa, Europa și Asia), „Balcanii Eurasiei” (pivotul caucaziano-caspic).*

În acest context, România se află în „punctul nevralgic”:

- *la periferia cea mai activă a structurilor euroatlantice* (la frontiera geopolitică dintre Occident și Rusia, unde se întâlnesc eurasianismul rus și euroatlantismul occidental);

- *în proximitatea imediată a „liniei roșii”* (istmul ponto-baltic, respectiv aliniamentul Kaliningrad – Belarus – Ucraina, la care se adaugă prelungirea eurasiatică a statelor trans-caucaziene);

- *la Marea Neagră* („nod geopolitic” al întregii Eurasii).

Astfel, această fenomenologie complexă și dinamică constituie un *catalizator pentru cooperarea regională* („geopolitica celor mici” ca adaptare la „geopolitica celor mari”), eventual în sistem *friendshoring* (supraviețuire economică în contexte geopolitice ostile, o reconfigurare a principiului *offshoring*, doar că aici pe principii de securitate).

b) Considerații de ordin relațional și al politicilor publice conexe

Pe fondul proliferării ubiquie a efectelor stărilor geopolitice într-o ecumenă globală tot mai integrată și interdependentă, desfășurările regionale au căpătat noi semnificații în managementul agendei internaționale. În Europa, pentru gestionarea spațiilor din estul și sud-estul continentului, aflate în contact direct cu arealele nevralgice limitrofe, au fost proiectate în ultimele trei decenii o serie de *formate de cooperare regională* investite cu funcțiuni cumulative sau complementare, vizând dezvoltarea economică integrată, standardizarea infrastructurilor și cooperarea politică în condiții de securitate, în două mari valuri: primul pregătind *integrările în UE și NATO*, iar cel de-al doilea *întărirea răspunsurilor coordonate* la agresiunile manifeste sau potențiale ale unei Federații Ruse neîmpăcate cu demagnetizarea cvasi-completă a fostei sfere de influență. De altfel, dimensiunea securitară a devenit, de departe, elementul-cheie pentru buna cooperare regională a actorilor mici din arealul sud-est european, în scopul

„temperării” provocărilor/vulnerabilităților/riscurilor, dar și „călirii” oportunităților/capabilităților/atuurilor lor.

Evaluarea celor 13 structuri de la periferia răsăriteană a comunității euroatlantice reliefează atributele acestor formate de gestionare a relațiilor politice, economice și securitare din regiune. Cele mai multe dintre aceste organisme regionale au fost create și funcționează în logica *cooperării economice* (Organizația de Cooperare Economică la Marea Neagră, Inițiativa celor Trei Mări) și *cooperării politice* (Inițiativa Central-Europeană, formatele trilaterale, Consiliul Cooperării Regionale, Sinergia Mării Negre, Strategia UE pentru regiunea Dunării, Comunitatea Politică Europeană) ori reprezintă *cadre formale de dialog regional* (Comisia Dunării, Procesul de Cooperare din Europa de Sud-Est, Procesul de Cooperare Dunăreană), incluzând state cu interese uneori convergente, alteori complementare sau chiar divergente. Unele structuri de cooperare teritorială asumă statutul de *minicomunități de securitate* (Formatul București 9, trilateralele România—Polonia—Ucraina și România—Polonia—Turcia) afiliate *comunității de securitate euroatlantice extinse*, căreia îi potențează și capabilitățile, și marja de acțiune pe flancul său estic.

Analiza oportunităților și riscurilor/provocărilor asociate statelor membre ale formatelor regionale analizate evidențiază faptul că atuurile și punctele nevralgice ale fiecăruia dintre acestea – definite prin raportare la indicatori socio-politico-economici, de „performanță statală”, care surprind diverse atribute reputaționale, de exemplaritate, de influență, din registrul *puterii soft* – sunt distribuite asimetric în cadrul diferitelor formate, ceea ce relativizează potențialul fiecăruia dintre statele participante în funcție de structura/formatul regional în care evoluează.

Sintetizând, rezultatele obținute prin investigarea acestor date-semnal (comprimate în cele 13 variabile alese și, mai departe, în indicatorii *proxy* aferenți) arată că România nu dispune de un potențial complet de oportunități (adică la nivelul tuturor indicatorilor analizați) în niciuna din organizațiile regionale la care participă. Formatele de cooperare la Marea Neagră (Organizația de Cooperare Economică la Marea Neagră și Sinergia Mării Negre) sunt cele în care România înregistrează cele mai multe atuuri proprii (pentru 11 din cei 13 indicatori investigați) – acestea reunind actori având grade de performanță statală situați, în medie, sub cei ai României –, în timp ce, de pildă, în cadrul Inițiativei celor Trei Mări sau al Formatului B9 înregistrează puncte nevralgice pentru 12, respectiv 10, din cei 13 indicatori referențiali – fapt explicabil prin aceea că aici sunt prezente majoritatea performerelor istorice ale transformării de sistem post-1989, precum și ai integrării în UE și NATO, state din „Est” față de care România are de recuperat decalaje, fie acestea sensibil mai reduse față de cele consemnate în raport cu „Vestul” comunității euroatlantice.

Investigațiile noastre ilustrează faptul că România suportă cele mai problematice situații în privința calității guvernării, calității regimului fiscal și calității legislației comparativ cu celelalte state din majoritatea formatelor regionale în care evoluează; totodată, România dispune de cele mai concludente atuuri pe componentele calității mediului de securitate, a calității economiei, a libertății economice și a potențialului militar.

Desigur, eforturile unilaterale de ameliorare din partea României își pot proba eficiența doar în conjuncție cu identificarea unor compatibilități și complementarități cu partenerii vizati, această „chimie” depinzând, dincolo de status-ul sec, surprins prin indicatori *proxy*, de climatul societal intern acestora (orientări ideologice și interese ale guvernelor în exercițiu, faze ale ciclului electoral, evenimente bruște) și de cel extern.

În linii mari, *politica externă românească* (și restul de politici publice menite să-i susțină exprimările pe plan internațional) are în față următoarele opțiuni de gândire și de acțiune:

- i. *România trebuie să „participe activ”, nu doar să facă „act de prezență”, în toate formatele regionale de cooperare, ca minimă strategie de securitate (din familia rezervată*

unei țări cu profilul ei – „geopolitica celor mici”) în fața manifestării jocurilor globale de putere („geopolitica celor mari”), oferind (resurse partajabile, expertiză tehnică, mesaje consonante etc.) pe măsura cerințelor și așteptărilor externe formulate.

- ii. *România trebuie să absoarbă eficient și inteligent fonduri europene și investiții private în sensul reducerii decalajelor de dezvoltare față de vestul Europei, în special în ceea ce privește infrastructura* (în mod deosebit, cea critică). Dincolo de efectele practice, traduse în facilități logistice/de transport de toate tipurile în interiorul formatelor regionale de cooperare, este un semnal reputațional/inspirațional al viabilității modelului de dezvoltare. Astfel, concret, trebuie urmărite, pentru lubrifierea cooperării regionale: standardizarea infrastructurilor, dezvoltarea economică complementară, iar în contexte geopolitice ostile (precum cel pe care-l trăim în prezent), sinergii de securitate, vizând esența rațiunii de stat – păstrarea integrității teritoriale („supraviețuim împreună!”).
- iii. *România trebuie să-și întrețină și să-și întărească portofoliul energetic diversificat, cu accent sporit pe sursele regenerabile* (creșterea capacităților solare și eoliene, plus investiții în dezvoltarea și eficientizarea infrastructurii de transport a energiei electrice) și *reactoarele nucleare modulare de mici dimensiuni (SRM)*. Totodată, *nu trebuie să uite/omită să valorifice „în interes național”, dar într-un climat cooperativ internațional* (prin comerț și investiții), *resursele strategice* (de pildă, cele minerale), înțelegând lucid că bogăția unei țări nu constă în zăcămintele neexploatate, teaurizate și mitizate.
- iv. *România trebuie să-și pună foarte bine în valoare competențele digitale*, devenite portdrapel al modelului de dezvoltare, deși incomplet creionat, maximizându-și capacitatea de a dezvolta infrastructura digitală și a întări securitatea cibernetică în fața amenințărilor specifice (de la atacuri cibernetice la „infodemia” de *fake-news/deep-fake*).
- v. *România trebuie să promoveze și să susțină integrarea în structurile-euroatlantice a Republicii Moldova*, în primul rând, sau a tandemului („de conveniență”) Republica Moldova – Ucraina, iar, în sens mai larg, și „*re-occidentalizarea*” Turciei, atenuând din „blestemul istoric” al „periferiei și minoratului permanente”.
- vi. *România trebuie să dezvolte platforme colaborative atât cu Ucraina, cât și cu Turcia*. Țara noastră se învecinează direct și indirect cu cel mai sofisticat sistem de pivoți geopolitici care se interconstruiează între ei – Ucraina (continental), Marea Neagră (maritim), Turcia (continental) – și care condiționează o întreagă arhitectură de securitate regională, la nivelul Eurasiei. De preferat, relaționarea să fie sub umbrela structurilor euroatlantice, după modelul lor, în relație cu acestea, pentru a fi coerentă și consistentă.
- vii. *România trebuie să se (re)prezinte drept o piesă esențială pentru orice format teritorial relevant de cooperare regională*, fie și doar grație poziției la intersecția axelor regionale eurasiatice – a) axa continentală Vest–Est (Occident – Rusia, pivot: Ucraina), b) axa continentală Nord-Vest – Sud-Est (Occident – Orientul Apropiat și Mijlociu, pivot: Turcia), c) axa fluvială Dunăre – Main – Rin, o „diagonală” geopolitică, geoeconomică și geostrategică europeană, care unește Marea Neagră cu Marea Nordului, d) axa mărilor și strâmtorilor (Marea Mediterană – Marea Neagră – Marea Caspică) și f) axa Nord-Sud (în fața istmului ponto-baltic sau a frontierei/faliei geopolitice dintre Occident și Rusia).
- viii. *România trebuie să considere Dunărea o prelungire a Mării Negre și invers, Marea Neagră o prelungire a Dunării*, orice blocaj pe una dintre cele două componente creând vulnerabilități țării noastre. O Mare Neagră „lac rusesc” poate exporta o stare de disconfort pe tot traseul Dunării, chiar până în inima Europei Centrale.
- ix. *România trebuie să promoveze permanent problematica Mării Negre în forurile structurilor euroatlantice*, internaționalizarea Mării Negre fiind vitală pentru țara noastră. De pildă, anexarea Peninsulei Crimeea și menținerea acesteia sub ocupația Kremlinului

permite militarizarea Mării Negre sau a jumătății nordice a bazinului pontic, adică transformă Marea Neagră într-un „lac rusesc” *de facto*, situație care, mai devreme sau mai târziu, va condiționa și gurile Dunării, și strâmtoarele, „arestând” întreaga regiune.

- x. *România trebuie să-și manifeste disponibilitatea de a fi foarte activă pe axa nord-sud* (formatele I3M, B9), contribuind astfel la *coerența teritorială și reziliența strategică* a regiunii în fața frontierei/faliei geopolitice, persistente pe istmul ponto-baltic, dintre Occident și Rusia.

c) *Considerații de ordin pragmatic/al proiectelor investiționale*

O introspecție pragmatic-retrospectivă a diferitelor formate de cooperare/alianță/parteneriate desfășurate în trecutul recent (după Al Doilea Război Mondial) ne arată că, pentru a fi durabile/sustenabile, promotorii oricăror astfel de entități au încercat să se asigure de punerea pe picioare a diferite proiecte investiționale, de infrastructură sau de complementarități economico-comerciale, de natură a crea dependențe reciproce pe termen cât mai lung între actorii implicați. Adică, construirea unor „cuie ale lui Pepelea” generatoare de interdependențe cât mai dificil de destructurat ulterior sau, în orice caz, cu costuri cât mai mari dacă cineva ar dori renunțarea la ele.

- Într-un asemenea cadru, ne putem gândi la ceea ce reprezintă baza militară (și mai ales de supraveghere radio-electronică) de la Incirlik (Turcia) folosită de NATO, de unde Turcia „rebelă” actuală nu îi poate evacua așa ușor pe aliați chiar dacă ar dori acest lucru (contracte, acorduri confidențiale cu prevederi delicate pe termen lung etc.). În plus, acordurile speciale respective îi acordă la schimb și Turciei o serie de beneficii semnificative (neafișate public) datorită cărora nici chiar statul turc, deși cumva ostil principiilor occidentale, nu ar dori să renunțe.

- În același context, putem cita hidrocentrala de la Gabčíkovo (pe frontiera dunăreană maghiaro-slovacă), începută în timpul socialismului la inițiativa Moscovei, cu scopul punerii în dependență a celor două țări (Ungaria și Cehoslovacia) marcate de diferendul etnic bilateral legat de minoritatea maghiară din sudul Slovaciei. Cu mari dificultăți și abia după lichidarea socialismului, Ungaria a reușit în mod unilateral stoparea proiectului, care a lăsat însă în urmă grave probleme de mediu ce creează și astăzi animozități (exploatate de Rusia).

În baza unui atare raționament constructiv, interesul real al României de stabilitate și securitate regională trebuie să fie subsumat eforturilor de prezervare a apartenenței regiunii la matricea relațională euro-atlantică prin crearea unor punți de interdependențe multiple pe bordura sud-estică a Europei, care să facă foarte dificilă reversibilitatea procesului de apartenență la lumea vestică. Pornind de la rezultatele analizei noastre în termeni de oportunități vs. riscuri/provocări, putem identifica/clusteriza o serie de potențiale proiecte care să asigure crearea dependențelor istorice (punerea în dependență pe termen lung), derulabile pe trei dimensiuni/palieri pragmatice: cel al infrastructurilor energetice, de transport și de telecomunicații; cel al investițiilor/comerțului; cel al resurselor umane (mai ales al cercetătorilor care să contribuie la întreținerea și intensificarea unei „culturi a cooperării regionale”).

Totodată, trebuie să subliniem faptul că natura diferită a mecanismelor/formatelor de cooperare regională impune abordări și domenii diferite pe care se pot iniția proiecte fezabile din perspectiva punerii în dependență eficace. Cele mai complete/complexe proiecte pot fi puse în aplicare între statele aflate într-o comunitate de securitate sustenabilă, întrucât aici mizele sunt susținute de valorile comune de încredere împărtășite de membrii grupărilor; este vorba despre proiecte în domeniile infrastructurilor și investițiilor în sectoare critice lanțurilor de valoare regionale pentru care este nevoie de încredere reciprocă și de bună predictibilitate. Pentru formatele alcătuite din membri cu afinități politico-economice și strategico-teritoriale

diferite, domeniile sunt circumscrise mai curând colaborărilor comerciale de etapă, de perfecționare a resurselor umane și dialogului politic.

i. Pe dimensiunea infrastructurală:

Apartenența membrilor la aceleași valori și cadre de securitate face ca între statele membre ale I3M și B9 să poată fi derulate ample proiecte infrastructurale, precum:

— *Proiecte de coeziune tehnică a infrastructurilor de transport (de compatibilizare a standardelor tehnice):*

- necesitatea lansării unui proiect de mentenanță feroviară care să vizeze *adoptarea aceluiași tip de curent electric pentru întreaga rețea feroviară electrificată* în țările membre (de preferință alimentarea la CA 50 Hz/ 25000 V, cel mai răspândit în regiune, inclusiv în România);

- un al doilea proiect în domeniu ar trebui să vizeze trecerea completă la *formatarea ecartamentului standard la calea ferată* (1435 mm) prin înlocuirea secțiunilor cu ecartament larg de tip rusesc vechi (finlandez) (1524 mm) încă existent în Finlanda, de tip rusesc standard (1520 mm) încă funcțional în statele baltice, cât și pe anumite tronsoane feroviare din Slovacia și Polonia; proiectul ar crea compatibilitate/coeziune tehnologică reciprocă și incompatibilitate benefică în raport cu spațiile limitrofe din Est.

— *Proiecte de racordare multiplă a țărilor din Est și Sud-Est la spațiul apusean prin intermediul infrastructurilor majore de transport:*

- finalizarea/transformarea cu celeritate în profil de autostradă a secțiunilor subsumate coridoarelor principale transeuropene Marea Nordului – Marea Baltică (secțiunile de pe teritoriile statelor baltice și Poloniei), Baltica – Adriatică (secțiuni de pe teritoriile Poloniei, Cehiei, Slovaciei), Rin – Dunăre (pe teritoriile Ungariei, Serbiei și României) și Orient/Est-Mediteranean (pe teritoriile Cehiei, Slovaciei, Ungariei, României, Bulgariei și Greciei);

- încurajarea demarării proiectului tunelului submarin Helsinki – Tallinn (subsumat coridorului transeuropean Marea Nordului – Marea Baltică), prin renunțarea la atitudinea rezervată a guvernelor Finlandei și Estoniei generată de temerile legate de o posibilă utilizare ostilă a acestei infrastructuri în cazul unei ipotetice invazii ruse;

- renunțarea la lucrările de racord pe profil de autostradă cu spațiile estice limitrofe și mai ales renunțarea la proiectul inelului de autostradă din jurul Mării Negre, acestea fiind proiecte cu adevărat periculoase din perspectiva posibilității utilizării lor ostile de inamici din Est;

- retragerea țărilor I3M din Organizația de Colaborare a Căilor Ferate (OCCF) – structura de cooperare feroviară a țărilor socialiste, fondată în 1956 de 12 țări socialiste (Albania, Bulgaria, Cehoslovacia, China, RPD Coreeană, RDG, Mongolia, Polonia, România, Ungaria, URSS și Vietnam); OCCF este singura structură a CAER ce funcționează și în prezent, fiind practic o relicvă a Războiului Rece, a cărei funcționare îngreunează astăzi derularea traficului feroviar în Europa, întrucât depinde de consultările permanente cu Directoratul General pentru Mobilitate și Transporturi al UE pentru evitarea incompatibilităților cu legislația europeană, având în vedere apartenența actuală la UE a majorității membrilor OCCF.

— *Proiecte de infrastructură energetică:*

- adoptarea pe scară largă în țările participante la mecanismele de cooperare din Sud-Est a *proiectului de construire a centralelor nuclear-electrice bazate pe modelul reactoarelor modulare de fabricație americană*, proiect menit să înlocuiască centralele nucleare de model sovietic încă existente în unele state din regiune, să uniformizeze standardele infrastructurilor energetice după prototipul american și să sporească astfel dependența de echipamentele provenite din SUA;

- adoptarea pe scară largă a modelului concesiunilor de exploatare a noilor resurse energetice descoperite în țări din Est (gaze de șist, hidrocarburi de pe platforma continentală etc.) către firme occidentale; generarea acestui model de cointeresare oferă garanția implicării securitare a guvernelor occidentale în regiune.

ii. Pe dimensiunea investițiilor:

— *Proiecte de investiții bancare:*

- proiect de inițiativă românească: dincolo de Fondul de Investiții al I3M (și de cele două preconizate), crearea unei bănci de credit și investiții prin asocierea statelor membre ale I3M care să susțină dezvoltarea proiectelor energetice din categoria celor expuse anterior; fiind o inițiativă românească, ar crea premisele instalării la București a sediului central al acestei bănci de importanță strategică la scară regională. La pachet cu această inițiativă ar trebui să vină inițiativa retragerii țărilor membre UE din cadrul Băncii Internaționale de Investiții (BII), creată de URSS în 1970 ca bancă a țărilor socialiste, ce a fost resuscitată recent de Rusia (în 2019 i-a mutat sediul de la Moscova la Budapesta pentru a „da bine” pe plan internațional) și care în prezent este una din principalele instituții prin care Rusia manevrează financiar pe plan global și prin care încearcă eludarea sancțiunilor internaționale. În prezent, din această bancă încă mai fac parte Rusia, Bulgaria, Cuba, Cehia, Slovacia, Polonia, România, Vietnam și Mongolia. O parte din activele noii bănci a I3M ar trebui să provină din activele retrase de statele I3M din participația lor la BII.

— *Proiecte de investiții în tehnologii critice:*

- inițierea unor proiecte de investiții în industrii critice de vârf prin delocalizarea în țările din sud-estul Europei a unor facilități de producție a echipamentelor de înaltă tehnologie, critice pentru economia mondială actuală (componente pentru microcipuri, semiconductori, biotehnologii, calculatoare cuantice etc., din generația așa-numitei Revoluții Industriale 4.0), a căror localizare ar putea focaliza asupra regiunii interesul securitar al centrilor occidentali de putere;

- un proiect comun de investiții cu participația statelor I3M (susținut financiar de Banca I3M) pentru dezvoltarea unei linii de producție a diamantelor artificiale, proiect fezabil pentru România ce ar urma să resusciteze/extindă infrastructura existentă a întreprinderii de diamante artificiale existentă în România (singura de acest profil din regiune) – firește, alături de alte astfel de nișe –, formând lanțuri de valoare regionale critice, compuse din companii naționale viabile.

iii. Pe dimensiunea perfecționării resurselor umane:

- proiectul inițierii unor poli-hub de pregătire în varii domenii profesionale (ce ar aduce sediul centrului respectiv în țara care îl inițiază), atrăgând astfel numeroase investiții și fonduri din partea diverșilor susținători (UE) pentru construirea infrastructurilor fizice și de know-how în sectoare strategice regional. Avantajul rezidă în faptul că ar fi un real creuzet de diseminare a cunoașterii și de uniformizare/interoperabilizare a standardelor tehnice, precum și de know-how;

- proiectul dezvoltării unui spațiu al dialogului profesional în materie de cercetare științifică aplicată, cu orientare de *policy*, menit a identifica marje de cooperare guvernamentală, de afaceri, în societatea civilă, dincolo de inerentul climat concurențial care există între națiuni, înțelegând că, acolo unde există „*likemindedness*” (termen invocat în documentele legate de cooperarea via I3M), avem un veritabil activ/bun public internațional, fundamental în a gestiona un mediu ostil.

Sintetizând și sumarizând principalele concluzii ale studiului, acestea s-ar putea prezenta după cum urmează:

1. Cu riscul de a părea rezultatul unei perspective reduționiste asupra subiectului cooperării regionale (tributară unei citiri mult prea „economice”), *pragmatismul* se detașează drept „paradigmă” legitimă de evaluare a performanțelor cooperării anume în regiunea central-est/sud-est europeană, bine-cunoscându-i istoricul cronic complicat. Elementele care pot readuce/păstra laolaltă, în mod durabil, națiuni atât de diferite (cultural, spiritual, politic), în ciuda (sau poate că „din cauza”) devenirii/destinului comun/e, sunt cele *dovedibil* lucrative, productive, remunerative.

2. Fără a ne resemna cu condiția de *prizonieri* ai geografiei (fizice sau simbolice), se cuvine să valorificăm *puterea* ei, atâta câtă este. Teritorialitatea, înzestrările, vecinătățile României au atât elemente de invarianță, cât și de variabilitate istorică. Ele trebuie tratate (din perspectivă civică, politică, economică, științifică) cu un amestec de vigilență și viziune. Doar așa se pot întreprinde cele mai bune acțiuni (reactive sau proactive, operative sau strategice, individuale sau colective etc.), în marja acestei *geografii* particulare care este, înainte de orice altceva, una profund *umană*.

3. Nu există „separații casante” între geo-nivelurile *local*, *regional* și *global*, iar palierele de cooperare, dar și de competiție internațională sunt demult și pentru multă vreme interconectate. Deglobalizarea, sub-regionalizarea, suveranismul etc. denotă mișcări spasmodice ale unei societăți care rămâne *internațională* și care doar își *modularizează*, recurent, loialitățile și lezmajestățile: relațiile cu vecinii sunt filtrate de cele cu puterile regionale, emergente sau mari/globale și invers; costurile și beneficiile se judecă marginalist, nu vrac; și depind de cicluri economice și electorale.

4. Prezența și poziția României în mecanismele de cooperare regională inventariate trebuie să fie ponderate și prioritizate, urmărind *scopurile* de politică externă prin arbitrajarea/integrarea/optimizarea *mijloacelor* oferite de acestea. Senzația, dată și de o comunicare publică insuficientă/ineficientă, este că aceste mecanisme sunt abordate decupat și decuplat, iar performanțele sunt validate prin adecvarea ritualistică a acțiunilor diplomatice la „logica” *lor*, iar nu prin absorbția acestei logici în „filosofia” *noastră* (una, dezirabil, pragmatică!).

5. Dintotdeauna, exprimările de *soft/smart power*, chiar și în „geopolitica celor mici”, se bazează pe combinații de *reputație* (de pildă, în privința bunei guvernante socio-economice, evidențiată prin indicatori obiectivi) și *resurse* (partajabile internațional, în condiții reciproc avantajoase, nu stocabile ostentativ). România, sau orice altă țară, nu poate spera să devină relevantă decât probând că *știe cum* și *are ce oferi* (și nu doar cere) partenerilor din regiune, apoi, împreună cu aceștia, celor din afara ei. Oricare altă abordare este retorică/butaforică și/sau naivă.

6. Calculele privitoare la rutele comune de valorificare a *oportunităților* asociate integrării euroatlantice (în primul val de cooperare regională din ECE/ESE), iar, mai târziu, cele cu privire la răspunsul colectiv la *provocările* de securitate de pe noul flanc estic al extinsei comunități euroatlantice (în cel de-al doilea val) arată forța catalizatorilor externi, dar și comportamente „oportuniste” și „provocatoare”. Bucureștiul știe că tăria *lanțurilor* de valoare în cooperarea regională stă în *verigile* cel mai slab atașate valorilor comune (Budapesta?, Bratislava?, Belgrad?).

7. Formatul de cooperare regională cel mai efervescent pentru România este I3M. Motivul major este dat de faptul că el acoperă (pragmatic) domeniile în care țara noastră are și lacune epice (infrastructura de transport) – situându-se, deci, pe „*demand side*” –, și valențe aparte (resursele de energie) – „*supply side*” –, componenta digitală reprezentând un teren neutru, oscilând între mitologia sectorului IT&C performant și realitățile mult prea slabei penetrări

tehnologice la nivelul societății. I3M trebuie cultivată ca debușeu *economic* al rezultatelor *politice* din celelalte formate.

8. Neîndoielnic, I3M (alături de B9) „face dreptate” potențialului (teritorial și populațional) al României în regiune, permițând chiar un spațiu de manifestare al speratului *leadership regional*. Pentru aceasta trebuie întrunite unele condiții: înțelegerea *ordinii și măsurii lucrurilor* (de ex., primatul moral polonez, cultivarea partenerilor strategici, implicarea statelor asociate etc.); participare nemijlocită în efortul de sensibilizare a *capitalurilor* și *capitalurilor* cointeresabile; prezentarea proiectelor prioritare nu ca ambiții naționale, ci ca *porți de acces* spre piața regională.

9. Platforma I3M are avantajul, grație Fondului de Investiții existent (și celor preconizate), de a avea o latură financiară *capitalistă/antreprenorială*, mai versatilă decât alternativa mobilizării și managementului *publice/birocratice* de resurse financiare. Deschisă către culturi diverse ale lumii capitalului, I3M poate acționa ca pârgie pentru necesare reforme pro-business, de amplificare a libertății economice în dauna inerțiilor etatiste. Dar există și riscul de gripaje, pe filiera exigențelor ESG (*environmental, social, governance*), mai greu de atins în aceste societăți.

10. Fără a fetișiza rolul mediului academic, etern (auto)invitat în marile proiecte societale (deși, adesea, pe post de certicator, nu de cenzor al politicilor publice), cercetarea, întreprinsă responsabil, trebuie să fie „la masa” cooperării regionale. Iar argumentele decurg din înțelegerea rolului de inter-conector *civilizațional* al științei între spații *culturale* diverse (regional), a costurilor izolării ei, precum și beneficiilor împărtășirii ei, într-un mediu global în care sustenabile și reziliente vor fi doar *economiile bazate pe cunoaștere* – fie ele *naționale* sau *blocuri regionale*.

Cu fiecare studiu încheiat, cercetare finalizată, rămâne deschisă o întrebare: dacă mai este valabil ce ai scris imediat ce ai pus ultimul punct, pentru că, între timp, ceva s-a mai întâmplat. Și dacă acest „ceva” va influența și cum va influența regiunea/problema care a constituit obiectul analizei tale? În mod normal, da, rămâne valabil, fiecare eveniment nefăcând decât să reconfirme concluziile la care ai ajuns, dacă o analiză este bine făcută. Și concluziile studiului nostru – *Rolul mecanismelor regionale de cooperare în contextul geopolitic – oportunități și provocări pentru România* – se confirmă. Mai mult, se întăresc: cooperarea regională devine într-un context turbulent, ca acela pe care îl trăim, un *imperativ de securitate*, înainte de orice altceva (dacă lucrurile merg prost), și o *platformă de dezvoltare* (dacă lucrurile merg bine).

De la ultimul *summit* al *Inițiativei celor Trei Mări* (I3M) de la București, de pildă, din 6-8 septembrie 2023, care răspundea regional la provocările globale prin *extindere teritorială* (plus Grecia), *reconfigurare geografică*, *recalibrare geopolitică* (plus Republica Moldova, Ucraina cu statut de invitate) și *potențare geostrategică* (*cordon sanitar* în fața frontierei geopolitice active, totodată a frontului dintre Occident și Rusia, pe istmul ponto-baltic și care, în condiții de calm geopolitic, poate constitui o platformă de integrare în structurile euroatlantice ale celor două state menționate, respectiv Republica Moldova și Ucraina, recent invitate să înceapă negocierile de aderare la Uniunea Europeană, chiar dacă deznodământul este, eufemistic spus, „îndepărtat”) s-au întâmplat, în linii mari, următoarele:

- Hamas (miliție paramilitară islamistă) – organizație teroristă recunoscută și catalogată ca atare – a atacat Israelul, un alt conflict activ deschizându-se într-o regiune sensibilă (pivotalul levantin, conectat cu pivotalul pontic și cu cel caucaziano-caspic, toate trei interconectând „butoaiele cu pulbere”: al Europei (Balcanii), al Eurabiei (Levantul/„Palestina”, cu extindere spre Orientul Mijlociu) și al Eurasiei (spațiul caucaziano-caspic);

- „marea întâlnire” de la San Francisco între președinții Joe Biden (SUA) și Xi Jinping (China) în cadrul summit-ului APEC (14-16 noiembrie 2023);

- mișcările populiste tind să câștige teren atât în Europa (vezi alegerile din Olanda), cât și în alte părți ale lumii (Argentina), pe fondul crizelor multiple și al „străzii islamiste” potențate de conflictul dintre Hamas și Israel;

- președintele Vladimir Putin pare dispus să asigure suportul necesar pentru transformarea Coreei de Nord în putere spațială și a Iranului în putere nucleară în schimbul sprijinului în lupta sa pe toate planurile cu Occidentul (Kim Jong-un a vizitat Rusia, Putin a vizitat Emiratele Arabe Unite, Ebrahim Raisi, președintele Iranului, a fost la Moscova);

- blocajul financiar din SUA, pe fondul disputelor politice din Congresul american, amenință să lase fără finanțare și suport atât Ucraina, cât și Israelul, ceea ce împiedică SUA să-și împlinească rolul de furnizor de stabilitate și pace globală (ONU fiind din ce în ce mai depășit în acest sens);

- Venezuela clamează aproape 2/3 din Guyana (regiunea Essequibo), trecând la agresarea vecinului său.

Deși cele de mai sus par evenimente diferite, disparate, sunt interconectate între ele, ca „episoade” ale aceluiași „film” global. Și anume:

1. *Pasul istoric*. Trăim un sfârșit de ciclu geopolitic început în 1989 (căderea Zidului Berlinului) / 1991 (implozia URSS) sau ultimele faze ale unui sfârșit care nu s-a încheiat atunci. Iar piesele tind să se reaseze pe „marea tablă de șah”, surprinzând România la periferia cea mai activă a structurilor euroatlantice, structuri care se schimbă, fiind forțate de dinamica geopolitică să se readapteze. Fereastra de oportunitate istorică se închide! Petrecerea s-a terminat!

Depresiunea geopolitică actuală reliefează o rivalitate acerbă între mai mulți actori revizionști (aliați tacit) – Rusia, China, Iran, Coreea de Nord, cu încercarea de potențare a „Sudului global” și Occident. În condițiile în care 2024 este an hiperelectoral (alegeri în SUA, Europa, Rusia, ultima cu un candidat și un rezultat în afara oricărei surprize), iar mișcările populiste și radicalizate sunt într-o tendință ascendentă în toată lumea occidentală. Structurile euroatlantice vor fi nevoite să se adapteze și nu este prima dată, când în anumite cercuri, circulă ideea deschiderii „cutiei Pandorei”, și anume revizuirea Tratatului UE și renunțarea la unanimitatea statelor-membre (practic, eliminarea dreptul de veto), care conduce uneori și la blocaje politice, ceea ce ar transforma Uniunea Europeană într-o structură cu geometrie variabilă (prin utilizarea majorității) și cu viteze diferite (recurent apar studii care tatonează tema „cercurilor concentrice” ale UE).

Impactul regional în Europa Centrală și de Est și în Europa de Sud-Est va resimți din plin jocurile globale de putere: Balcanii de Vest, Republica Moldova, Ucraina (prin extensie, și Georgia) au rămas la ușă, fie ea și (între)deschisă. Accesul în structurile euroatlantice nu este deloc un drum drept, țările deja membre având ele însele de înfruntat nenumărate provocări interne cărora trebuie să le facă față, deloc străine de mașinațiuni venite pe filiera așa-numitei „axe a răului” (Rusia, Iran, Coreea de Nord și orice alt actor furnizor de expertiză anti-occidentală).

2. *Policriza*. Crizele multiple și *megamenințările* (Nouriel Roubini) în creștere în ultimii ani – când nici nu se stinseseră bine efectele crizei economice (inițial, financiare) din 2008, au urmat criza migranților, pandemia de Covid-19, criza energetică, criza climatică, războaiele din Ucraina și Israel – , au pus o presiune deosebită asupra sistemului geopolitic și economic mondial, cu efecte la nivel regional.

Efecte? Contestarea globalizării, radicalizarea ideologică (doctrinile de partid, până mai ieri politico-economice, căpătând accente culturale) cresc potențialul de conflict și afectează capacitatea de reziliență a actorilor mai mici. Cu atât mai important ar deveni rolul mecanismelor de cooperare regională.

3. *Deglobalizarea*. Unul dintre efectele acestor crize multiple, în special a celei geopolitice, îl constituie un fel de fragmentare a globalizării, cu repercusiuni imediate asupra domeniului comercial (economic, în general): de la *offshoring* (delocalizarea producției peste mări și țări – transnaționalizarea) s-a trecut la *reshoring* (reîntoarcerea „pe mal”), *nearshoring* (sau în apropiere pentru eficientizarea costurilor), *friendshoring* (ori la prieteni în condiții geopolitice ostile), toate aceste concepte „rebranduite” definind o piață care este mult mai condiționată decât cea de până acum. Globalizarea economică a trecut la deglobalizare, în schimb propaganda informațională s-a extins global și s-a ideologizat excesiv (cu componente culturale).

În aceste condiții, cooperarea regională ar relua pașii de început ai Uniunii Europene, de coerență economico-teritorială și politică la un nivel mai mic.

4. *Stagflația*. Deceniul opt al secolului trecut *redivivus!*? După decenii de creștere economică și inflație ținută sub control, marile echilibre macroeconomice au fost perturbate, Roubini, cu antecedente în prezicerea crizei financiare din 2008 (mai degrabă exercițiu de alfabetism economic, decât scripă de geniu), anunțând un ciclu sau o perioadă de *stagflație*. Dacă imaginăm că PIB-ul global corespunde unei planete Terra, atunci datoriile totale însumează trei planete, adică peste 300% din PIB-ul global.

5. *Globotica*. De la „efectul CNN” la „efectul TikTok”. Globalizarea și integrarea inteligenței artificiale și a automatizării sunt factori care vor afecta deopotrivă, prin efecte, cooperarea regională, de la piața muncii, criza migranților cu efectele socio-politice bine cunoscute (segregare în țările destinație – emigranții sunt doriți din punct de vedere economic în societățile occidentale afectate din plin de procesul de îmbătrânire demografică, dar nedorți din punct de vedere social) la potențarea propagandei ideologizate, radicalizate, fanatizate (nu e ușor să vezi studenți alergați pe holurile universităților din... SUA, pe motivul apartenenței lor la etnia iudaică, efect al războiului informațional dintre Hamas și Israel).

Social-media și mass-media în general au devenit instrumente geopolitice prin care se globalizează pseudo-ideologii pe cât de extreme, pe atât de anormale, și la stânga (mișcările neomarxiste/progresisto-globaliste) și la dreapta (curentul populist-suveranist) spectrului politic clasic. Doctrinile clasice politico-economice de partid au devenit pseudo-ideologii culturale (un mix de doctrine etno-religioase) fiecare „luptând” fie pentru globalizarea unor anomalii socio-culturale în numele libertății și drepturilor individuale, fie pentru așa-numitele „valori tradiționale”, port-drapelul, finanțatorul și potențatorul celui de-al doilea curent fiind Rusia, care nu urmărește decât fragmentarea și șubrezirea din interior a Occidentului (de la *trumpismul* original la copiile lui europene și latino-americane). Dacă „efectul CNN” însemna globalizarea informației, „efectul TikTok” (potențat și catalizat de inteligența artificială) conduce la globalizarea dezinformării, *fake-news*, *deep-fake* și a pseudo-ideologiilor. Fenomenul *trumpismului* și al „*străzii islamiste*” sunt efecte directe ale „tiktokizării” planetei (sondaje recente au indicat faptul că aproape jumătate dintre tinerii cu vârste cuprinse între 18-24 de ani, mai exact 48% în cazul sondajului Harvard Caps/Harris, susțin Hamas, în pofida faptului că o identifică drept o... organizație teroristă!).

6. *Efectul Trump*. Întreaga fenomenologie Trump a generat pe de o parte, un precedent periculos, iar pe de altă parte a arătat că problemele pot veni și din Vest, nu numai din Est. Când pe 6 ianuarie 2021 așa-numiții „trumpiți” (adepti ai președintelui Donald Trump) au luat cu asalt Capitoliul în încercarea de contestare a câștigării alegerilor de către actualul președinte Joe Biden, se sfârșea o lume și o tradiție în ceea ce privește tranziția puterii în SUA, deschizând un

capitol nedorit și un precedent periculos: pe 8 ianuarie 2023, după același model și într-un context similar (contestarea câștigării alegerilor prezidențiale de către contracandidat), adepții la fel de excentricului președinte brazilian Jair Bolsonaro au atacat principalele instituții ale puterii. În prezent, ne aflăm în fața unei posibile reveniri a lui Donald Trump la președinția SUA (Trump 2.0), care anunță răzburare, deci reluarea stării conflictuale și desăvârșirea operei: contestarea ordinii interne și externe de până acum. Ceea ce părea o excepție o anomalie urâtă acum câțiva ani a devenit între timp nu curent în plină manifestare în Europa, America Latină și alte părți ale lumii.

7. *Efectul Putin*. Cum interferența lui Vladimir Putin în alegerile prezidențiale americane din 2016 nu mai este niciun secret (fiind statuată ca tare chiar de către un tribunal american), agresiunea teritorială a Rusiei împotriva Ucrainei, a declanșat același tip de precedent periculos în altă parte a planetei: Venezuela clamează regiunea Essequibo pe seama vecinului său Guyana (ceea ce înseamnă aproape 2/3 din suprafața națională). Rămâne deschisă întrebarea și de imaginat scenariul: dacă Putin va reuși să modifice granițele Ucrainei (după anexarea formală a celor patru regiuni din estul Ucrainei, este adevărat, nerecunoscută de nimeni, Kremlinul „face formalitățile” pentru declararea Mării Azov ca „ape interne”), ce graniță va mai rămâne la locul ei în Europa? Pentru că trezirea și a altor revizionisti este sigură!

Considerațiile de mai sus evidențiază, nu epuizează, paleta largă de posibilități de cooperare regională, într-un set eterogen/electic de formate/mecanisme inventariate, care, înainte de orice, trebuie extrase din zona rutinei și a rigidității. Vorbim despre domenii ofertante neacoperite suficient, dar și despre redundanțe supărătoare; despre componente lucrative, dar și despre comoditate birocratică; despre spațiu de inițiativă națională, dar și despre conformism convenabil.

Prezentul studiu nu este un ghid de revoluționare a cooperării regionale, ci un demers care să ajute evoluția ei organică, în acord cu timpul (și poate cu un pas înaintea lui), înțelegând profilul spațiului (local, regional, global) unde ne aflăm. O țară ca România, „mică”, dar cu date de a fi robustă, rezilientă, antifragilă, poate fi relevantă combinând acțiuni de „*leader*”, de „*team-player*” și chiar de „*follower*”, toate în marja ordinii internaționale – pașnice și prospere – bazate pe reguli.

Bibliografie

- Adler, E. & Barnett, M. (1998). *Security communities*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Andreev, S.A. (2009). Sub-regional cooperation and the expanding EU: the Balkans and the Black Sea area in a comparative perspective. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies* 11(1), 83-106. DOI: 10.1080/19448950902724489.
- Angelescu, I. (2011). New eastern perspectives? A critical analysis of Romania's relations with Moldova, Ukraine and the black sea region. *Perspectives* 19(2), 123-142.
- Banca Națională a României, BNR (2023). *Investițiile străine directe în România în anul 2022*. București.
- Barnett, T.P.M. (2004). *The Pentagon's new map: war and peace in the twenty-first century*. Putnam Publishing Group.
- Bechev, D. (2009). From policy-takers to policy-makers? Observations on Bulgarian and Romanian foreign policy before and after EU accession. *Perspectives on European Politics and Society* 10(2), 210-224.
- Bechev, D. (2015). *Russia's influence in Bulgaria*. Brussels: New Direction. http://europeanreform.org/files/ND-report-RussiasInfluenceInBulgaria-preview-iores_FV.pdf.
- Bonnemains, M. (2010). *Romania's post-cold war international relations*. Paris: Academie de Paris. https://tel.archives-ouvertes.fr/file/index/docid/731245/filename/Romania_s_Post-Cold_War_International_Relations.pdf.
- Brătianu, Gh. (2022). *Chestiunea Mării Negre*. Ediție îngrijită de V. Spinei. și I. Căndea. București: Editura Litera.
- BRICS (2023). *XV BRICS Summit Johannesburg II Declaration BRICS and Africa: Partnership for mutually accelerated growth, sustainable development and inclusive multilateralism*. Sandton, Gauteng, South Africa: BRCIS. <https://brics2023.gov.za/wp-content/uploads/2023/08/Jhb-II-Declaration-24-August-2023-1.pdf>.
- Brzezinski, Z. (2000). Living With a New Europe. *The National Interest*, [online] (60), pp.17–32. <http://www.jstor.org/stable/42897277>.
- Brzezinski, Z. (2000). *Marea tablă de șah* (traducere Aureliana Ionescu). București: Univers Enciclopedic.
- Buzan, B. & Little, R. (2009). *Sistemele internaționale în istoria lumii*. Iași: Polirom.
- Carafano, J.J. & Kim, A.B. (2022). Sovereignty, Security, Prosperity, and the Future of the Eurasia Project. *The Market for Ideas* 37. <https://www.themarketforideas.com/sovereignty-security-prosperity-and-the-future-of-the-eurasia-project-a789/>.
- Carafano, J.J. (Aug. 10, 2022). The untapped potential of the Three Seas Initiative. *Geopolitical Intelligence Services AG*. <https://www.gisreportsonline.com/r/three-seas-initiative-2/>.
- Carroué, L. & Oth, V. (1997). *L'Europe médiane*. Paris: Armand Colin.
- Castellan, G. (1994). *Histoire des peuples d'Europe centrale*. Paris: Fayard.
- Chobanova, Y. (2018). Interview with H.E. Yordanka Chobanova on the Bulgarian Presidency of the Council of the EU. <https://www.globsec.org/interview-yordanka-chobanovabulgarian-presidency-council-eu/#8HviljheiS69LDBx.99>.
- Clark, D. & Foxal, A. (2014). Russia's role in the Balkans—Cause for concern? *The Henry Jackson Society*. <http://henryjacksonsociety.org/wp-content/uploads/2014/06/Russias-Role-in-theBalkans.pdf>.

- Copsey, N. & Haughton, T. (2009). The choices for Europe: National preferences in new and old member states. *Journal of Common Market Studies* 47(2), 263-286.
- Copsey, N. & Pomorska, K. (2014). The influence of newer member states in the European Union: The case of Poland and the eastern partnership. *Europe-Asia Studies* 66(3), 421-443.
- Costa, O. *et al.* (2023). *Sailing on High Seas: Reforming and Enlarging the EU for the 21 st Century*. Politico. Paris: Ministère de l'Europe et des Affaires étrangères (MEAE), <https://www.politico.eu/wp-content/uploads/2023/09/19/Paper-EU-reform.pdf> .
- Cottey, A. (2009). *Sub-regional Cooperation in Europe: An Assessment*. Bruges Regional Integration & Global Governance Paper no. 3. https://www.researchgate.net/publication/277257133_Sub-regional_Cooperation_in_Europe_An_Assessment_Bruges_Regional_Integration_Global_Governance_Paper_32009.
- Dąbrowski, T. & Iwański, T. (2016). *Breaking through distrust in relations between Romania and Ukraine*, Centre for European Studies (OSW). <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2016-04-27/breaking-through-distrust-relations-between-romania-and-ukraine>.
- Denca, S. (2010). *European integration and foreign policy in central and Eastern Europe: The cases of Hungary, Slovakia and Romania* (Doctoral dissertation). http://theses.bham.ac.uk/1462/1/Denca_11_PhD.pdf.
- Denca, S. (2013). Romania – The Black Sea Atlanticist. In M. Baun & D. Marek (Eds.), *The new member states and the European Union. Foreign policy and Europeanization*, 175-189. London: Routledge.
- Deutsch, K.W., Burrell, S.A., Kann, R.A., Lee, M. Jr., Lichterman, M., Lindgren, R.E., Loewenheim, F.L. & van Wageningen, R. W. (1957). *Political Community and the North Atlantic Area. International Organization in the Light of Historical Experience*. Princeton: Princeton University Press, NJ.
- Dingsdale, A. (1999). Redefining “Eastern Europe”: A new regional geography of post-socialist Europe? *Geography* 84(3), 204-221. <http://www.jstor.org/stable/40573305>.
- Dughin, A. (2011). *Bazele geopoliticii. Viitorul geopolitic al Rusiei*. București: Eurasiatica.ro.
- Dughin, A. (2016). *Misiunea eurasiatică*. Suceava: Alexandria Publishing House.
- Dungaciu, D. (2023). De ce China va fi principalul subiect de politică externă al viitorului deceniu? Și ce avem noi de făcut. *Adevărul*, 24 April. <https://adevarul.ro/blogurile-adevarul/dungaciu-de-ce-china-va-fi-principalul-subiect-de-2259905.html>.
- ECR Group (2022). *The Three Seas Initiative*. https://ecrgroup.eu/files/3SI_Vol.II_EN_-_new.pdf.
- Entman, R. (1993). Framing: Toward clarification of a fractured paradigm. *Journal of Communication* 43(4), 51-58.
- European Commission. (2015). *Towards a new European neighbourhood policy*. Retrieved from <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/neighbourhood/consultation/consultation.pdf>.
- Eurostat, 2023. *EU trade with Russia – latest developments*. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=EU_trade_with_Russia_-_latest_developments.
- Foucher, M. ed. (1993). *Fragments d'Europe. Atlas Europe médiane*. Paris: Fayard.
- Foucher, M. ed. (2010). *Europe, Europes*. Documentation Photographique. Paris: DILA.

- Franza, L. (2015). *From south stream to Turk stream. Clingendael international energy programme.* http://www.clingendaelenergy.com/inc/upload/files/CIEP_paper_2015-05_web_1.pdf.
- Friedman, G. (2009). *Următorii 100 de ani. Previziuni pentru secolul XXI.* București: Editura Litera.
- Fukuyama, F. (1992). *The End of the History and the Last Man.* New York: Macmillan.
- Galbreath, D.J. & Lamoreaux, J.W. (2007). Bastion, beacon or bridge? Conceptualising the Baltic logic of the EU's neighbourhood. *Geopolitics* 12(1), 109-132.
- Ganzle, S. & Kern, K. (2015). "Macro-Regional Cooperation" as a New Form of European Governance: The European Union's Strategies for the Baltic Sea and the Danube Region. https://www.danube-region.eu/attachments/article/616542/DSRN_Conference_Proceedings_2015.pdf.
- Ghețu, C.R. (2023). *Comunitatea Politică Europeană: oportunități și provocări.* Working Paper. Institutul European din România, august(48), http://ier.gov.ro/wp-content/uploads/2023/08/WP48-Comunitatea-Politica-European_clean.pdf.
- Ghinea, C. (2015). Romania. *EU-28 Watch.* http://eu-28watch.org/wp-content/uploads/sites/3/2015/10/EU28W11_RomaniaPDF.pdf.
- Górká, M. (2018). The Three Seas Initiative as a Political Challenge for the Countries of Central and Eastern Europe. *Politics in Central Europe* 14 (3), 55-73. DOI: 10.2478/pce-2018-0018.
- Gotev, G. (2013). Romania wants EU compensation for abandoned Nabucco project. *Euractiv.* <https://www.euractiv.com/section/central-europe/news/romania-wants-eu-compensation-forabandoned-nabucco-project/>.
- Gotev, G. (2016). Bulgaria refutes Austrian claims of 'joint position' against Turkey. *Euractiv.* Retrieved from <https://www.euractiv.com/section/enlargement/news/bulgaria-refutes-austrian-claims-of-joint-position-against-turkey/>.
- Grabbe, H. (2001). How does Europeanization affect CEE governance? Conditionality, diffusion and diversity. *Journal of European Public Policy* 8(6), 1013-1031.
- Guetta, B. (2000). *Geopolitica. Rațiune de stat.* Oradea: Editura Aion.
- Guvernul României. (2023). *Programul de Guvernare 2023-2024.* https://gov.ro/fisiere/pagini_fisiere/23-06-16-12-32-52Programul_de_Guvernare_2023-2024.pdf.
- Heisbourg, F. (2007). *L'épaisseur du monde.* Paris: Stock.
- Huntington, S. P. (1993). The Clash of Civilizations? *Foreign Affairs*, 72(3), 22-49.
- IMF (2023). *World Economic Outlook database.* IMF. <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2023/April/weo-report?c=512>.
- Inotai, A. (1998). Correlations between European Integration and Sub-Regional Cooperation: Theoretical Background, Experience and Policy Impacts. *Russian & East European Finance and Trade* 34(6), 3-91. <http://www.jstor.org/stable/27749460>.
- Iorga, N. (1911). Rostul națiunii române. *Neamul românesc* 2.
- Ivan, R. (2012). Black sea regional leadership in Romanian foreign policy discourse. In R. Ivan (Ed.), *New regionalism or no regionalism? Emerging regionalism in the black sea area*, 155-172. Guildford, Surrey: Ashgate Publishing.
- Jakobsen, P. V. (2009). Small states, big influence: The overlooked Nordic influence on the Civilian ESDP. *Journal of Common Market Studies* 47(1), 81-102.
- Jora, O. D., Iacob, M., & Crețan, G. C. (2018). The Remake of geography. Geo-political and geo-economic reasons for shifting from E-W to N-S perspective in the Three Seas

Initiative region. *Proceedings of the International Conference on Research in Management & Economics (IMECONF)*, 15-17 December, Belgrade, Serbia, 57-76.

- Jora, O.D. & Georgescu, A. (2023). Azimuth, Romania. Towards global relevance through regional cooperation. And a follow-up to the 2023 Three Seas Initiative summit. *The Market for Ideas* 43. <https://www.themarketforideas.com/azimuth-romania-towards-global-relevance-through-regional-cooperation-and-a-follow-up-to-the-2023-three-seas-initiative-summit-a884/>.
- Jora, O.D. (2018a). Îmbunarea Geografiei. *Laudatio*, 1.
- Jora, O.D. (2018b). Binary-Coded Self, Society and State. From Bridging Homepages to Bordering Homelands. *The Visio Journal* 3, 59-67.
- Jora, O.D. (2022). CAPITOL LETTERS (Ep. 11): Across (twelve) land(s) and (three) sea(s). *The Market for Ideas* 37. <https://www.themarketforideas.com/capitol-letters-ep-11-across-twelve-lands-and-three-seas-3si-and-a-dj-vu-a790/>.
- Jora, O.D. (2023). Cum să ții SUA înăuntru, China jos și Rusia afară. *Comunitatea Liberală 1848*. <https://comunitatealiberala.ro/cum-sa-tii-sua-inauntru-china-jos-si-rusia-afara/>.
- Kanovici, A.L. (2015). *Geopolitica Balcanilor de Vest. De la spațiu de conflict la structurile euroatlantice*. București: Editura ASE.
- Kaplan, R. (2013). *The Revenge of Geography: What the Map Tells Us About Coming Conflicts and the Battle Against Fate*. Random House Trade Paperbacks.
- Kawczynski, D. (2021). *Report: Three Seas Initiative and the opportunities for Global Britain*. <https://emerging-europe.com/wp-content/uploads/2021/09/Report-on-the-Three-Seas-Initiative.pdf>.
- Keohane, R. & Nye, J., jr. (2011). *Power and interdependence* (4th ed.). New York: Pearson.
- Kesa, K. (2011). Latvian and Lithuanian policy in the eastern neighbourhood: Between solidarity and self promotion. *Perspectives* 19(2), 81-100.
- Kim, A.B. (2022). The Three Seas Initiative: A case for America's economic statecraft imperative. In Spruds, A, Vargulis, M. (Eds.), *Three Seas Initiative Mapping National Perspectives*. Riga: Latvian Institute of International Affairs.
- Kojouharov, A. (2004). Bulgarian 'Macedonian' nationalism: A conceptual overview. *The Online Journal of Peace and Conflict Resolution* 6(1), 282-295.
- Kurečić, P. (2017). The "New cold warriors" and the "pragmatics": The differences in foreign policy attitudes towards Russia and the eastern partnership states among the NATO member states from central and South-Eastern Europe. *Croatian International Relations Review* 23(80), 61-96.
- Kurečić, P. (2018). The Three Seas Initiative: Geographical Determinants, Geopolitical Foundations, and Prospective Challenges. *Hrvatski Geografski Glasnik* 80(1), 99-124.
- Lewandowski, P. (2021). The Warsaw-Bucharest axis and Romania's place in the Three Seas Initiative? Polish-Romanian Leadership in the Three Seas Initiative (3SI) *Wschód Europy • Восток Европы • East of Europe* vol 7(2). DOI:10.17951/we.2021.7.2.45-59.
- Linden, R.H. (2009). The burden of belonging: Romanian and Bulgarian foreign policy in the new era. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies* 11(3), 269-291.
- Maass, M. (2009). The elusive definition of the small state. *International Politics* 46(1), 65-83.
- Mackinder, H.J. (1904). The geographical pivot of history. *The Geographical Journal* 23(4), 421-437.
- Manoli, P. (2011). Black sea regionalism in perspective. *Neighbourhood Policy Paper*. [https://www.files.ethz.ch/isn/135477/NeighbourhoodPolicyPaper\(02\)\(1\).pdf](https://www.files.ethz.ch/isn/135477/NeighbourhoodPolicyPaper(02)(1).pdf).
- Marciacq, F., Cenușă, D. and Armakolas, I. (2023). *The European Political Community from Paris to Chisinau: an idea taking shape?* Atena: Hellenic Foundation for European

- & Foreign Policy (ELIAMEP), <https://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2023/06/Policy-brief-182-EPC-SE-Europe.pdf>.
- Marcussen, M., Wivel, A. & Miles, L. (2011). *Denmark and the European Union*. London: Routledge.
 - Marinescu, C., & Jora, O.D. (2013). Assessment on the “institutional economics” of corruption. Business and development in Romania, between formal and informal practices. *Amfiteatru Economic* 15(7), 603-616.
 - Marshall, T. (2016). *Prisoners of Geography: Read this now to understand the geopolitical context behind Putin’s Russia and the Ukraine Crisis: Ten Maps That Tell You Everything You Need to Know About Global Politics*. London: Elliott & Thompson Limited.
 - Marshall, T. (2021). *The Power of Geography: Ten Maps that Reveal the Future of Our World – the sequel to Prisoners of Geography*. London: Elliott & Thompson Limited.
 - Ministerul Energiei (2022). *Strategia energetică a României 2022-2030, cu perspectiva anului 2050*. https://energie.gov.ro/wp-content/uploads/2022/08/Strategia-2030_DGJRI_AM_12.08.2022_MU_Clean_25.08.2022-1.pdf.
 - Morris, D. (2020). The Three Seas Initiative: A European answer to China's Belt and Road? *The Interpreter*, The Lowy Institute, https://www.academia.edu/44370797/The_Three_Seas_Initiative_A_European_answer_to_Chinas_Belt_and_Road.
 - Müller, B. & Leo, H. (2015). *Socio-Economic Assessment of the Danube Region: State of the Region, Challenges and Strategy Development*. Future Strategic Orientation of the EUSDR, Centre for European Economic Research GmbH (ZEW). <ftp://ftp.zew.de/pub/zew-docs/gutachten/DanubeRegionFinalReportPartII.pdf>.
 - Munoz, J.M. (2013). *Handbook on the Geopolitics of Business*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing.
 - Mureșan, L. & Georgescu, A. (2017). A Romanian Perspective on the Three Seas Initiative. *The Market for Ideas* 7-8, 26-29. <https://www.themarketforideas.com/a-romanian-perspective-on-the-three-seas-initiative-a314/>.
 - Nae, C. (2021). Twisted power – un nou concept, o altă față a puterii. În Neacșu M.C. (Ed.), *30 de ani de la sfârșitul Războiului Rece*, 75-115. București: ASE.
 - Nasra, S. (2011). Governance in EU foreign policy: Exploring small state influence. *Journal of European Public Policy* 18(2), 164-180.
 - Naumescu, V. (2018). O sută de ani de periferie. România, în căutarea garanțiilor: 1918-2018. În V. Naumescu (coord.), *România, marile puteri și ordinea europeană: 1918-2018*, 17-31. Iași, București: Polirom.
 - Naumescu, V. (2019). *Politica Marilor Puteri în Europa Centrală și de Est. 30 de ani de la sfârșitul Războiului Rece*. București: Editura Humanitas.
 - Neacșu, M.C. & Neguț, S. (2010). Gas pipelines war. *Romanian Review on Political Geography* 12(1), 29-46.
 - Neacșu, M.C. (2014). Doctrina Gazputin. *Economistul* 9/159(17-23 martie), 26-30.
 - Neacșu, M.C. (2015). Conceptul de „transnistrie geopolitică”. *Terra XLVI/LXVI*(1-2), 65-70.
 - Neacșu, M.C. (2016). Geoeconomic vs. Geostrategic Conflicts. Case Study: Russia - Western World. *Strategic Impact* 1(58), 13-22.
 - Neacșu, M.C. (2017). Europa și cleștele geopolitic. *Buletinul Societății de Geografie din România. Filiala Prahova* 5(1), 7-25.
 - Neacșu, M.C. (2018). Poziția geopolitică complicată a României. În: Neacșu, M.C. (Ed.), *România 1918-2018. Un secol de frământări geopolitice*, 13-61. București: Editura ASE.

- Neacșu, M.C. (2021). 30 de ani de la sfârșitul Războiului Rece. Hibridizarea conceptelor geopolitice. În: Neacșu, M.C. (Ed.), *30 de ani de la sfârșitul Războiului Rece*, 17-72. București: ASE.
- Neacșu, M.C., Neguț, S. & Vlăsceanu, G. (2018). The Impact of Geopolitical Risks on Tourism. *Amfiteatru Economic* 20(Special Issue 12). <https://doi.org/10.24818/ea/2018/s12/870>.
- Nedelcu, M.R. (2021). Global Britain – Between “Gunboat Diplomacy” and “Soft Power Superpower”. *Æconomica* 30(3).
- Neguț, S & Neacșu, M.C. (2009). Gas war. *Romanian Review on Political Geography* 11(2), 176-189.
- Neguț, S & Neacșu, M.C. (2022). *Geostrategia*. București: Meteor Press.
- Neguț, S. (2008). *Geopolitica. Universul puterii*. București: Meteor Press.
- Neguț, S. și Neacșu, M.C. (2012). The European Union between ‘The United States of Europe’ and ‘European Union inc.’ *Strategic Impact*, 43(2), https://cssas.unap.ro/en/pdf_periodicals/si43.pdf.
- Neguț, S., Leca, A., Papatulică, M., Vlad, L.B. & Neacșu, M.C. (2008). *Orientări privind securitatea energetică a României*, 117-149. București: IER. http://ier.gov.ro/wp-content/uploads/publicatii/Studiul_2_-_Securitatea_energetica_RO.pdf.
- Neguț, S., Vlad, L.B. & Neacșu, M.C. (2007). Euroregions – Path to ensure the unity and the diversity of Europe. *Strategic Impact* 3(24), 43-48.
- NEOnline. (2017). Bulgaria’s unilateral lift of Russian sanctions has always been an empty threat. *New Europe*. <https://www.neweurope.eu/article/bulgarias-unilateral-lift-russian-sanctions-always-empty-threat/>.
- Nițoiu, C. & Moga, L. (2020). Change and continuity in Bulgaria and Romania’s foreign policies post-EU accession. *European Politics and Society*. DOI: 10.1080/23745118.2020.1729053.
- Nițoiu, C. (2015). *The EU foreign policy analysis: Democratic legitimacy, media, and climate change*. New York, NY: Palgrave Macmillan.
- Orzelska-Staczek, A. & Bajda P. (2021). Security aspects of cooperation In Central Europe: Visegrád Group, Bucharest Nine and the Three Seas Initiative. *On-line Journal Modelling the New Europe. Interdisciplinary studies* 37, pp. 4-23. DOI: 10.24193/OJMNE.2021.37.01.
- Orzelska-Staczek, A. (2020). New wave of regional cooperation in Central Europe as a response to new threats. *Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej* 18(1), 79-97. DOI: <https://doi.org/10.36874/RIESW.2020.1.5>.
- Papadimitriou, D. & Phinnemore, D. (2004). Europeanization, conditionality and domestic change: The twinning exercise and administrative reform in Romania. *Journal of Common Market Studies* 42(3), 619-639.
- Pastore, G. (2013). Small new member states in the EU foreign policy: Toward ‘small state smart strategy’? *Baltic Journal of Political Science* 2, 67-84.
- Pavlenko, V., Sveshnikov, S. & Bocharnikov, V. (2014). An analysis of Romania’s foreign policy relations in the context of Ukraine’s European integration. *Lithuanian Foreign Policy Review* 31, 103-124. Presidential Administration. (2006). *National defence strategy*. Retrieved from <http://old.presidency.ro/static/ordine/CSAT/SSNR.pdf>.
- Pawłuszko, T. (2021). The Rise of Geopolitics in Poland and Eastern Europe: The Three Seas and the Bucharest Nine Initiatives. *The Copernicus Journal of Political Studies* 1, pp. 5-26. DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/CJPS.2021.001>.
- Pawłuszko, T., Borówka, A., Gebaska, M., Wilczek, J. (2023). *Three Seas. Building The Region*. Institute of New Europe. <https://ine.org.pl/en/three-seas-building-the-region/>.

- Ralchev, S. (2015). Elusive identity: Duality and missed opportunities in Bulgarian foreign policy in the black sea region. In A. Shirinyan & L. Slavkova (Eds.), *Unrewarding crossroads? The black sea region amidst the European Union and Russia*, 122-150. Sofia: Sofia Platform.
- Rey, V. & Groza, O. (2008). Bulgarie et Roumanie, un « entre-deux » géopolitique dans l'Union européenne. *L'Espace Géographique* 37(4), 365-378.
- Rhinard, M. (2010). *Framing Europe: The policy shaping strategies of the European Commission*. Dordrecht: Republic of Letters.
- Schiff, M. & Winters, L.A. (2002). *Regional Cooperation, and the Role of International Organizations and Regional Integration*. Policy Research Working Paper no. 2872.
- Schultz, F., Kleinnijenhuis, J., Utz, S. & van Atteveldt, W. (2012). Strategic framing in the BP crisis: A semantic network analysis of associative frames. *Public Relations Review* 38(1), 97-107.
- Sebe, M. (2018). *Why the Black Sea matters for the European Union? Brief remarks and possible developments*. Institute of European Democrats. https://www.iedonline.eu/download/2018/WorkingPaper_Black-Sea_June-2018.pdf.
- Sebe, M. (coord); Anghelescu, A.M.A.; Oneașcă, I. (eds.) (2023). *Anticipating the 2023 Three Seas Initiative Bucharest Summit. Advancing the common agenda*. Working Paper Series, No. 46, European Institute of Romania. <http://ier.gov.ro/wp-content/uploads/2023/04/WP-46-Anticipating-the-2023-3SI-Bucharest-Summit.pdf>.
- Shkurtaj, G. (2023). Road to Europe: Between the Berlin Process and the Open Balkan Initiative. *Romanian Journal of European Affairs* 23(1), 113-130.
- Slavov, A. (2017). The Bulgarian Orthodox church – An instrument for Russian influence in the region? *Bulgaria Analytica*. <http://bulgariaanalytica.org/en/2017/06/28/the-bulgarianorthodox-church/>.
- Sprūds, A. & Vargulis, M. (2022). *Three Seas Initiative – Mapping National Perspectives*. Latvian Institute of International Affairs. https://www.liia.lv/en/publications/three-seas-initiative-mapping-national-perspectives-1002?get_file=1.
- Spykman, N.J. (1944). *The Geography of the Peace* (Helene R. Nicholl ed.). New York: Harcourt, Brace and Company.
- Taga, H. & Igarashi, S. (2019). *The New International Relations of Sub-Regionalism. Asia and Europe*. London: Routledge.
- Teclean, C. (2021). *Rețelele de transport și coeziunea teritorială în Uniunea Europeană*. București: Editura Academiei Române.
- The Atlantic Council (2014). *From the north-south corridor to energy, transportation, and telecommunications union completing Europe*. Washington: Atlantic Council, 1-83. https://www.ceep.be/www/wp-content/uploads/2014/11/Completing-Europe_Report.pdf.
- Thomann, P.E. (2019). The Three Seas Initiative, a New Project at the Heart of European and Global Geopolitical Rivalries. *Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej (Yearbook of the Institute of East-Central Europe)*. https://ies.lublin.pl/wp-content/uploads/2020/08/riesw_2019-3-03.pdf.
- Thorhallsson, B. & Steinsson, S. (2017). Small state foreign policy. *Oxford Research Encyclopedia of Politics*. Retrieved from <http://uni.hi.is/baldurt/files/2018/09/Small-State-Foreign-Policy-5404.pdf>.
- Toje, A. (2010). *The European Union as a small power: After the post-cold war*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Tulmets, E. (2014). *East central European foreign policy identity in perspective: Back to Europe and the EU's neighbourhood*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

- Ungureanu, R.S. (2010). *Securitate, suveranitate și instituții internaționale*. Iași: Polirom.
- Väyrynen, R. (1971). On the definition and measurement of small power status. *Cooperation and Conflict* 6(2), 91-102.
- Wackermann, G. (1997). *La nouvelle Europe centrale*. Paris: Ellipses.
- Wilczek, J. (ed.) (2023). *Financing the Future. How to Attract More Foreign Investors to the Three Seas Region*. Institute of New Europe. https://ine.org.pl/wp-content/uploads/2022/12/Financing_the_Future._How_to_attract_more_foreign_investors_to_the_Three_Seas_Region___INE_Report.pdf.
- Zbińkowski, G. (2019). The Three Seas Initiative and its Economic and Geopolitical Effect on the European Union and Central and Eastern Europe. *Comparative Economic Research Central and Eastern Europe* 22(2):105-119. DOI: 10.2478/cer-2019-0015.
- Żurawski vel Grajewski, P. (2017). *Trimarium: A View from the North*. In Redłowska, K. (Ed.), *Adriatic – Baltic – Black Sea: Visions of Cooperation*, Institute for Eastern Studies. http://www.forum-ekonomiczne.pl/wp-content/uploads/2017/08/Adriatyk-Ba%C5%82tyk-Morze-Czarne16x24_2017en_PDF.pdf.
- Żurawski vel Grajewski, P., Baeva Motusić, A. & Redłowska, K. (2017). *Adriatic – Baltic – Black Sea: Visions of Cooperation*. Warszawa: Institute for Eastern Studies. http://www.forum-ekonomiczne.pl/wp-content/uploads/2017/08/Adriatyk-Ba%C5%82tyk-Morze-Czarne16x24_2017en_PDF.pdf.